

9

Lilia Govoranean

LIMBA ROMÂNĂ 2026

LILIA GOVORNEAN

LIMBA ROMÂNĂ

9

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, însușiri, acțiuni și răspunde la întrebările **cine? ce?**
Se clasifică: după sens: **proprii, comune;** după structură: **simple, compuse**
Categoriile gramaticale:
gen: masculin, feminin, neutru;
număr: singular, plural;
caz: nominativ **cine? ce?**, genitiv (**a, al, ai, ale**) **cui?**, dativ **cui?**, acuzativ **pe cine? ce?**, vocativ - .

PRONUMELE este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.
Categoriile gramaticale:
persoană: I, II, III;
număr: singular, plural;
gen: masculin, feminin;
funcții sintactice: **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**
Se clasifică: **personal propriu-zis** (eu, tu, ...; dânsul...); **personal de politețe** (dumneata, dumnealui...); **reflexiv** (sine, se, sieși, sie, își...); **de întărire** (însuși/însămi, însuși/însăși...); **posesiv** (al meu/a mea; al tău/a ta...); **demonstrativ:** (**de apropiere** – acesta...; **de depărtare** – acela...; **de identitate** – același...; **de identificare** (ceastălalt, celălalt...); **nehotărât** (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...); **negativ** (nimeni, nimic, niciunul...); **interogativ** (cine? care? ce?...); **relativ** (cine, cum, care...).

NUMERALUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă numărul sau ordinea obiectelor la enumerare.
Se clasifică: după structură: **simple, compuse;** după conținut: **cardinale** (**propriu-zise, fracționare, colective, distributive multiplicative, nehotărâte, adverbiale**), **ordinale;** **funcții sintactice:** **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**

PREPOZIȚIA este partea de vorbire neflexibilă care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb și un alt cuvânt.
Se clasifică: **formă:** **simple și compuse**
origine: **propriu-zise, provenite din alte părți de vorbire.** **regimul cazual:** genitiv, dativ, acuzativ.

ARTICOLUL este partea de vorbire flexibilă, auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. **Se clasifică:**
Articolul substantival: hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/; nehotărât /un, o, niște, unii, unele/;
Articolul posesiv (genitival): /al, a, ai, ale/;
Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

ADJECTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă o însușire a unui obiect și răspunde la întrebările **care? ce fel de?**
Categoriile gramaticale: **se acordă cu substantivul în gen, număr, caz.**
are grade de comparație: **grad pozitiv, grad comparativ** (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), **grad superlativ** (relativ (de inferioritate, de superioritate) **absolut**)
funcții sintactice: **nume predicativ, atribut, complement.**

ADVERBUL este partea de vorbire flexibilă, care determină un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii. Răspunde la întrebările **Când?, Cum?, Unde? etc.**
Se clasifică: după înțeles (de loc, de timp, de mod, de scop, concesive) după structură: (simple, compuse).
Categoriile gramaticale: **are grade de comparație:** **grad pozitiv, grad comparativ** (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), **grad superlativ** (relativ (de inferioritate, de superioritate), **absolut**)
funcții sintactice: **predicat verbal, nume predicativ, atribut adverbial, complement circumstanțial.**

SINTAXĂ

PROPOZIȚIA este o comunicare cu un singur predicat.

FRAZA este unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI:
SUBIECTUL este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebările: **cine? ce? despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție?**
Clasificare: **subiect exprimat** (simplu, complex, multiplu); **subiect neexprimat** (subînțeles, inclus, reluat, nedeterminat).
PREDICATUL este partea principală de propoziție care arată: **ce face? ce este? cine este? cum este subiectul?**
Clasificare: **predicat verbal, predicat nominal.**

INTERJEȚIA este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă senzații, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.
Se clasifică: după origine (**propriu-zise, de adresare, onomatopeice**); după formă (**simple, compuse**).

CONJUNCȚIA este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare și subordonare între părți ale propoziției, o parte de propoziție și o propoziție sau între două propoziții.
Se clasifică: **formă** (simple, compuse); **raporturile stabilite** (**coordonatoare:** copulative, adversative, disjunctive, conclusive **subordonatoare**).

Clasificarea propozițiilor:
1. După scopul comunicării: **enunțative, exclamative, interogative.**
2. După structură: **simple (nedezvoltate), dezvoltate.**
3. După aspectul predicatului: **afirmative, negative.**
4. După funcția pe care o îndeplinesc în frază: **principale, subordonate, regente.**

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI:
ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) și răspunde la întrebările: **care? ce fel de? al, a, ai, ale cui? cât? câta? câți? câte?**
Clasificare: **atribut adjectival, atribut substantival, atribut pronominal, atribut verbal, atribut adverbial, atribut interjecțional.**
COMPLEMENTUL este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările:
complementul direct: **pe cine? ce?**
complementul indirect: **cui? la cine? la ce? pe ce? pentru cine? pentru ce? de cine? de ce? de la cine? de la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce?**
complementul circumstanțial: **când? unde? cum? din ce cauză? cu ce scop?**

VERBUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată acțiunea, starea sau existența unui obiect și răspunde la întrebările **ce face? ce a făcut? ce va face?**.
Se clasifică: **predicative, nepredicative; tranzitive, intransitive.**
După aspect: afirmative, negative
Categoriile gramaticale: **timp:** prezent, trecut, viitor;
persoană: I – singular, plural; II – singular, plural; III – singular, plural; **gen:** masculin, feminin; **număr:** singular, plural; **conjugare:** I, II, III, IV; **mod:** personale (**indicativ, conjunctiv, condițional optativ; imperativ**); nepersonale (**infinitivul, participiul, gerunziul, supinul**); **diateză:** activă, pasivă, reflexivă;
funcții sintactice: **predicat.**

Analiza substantivului:

1. Substantiv. Forma inițială.
 2. Comun sau propriu.
 3. Simplu sau compus.
 4. Genul: masculin, feminin, neutru.
 5. Numărul: singular, plural.
 6. Cazul: Nominativ, Genitiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.
 7. Declinarea (I, II, III).
 8. Articulat sau nearticulat.
 9. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement.
- Model:** *Meseria* este brătară de aur.
Meseria – sub., f. iniț. – meserie, comun, simplu, g. fem., num. sing., c. N., decl. II, articulat, hotărât „a”, funcția sintactică subiect.

Analiza articolului:

1. Articol.
 2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival sau demonstrativ adjectival (după înțeles).
 3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
 4. Genul (masculin sau feminin).
 5. Numărul (singular sau plural).
 6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
 7. Fără funcție sintactică.
- Model:** Harap Alb era fiul cel mic *al* împăratului.
Al (împăratului) – art. posesiv genitival, proclitic, masc., sing., c. G., fără funcție sintactică.

Analiza pronumelui:

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ, negativ).
 2. Categoriile gramaticale: persoană, gen, număr, caz.
 3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Bunica a venit la *noi* în oșpeție.
Noi – pron. pers. acc., pers. I, num. pl., c. Ac., f. sint. compl.

Analiza adjectivului:

1. Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
 2. Variabil sau invariabil.
 3. Poziția față de substantivul determinat.
 4. Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
 5. Gradele de comparație sau fără grade de comparație.
 6. Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Vorba *dulce* mult aduce.
Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat *vorba*, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcția sintactică atribut.

Analiza numeralului:

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
 2. Simplu sau compus.
 3. Categoriile gramaticale: gen, număr, caz.
 4. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, compl.
- Model:** *Cincisprezece* elevi au plecat în excursie.
Cincisprezece – num. card. propriu-zis, com., f. sint. atribut.

Analiza verbului:

1. Verbul.
 2. Forma inițială.
 3. Conjugarea (I, II, III, IV).
 4. Predicativ sau nepredicativ (copulativ sau auxiliar).
 5. Trăsăturile morfologice: persoana, numărul (sing. sau plur.), timpul (la persoana a III are gen).
 6. Diateza (activă, pasivă, reflexivă).
 7. Funcția sintactică: predicat verbal sau nominal.
- Model:** Albinuța *culege* nectar de pe flori.
Culege – verb, f. iniț. – *a culege*, conj. III, predic., pers. III, num. sing., timp. prezent, fun. sint. predicat verbal.

Analiza adverbului:

1. Adverb simplu sau compus.
 2. Tipul (de loc, de timp, de mod, de scop, concesiv);
 3. Gradele de comparație.
 4. Predicativ sau nepredicativ.
 5. Funcția sintactică (nume predicativ, atribut, complement).
- Model:** *Astă-toamnă* au rodit câmpurile.
Astă-toamnă – adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f. sint. compl.

Analiza prepoziției:

1. Prepoziție simplă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Cazul genitiv, dativ sau acuzativ (după regimul cazual).
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Lângă* porțița casei părintești crește un nuc umbros.
Lângă – prepoziție simplă, propriu-zisă, cazul A., fără funcție sintactică.

Analiza interjecției:

1. Interjecție implă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Onomatopeică (dacă e cazul).
 4. Nepredicativă (cu funcție sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement sau fără funcție sintactică) sau predicativă (cu funcție sintactică de predicat verbal).
- Model:** *Ah!* Iată primăvara... (Vasile Alecsandri)
Ah – interjecție, simplă, propriu-zisă, nepredicativă, fără funcție sintactică.

MODELE DE ANALIZĂ

Analiza tipurilor de propoziții:

1. Propoziție:
 2. Simplă sau dezvoltată (după structură).
 3. Afirmativă sau negativă (după aspect).
 4. Enunțiativă sau interogativă (după scopul comunicării).
 5. Propoziție exclamativă (după intonație).
- Model:** *Veniți, copii, acasă la părinți!*
Propoziție, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă, exclamativă.

Analiza sintactică a propoziției:

1. Părți principale de propoziție:
 - a) subiect exprimat (simplu, multiplu sau complex); subiect neexprimat (inclus, subînțeles, nedeterminat); subiect reluat.
 - b) predicat verbal sau nominal.
 2. Părți secundare de propoziție (atribut sau complement).
 3. Exprimarea părților de propoziție (părți de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral, adverb e.t.c.).
- Model:** *Cocostârcii* au sosit din țările calde.
1. Părțile principale:
 - a) **Cocostârcii** – parte princ. de prop., subiect, simplu, exprimat prin substantiv simplu, declinarea I, num. singular, cazul N.
 - b) **Au sosit** – parte principală de propoziție, predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, persoana III, numărul plural, timpul trecut, funcția sintactică perfect compus.
 2. Părțile secundare...

Analiza sintactică a frazei:

1. Frază.
 2. Numărul de propoziții în cadrul frazei.
 3. Propoziții principale și propoziții subordonate; propoziții regente.
 4. Elemente de relație în frază.
 5. Schema frazei.
- Model:** *Pădurea este cel mai prețios dar¹ pe care l-a primit omul de la natură.²*
1 – propoziție principală, regentă, (PP); 2 – propoziție subordonată (PS); elemente de relație: pronume relativ **pe care**.

Analiza conjuncției:

1. Simplă sau compusă (după formă).
 2. Coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă, adversativă) sau subordonatoare (după funcție).
 3. Leagă două cuvinte sau două propoziții.
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Și* cerul, *și* pământul preschimbă sărutări... (Vasile Alecsandri)
Și – conjuncție simplă, coordonatoare, copulativă, leagă două cuvinte în propoziție, fără funcție sintactică.

Лілія Говорнян

РУМУНСЬКА МОВА

Підручник для 9 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Lilia Govornean

LIMBA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a 9-a a instituțiilor
de învățământ mediu general

Recomandat de Ministerul Educației și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2026

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 № 110)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено відповідно до модельної навчальної програми
«Румунська мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(авт. Говорнян Л. С., Михайлу М. Г., Бику А. М., Зазулинська Т. Г.)

Інтерактивний електронний додаток до підручника розміщено
за посиланням <https://lms.e-school.net.ua/courses/join/2f3bd57e/>
або QR-кодом

Говорнян Л. С.

Г 57 Румунська мова : підруч. для 9 кл. закл. заг. серед.осв. /
Л. С. Говорнян. – Львів : Світ, 2026. – 288 с. : іл.
ISBN 978-966-914-502-4

Підручник призначений для учнів та учениць 9-го класу закладів загальної середньої освіти. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту» та модельній навчальній програмі «Румунська мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Принцип подачі навчального матеріалу традиційний – у вигляді параграфів, які об'єднують різні аспекти його вивчення – теоретичний, практичний та пошуково-творчий. Дидактичний матеріал орієнтується на роботу у парах, групах. Практичні завдання та теоретичний матеріал поглиблюють та доповнюють знання учнів як із функціональної, так з практичної стилістики та культури мови. Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, інтелектуальних і творчих умінь 9-класників.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнівства 9-го класу.

УДК 811.135.1:373.5.016(07)

ISBN 978-966-914-502-4

© Говорнян Л.С., 2026
© Говорнян С.Л., художнє оформлення,
2026
© Видавництво «Світ», оформлення, 2026

DRAGI ELEVI ȘI ELEVE!

Bine ați venit în universul fascinant al limbii române – un tărâm unde cuvintele devin punți între oameni, gândurile capătă formă, iar emoțiile prind glas.

Clasa a IX-a deschide pentru voi un nou capitol, în viața de liceu, dar și în formarea voastră ca tineri gânditori, ca spirite curioase și ca viitori adulți care știu să-și exprime clar și frumos ideile. Acest an marchează o etapă esențială în aprofundarea cunoștințelor de limbă și literatură, dar mai ales în dezvoltarea unei relații mai conștiente cu limba maternă – limba română.

Limba este mai mult decât un instrument de comunicare – este o comoară vie, care păstrează în ea ecoul generațiilor trecute, bogăția culturii naționale și puterea de a ne modela ca ființe libere, sensibile și creative. Prin intermediul acestui manual, veți avea ocazia să descoperiți frumusețea literaturii române și universale, să înțelegeți mai bine structura și logica limbii, dar și să vă antrenați gândirea critică și capacitatea de exprimare.

În paginile ce urmează veți găsi texte care provoacă, inspiră și emoționează – fragmente literare care vorbesc despre iubire, pace, libertate, identitate și umanitate. Veți învăța cum să analizați un text, cum să vă susțineți ideile în mod argumentat și cum să scrieți compuneri coerente și expresive. Totodată, veți înțelege mai bine regulile care structurează limba română și veți putea folosi cu mai multă precizie și eleganță cuvântul rostit sau scris.

Fiecare lecție este o invitație la descoperire. Veți lucra individual, dar și în echipă, veți asculta și veți fi ascultați, veți întreba și veți răspunde. Iar prin această călătorie, veți învăța că limba română nu este un set de reguli seci, ci o sursă de inspirație, un spațiu de exprimare personală și o punte spre înțelegerea lumii.

Fiecare cuvânt învățat este o cheie care deschide o ușă spre înțelegerea lumii și a propriei ființe. Studiind limba, învățați să vorbiți corect, să gândiți limpede, să simțiți profund și să comunicați cu sufletul.

Manualul de față este prietenul vostru în această aventură – un ghid care vă însoțește cu încredere, provocându-vă să mergeți mai departe, să fiți curioși, să vă exprimați, să creați. În el veți regăsi informații și exerciții, dar și întrebări despre voi înșivă, despre ceea ce înseamnă să fii om, elev, cetățean, ființă cu visuri și valori.

Într-o lume din ce în ce mai conectată și mai diversă, este important să fim stăpâni pe limba noastră, să o iubim, să o păstrăm și să o transmitem. Limba română este o parte esențială din identitatea noastră și un drum sigur spre autocunoaștere și libertate interioară.

Vă invit să pășiți cu încredere în această călătorie a cuvântului, să deschideți larg ochii minții și inimii și să îndrăzniți să explorați toate nuanțele, profunzimile și frumusețile limbii române.

Mult succes și o călătorie cât mai bogată în cuvinte, sensuri și emoții!

AUTOAREA

§ 1. Lexicul (actualizare)

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului

I. TERMINOLOGIE

lexicul

mijloace interne de îmbogățire a vocabularului:

derivarea

compunerea

conversiunea

mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:

împrumuturile

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Ucraina – comoara Europei de Est

Ucraina este o țară mare și frumoasă, așezată în inima Europei de Est, cu peisaje care încântă privirea și cu o istorie bogată care se reflectă în fiecare

colț al ei. De la câmpiile aurii ale Stepelor Pahotului până la munții Carpați împodobiți cu păduri dese și râuri cristaline, Ucraina își dezvăluie frumusețea naturală în toate anotimpurile.

Oamenii Ucrainei sunt cunoscuți pentru căldura și ospitalitatea lor. Tradițiile și obiceiurile populare se păstrează cu grijă în fiecare comunitate, iar portul po-

pular, dansurile și cântecele transmise din generație în generație le amintesc ucrainenilor de rădăcinile lor și de legătura cu pământul natal.

Ucraina este, totodată, o țară a cunoașterii și a culturii. Orașe vechi și moderne, universități și biblioteci, muzee și teatre reflectă dinamismul și diversitatea acestei națiuni. De-a lungul timpului, Ucraina a fost martoră la mari evenimente istorice și a format personalități remarcabile care au lăsat o amprentă puternică în literatură, muzică, știință și artă.

Orașul Kiev – capitala Ucrainei

Dar mai presus de toate, Ucraina este un simbol al rezistenței, al curajului și al speranței. Chiar și în fața încercărilor, oamenii ei își păstrează demnitatea și credința într-un viitor mai bun, dovadă că sufletul unei națiuni se măsoară în bogățiile pământului rodnic, dar și mai ales în spiritul și inimile celor care o locuiesc.

Ucraina este o țară a contrastelor armonioase, un loc unde trecutul întâlnește prezentul și unde frumusețea naturii se împletește cu bogăția culturală și spirituală a poporului său. Este o țară care merită cunoscută, respectată și admirată.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Alcătuieste familia lexicală a cuvântului „*frumusețe*” din text (două cuvinte).
2. Găsește câte un sinonim pentru cuvintele „*bogată*” și „*curaj*” din textul dat.
3. Alcătuieste câmpul lexical al expresiei „*oamenii Ucrainei*”, folosind cuvinte și expresii din text.
4. Identifică în text două cuvinte formate prin derivare (de exemplu: „*cunoașterii*”, „*educația*”).
5. Stabilește mijlocul de formare a cuvintelor „*pământ natal*”, „*universități*”, „*muzee*” din text.
6. Ce înseamnă pentru tine „*speranță*”? Explică folosind ideile din text.

NU UITA!

Pacea este roada unui suflet înțelept și blând. Ea se naște din armonia gândurilor și a sentimentelor, din înțelegere, răbdare, bunătate și compasiune. Fiecare om care cultivă iubirea, credința și echilibrul interior poate răspândi liniște și armonie în jurul său, transformând conflictele în prietenie și ură în respect.

Armonia lumii depinde de pacea

din inima fiecăruia. Liniștea interioară, credința, înțelegerea și energia pozitivă sunt pietrele de temelie ale conviețuirii pașnice. Cel care le poartă în suflet devine un izvor de speranță și bunătate, iar gesturile lui contribuie la o lume mai dreaptă și mai luminoasă.

*Pacea e câmpul cu flori sub soare,
Râul lin ce cântă fără hotare.
Ea-mbrățișează sufletul cu blândete,
Și alină lumea cu mare delicatețe.*

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă. Disciplina care studiază lexicul se numește LEXICOLOGIE.

Vocabularul unei limbi reprezintă totalitatea cuvintelor pe care le folosesc vorbitorii săi. În limba română, acesta cuprinde peste 120.000 de cuvinte, însă numărul exact se modifică constant. Limbajul nu este static, ci evoluează odată cu timpul, cu societatea și cu noile descoperiri științifice.

Vocabularul se modifică prin:

disparația unor cuvinte vechi, care nu mai sunt folosite;
modificarea sensului unor cuvinte, care se adaptează la noi contexte;
aparția de cuvinte noi, care desemnează obiecte, fenomene, tehnologii sau concepte necunoscute anterior.

Această evoluție continuă arată capacitatea limbii române de a se adapta la viața oamenilor și la progresul societății.

Apar cuvinte noi și vocabularul se schimbă datorită mai multor factori:

- dezvoltarea științei și tehnicii** – de exemplu, apar cuvinte precum *computer, internet, biotehnologie*;
- diversificarea vieții culturale și sociale** – apar expresii noi legate de artă, muzică, educație;
- schimbările politice și economice** – apar termeni noi în administrație, economie sau legislație;
- contactele cu alte popoare** – se împrumută cuvinte din limbi străine, cum ar fi franceza, engleza, turca sau slavona;
- creativitatea vorbitorilor** – oamenii formează noi cuvinte prin derivare, compunere sau conversiune.

Modul de formare a cuvintelor în limba română:

- **moștenire** – cuvinte preluate din latină, ca *mamă, frate, pământ*;
- **împrumuturi din alte limbi** – ca *hotel* (fr.), *computer* (eng.), *ceas* (fr./lat.);
- **mijloace interne**:
- ✓ **derivarea** – formarea cuvintelor prin adăugarea de prefixe și sufixe, ca *înțelegere, învățătura*;

✓ **compunerea** – alăturarea a două cuvinte pentru a forma un cuvânt nou, ca *mașină-spălător* sau *bibliotecar-șef*;

✓ **conversiunea** – schimbarea părții de vorbire a unui cuvânt fără a modifica forma sa, ca *a dansa* → *dans*.

Schimbările din vocabular nu sunt întotdeauna vizibile imediat. Unele cuvinte devin arhaice sau se folosesc în anumite regiuni, altele se răspândesc rapid prin literatură, presă, internet sau școală.

Totodată, vocabularul se adaptează la nevoile comunicării și la noile realități sociale și tehnologice. Această flexibilitate face limba română vie și bogată, capabilă să exprime orice idee sau sentiment.

Îmbogățirea vocabularului este un proces natural, continuu și necesar. El reflectă creativitatea vorbitorilor, schimbările din societate și contactul cu alte limbi și culturi. Cunoașterea și folosirea corectă a cuvintelor contribuie la dezvoltarea comunicării, a gândirii și a culturii generale a fiecărui om.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Vocabularul este format din:

✓ **fondul principal** (nucleu) – cuvinte puține, cca. 2000 de noțiuni fundamentale, care stau la baza comunicării, sunt cunoscute și utilizate de către toți vorbitorii; cu frecvență și circulație mare, dar foarte importante.

Exemplu: *om, apă, a merge, a lua, mână, grădină, școală, a se spăla, ieri, mulțumesc, păsări, mama, noaptea, iarna...*

✓ **masa vocabularului** – cuvintele limbii (aproximativ 90%) care se schimbă cel mai rapid și sunt utilizate limitat sub aspect social, profesional spațial, etc. Categorii de cuvinte: *arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-științifici, sinonime, antonime, omonime, paronime, jargon, argou*.

Vocabularul limbii române, la fel ca vocabularul oricărei limbii, se îmbogățește cu noi unități lexicale și se perfecționează continuu. Îmbogățirea vocabularului se face prin mijloace interne și mijloace externe.

MIJLOACELE EXTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

↓

împrumuturile

Interne – derivarea, compunerea, conversiunea.

MIJLOACELE INTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

derivarea

↓

sufixarea
prefixarea
derivare parasintetică

compunerea

↓

prin alăturare
prin sudare
prin abreviere

conversiunea

↓

schimbarea valorii
gramaticale

Externe – cuvinte provenite din alte limbi (împrumuturile).

FAMILIA LEXICALĂ sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

Exemplu: **carte**: cărturar, cărticică, cărțulie...

CÂMPUL LEXICAL cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și au trăsături de sens comune.

Exemplu: **câmpul lexical** al cuvântului **carte**: file, pagini, copertă, cotor... .

❖ **CURIOZITĂȚI la temă:**

1. Derivarea – „familia cuvintelor”

Un singur cuvânt poate da naștere la zeci de altele. De exemplu, din cuvântul „**scris**” s-au format: *a scrie, scriitor, scriere, rescriere, descriere, înscris*. Astfel, limba română își creează singură cuvinte noi, fără a apela la alte limbi.

2. Sufixe și prefixe schimbă sensul cuvintelor

Prin adăugarea unui sufix sau prefix, sensul inițial se poate modifica radical: *drept* → *nedrept* → *dreptate* → *îndreptare*. Un simplu element adăugat poate transforma un adjectiv într-un substantiv sau un verb.

3. Compunerea – două cuvinte, un singur sens

În limba română, două cuvinte obișnuite pot forma unul nou, cu un sens diferit: *floarea-soarelui, bună-credință, cap-de-pod*.

Curios este că sensul cuvântului compus nu este întotdeauna suma sensurilor părților componente.

4. Cuvintele compuse pot avea forme diferite

Unele se scriu cu cratimă (*prim-ministru*), altele legat (*bunăstare*) sau separat (*drept urmare*), ceea ce face compunerea un mijloc expresiv și flexibil.

5. Conversiunea – când cuvintele „își schimbă meseria”

Fără a-și modifica forma, un cuvânt poate deveni altă parte de vorbire: *un frumos* (adjectiv – substantiv), *un azi memorabil* (adverb – substantiv). Este unul dintre cele mai subtile și interesante procedee ale limbii române.

6. Împrumuturile reflectă istoria poporului

Cuvintele împrumutate spun povestea contactelor românilor cu alte popoare:

din latină: *pâine, apă, mamă*

din slavă: *prieten, drag, nevoie*

din franceză: *elegantă, cultură, educație*

din engleză (azi): *computer, online, marketing*

7. Unele împrumuturi devin „mai românești” decât par

Deși au origine străină, cuvinte precum *școală, birou, telefon* sunt percepute ca fiind complet românești, pentru că s-au adaptat fonetic și gramatical limbii.

8. Limba română împrumută, dar și creează

Chiar dacă preia termeni din alte limbi, româna îi adaptează și creează derivate proprii:

- **film** – a *filma*, *filmare*, *filmat*;
- **telefon** – a *telefona*, *telefonic*, *telefonist*;
- **program** – *programare*, *programator*, *programabil*;
- **muzică** – *muzical*, *muzician*, *muzicalitate*.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Derivarea. Reguli de ortografie:

Cuvintele derivate se formează prin adăugarea de prefixe (re-, ne-, dez-, în-) sau sufixe (-are, -tor, -ime, -ist etc.) la rădăcina cuvântului.

Prefixele se scriu împreună cu baza cuvântului: *nefericit*, *revedea*, *dezorganizat*.

Sufixele se scriu, de asemenea, împreună: *cititor*, *frumusețe*, *alergare*.

Exerciții:

1. Formează cuvinte derivate de la baza „*cultură*”, folosind prefixe sau sufixe.
2. Identifică în textul dat trei cuvinte formate prin derivare și precizează elementele de derivare.
3. Completează propozițiile cu forma derivată corectă: „Lectura contribuie la ... (îmbogățire) vocabularului.”

Compunerea. Reguli de ortografie:

Cuvintele compuse se pot scrie:

- ✓ **într-un cuvânt**: *bunăvoință*, *binecuvântat*;
- ✓ **cu cratimă**: *nord-est*, *româno-ucrainean*;
- ✓ **separat** (în unele expresii): *floare de colț*.

Cratima se folosește atunci, când între elemente există o relație strânsă de sens.

Reguli de punctuație:

Nu se pune virgulă între elementele unui cuvânt compus.

Exerciții:

1. Precizează modul de scriere (împreună, cu cratimă) al următoarelor cuvinte: *sud-est*, *bine-voitor*, *floarea-soarelui*.
2. Alcătuieste trei cuvinte compuse folosind termenii: *pace*, *lumină*, *cultură*.
3. Explică sensul unui cuvânt compus din textul studiat.

Conversiunea. Reguli de ortografie:

Conversiunea constă în schimbarea valorii gramaticale a unui cuvânt **fără modificare de formă**:

- ✓ adjectiv – substantiv: *frumosul*, *binele*;
- ✓ verb – substantiv: *a cânta* – *cântatul*.

Reguli de punctuație:

Substantivele obținute prin conversiune pot fi articulate și precedate de determinant: *Un bine făcut la timp...*

Exerciții:

1. Identifică în propoziții cuvinte obținute prin conversiune.
2. Transformă adjectivele în substantive prin conversiune: *bun, drept, liber*.
3. Alcătuieste propoziții cu substantive provenite din verbe.

Împrumuturile. Reguli de ortografie:

Cuvintele împrumutate se adaptează, de regulă, la scrierea limbii române: *birou (fr.), hotel (fr.), calculator (engl.)*.

Unele împrumuturi recente își păstrează grafia originală: *software, online*.

Pluralul se formează conform regulilor limbii române: *hoteluri, birouri*.

Reguli de punctuație:

Termenii străini pot fi scriși între ghilimele atunci când sunt explicați sau evidențiați într-un text.

Exerciții:

1. Identifică în text cuvinte împrumutate și precizează limba de origine.
2. Alcătuieste propoziții cu următoarele împrumuturi: *internet, muzeu, teatru*.
3. Înlocuiește împrumuturile cu sinonime românești, unde este posibil.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Alcătuieste familii lexicale complexe pornind de la cuvintele: *cunoaștere, tradiție, comunicare, a reflecta*. Include cel puțin 3 forme derivate pentru fiecare cuvânt și precizează tipul derivării.
2. Identifică în textul următor cuvintele formate prin derivare și compunere. Precizează tipul morfologic al fiecărui cuvânt și elementul de formare din enunțul dat:
„În biblioteca modernă a universității, studenții explorează cunoștințele vechi și recente, participând la conferințe internaționale și seminarii practice.”
3. Transformă următoarele cuvinte astfel încât să schimbi categoria lor gramaticală fără a le modifica radicalul:
 - luminos – ...
 - a dansa – ...
 - curaj – ...
 - a spera – ...

Explică sensul fiecărui cuvânt după conversiune.

4. Din lista de mai jos, subliniază împrumuturile lexicale, menționând limba sursă și domeniul de utilizare: *televiziune, respect, weekend, festival, computer, bibliotecă, manager, program*.
5. Alcătuieste cinci cuvinte compuse noi, pornind de la cuvintele: *carte, școală, elev, cunoștință, istorie*. Scrie pentru fiecare tipul compunerii (prin legătură, prin cratimă, prin alipire).
6. Transformă următoarele cuvinte folosind sufixe sau prefixe pentru a crea cuvinte noi, cu sens corelat: – *a scrie* – ..., – *a învăța* – ..., – *frumos* – ... – *bine* – ...

7. Citește textul: „Orașele Ucrainei sunt martore ale istoriei și culturii, îmbinând tradițiile ancestrale cu modernitatea. Străzile pavate păstrează amprenta vechilor meșteșuguri, iar clădirile moderne coexistă armonios cu monumentele istorice. Piețele sunt pline de culoare și viață, unde meșteșugarii vând obiecte tradiționale, iar cafenelele și librăriile devin locuri de întâlnire și schimb cultural. Muzeele și teatrele oferă expoziții și spectacole care aduc trecutul aproape de prezent, iar universitățile transformă orașele în centre ale cunoașterii și inovării. În fiecare colț se simte mândria unei națiuni care și-a păstrat identitatea, dar care privește cu încredere spre viitor.”

Răspunde:

- Identifică două cuvinte derivate.
 - Identifică un cuvânt compus.
 - Găsește un împrumut lexical.
 - Transformă un cuvânt adjectival în substantiv prin conversiune.
8. Formează câte un enunț în care să folosești:
- un cuvânt format prin derivare;
 - un cuvânt format prin compunere;
 - un cuvânt obținut prin conversiune;
 - un împrumut lexical din engleză.
9. Rescrie textul, corectând cuvintele subliniate cu derivate sau compuse adecvate: „Biblioteca oferă o experiență cititorilor, cu lecturări interesante și documentările atent selecționate. Spațiile de lectură sunt organizate astfel încât să încurajeze studenții să exploreze cunoștințele. De asemenea, bibliotecarii pregătesc ghiduri informative și colecții tematice, menite să stimuleze curiozitatea și să faciliteze accesul la informație.”
10. Alcătuiește un mic text de 6–8 propoziții despre tema „Frumusețea naturii”, folosind:
- cel puțin 3 cuvinte derivate,
 - 2 cuvinte compuse,
 - 1 cuvânt obținut prin conversiune,
 - 1 împrumut lexical.
11. Din lista următoare selectează numai cuvintele care pot fi grupate în serii antonime: *atent – neatent; amic – inamic; dușman – inamic; bun – nebun; bun – rău; folositor – util; bolnav – sănătos; cert – incert; greu – gras; milos – caritabil; rău – stricat; egal – inegal; fericit – nefericit.*
10. Alcătuiește o scurtă descriere în care să folosești antonimele cuvintelor:

soare, lumină, veselie, muncă, zgomot, neliniște.

11. Subliniază regionalismele existente în următoarea serie de cuvinte *voinic, dulău, căldură, sfadă, domeniu, ocrotitor, spoitor, slobod, taină, consternat, zaplaz, falnic, flăcău, cracă.*
12. Identifică paronimul cuvintelor: *originar, eminent* și realizezați enunțuri potrivite cu aceste perechi de paronime.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Alcătuți o minicompunere adăugând la textul propus informații pe care le-ați aflat la alte discipline. Folosiți cuvinte formate prin derivare, compunere, conversiune.

În formația în „V” a gâștelor, conducerea nu înseamnă autoritate, ci efort. Gâsca din față înfruntă cea mai mare rezistență a aerului și deschide drumul celorlalte, care beneficiază de curenți favorabili. Această poziție nu este permanentă: când liderul obosește, se retrage, iar o altă gâscă îi ia locul. Astfel, efortul este împărțit, iar stolul poate parcurge distanțe foarte mari.

Secretul acestei cooperări stă în folosirea curenților de aer creați de aripi, care reduc consumul de energie al păsărilor din spate. Studiile arată că zborul în formație mărește raza de migrație cu până la 70%. Comunicarea vocală menține ritmul și coeziunea grupului, iar vederea laterală largă ajută la păstrarea alinierii.

Gâștele dau dovadă și de solidaritate: dacă una este rănită, două altele o însoțesc până la sol. Migrația este învățată de pui prin imitație, într-o adevărată „școală a zborului”, unde cooperarea transformă fragilitatea în forță. Ele rămân alături de ea până când se reface sau își găsește sfârșitul, apoi revin împreună la stol. Prin acest comportament, gâștele ne oferă o lecție simplă și profundă despre sprijin, responsabilitate și puterea de a merge mai departe împreună.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Imitație** – s.f. Obiect copiat după un model. Reluare, repetare.
- Dinamism** – s.n. Putere vitală, forță de acțiune, de mișcare.
- Coeziune** – s.f. Forță de atracție dintre molecule; legătură strânsă, unitate.
- Adecvat** – adj. Corespunzător, nimerit; care corespunde cerințelor.
- A facilita** – vb. A înlesni, a ușura îndeplinirea unei acțiuni, unui fenomen.

§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului. Împrumuturile lexicale (vechi și noi)

I. TERMINOLOGIE

mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:
împrumuturi lexicale:

- vechi
- noi (neologisme: *lexicale, semantice*)

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Cititul este o călătorie tăcută, dar plină de sens, în care o pagină deschisă devine o lume întreagă. Prin carte, timpul se oprește sau se grăbește, iar gândurile prind aripi. Citind, învățăm să vedem dincolo de aparențe, să înțelegem oamenii, istoria și pe noi înșine.

O carte bună este un prieten statornic: nu te judecă, nu te grăbește, dar îți oferă mereu ceva prețios – o idee, o emoție, o speranță. În liniștea lecturii, sufletul se adună, mintea se limpezește, iar inima învață să asculte. Fiecare rând citit ne îmbogățește vocabularul, ne modelează gândirea și ne învață să exprimăm mai clar ceea ce simțim.

Cititul deschide uși către alte culturi și alte destine. Ne poartă prin vremuri îndepărtate, prin orașe nevăzute și prin vieți pe care nu le-am trăi niciodată altfel. El ne face mai înțelepți, mai sensibili și mai liberi, pentru că adevărata libertate începe în gând.

Într-o lume grăbită, cititul rămâne un act de răbdare și profunzime. Este o formă de respect față de cuvânt și față de cunoaștere. Cine citește nu este niciodată singur și nu rămâne niciodată sărac sufletește, pentru că fiecare carte citită lasă în noi o lumină care nu se stinge.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Indică mijlocul de formare al cuvintelor: *cititor, necitit, îmbogățire*.
2. Alcătuește familia lexicală a cuvântului *carte* (minimum patru cuvinte).
3. Împarte în silabe următoarele cuvinte din text: *călătorie, lecturii, înțelepți, cunoaștere*.
4. Găsește antonimele cuvintelor: *liniște, libertate, prieten* (folosind vocabularul propriu sau sugestii din text).
5. Selectează cuvintele care aparțin câmpului lexical al cititului, folosind textul dat.
6. Transcrie cuvintele: *cititul, carte, gândurile, libertate* și precizează partea de vorbire a fiecăruia.

7. Identifică în text trei substantive aflate la cazul acuzativ și precizează forma lor articulată sau nearticulată.
8. Selectează din text trei verbe și stabilește timpul, modul și diateza acestora.
9. Stabilește funcția sintactică a cuvintelor subliniate din propoziția: „Cititul rămâne un act de răbdare și profunzime.”
10. Indică mijlocul de îmbogățire a vocabularului pentru cuvintele *lectură, cultură, emoție* (mijloace interne sau externe).

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

De-a lungul timpului, între popoare s-au stabilit diferite tipuri de relații: de vecinătate, comerciale, culturale și diplomatice. Aceste contacte au favorizat circulația cuvintelor, determinând preluarea unor elemente lexicale dintr-o limbă în alta.

Poporul român, pe parcursul istoriei sale, a intrat în contact cu numeroase alte popoare, fapt care a dus la influențarea limbii române de către diverse limbi străine. Aceste influențe s-au manifestat mai ales la nivelul vocabularului și al mecanismelor de formare a cuvintelor.

Împrumuturile reprezintă **mijloace externe de îmbogățire a vocabularului**, fiind cuvinte preluate din alte limbi și adaptate sistemului limbii române. Ele apar ca urmare a contactului dintre două sau mai multe limbi și sunt determinate de mai mulți factori, dintre care cei mai importanți sunt:

- apropierea geografică dintre popoare;
- conviețuirea sau amestecul populațiilor;
- relațiile culturale, economice și politice.

Din punct de vedere cronologic, împrumuturile se împart în:

a) împrumuturi vechi sunt cuvinte intrate în limba română din limbi cu care româna a avut contact timpuriu, de regulă înainte de secolul al XIX-lea;

b) împrumuturi noi sunt cuvinte intrate în limba română mai târziu, în special după secolul al XIX-lea, pe fondul influențelor moderne în cultură, tehnologie și știință.

I. Împrumuturi vechi

1. din limba slavă: *izvor, plug, cocoș, voinic, babă, boier, ieftin*;
2. din limba maghiară: *hotar, vameș, viclean, oraș, gazdă, gând*;
3. din limba turcă: *baclava, iaurt, zarzavaturi, chirie, halva*;
4. din limba greacă: *dușman, frică, tacticos, proaspăt*.

II. Împrumuturi noi

1. din limba franceză: *elev, cafe-bar, bleu, bleumarin, a soluționa*;
2. din limba engleză: *stand-by, talk-show, hobby, vreau*;
3. din limba germană: *crenvurști, foehn, iceberg, manager*;
4. din limba italiană: *pian, spaghetti*;
5. din limba latină: *grație, colocviu, insulă*.

Împrumuturile pot pătrunde în limba română pe *cale directă* sau pe *cale indirectă*.

a) Împrumuturile pe cale directă presupun un contact nemijlocit între populații vorbitoare de limbi diferite și sunt cunoscute și sub denumirea de împrumuturi orale. Pe această cale au intrat în limba română numeroase cuvinte de origine slavă și maghiară, iar într-o măsură mai mică, cuvinte turcești și grecești.

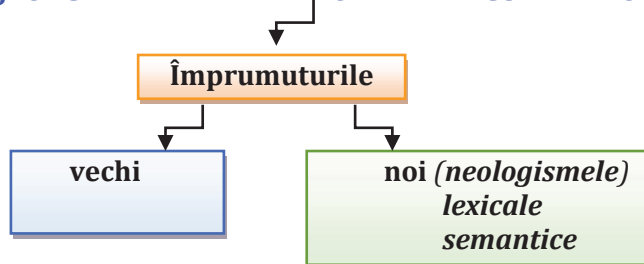
- din **latina savantă**: *ager, agil, veteran, clar, colocviu, insulă*;
- din **franceză**: *influență, inventar, a soluționa, recensământ, mesager, par fum, elev, antreu, cafe-bar, bleu, bleumarin, abajur, apel, celibatar, circumstanță, importanță, opinie, voiaj, sacrificiu*;
- din **italiană**: *operă, bancă, contabil, bilanț, pian, scadență, bariton, solfegiu, mandolină, spaghetti*;
- din **germană**: *rucsac, fason, haltă, boiler, gater, bliț, procură, prodecan, crenvurști, bomfaier, bormașină*;
- din **engleză**: *talk-show, mass-media, stres, campus, speaker, pick-up, motel, radar, corner, meci, fault, dribbling, design, miting*.

b) Împrumuturile pe cale indirectă au pătruns în limba română prin intermediul altei limbi, în special prin cultura scrisă, având adesea un caracter livresc. Începând cu secolul al XVI-lea, au fost preluate numeroase cuvinte de origine greacă și latină, mai ales prin texte religioase și istorice.

Exemple:

- din limba greacă (termeni religioși): *acatist, arhiepiscop, catapeteasmă, ctitor, iconostas, mănăstire, mătanie, mitropolie, paraclis, parastas, patrafir, protopop, patriarh, psaltire, smirnă*;
- din limba engleză, indirect, prin franceză: *biftec, dancing*;
- din limba franceză: *madame*;
- din limba germană: *boiler, cocs*; etc.

MIJLOACELE EXTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

❖ CURIOSITĂȚI la temă:

1. Limba română și împrumuturile vechi

Multe dintre aceste împrumuturi sunt astăzi complet integrate în vocabularul de bază și nu mai sunt percepute ca elemente străine, de exemplu: *prieten, drag, nevoie, hotar, ceas*.

2. Gradul diferit de integrare al împrumuturilor

Unele împrumuturi vechi sunt resimțite ca fiind „mai românești” decât împrumuturile recente. Cuvinte precum *nevastă* sau *slujbă* (de origine slavă) sunt folosite firesc în comunicarea curentă, în timp ce împrumuturile noi, precum *marketing* sau *online*, își păstrează încă aspectul de cuvinte străine.

3. Împrumuturile noi și realitățile contemporane

Împrumuturile lexicale recente reflectă evoluția societății moderne. Cele mai multe provin din limba engleză și sunt legate de domenii precum tehnologia, economia sau cultura digitală: *computer*, *internet*, *software*, *management*.

Prin aceste împrumuturi, limba română se adaptează noilor realități sociale și culturale.

4. Adaptarea formală a cuvintelor împrumutate

Un cuvânt împrumutat poate suferi modificări fonetice, grafice sau morfologice pentru a se conforma normelor limbii române.

Exemple: *leader* – *lider*, *scanner* – *scaner*, *job* – *joburi*. Acest proces demonstrează caracterul activ și creativ al limbii române în asimilarea elementelor străine.

5. Împrumuturi necesare și împrumuturi de modă

Se pot distinge împrumuturi necesare, folosite atunci când nu există un echivalent românesc (*internet*), și împrumuturi de modă, utilizate din dorința de a părea modern (*cool* în loc de *grozav*). Nu toate împrumuturile sunt indispensabile comunicării.

6. Împrumuturi succesive în același domeniu

De-a lungul istoriei, limba română a împrumutat termeni pentru aceleași domenii din limbi diferite, în funcție de contextul istoric: din slavă, apoi din greacă, franceză și, mai recent, din engleză. Fiecare etapă a contribuit la diversificarea vocabularului.

7. Împrumuturile ca sursă de informații istorice

Împrumuturile lexicale sunt considerate „martori ai istoriei”, deoarece reflectă relațiile culturale și politice ale poporului român. Influența slavă este legată de religie și administrația veche, cea franceză de procesul de modernizare din secolul al XIX-lea, iar influența engleză de fenomenul globalizării.

8. Modificarea sensului împrumuturilor

Unele cuvinte împrumutate și-au modificat sensul în limba română față de limba de origine. De exemplu, cuvintele *patron* sau *șef* nu sunt utilizate identic cu sensurile lor inițiale, ceea ce demonstrează adaptarea semantică a împrumuturilor.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Adaptarea grafică a împrumuturilor vechi

Împrumuturile vechi sunt, de regulă, *complet adaptate* la sistemul fonetic și ortografic al limbii române. Ele se scriu conform normelor limbii române și nu mai sunt percepute ca elemente străine.

Exemple: *prieten* (din slavă), *hotar* (din maghiară), *boier* (din slavă), *iaurt*

(din turcă).

Observație: Aceste cuvinte nu mai păstrează grafia limbii de origine și fac parte din vocabularul de bază al limbii române.

2. Scrierea împrumuturilor noi neadaptate

Împrumuturile recente, în special din engleză și franceză, pot păstra grafia limbii de origine.

Exemple: *show, design, hobby, software, weekend.*

Atenție: Aceste cuvinte nu respectă principiul fonetic românesc și trebuie memorate ca atare.

3. Trecerea de la forma neadaptată la forma adaptată

Unele împrumuturi noi circulă o perioadă în forme duble, dar limba română manifestă tendința de simplificare și adaptare ortografică.

Forme adaptate acceptate de normă: *laitmotiv* (din *leitmotiv*), *aisberg* (din *iceberg*), *blugi* (din *blue jeans*), *bos* (din *boss*).

Regulă: Se recomandă utilizarea formei adaptate, atunci când aceasta este consfințită de dicționare.

4. Scrierea împrumuturilor compuse

Unele împrumuturi păstrează structura din limba de origine și se scriu cu cratimă, mai ales dacă nu sunt complet adaptate.

Exemple: *talk-show, mass-media, baby-sitter.*

5. Majuscula și minuscula în împrumuturi

- Denumirile comune se scriu **cu literă mică:** *manager, designer, laptop.*
- Denumirile proprii și instituționale se scriu **cu literă mare:** *Uniunea Europeană, Internet* (în contexte oficiale).

6. Pluralul împrumuturilor

Pluralul împrumuturilor se formează, de regulă, după regulile limbii române: *manager – manageri, designer – designeri, status – statusuri.*

Împrumuturile lexicale îmbogățesc vocabularul limbii române. Din punct de vedere ortografic, ele pot fi adaptate sau neadaptate, iar scrierea corectă depinde de gradul lor de integrare în limbă.

❖ VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE:

1. Citește cu atenție cuvintele de mai jos și încadrează-le în una dintre categoriile:

Împrumut vechi adaptat	Împrumut nou adaptat	Împrumut nou neadaptat

Cuvinte: *prieten, weekend, bos, hotar, design, blugi, iaurt, hobby, aisberg, boier.*

Model: *prieten* – împrumut vechi adaptat.

2. Rescrie enunțurile următoare, corectând greșelile de ortografie ale împrumuturilor lexicale, dacă există:

- a) Am urmărit un *talk show* interesant la televizor.
- b) Șeful nostru este un adevărat *boss*.

- c) A cumpărat o pereche de *blue-jeans* noi.
 - d) Subiectul piesei are un *leitmotiv* clar.
3. Alcătuiește câte un enunț corect pentru fiecare dintre următoarele cerințe:
- a) un împrumut vechi adaptat;
 - b) un împrumut nou neadaptat;
 - c) un împrumut adaptat dintr-o limbă modernă.

Indicație: Respectă normele ortografice ale limbii române.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Grupează următoarele cuvinte în împrumuturi vechi și noi, argumentând pentru fiecare alegere: *papuc, șaiabă, laptop, cafea, bicicletă, hotel, rucsac, hamburger, tură, pianist, abajur, e-mail, selfie, webinar, brunch*.
2. Găsește sinonime neologice pentru cuvintele: *frică, călătorie, prietenie, urgență* și construiește propoziții în care sensul să fie evidențiat prin context.
3. Subliniază sensul corect al neologismelor și explică alegerea:
 - a) *evident* – clar / ascuns;
 - b) *autentic* – real / falsificat;
 - c) *oportun* – potrivit / întâmplător;
 - d) *stimul* – impuls / blocaj;
 - e) *reflexiv* – automată / directă;
 - f) *interactiv* – participativ / pasiv.
4. Construiește 6 propoziții folosind cuvinte împrumutate din domeniul comunicării și tehnologiei, astfel încât să se observe diferența dintre forma adaptată și cea neadaptată (ex.: *laptop, e-mail, chat, blog, webinar, newsletter*).
5. Scrie formele de plural și genul neologismelor: *monitor, hotel, parfum, pian, rucsac, sandwich, design, feedback, selfie*.
6. Grupează următoarele cuvinte în împrumuturi vechi, neologisme adaptate și neologisme recente, explicând criteriul: *mit, voievod, paradis, influencer, studio, voiaj, bazar, tutorial, hobby, manager*.
7. Alcătuiește formele de feminin și adjectiviale pentru termenii neologici: *bariton, designer, pianist, director, corespondent, pilot, manager, influencer*.
8. Folosește dicționarul de sinonime și continuă șirul, creând propoziții în care sensul neologismelor devine clar prin context:
 - a) *drum* – traseu, cale, ...
 - b) *carte* – manual, publicație, ...
 - c) *idee* – concept, gând, ...
 - d) *modă* – fashion, stil, ...
 - e) *răspuns* – feedback, reacție, ...
9. Folosește *Dicționarul de neologisme* și explică semnificațiile termenilor, apoi alcătuiește o propoziție complexă cu fiecare: *laptop, selfie, thriller, tutorial, webinar, brand, feedback, chat, streaming, marketing*.
10. Stabilește corespondența între neologisme și sinonimele lor și explică nuanțele de sens:

global –
trendy –
interactiv –
fashion –
digital –
stress –
concept –
design –
briefing –
networking –

participativ
tensiune
desen/plan
informare
creare de relații
la modă
universal
creare de relații
electronic
idee

11. Identifică neologismele din fragment și clasifică-le după: *vechi, adaptate, neadaptate, internaționale*. Explică efectul fiecărui neologism asupra stilului textului:

„Într-un studio de film, regizorul a dat startul unei sesiuni de casting pentru un thriller, în timp ce echipa tehnică testa microfoanele și camera de filmat, iar scenariul era revizuit pe laptop și tabletă. Feedback-ul participanților a fost notat într-un document digital, iar influencerii au promovat evenimentul pe social media. Actorii își exersau replicile, încercând să surprindă emoția potrivită pentru fiecare scenă. Luminile și decorurile erau ajustate cu atenție, pentru a crea atmosfera dorită de regizor. În paralel, producătorul coordona logistica și programul filmărilor, asigurându-se că totul decurge conform planului.”

12. Transcrie corect ortografia și pronunția următoarelor neologisme și explică dacă au fost adaptate sau păstrate din limba originală: *weekend, manager, show, brunch, hamburger, marketing, design, cocktail, hobby, puzzle, box office, mixer, livestream*.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Identificați în textul propus neologismele și împrumuturile lexicale. Alcătuiți câteva enunțuri, continuând ideile textului, informații pe care le-ați aflat la alte discipline școlare.

„În provincia Almeria din Spania, se întinde marea de plastic, cea mai mare concentrare de sere din lume, vizibilă din spațiu. Acoperișurile albe reflectă lumina solară, creând un efect de albedo care răcește zona, un caz curios de geoinginerie accidentală.

Zona, odinioară aridă și improprie agriculturii tradiționale, a fost transformată prin utilizarea foliei de plastic și a sistemelor de irigații computerizate. Fermierii folosesc culturi hidroponice, apă desalinizată și tehnologii avansate pentru a maximiza productivitatea și a aproviziona supermarketurile europene.

Structurile utilitare, acoperite cu polietilenă albă, filtrează excesul de soare

și permit mai multe recolte pe an. Densitatea serelor modifică complet peisajul, iar logistica transportului produselor proaspete necesită coordonare sofisticată. Gestionarea deșeurilor și reciclarea foliei și a recipientelor pentru pesticide implică soluții complexe de mediu.

Efectul vizual este spectaculos: din spațiu, marea albă apare ca un tablou geometric impresionant, demonstrând cum tehnologia, ingineria și inovația agricolă pot transforma un teritoriu arid într-un exemplu de sustenabilitate și productivitate, oferind lecții valo-

roase climatologilor și comunității științifice.”

2. Scanați codul QR aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **A globaliza** – vb. A reuni, a cuprinde toate părțile; a analiza în ansamblu.
- ✚ **A diversifica** – vb. A schimba înfățișarea unui lucru în forme variate.
- ✚ **A maximiza** – vb. A da unui fapt, unei idei cea mai înaltă valoare posibilă.
- ✚ **Arid** – adj. Sterp, neroditor, sec, uscat, lipsit de vegetație (pământ).
- ✚ **Exces** – s.n. Abuz, exagerare, surplus.

§ 3. Neologismele (actualizare). Rolul neologismelor în dezvoltarea sinonimiei

I. TERMINOLOGIE

neologisme:

neologisme lexicale

neologisme semantice

calcurile

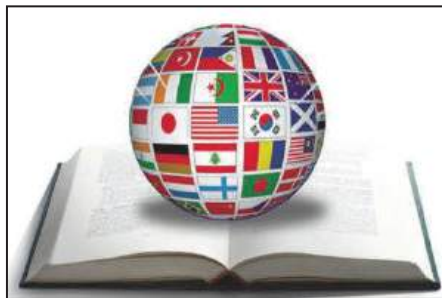
II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Limba maternă

Limba maternă reprezintă fundamentul identității noastre culturale și spirituale, fiind principalul instrument de comunicare, cunoaștere și socializare. Prin intermediul ei, individul își structurează gândirea, își formează competențele cognitive și își exprimă emoțiile, valorile și viziunea asupra lumii. Limba maternă facilitează accesul la patrimoniul cultural, la literatură și la tradiții, asigurând continuitatea memoriei colective. Totodată, ea favorizează integrarea socială și dezvoltarea personală, constituind un vector esențial al educației

și al dialogului intercultural. În context educațional, limba maternă are o funcție formativă majoră, contribuind la dezvoltarea spiritului critic și a capacității de analiză. Stăpânirea ei corectă permite asimilarea eficientă a cunoștințelor din alte domenii ale științei și culturii. Prin cultivarea limbii materne se realizează o armonizare între tradiție și modernitate, între vocabularul fundamental și cel neologic. De asemenea, limba maternă acționează ca un liant identitar, consolidând coeziunea comunității. Într-o societate globalizată, valorizarea limbii materne devine un act de responsabilitate culturală și de afirmare a propriei identități.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text cinci neologisme și precizează dacă acestea sunt împrumuturi vechi sau împrumuturi recente în limba română.
2. Explică rolul cuvântului *identitate* în contextul textului și stabilește originea sa etimologică.
3. Analizează termenul *intercultural* și arată prin ce mijloc extern de îmbogățire a vocabularului a intrat în limba română.
4. Găsește în text un împrumut lexical din domeniul educației și explică de ce este necesar folosirea lui în acest context.
5. Precizează care dintre neologismele din text pot fi considerate împrumuturi internaționale și argumentează răspunsul.
6. Transformă două propoziții din text, înlocuind neologismele cu sinonime din vocabularul fundamental, și comentează efectul stilistic obținut.
7. Identifică un cuvânt de origine latină din text și explică valoarea sa semantică în mesajul general.
8. Explică de ce termenii *globalizată* și *vector* sunt considerați împrumuturi necesare în limba română contemporană.
9. Analizează propoziția „Prin cultivarea limbii materne se realizează o armonizare între tradiție și modernitate” și evidențiază elementele lexicale de origine străină.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Neologismele în limba română contemporană

NEOLOGISMELE sunt cuvinte noi împrumutate din alte limbi sau create în interiorul limbii prin derivare sau compunere având obligatoriu un component neologic.

Neologismele (din gr. *néos* = nou, *lógos* = cuvânt) reprezintă cuvinte noi intrate în limbă, fie prin împrumut din alte limbi, fie create în interiorul limbii române prin procedee precum derivarea sau compunerea, având în mod obli-

română prin **derivare cu prefixe sau sufixe neologice**, precum: *anormal, incult, imatur, interjudețean, transatlantic, a unifica, realism, a poetiza*.

Neologismele contribuie la îmbogățirea limbii și la realizarea unei expresii elegante și cultivate, atât în comunicarea orală, cât și în cea scrisă, fiind frecvent utilizate în limbajul științific și tehnic. Conform unor specialiști, în limba română actuală există peste 50.000 de neologisme. Cu toate acestea, este recomandat să evităm folosirea excesivă a lor, pentru a nu transforma comunicarea într-un discurs artificial și lipsit de naturalețe.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Împrumuturile lexicale. Adaptarea neologismelor în limba română

Limba română își îmbogățește vocabularul prin împrumuturi lexicale provenite din alte limbi, mai ales din engleză, franceză, italiană, germană sau latină. Aceste cuvinte noi, numite **neologisme**, intră treptat în uz și se adaptează sistemului fonetic, morfologic și ortografic al limbii române.

1. Păstrarea formei din limba de origine

Multe neologisme recente păstrează aproape neschimbată forma din limba de origine, suferind doar modificări minime de pronunție: *manager, trend, eseu, taxi, hotel*.

Alte cuvinte sunt adaptate pentru a corespunde normelor limbii române: *sandwich – sandviș*.

2. Adaptarea fonetică și morfologică

Când un împrumut este frecvent utilizat, acesta se românizează:

sandwich – sandviș, job – job (plural: *joburi*), *weekend – weekend* (formă acceptată oficial)

marketing – substantiv nedeclinabil, pronunțat conform regulilor românești

3. Formarea pluralului și articularea

Neologismele primesc forme românești de plural și pot fi articulate:

trend – trenduri, interviu – interviuri, manager – manageri, hobby – hobby-uri / hobby-uri

Articularea se face după regulile limbii române: *internetul, blogul, show-ul, interviul*.

4. Păstrarea unor litere străine

În neologisme se păstrează unele litere care nu fac parte din alfabetul românesc tradițional: *k, y, w, q*.

Exemple: *whisky, kayak, yoga, watt, quiz*.

5. Eliminarea accentelor grafice străine

Limba română nu păstrează accentele grafice din limba de origine: *café – cafea, élite – elită, éducation – educație*.

Reține!

- Neologismele se adaptează treptat limbii române.
- Unele păstrează forma inițială, altele se modifică fonetic și ortografic.
- Adaptarea depinde de frecvența folosirii și de normele limbii române.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Citește enunțul de mai jos și identifică neologismele, precizează domeniul din care provin, indică pentru fiecare un sinonim din vocabularul fundamental.
„Globalizarea a facilitat mobilitatea profesională, iar digitalizarea educației a generat un impact major asupra procesului instructiv-formativ.”
2. Pentru fiecare neologism, construiește o serie de minimum trei sinonime, dintre care cel puțin unul să aparțină vocabularului fundamental: *impact, a facilita, strategie, eficient, a evalua*.
Precizează diferențele de sens sau de registru stilistic.
3. Rescrie enunțurile înlocuind neologismele cu sinonime mai vechi sau populare, fără a altera sensul:
 - a) Decizia a avut un efect semnificativ asupra comunității.
 - b) Proiectul necesită o abordare inovatoare.
 - c) Dialogul a fost mediat de un specialist.
4. Rescrie fragmentul de mai jos de două ori:
 - o dată folosind neologisme;
 - o dată folosind doar cuvinte din vocabularul fundamental.*„Comunicarea eficientă presupune empatie, coerență și adaptabilitate.”*
5. Explică rolul neologismelor în diferențierea sensurilor din următoarele perechi sinonimice. Precizează ce aduce nou neologismul.
A vedea – a observa, schimbare – transformare, a spune – a afirma, teamă – anxietate.
6. Indică dacă perechile de mai jos sunt sinonime totale sau parțiale. Argumentează: *greșeală – eroare, sfat – recomandare, bogăție – prosperitate, liniște – calm, a pedepsi – a sancționa.*
7. Formează câte două derivate de la următoarele neologisme și explică modul în care acestea îmbogățesc sinonimia: *educație, cultură, informație, civilizație, progres.*
8. Redactează un text de 8–10 rânduri în care să folosești minimum cinci neologisme și subliniază-le.
9. Explică de ce, în anumite contexte, neologismele nu pot fi înlocuite cu sinonime populare, analizând următoarele exemple: *diagnostic, democrație, identitate, responsabilitate, creativitate.*
10. Selectează cinci neologisme recente din limba română (de exemplu: *digitalizare, interactiv, brainstorming, sustenabil, prototip*).
Pentru fiecare neologism, găsește cel puțin două sinonime neologice sau românizate.
11. Transcrie și memorizează ortografia următoarelor neologisme (se pronunță ca în limba engleză): *bridge* (pronunțat „brigi”), *week-end*, *cowboy*, *thriller*, *holding*, *top*, *management*, *marketing*, *brandy*, *hobby*, *show*, *puzzle* (pronunțat „pazăl”), *bowling*

(pronunțat „*bauling*”), *box office*, *mixer*, *cocktail*, *cross*, *starter* etc.

12. Recunoaște prin subliniere neologismele identificate în fragmentul citat.

„Explorarea cosmosului presupune utilizarea tehnologiilor avansate și a echipamentelor sofisticate, precum telescoape digitale, sateliți artificiali și module spațiale autonome. Astronauții monitorizează traiectoria orbitală,

colectând date experimentale despre gravitație, magnetosferă și radiații cosmice. Fenomene precum supernovae, exoplanete sau găuri negre fascinează comunitatea științifică, generând teorii inovatoare și simulări computerizate pentru modelarea universului. În cadrul misiunilor spațiale, comunicarea se realizează prin sisteme

electronice de telemetrie, iar analiza datelor se face cu algoritmi inteligenți și platforme digitale integrate.”

13. Selectează din textul propus numai neologismele folosite corect în context și rescrie fragmentul: „*Comisia a validat proiectul într-o manieră redundantă, generând ambiguități în procedură.*”
14. Găsește sinonime neologice pentru următoarele cuvinte și alcătuiește propoziții cu ele: *nevinovat*, *soartă*, *adâncime*, *stingător*, *amănunt*.
15. Precizează domeniile cărora aparțin următorii termeni neologici: *ecuație*, *epitet*, *clorură*, *claviculă*, *sintactic*, *peninsulă*, *ipotenuză*, *hidrocarbură*, *clorofilă*, *savană*.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Identificați în textul dat neologismele. Alcătuți câteva enunțuri, continuând ideile textului, folosint și alte neologisme.

„Trenurile de mare viteză Shinkansen din Japonia generau un „boom” sonic puternic la ieșirea din tuneluri, deranjând locuitorii. Inginerul șef Eiji Nakatsu, pasionat de păsări, a observat pescărușul albastru care se scufundă silențios după pește. Inspirat de ciocul său alungit, Nakatsu a reproiectat botul trenului, reducând zgomotul, crescând viteza cu 10% și eficiența energetică cu 15%.

Fenomenul fizic responsabil era „efectul de piston”: trenul comprima aerul din tunel, iar eliberarea rapidă genera unde de șoc sonor. Deoarece legislația japoneză limita zgomotul la 70 de decibeli, reducerea vitezei nu era o soluție. Echipa a modificat geometria botului trenului pentru a penetra aerul progresiv, inspirându-se din secțiunea transversală a ciocului de Kingfisher.

Pantograful trenului, sursă suplimentară de zgomot, a fost reproiectat după

principiul penelor de bufniță, cu striții care fragmentau turbulențele aerodinamice. Baza pantografului a fost modelată după corpul hidrodinamic al pinguinului Adélie, diminuând rezistența la aer.

Seria 500, lansată în 1997, a devenit o icoană a tehnologiei moderne: viteze de 300 km/h, călătorii silențioase și respectarea normelor de poluare fonică. Succesul a demonstrat eficiența biomimetismului: soluțiile naturale oferă lecții valoroase în inginerie, influențând designul turbinelor, vopselelor și al altor tehnologii moderne. Moștenirea Seriei 500 rămâne vizibilă în Shinkansenurile actuale, unde forma „duck-bill” continuă să optimizeze aerodinamica și confortul pasagerilor.”

2. Adevărat sau fals

Spuneți, dacă afirmațiile sunt adevărate sau false, apoi corectați-le:

- Toate neologismele sunt împrumuturi din engleză.
- Un neologism poate avea sinonime românești.
- Neologismele îmbogățesc expresivitatea limbii.
- Cuvintele împrumutate nu se adaptează niciodată.

3. Mesajul cifrat

Ați primit un mesaj din viitor. Unele cuvinte sunt neologisme infiltrate.

„Societatea viitorului se va baza pe inovație, mobilitate și interacțiune digitală. Educația va deveni un proces flexibil, axat pe competențe, feedback și colaborare.”

Sarcini: Identificați minimum 6 neologisme din text. Precizați dacă sunt împrumuturi vechi sau noi. Înlocuiți 2 dintre ele cu sinonime din vocabularul fundamental.

4. Scanati codul QR aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Pantograf** – s.n. Aparat folosit pentru reproducerea unui desen, plan.
- A integra** – vb. A se introduce într-un tot, devenind parte componentă.
- Turbulență** – s.f. Dezordine, gălăgie, revoltă, tulburare, zgomot.
- Modernitate** – s.f. Caracterul a ceea ce este modern.
- Socializare** – s.f. Procesul de a se integra într-o comunitate.

§ 4. Tipuri de dicționare

I. TERMINOLOGIE

dicționare: *explicative*

etimologice

enciclopedice

bilingve / multilingve / celebre etc.

➤ *Citește cu atenție textul:*

Părinții – leagănul copilăriei

Părinții sunt începutul tuturor lucrurilor frumoase din viața unui copil. În brațele lor se naște siguranța, iar în cuvintele lor prinde contur lumea. Ei sunt leagănul copilăriei, acel spațiu cald și protector în care primii pași, primele vise și primele emoții capătă sens.

Prin grija, răbdarea și dragostea lor, părinții modelează caractere și clădesc valori durabile. Ei învață copilul ce înseamnă binele, respectul și responsabilitatea, oferindu-i repere pentru întreaga existență. Chiar și atunci când copilul crește și pornește pe propriul drum, ecoul copilăriei trăite lângă părinți rămâne un sprijin tăcut.

Părinții sunt primii profesori ai copiilor, arătându-le frumusețea lumii și încurajând curiozitatea. Ei transmit cunoștințe, emoții, povești și experiențe de viață. Dragostea lor necondiționată oferă curaj în fața necunoscutului și alina-re în momentele de tristețe. Fiecare îmbrățișare, fiecare zâmbet sau sfat devine o amintire prețioasă. Copiii care simt sprijinul părinților învață să fie empatici, să iubească și să respecte oamenii din jur. Chiar și gesturile mici, precum cititul unei povești sau pregătirea mesei împreună, contribuie la dezvoltarea afectivă și morală. În familie, părinții sunt reperul stabil, la care copilul se poate întoarce mereu. Legătura dintre părinți și copii se transformă astfel într-un adevărat leagăn al vieții, ce susține aripile viitorului adult.

(Din presă)

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Găsește antonimele cuvintelor evidențiate din primul alineat: *nucleu afectiv, siguranță, confort*. Folosește, după necesitate, dicționarele explicative.
2. Găsește sinonimele cuvintelor evidențiate din al doilea alineat: *valori fundamentale, curiozitate, inițiativă*. Folosește dicționarele de sinonime.
3. Alcătuește propoziții cu cuvântul *copil* în care să demonstrezi omonimia sau sensurile diferite ale cuvântului.
4. Extrage din text minimum șase neologisme și numește sinonimele lor din

vocabularul fundamental.

5. Identifică mijloacele de formare a cuvintelor: *autonomie, cooperare, solidaritate, creativitate*.
6. Extrage din text două verbe la modul indicativ și două verbe la modul conjunctiv sau condițional.
7. Analizează sintactic și morfologic cuvintele din propoziția: „*Ei stimulează curiozitatea și inițiativa, oferind experiențe formative.*”
8. Explică, cu ajutorul DEX-ului, sensul cuvântului *mentor* și găsește un sinonim potrivit din limba română.
9. Găsește din text câteva adjective și alcătuiește cu ele propoziții.
10. Alcătuiește un mini-text sau propoziții cu următoarele neologisme extrase din text: *feedback, competente, interacțiune, inovație, colaborare*.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REAMINTEȘTE-ȚI!

DICTIONARUL reprezintă o lucrare științifică care reunește cuvintele unei limbi sau termenii unui domeniu, ordonate de obicei alfabetic, însoțite de explicații sau traduceri.

Tipuri de dicționare

Tip de dicționar	Ce oferă	Exemple reprezentative	Utilitate principală
Explicativ	Definește sensurile cuvintelor, indică valoarea gramaticală și uzul	DEX, DLRLC, DLRM	Înțelegerea sensului corect al cuvintelor
Etimologic	Prezintă originea și evoluția cuvintelor	DA, DLR (serie nouă)	Studiul istoriei limbii
Enciclopedic	Informații lexicale + date culturale, științifice, istorice	Larousse, Enciclopedia României	Lărgirea culturii generale
Specializat	Termeni dintr-un domeniu anume	Dicționar de neologisme, Dicționar de sinonime, DOOM	Clarificări terminologice
Ortografic, ortoepic și morfologic	Scriere, pronunțare și flexiune corectă	DOOM	Corectitudine lingvistică
Bilingv / multilingv	Echivalențe între limbi	Român-englez, român-francez	Învățarea limbilor străine
Tematic	Termeni grupați pe domenii sau subiecte	Dicționar de scriitori, de medicină, de muzică	Studiu aplicat pe teme
Electronic / online	Căutare rapidă, actualizare permanentă	Dex-online	Acces rapid la informații

Dicționarele sunt instrumente esențiale pentru dezvoltarea vocabularului, corectitudinea exprimării și formarea competenței culturale și lingvistice.

Tipuri și roluri ale dicționarelor

Dicționarele explicative sunt lucrări care oferă definiții ale sensurilor cuvintelor, indicații gramaticale și exemple de utilizare în limba română. Ele sunt cele mai frecvent consultate lucrări lingvistice. Printre edițiile importante se numără *Dicționarul limbii române literare contemporane* (DLRLC), *Dicționarul limbii române moderne* (DLRM) și *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), publicat pentru prima dată în 1975 și actualizat în ediții succesive, ultima ediție având peste 65 000 de intrări principale.

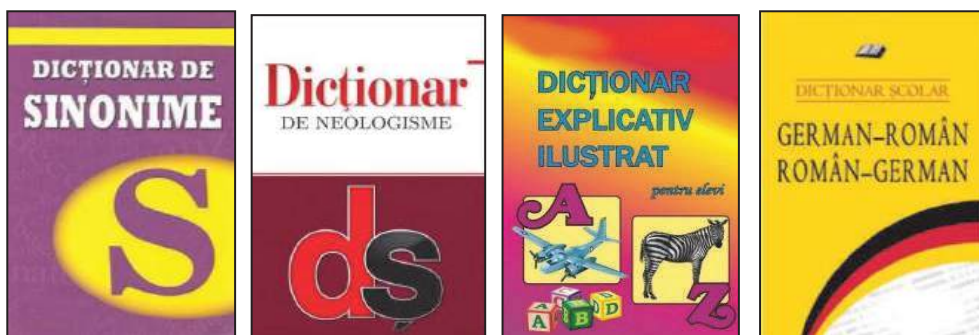
Dicționarele etimologice prezintă originea și evoluția cuvintelor: de unde provin, cum s-au format și cum și-au schimbat sensul de-a lungul timpului. Lucrări de referință în acest domeniu includ *Dicționarul limbii române* (DA, redactat până la litera L) și continuarea sa, *Dicționarul limbii române. Serie nouă* (DLR).

Dicționarele enciclopedice conțin definiții lexicale, dar și informații culturale, istorice, geografice sau științifice, adesea însoțite de ilustrații, hărți și scheme care îmbogățesc înțelegerea conceptelor.

Dicționarele specializate includ termeni din domenii particulare ale cunoașterii: medicină, tehnologie, muzică, istorie, informatică etc. Aceste lucrări sunt utile pentru profesioniști sau pentru rezolvarea unor probleme de limbaj specifice. Numărul lor a crescut semnificativ în secolul XX, pe măsură ce s-au diversificat ramurile științifice și culturale.

În categoria dicționarelor specializate intră:

- dicționare de neologisme (explică fenomenul împrumutului lexical),
- dicționare de sinonime și antonime,
- dicționare ortografice și morfologice (pentru scrierea și flexiunea corectă a cuvintelor).

Dicționarele bilingve și multilingve pun în corespondență vocabularul a două sau mai multe limbi, fiind indispensabile pentru învățarea limbilor străine și pentru traducători. Exemple comune sunt dicționarele română-englez, română-francez, etc.

Dicționarele tematice grupează termenii în funcție de un anumit subiect sau arie de interes: *dicționare de scriitori, de opere literare, de personaje, dar și di-*

ționare de medicină, sport, știință sau arte.

Pe lângă forma tradițională tipărită, astăzi există și *dicționare electronice multilingve* care pot fi consultate online, oferind acces rapid la definiții și traduceri actualizate ale limbajului modern.

Dicționarele sunt instrumente fundamentale pentru îmbunătățirea competențelor lingvistice, pentru scrierea corectă a cuvintelor și pentru cunoașterea vocabularului actual și istoric.

❖ **CURIOZITĂȚI la temă:**

1. *DEX* este cel mai important dicționar explicativ al limbii române, elaborat sub egida Academiei Române și publicat pentru prima dată în 1975. Ediția actuală (2016) conține aproximativ 67 000 de *intrări principale*.
2. În 1988 a fost publicat un *supliment al DEX*, numit *DEX-S*, care a completat omisiunile ediției inițiale din 1975.
3. *Dicționarul Limbii Române (DLR)*, împreună cu continuarea sa *serie nouă*, este una dintre cele mai vaste lucrări lexicografice ale limbii române. El a fost elaborat pe parcursul a mai mult de un secol, în 37 de volume, cuprinzând aproximativ 175 000 de *cuvinte și variante*.
4. Una dintre primele încercări importante de dicționar al limbii române a avut loc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (1873 și 1877), când au apărut două volume care includeau atât cuvinte de origine latină, cât și termeni străini, redactate în ortografie latinizată, dar criticate pentru această formă atipică.
5. În edițiile mari ale *DEX*-ului există termeni care ies în evidență prin structura lor neobișnuită, incluzând combinații rare de litere sau forme fonetice surprinzătoare – un aspect prezent în discuțiile despre curiozități lexicografice. (Această observație se regăsește în analizele critice ale edițiilor lexicografice și este ilustrată în diverse surse generale privind structura dicționarelor.)

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

În scrierea neologismelor în limba română funcționează două principii principale:

1. **Principiul fonetic** – se aplică neologismelor intrate în limba română de mai mult timp sau foarte utilizate. Conform acestui principiu, cuvintele se scriu așa cum se pronunță.

Exemple:

- *aisberg* – *aiceberg*
- *dizel* – *diesel*
- *vizavi* – *vis-a-vis*
- *șou* – *show*

2. **Principiul etimologic** – se aplică neologismelor recente sau mai puțin răspândite. Cuvintele se scriu conform formei lor din limba de origine, chiar dacă pronunția românească diferă. Astfel, grafia păstrează legătura cu etimoul și facilitează recunoașterea originii cuvântului.

Exemple:

- *offside* – *ofsaid*
- *hobby* – *hobi*
- *meeting* – *miting*
- *en gros* – *angro*

Numele proprii românești se scriu, în general, așa cum se pronunță. Există însă și excepții:

- unele pentru că posesorii lor și le-au ortografiat într-un mod propriu care trebuie respectat: Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu etc.;
- altele, pentru că numele respectiv are origine străină: Costache Negruzzi, Al. Rosetti. Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române conține o listă de „Nume proprii de persoane”.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Căută în dicționar sensul următoarelor perechi de cuvinte; alcătuieste cu ele propoziții: *familial* – *familiar*, *eminent* – *iminent*, *miner* – *minier*, *numeral* – *numerar*, *originar* – *original*, *literar* – *literal*, *temporar* – *temporal*.
2. Verifică corectitudinea perechilor de cuvinte recurgând la „Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române” sau la „Indreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române.” *Coperți* – *coperte*, *căpșune* – *căpșuni*, *remărci* – *remarce*, *repercusiune* – *repercursiune*, *funeralii* – *funerarii*, *pluraluri* – *plurale*.
3. Explică sensul adjectivului compus *normativ-educativ* cu ajutorul unui dicționar; explică sensul termenului *accesibil* conform cunoștințelor voastre; folosește dicționarul pentru a verifica explicația pe care ai formulat-o.
4. Căută în *DEX* sensurile pe care le pot avea cuvintele *limbă*, *pâine*.
5. Selectează dintr-un dicționar zece neologisme care se scriu diferit de pronunția lor și zece neologisme care se scriu așa cum se pronunță, deși în limba de origine se scriu diferit.
6. Căută în *Dicționarul explicativ (DEX)* sensurile mai importante ale verbelor: *a acoperi*, *a (se) adapta*, *a ajunge*, *a ajuta*, *a (se) albi*, *a avea*, *a cârpi*, *a da*, *a dormi*, *a dospi*, *a face*, *a istorisi*, *a învârti*, *a învăța*, *a lua*, *a merge*, *a petrece*, *a pierde*, *a pica*, *a veni*.
7. Căută într-un dicționar sensul următoarelor formule internaționale care provin din limba latină: *magna cum laude*, *nota bene*, *ad litteram*, *ad libitum*. Găsește și alte formule internaționale din aceeași categorie.
8. Alcătuieste enunțuri cu cuvintele *eminent* – *iminent*, *miner* – *minier*, *numeral* – *numerar*.
9. Găsește câmpul lexical al cuvintelor (*câte 2 cuvinte*) propuse: (*lexic tematic*) *ziar*, *revistă*, *carte*, *televiziune*, *radio*, *cinema*.
10. Asociază cu ajutorul *Dicționarului explicativ (DEX)* cuvinte cu sinonimele lor, din seria de cuvinte enumerate mai jos: *călătorie*, *ignoranță*, *speranță*, *întâmplări*, *căutător*, *voiaj*, *ramură*, *iz*, *prieten*, *aromă*, *nădejde*, *nedeslușit*, *cercetător*, *indolență*, *amic*, *cracă*, *peripeții*, *nedumerit*.

11. Alege, prin subliniere, cu ajutorul *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* forma corectă a cuvintelor scrise cu cursiv în următoarele enunțuri:

- a) A urmărit un documentar despre niște *tigrii/tigri* bengalezi.
- b) Răcoarea *pădurii/păduri* l-a învăluit.
- c) *Fiii/fii* tăi trăiască numai în frăție... (*Mihai Eminescu*)
- d) Elevii/elevii au participat la concursul de matematică.
- e) Am admirat *picturile/picturi* expuse la muzeu.
- f) Profesorii/profesorii au corectat temele pentru acasă cu atenție.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul. Explorați resursele online pentru a descoperi și alte monumente celebre de arhitectură din lume.

„*Sagrada Familia* din Barcelona este un monument unic, aflat în construcție de peste un secol, dar care nu pare „neterminat”, ci în permanentă evoluție. Proiectul lui Antoni Gaudi a fost atât de complex încât a depășit generațiile, iar continuarea lucrărilor arată puterea unei idei care transcende timpul.

Gaudi a preluat șantierul în 1883, la 31 de ani, și și-a dedicat restul vieții acestei opere. El a conceput biserica ca un organism viu, inspirat din natură: linia dreaptă aparține oamenilor, iar cea curbată divinității. Interiorul navei principale imită o pădure de piatră, cu coloane care se ramifică asemenea copacilor, susținând bolta fără contraforturi externe și lăsând lumina să pătrundă prin vitralii.

Lumina este folosită ca element arhitectural: fațadele și vitraliile creează atmosferă diferită în funcție de momentul zilei. *Fațada Nașterii* este bogat ornamentată și simbolizează viața, în timp ce *Fațada Patimilor* este austeră și evocă suferința.

Construcția este finanțată exclusiv din donații și vânzarea biletelor, motiv

pentru care ritmul lucrărilor a fost lent. În 1936, un incendiu a distrus planuri și machete originale, iar generațiile următoare au reconstituit viziunea lui Gaudi. Tehnologia modernă, inclusiv programe de proiectare și mașini cu comandă numerică, accelerează astăzi ridicarea turnurilor centrale.

La finalizare, va avea 18 turnuri, cel mai înalt, dedicat lui Iisus Hristos, atingând 172,5 m, cu un metru mai mic decât dealul Montjuïc, respectând armonia cu natura. Șantierul atrage anual mili-

oane de vizitatori și rămâne un simbol al perseverenței și creativității.”

- Transformați textul într-un *mini-dicționar* cu 5–7 termeni-cheie, fiecare explicat în 1–2 propoziții.

2. Lucrați în grupe

Întrebări de analiză, reflecție și creativitate pentru grupa I:

- Identificați în text cuvintele neologice sau împrumuturile lexicale și explicați rolul lor în claritatea și precizia informației.
- Creați un mic *articol de ziar* pentru termenul „Sagrada Familia”, incluzând definiție, origine și câteva sensuri secundare.
- Dacă ar fi să faceți un *glosar pentru elevi* despre *Sagrada Familia*, ce termeni ați include și ce definiții le-ați da?
- Imaginați-vă că ați putea crea un *dicționar digital interactiv* despre monumente celebre. Ce monumente celebre ai include? Ilustrați câteva dintre ele.

Întrebări de analiză, reflecție și creativitate pentru grupa II:

- Alegeți un termen din text (ex.: „vitraliu”, „fațadă”, „turn”) și explicați-l într-un mod *simplic și creativ*, ca pentru un dicționar pentru copii.
- Gândiți-vă la un *dicționar ilustrat* despre *Sagrada Familia*: incadrați câteva imagini lângă termenii principali pentru a-i face mai ușor de înțeles?
- Care este rolul detaliilor tehnice și istorice din text în explicarea complexității monumentului? Cum ar fi ele notate într-un dicționar enciclopedic?
- Dacă *Sagrada Familia* ar fi un cuvânt, ce dicționar explicative i-ar corespunde cel mai bine: *etimologic, enciclopedic sau specializat*? De ce?

2. **Scanați codul QR** aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Divinitate** – s.f. Dumnezeu, zeu. Esență divină; dumnezeire.
- **Celebru** – adj. Renumit, vestit, ilustru.
- **Contrafort** – s.n. Stâlp de sprijin din beton, zidărie care întărește un zid.
- **Vitraliu** – s.n. Panou sau fereastră din sticlă colorată, prinsă în plumb.
- **Șantier** – s.f. Loc unde se construiește sau se repară clădiri, drumuri etc.

§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu și sensul figurat

I. TERMINOLOGIE

sensul denotativ:

propriu (de bază)

secundar (derivat)

sensul conotativ:

sensul figurat (suplimentar)

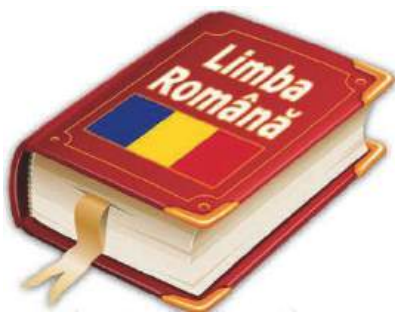
II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Sărut vatra și-al ei nume
Care veșnic ne adună,
Vatra ce-a născut pe lume
Limba noastră cea română.

Cânt a patriei ființă
Și-a ei rodnică țărână
Ce-a născut în suferință
Limba noastră cea română.

Pe pământ străvechi și *magic*
Numai dânsa ni-i stăpână:
Limba neamului meu dacic,
Limba noastră cea română.

În al limbilor *tezaur*
Pururea o să rămână
Limba doinelor de aur,
Limba noastră cea română.

Grigore Vieru

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Explicați cu ajutorul DEX-ului înțelesul cuvântului „*vatra*” din text . Identificați și alte înțeleseuri ale acestui cuvânt.
2. Analizați sintactic prima frază din text.
3. Explicați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din text.
4. Extrage din text câte un verb la modul indicativ timpul prezent, trecut, viitor.
5. Efectuați structura cuvântului *străvechi*.
6. Alcătuiți o propoziție cu omonimul cuvntului „*limbă*”.
7. Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului „*-i*” din enunțul „*Numai dânsa ni-i stăpână*”.
8. Explicați sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor evidențiate din structura: „*Limba doinelor de aur*”.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Sensul cuvintelor și rolul contextului

Cuvintele din limba română nu au un sens strict, ci pot varia în funcție de context. Înțelesul lor se stabilește în mod corect doar în context, adică în cadrul concret al comunicării. Același cuvânt poate căpăta valori semantice diferite în funcție de mediul lingvistic și situațional în care este utilizat.

Înțelegerea sensului cuvintelor este esențială atât pentru comunicarea eficientă, cât și pentru interpretarea corectă a textelor literare și nonliterare.

REȚINE:

CONTEXTUL reprezintă totalitatea elementelor care însoțesc un cuvânt într-un act de comunicare.

El poate fi:

- un grup de cuvinte;
- un enunț;
- un text amplu;
- o situație de comunicare (intenția vorbitorului, relația dintre interlocutori, momentul și locul comunicării).

Contextul are rolul de a:

- preciza sensul unui cuvânt;
- elimina ambiguitatea;
- orienta interpretarea mesajului.

Sensurile cuvintelor

Din punct de vedere semantic, cuvintele pot fi utilizate cu **sens propriu** sau cu **sens figurat**.

1. Sensul propriu

Sensul propriu este sensul real, direct, prin care cuvintele denumesc obiecte, ființe, fenomene, acțiuni sau însușiri.

a) Sens propriu de bază

- este sensul principal al cuvântului;
- este înregistrat în dicționare;
- nu depinde de context pentru a fi înțeles.

Exemplu: *Mâna este o parte a corpului omenesc.*

b) Sens propriu secundar

- derivă din sensul de bază prin asemănare de formă, funcție sau poziție;
- este determinat de context;
- nu mai desemnează realitatea inițială.

Exemplu: *Mâna macaralei s-a defectat.*

2. Sensul figurat

Sensul figurat apare atunci când un cuvânt este folosit cu valoare expresivă, pentru a crea sugestii, imagini artistice sau pentru a transmite emoții. Acest sens este frecvent întâlnit în literatură, publicistică și limbajul artistic.

Sensul figurat contribuie la:

- expresivitatea limbajului;
- intensificarea mesajului;
- valoarea estetică a textului.

Exemplu: „Primăvara a întins peste lume o mână de lumină.”

În acest enunț, cuvântul „mână” nu are sens concret, ci sugerează protecție și sprijin.

Sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor

Criteriu	Sens propriu	Sens figurat
Definiție	Sens real, direct	Sens expresiv, neobișnuit
Dependența de context	Redusă	Foarte mare
Domenii de utilizare	Limba comună, științific	Literatură, publicistică
Rol	Denotativ	Estetic și sugestiv

Sens denotativ și sens conotativ

Pe lângă sensul propriu și figurat, cuvintele pot avea:

1. Sens denotativ

- sensul obiectiv, de bază;
- comun tuturor vorbitorilor;
- independent de afectivitate.

Exemplu: *Focul arde.*

SENS DENOTAȚIV este sensul fundamental propriu (*de bază*) al cuvintelor, relativ stabil, pentru toți vorbitorii.

(masă – „obiect cu patru picioare, cu o suprafață plană, cu o anumită destinație”).

Sensul propriu (*de bază*) – cuvânt ce trezește în minte **imaginea obișnuită** a unui obiect.

Exemplu: *Pe umeri pletele-i curg râu... (George Coșbuc); (umăr – parte a corpului omenesc).*

Sensul propriu (*secundar*) – sens al cuvântului ce trezește în mintea ascultătorului imaginea unui obiect sau a unei acțiuni **prin analogie** (asemănare) cu sensul propriu.

Exemplu: *Pe umerii obrazilor i se prelingeau boabe mari de lacrimi.*

Sensul denotativ reunește elementele semantice non-subiective, identificabile în afară de context. Denotația reprezintă clasa tuturor referențelor posibile.

2. Sens conotativ

sens suplimentar, subiectiv;

exprimă atitudinea, emoția sau aprecierea vorbitorului;

apare frecvent în literatură.

Exemplu: *În privirea lui ardea un foc interior.*

SENSUL CONOTATIV reprezintă sensurile secundare și figurate ale semnificatului unui cuvânt. Toate tipurile de conotații au în comun faptul că se delimitează de denotație și depind de context.

Sensul denotativ al cuvântului **leu** – „animal de un anumit tip, cu anumite caracteristici”.

Sensul conotativ – „caracteristici excepționale” („curaj, noblețe, putere”): „Ion se luptă ca un **leu**.”

Sensul figurat – sens neobișnuit, impropriu, nou ce creează o imagine neașteptată: „Pe ai țării **umeri dalbi...**” (Vasile Alecsandri)

Cuvinte cu un sens și cu mai multe sensuri

1. Cuvinte monosemantice

Cuvintele monosemantice au **un singur sens** și sunt folosite mai ales în limbajul științific, unde este nevoie de claritate.

Exemplu: *Clorofila este un pigment vegetal.*

2. Cuvinte polisemantice

Cuvintele polisemantice au **mai multe sensuri**, iar sensul corect se stabilește din context.

Exemplu – „a deschis”

Elevul a deschis manualul. – l-a desfăcut

Magazinul se deschide la ora opt. – începe programul

Floarea s-a deschis. – a înflorit

A deschis discuția. – a început-o

Exemplu – „rădăcină”

Rădăcina copacului este adâncă. – parte a plantei

Rădăcina cuvântului este clară. – element al cuvântului

Problema are o rădăcină veche. – cauză

Cuvinte monosemantice și polisemantice

Tip de cuvinte	Caracteristici	Exemple
Monosemantice	Un singur sens, precis	atom, clorofilă,
Polisemantice	Mai multe sensuri, determinate de context	rădăcină, curent

SENSUL CUVÂNTULUI se deduce din **CONTEXT** și poate fi:

- propriu (de bază / secundar)
- figurat – determină:
 - claritatea mesajului
 - expresivitatea limbajului – este esențial în:
 - ✓ comunicare,
 - ✓ interpretarea textelor,
 - ✓ analiza literară.

REȚINE:

Contextul este necesar pentru stabilirea sensului. Sensul figurat îmbogățește limbajul artistic. Polisemia este o trăsătură a limbii vii.

Contextul determină sensul, valoarea și expresivitatea cuvintelor. Sensul conotativ reflectă atitudinea vorbitorului. Sensurile lor pot evolua în timp.

Relația dintre context și tipul de text

Rolul contextului diferă în funcție de tipul de text analizat.

În textele nonliterare (științifice, informative, administrative), contextul are rolul de a:

- asigura claritatea mesajului;
- evita ambiguitatea;
- fixa sensul denotativ al cuvintelor.

În aceste texte predomină sensul propriu, iar cuvintele sunt utilizate cu precizie semantică.

Exemplu: *Curentul electric este întrerupt.* – termen tehnic, sens precis.

Contextul în textele literare

În textele literare, contextul este mai complex și permite interpretări mul-

tipale. Aici, cuvintele sunt adesea folosite cu sens figurat, simbolic sau conotativ.

Contextul literar:

- activează sensuri figurate;
- contribuie la construirea atmosferei;
- exprimă stări afective și viziuni artistice.

Exemplu: *Un curent rece de teamă i-a străbătut sufletul.*

Evoluția sensului cuvintelor în timp

Sensurile cuvintelor nu sunt fixe, ele pot evolua odată cu dezvoltarea limbii și a societății. Unele cuvinte:

- își largesc sensul;
- își restrâng sensul;
- capătă sensuri noi în contexte moderne.

Exemplu: *Câmp* – teren agricol / domeniu de activitate (câmp lexical, câmp vizual).

Această evoluție demonstrează caracterul viu și dinamic al limbii.

Importanța contextului în interpretarea figurilor de stil

Figurile de stil (metafora, personificarea, comparația) se bazează pe utilizarea cuvintelor în contexte neobișnuite.

Fără înțelegerea contextului, sensul figurilor de stil poate fi interpretat greșit. **Exemplu:** *Noaptea își scutură umbrele peste oraș.*

Cuvântul „umbrele” nu denumește obiecte reale, ci sugerează întunericul și misterul.

APLICĂ!

1. Precizează sensul (*propriu, figurat, denotativ sau conotativ*) al cuvintelor subliniate: a) Lumina pătrunde în cameră. b) Lumina speranței nu s-a stins.
2. Explică rolul contextului în stabilirea sensului cuvântului „curent” în două enunțuri diferite.
3. Identifică într-un text literar studiat la clasă minimum trei cuvinte folosite cu sens figurat și explică-le.
4. Creează două enunțuri în care același cuvânt să aibă sens propriu de bază și sens propriu secundar.

IMPORTANT!

Cuvintele sunt materialele din care este construită limba. Atunci când le combinăm în propoziții și fraze, ele devin interdependente și respectă anumite reguli gramaticale.

Formarea propozițiilor ține de sintaxă, dar pentru a fi corectă și clară, este necesară și contribuția morfologiei.

Oamenii folosesc cuvintele pentru a comunica între ei. Fiecare cuvânt este alcătuit din mai multe sunete care împreună au un înțeles. Cuvintele au o **formă**, adică un înveliș sonor și un **conținut**, adică un sens.

De exemplu, în cuvântul „carte”:

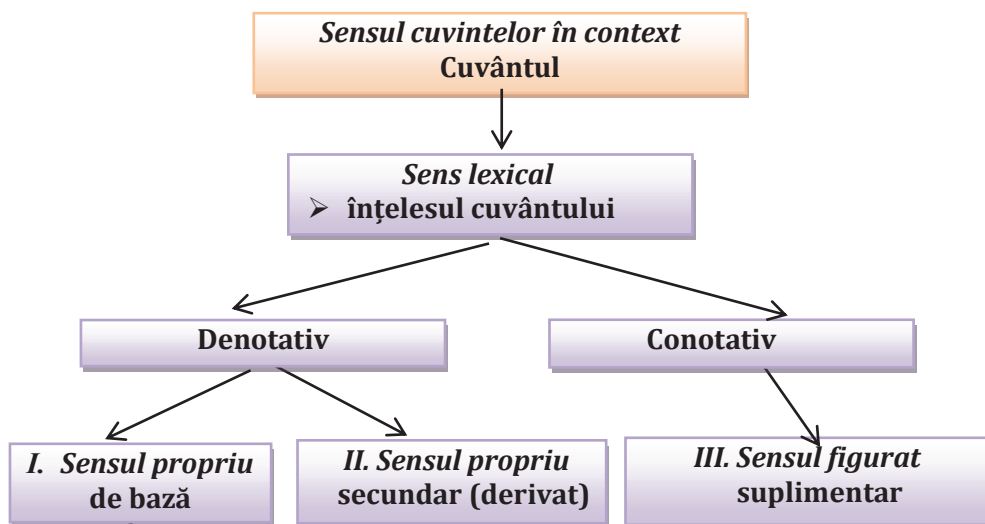
- **forma sonoră** este formată din cinci sunete: c, a, r, t, e;

- **sensul lexical** este „obiect tipărit cu pagini, folosit pentru citit și învățare”.

NOTĂ!

Cuvintele flexibile care *se declină* sunt înscrise în dicționar la *nominativul singular*.

Cuvintele care *se conjugă* sunt înscrise în dicționar la *infinitiv prezent*.

❖ CURIOSITĂȚI la temă:

1. Un cuvânt poate avea mai multe „*imagini mentale*” în mintea vorbitorului – de exemplu, „*ochi*” la sensul propriu este organul vederii, dar în expresii ca „*ochi de apă*” sau „*al treilea ochi (al minții)*” cuvântul capătă imagini noi datorită contextului.
2. Sensul unui cuvânt poate „*călători*” de la concret spre figurat: „*picior*” în sens propriu este membrul corpului, dar într-un context poetic precum „*picior de plai*” descrie baza unui deal, folosindu-se de asemănare.
3. Unele sensuri figurate ajung atât de familiare, încât le uităm originea: „*gura sobei*” nu este gura unei persoane, ci găurile unui instrument, iar sensul figurat a devenit atât de comun încât îl recunoaștem fără să ne gândim la figură.
4. Cuvintele pot avea sensuri emotive și culturale care nu apar în dicționar – sensul conotativ adăugat poate reflecta atitudini, stări sau valori (de exemplu „*cățel*” poate avea sensul denotativ „*pui de câine*”, dar într-un context afectiv poate sugera o atitudine prietenoasă sau diminutivă).
5. Contextul schimbă interpretarea cuvintelor: în propoziția „*Soarele zâmbește dimineața*”, expresia este figurată; soarele nu zâmbește cu adevărat, dar imaginea sugerează o zi luminoasă și plăcută – iar aici sensul figurat întruchipează starea unei zile.

6. Unele sensuri figurate se bazează pe analogii vizuale sau tactile – cuvinte precum „ochi de apă” sau „gură de tunel” apar din asocierea cu imaginea obișnuită a obiectului, iar sensul figurat este construit pe această asemănare perceptuală.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. **Scrierea corectă a cuvintelor poliseminantice** – cuvintele care au mai multe sensuri (denotativ și conotativ) trebuie scrise cu diacriticele corecte pentru a nu crea confuzii de sens. De exemplu: „copii” / „cópîi” (diferență de sens).
2. **Ortografia denumirilor proprii vs. comune** – cuvintele cu sens propriu pot căpăta majusculă atunci când sunt utilizate ca simbol sau nume propriu în context special (de ex. „Pămînt” – denumire de planetă), ceea ce influențează sensul și interpretarea.
3. **Principiul fonetic și etimologic în grafie** – normele ortografice se bazează pe corespondența sunet-literă, respectând atât pronunția (ajutând înțelesul propriu al cuvîntului), cât și elemente istorice (care pot afecta nuanța sensului contextual).
4. **Despărțirea în silabe corectă** – element important când un cuvînt este analizat în diferite contexte, mai ales pentru recunoașterea câmpului semnificativ sau a sensului figurat în poezie sau proză.
5. **Norme privind scrierea corectă a diacriticelor** – fără diacritice, sensul propriu sau figurat al cuvîntului se poate pierde sau confunda; de aceea ortografia corectă este esențială pentru transmiterea sensului corect în context.
6. **Reguli privind literele speciale (Ă, Â, Î, Ș, Ț)** – aceste grafii sunt norme ortografice obligatorii și corectează sensul lexical al unui cuvînt, influențându-i sensul propriu sau figurat, mai ales în cuvinte polisemantice.

APLICĂ!

- Găsește în textete propuse cuvintele care pot avea mai multe sensuri. Explică utilizarea semnelor de punctuație.
1. „– Codrule, codruțule, / Ce mai faci, drăguțule?
– Iar, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolul ascult...” (M. Eminescu)
 2. „O, ramâi, ramâi la mine,
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult...” (M. Eminescu)
 3. – Mămică! Soarele are copii?
– Există.
– Unde sunt ei?
– Unde? Și pe cer ... acele stele care strălucesc noaptea sunt copiii soarelui ...
 4. Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile, și neamul... (M. Eminescu)

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

- Caută în Dicționarul explicativ (DEX) sensurile principale ale cuvintelor:
 - Substantive:** *acord, acțiune, adaptare, braț, brazdă, cârlig, ceas, dorință, drăgălășenie, element, inimă, istorie, loc, ochi, piatră.*
 - Adjective:** *acru, activ, adânc, alb, breaz, bun, drag, drept, dulce.*
- Identifică cuvintele cu sens figurat în textul următor și explică-le semnificația:

„Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
 Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
 În curând și el apare pe-orizontul aurit,
 Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.”

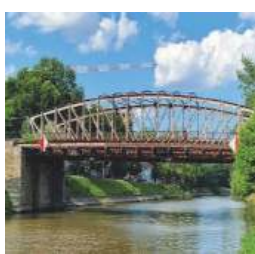
(Vasile Alecsandri)
- Recunoaște expresiile cu sens figurat (conotativ): *adâncul veacurilor, pleava societății, brațul râului, inimă de aur, sentimente adânci, gândul zboară, a construi planuri.*
- Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele: „Cuvintele ard uneori mai tare decât focul, iar tăcerea apasă ca o piatră pe suflet.”
 - Identifică cuvintele și expresiile folosite cu sens figurat.
 - Precizează sensul propriu al fiecărui cuvânt identificat.
 - Explică cum contextul determină trecerea de la sensul denotativ la cel conotativ.
 - Reformulează enunțul astfel, încât cuvintele să fie folosite exclusiv cu sens propriu.
- Analizează enunțurile următoare:

„Lumina adevărului a risipit umbrele îndoielii.”
 „Istoria poartă pe umeri greutatea multor destine.”

 - Stabilește sensul cuvintelor-cheie (lumina, umbrele, poartă, umeri) în fiecare context.
 - Indică tipul de sens (propriu / figurat) și motivează alegerea.
 - Rescrie fiecare enunț în două variante:
 - o variantă cu sens denotativ;
 - o variantă cu sens conotativ, diferită de cea inițială.
- Alcătuiește propoziții folosind cuvintele de mai jos:

a) cu sens propriu; b) cu sens figurat.

Cuvinte: *cap, brațe, inimă, scrisoare, a fura, pană, aur.*
- Grupează îmbinările de cuvinte după sens:

nnnnnnnnssSens propriusssscnnnn	zzzzzvwwwSens figurataaaaa
<i>fundul căldării</i>	<i>lumina tiparului</i>
<i>gura sobei</i>	<i>pod de fier</i>
<i>inel de argint</i>	<i>inima cântă</i>
<i>corul cântă</i>	<i>pădure de argint</i>
<i>logică de fier</i>	<i>gura leului</i>

8. Precizează sensul cuvintelor evidențiate *din exemple*:
- a) „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă, ce cu-a turmelor pășune a ei patrie și-o schimbă, la pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă...” (*Mihai Eminescu*) b) „L-am văzut umblând prin târg cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani.” (*Ion Creangă*) c) „Ochiurile de apă stătută înghețaseră.”
9. Înlocuiește cuvântul subliniat cu un sinonim potrivit pentru a păstra sensul propriu sau figurat al propoziției:
 „Vântul bate cu putere peste câmpuri.” „Dorul bate adânc în inimă.”
10. Identifică sensul figurat în următoarele expresii și explică-l: *a avea mușchi de fier, a arunca lumina asupra problemei, munte de griji.*
11. Scrie două propoziții în care un cuvântul propus să aibă sens propriu, iar în alta sens figurat: „*floare*”.
12. Alege cuvintele care își schimbă sensul în funcție de context: *carte, inimă, piatră, ochi, braț, aur, lumină.*
13. Analizează un text scurt (alege un fragment din opera lui Mihai Eminescu sau Ion Creangă) și subliniază:
- a) cuvintele cu sens propriu;
 b) cuvintele cu sens figurat;
 c) explica sensul fiecăruia în context.
14. Încadrează expresiile în propoziții pentru a evidenția sensul figurat:
 a) braț de râu, b) ochi de vultur, c) inimă de piatră.

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul. Explorați resursele online pentru a descoperi și alte monumente celebre de arhitectură din lume.

Panteonul din Roma

Panteonul din Roma este un monument antic celebru pentru frumusețea și ingeniozitatea construcției sale. Domul său impresionant are în centru o des-

chidere circulară numită Oculus, cu diametrul de aproximativ 9 metri, singura sursă de lumină naturală a clădirii. Deși prin aceasta pătrunde și ploaia, interiorul nu se inundă datorită podelei ușor înclinată și celor 22 de orificii de scurgere ascunse sub marmură, legate de un vechi sistem de canalizare.

Domul Panteonului este și astăzi cea mai mare cupolă din beton ne-

armat din lume. Stabilitatea sa a fost asigurată prin folosirea unor materiale diferite: pietre grele la bază și beton cu piatră ponce, mai ușoară, spre vârf.

Oculus se deplasează asemenea unui cadran solar, creând o atmosferă mereu schimbă-toare.

Porticul este susținut de coloane din granit egiptean, fiecare cântărind aproximativ 60 de tone. Conservarea excelentă a Panteonului se datorează transformării sale în biserică în anul 609. De-a lungul timpului, a devenit loc de odihnă pentru personalități precum Rafael și regii Italiei, influențând profund arhitectura europeană și mondială.

- Imaginați-vă că textul ar fi destinat unui ghid turistic. Ce cuvinte ați înlocui pentru a spori valoarea figurată a limbajului? Oferiți două exemple concrete.
- Alcătuți câteva enunțuri, continuând ideile textului, folosind și alte informații, pe care le-ați aflat la alte discipline.
- Identificați în text două enunțuri care evidențiază ingeniozitatea construcției Panteonului și explicați de ce acestea impresionează și astăzi specialiștii în arhitectură.

2. Lucrați în grupe

Întrebări de analiză, reflecție și creativitate pentru grupa I:

- Explicați sensul cuvântului „deschidere” din sintagma „deschidere circulară numită Oculus”. Ar putea acest cuvânt avea și un sens figurat? Argumentați

folosind contextul.

- b) Analizați sensul cuvântului „*lumina*” în text. Identificați dacă este folosit exclusiv cu sens propriu sau dacă dobândește și un sens secundar prin context.
- c) În enunțul „*interiorul nu se inundă*”, explicați valoarea semantică a verbului „*a se inunda*”. Poate fi acest verb folosit cu sens figurat? Oferiți un exemplu.
- d) Cuvântul „*stabilitate*” este utilizat în legătură cu structura domului. Precizați sensul denotativ al termenului și explicați de ce contextul exclude o interpretare figurată.
- e) Analizați expresia „*armonia geometrică*”. Este vorba despre un sens propriu sau despre un sens figurat? Justificați prin raportare la text.
- f) Explicați sensul cuvântului „*influențând*” din ultima frază. Ce elemente ale contextului determină acest sens și ce alt sens ar putea avea în afara textului?

Întrebări de analiză, reflecție și creativitate pentru grupa II:

- a) *Lumina* este prezentată ca un element activ („*se deplasează asemenea unui cadran solar*”). Explicați sensul figurat al verbului „*se deplasează*” în acest context și rolul său expresiv.
- b) Analizați comparația „*asemenea unui cadran solar*”. Ce sens nou capătă cuvântul „*lumina*” prin această asocieră?
- c) Identificați un cuvânt din text care are doar sens propriu aici, dar care ar putea căpăta sens figurat într-un alt context. Creați un enunț pentru fiecare situație.
- d) Explicați modul în care contextul tehnic și descriptiv al textului limitează sau favorizează apariția sensurilor figurate.
- e) Rescrieți enunțul „*Lumina care pătrunde prin Oculus se deplasează asemenea unui cadran solar*” folosind un limbaj mai expresiv, cu minimum un cuvânt în sens figurat.
- f) Argumentați, dacă textul este preponderent denotativ sau dacă include și elemente conotative. Susțineți răspunsul cu exemple concrete din text.

3. Scanați codul QR aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Dom** – s.n. Acoperiș care protejează cupola unei clădiri monumentale.
- **Orificiu** – s.n. Deschidere, deschizătură.
- **Emotiv** – adj. Care se referă la emoție; afectiv, emoțional.
- **Cadran** – s.n. Arc (sector) care reprezintă un sfert de cerc; ceas solar.
- **Oculus** – s.n. Fereastră rotundă de mici dimensiuni în biserici romanice.

§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical

I. TERMINOLOGIE

sensul lexical:

denotativ

conotativ

sensul gramatical

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Literatura – spațiu al trăirii și al reflecției

Literaturareprezintă o colecție de povești, romane, povestiri care e un veritabil univers ideatic, unde se întâlnesc și se confruntă viziuni despre lume din epoci diferite. Ea funcționează ca o „arhivă vie” a gândirii umane, oferind cititorului acces la dileme morale și sociale pe care alte discipline le tratează adesea doar teoretic.

Din perspectiva istoriei, literatura acționează ca un martor subiectiv, dar esențial. În timp ce manualele de istorie consemnează fapte și date cronologice, opere precum romanele lui Rebreanu sau Camil Petrescu oferă „ideea de trăire” a evenimentului. Ele transformă datele reci în experiențe umane, ajutându-ne să înțelegem mentalitățile colective și impactul deciziilor politice asupra individului.

În strânsă legătură cu filozofia, literatura devine un laborator de testare a conceptelor. Dacă în filozofie discutăm despre libertate sau etică în termeni abstracti, în textul literar aceste idei prind viață prin conflictele personajelor. Un personaj precum cel al lui Camil Petrescu este un erou de roman, dar și întruchiparea „ideii de absolut”, forțându-ne să reflectăm asupra limitelor cunoașterii umane și ale integrității morale.

De asemenea, din punct de vedere *sociologic*, literatura oglindește structurile sociale și relațiile de putere. Ea ne permite să analizăm critic teme precum familia, educația sau inegalitatea, oferind o perspectivă nuanțată asupra modului în care individul se raportează la comunitate.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Analizează procesul de formare a cuvintelor „*subiectiv*” și „*inegalitatea*”, precizând elementele componente (prefix, rădăcină, sufix) și valoarea lor morfologică.
2. Identifică în primul paragraf două cuvinte utilizate cu sens figurat și explică modul în care acestea contribuie la definirea literaturii ca „univers ideatic”.

3. Determină funcția sintactică a pronumelui relativ „care” din secvența: „...pe care alte discipline le tratează adesea doar teoretic.”
4. Selectează din text un verb la modul gerunziu și unul la participiu, explicând rolul lor în propozițiile din care fac parte.
5. Justifică utilizarea ghilimelelor în structura „*ideea de trăire*”, raportându-te la diferența dintre textul științific (istoric) și cel literar.
6. Explică valoarea expresivă a conjuncției adversative „dar” din structura „*martor subiectiv, dar esențial*”. Ce nuanță vrea autorul să sublinieze aici?
7. Alcătuieste câmpul lexical al termenului „filozofie”, selectând cel puțin patru cuvinte sau sintagme din al treilea paragraf al textului.
8. Analizează raportul de subordonare din fraza: „*Dacă în filozofie discutăm despre libertate [...], în textul literar aceste idei prind viață...*” și numește felul subordonatei introduse prin „dacă”.
9. Identifică și comentează o figură de stil (de exemplu, o metaforă) din ultimul alineat, explicând cum reflectă aceasta legătura dintre literatură și societate.
10. Rescrie ultima propoziție a textului, transformând verbul „*oglindește*” de la diateza activă la diateza pasivă, făcând toate modificările necesare.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

SENSUL LEXICAL reprezintă ansamblul trăsăturilor esențiale, generale pe care vorbitorii le atribuie unui cuvânt.

Sensul cuvintelor este definit în *dicționarele explicative*, unde fiecare cuvânt apare într-un articol independent.

De exemplu: cuvântul *casă* are în dicționarele limbii române următoarea definiție „*clădire destinată pentru a servi de locuință omului*”.

Se consideră că nu toate cuvintele se caracterizează prin sens lexical. Astfel, au sens lexical cuvintele autonome, iar cuvintele instrumente gramaticale sunt lipsite de sens lexical.

Sensul lexical poate fi divizat după următoarele criterii:

- **După numărul de sensuri** pe care le poate avea un cuvânt deosebim:
 - *cuvinte monosemantice* (cuvintele care au un singur sens).
 - *cuvinte polisemantice* (cuvintele care au mai multe sensuri).

De exemplu:

✓ **cuvânt monosemantic** ar putea servi cuvântul *moleculă*, care se definește prin sensul „*cea mai mică parte dintr-o substanță*”.

✓ **cuvânt polisemantic** ar putea fi adus cuvântul *foaie*, cu următoarele sensuri: 1. *Frunză*. 2. *Bucată dintr-un material*. 3. *Bucată dreptunghiulară de hârtie*. 4. *Adeverință*. 5. (Înv.) *Ziar, revistă*. 6. *Bucată de pânză*. 7. *Strat de aluat*.

- **După natura lor**, sensurile din structura semantică a unui cuvânt polisemantic pot fi clasificate în:
 - **sensuri denotative** – se referă la ceea ce denumește în mod obișnuit cu

vântul.

• **sensuri conotative** – apar atunci, când se produc anumite abateri de natură subiectivă de la denotație.

De exemplu: componența *denotativă* a cuvântului **vultur** este „pasăre răpitoare de zi, cu ciocul lung, ascuțit și coroiat, cu aripi lungi și cu picioare puternice”. Acest cuvânt însă poate fi folosit și cu referire la o anumită persoană de sex masculin, cuvântul desemnând un bărbat viteaz, curajos, măreț, falnic. Această semnificație reprezintă *conotația* cuvântului dat.

Spre deosebire de sensurile denotative, care sunt sensuri invariabile și nonsubiective, sensurile conotative sunt sensuri particulare, afective sau expresive.

• **După relația cuvântului cu obiectul denumit**, se disting:

• **sensuri proprii** (de bază și secundar), cuvintele denumesc direct obiectele, caracteristicile, fenomenele.

• **sensuri figurate** – cuvintele denumesc obiectele, fenomenele indirect, prin transferul denumirii unui obiect asupra altui obiect.

De exemplu: cuvântul *vulpe*:

- ✓ sensul *propriu*: mamifer carnivor, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă;
- ✓ sensul *figurat*: persoană vicleană, șireată. „Ce vulpe ești tu!”, folosit cu referire la animalul respectiv, cuvântul dat are un sens propriu, iar cu referire la om el capătă un *sens figurat*.

Sensul propriu al unui cuvânt este considerat anterior celorlalte sensuri ale cuvântului.

Sensul figurat este un sens care presupune un transfer semantic realizat printr-o figură de stil (metaforă, metonimie).

REȚINE!

SENS GRAMATICAL este sensul care se adaugă sensului lexical al cuvântului. Sensurile gramaticale sunt valorile prin care se diferențiază între ele formele flexionare ale aceluiași cuvânt.

De exemplu: cuvântul *carte* din enunțul „Cartea este pe masă” se definește:

- ✓ printr-un **sens lexical** descris de dicționarele explicative („scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată în volum”);
- ✓ prin **sensuri gramaticale**: feminin, singular, nominativ, definit (obiectul este cunoscut vorbitorilor).

În același timp, o altă formă a acestui cuvânt – *cărților* – se va defini prin următoarele valori gramaticale: feminin, plural, genitiv, definit.

Sensurile gramaticale pot caracteriza un număr mare de cuvinte.

De exemplu: cele trei valori ale timpului gramatical – *prezent, trecut, viitor* – pot fi asociate oricărui cuvânt făcând parte din clasa verbului.

Verbul la forma inițială	<i>Timpul prezent</i>	<i>Timpul trecut</i>	<i>Timpul viitor</i>
a comunica	<i>comunic</i>	<i>comunicasem</i>	<i>voi comunica</i>
a reuși	<i>reușești</i>	<i>ai reușit</i>	<i>vei fi reușit</i>
a deschide	<i>să deschizi</i>	<i>sa fi deschis</i>	<i>vei deschide</i>
a vedea	<i>vedem</i>	<i>văzurăm</i>	<i>veți fi văzut</i>
a culege	<i>culegeți</i>	<i>ați fi cules</i>	<i>veți culege</i>

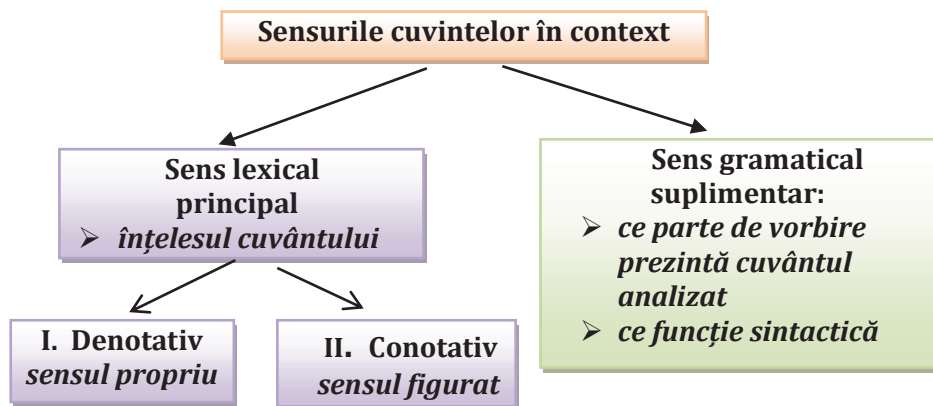
AFLĂ MAI MULT...

În limba română sensurile gramaticale sunt exprimate cu ajutorul următoarelor mijloace morfologice:

- ✓ desinențe;
- ✓ sufixele gramaticale;
- ✓ alternanța sunetelor;
- ✓ articole;
- ✓ unele adverbe și locuțiuni adverbiale, unele prepoziții

De exemplu:

- ✓ numărul la substantivele *băieți, case, trenuri* este exprimat prin *desinențe*;
- ✓ cazul la substantivul *prietenului* este exprimat prin *forma articolului*;
- ✓ gradul de comparație la adjectivul *mai bun* și la adverbul *mai repede* se exprimă cu ajutorul adverbului *mai*;
- ✓ persoana pronumelui este exprimată cu ajutorul formelor supletive: *eu, tu, el, ea*.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Explică ortografia omonimelor din exemplul:

Sa nu crezi că s-a terminat ce ai de spus,

Căci va veni vremea să vii din nou aici.

2. Explică ortografia cuvintelor:

bun-simț, la-olaltă, binecunoscut, ori de câte ori, împrejurul, dedesubt, so cio-cultural, de-a v-ați ascunselea, artist-plastic.

3. Explică semnele de punctuație din exemplul dat:

Învățătoarea a spus calm:

– Pregătiți caietele!

Pe masă se aflau mai multe obiecte: manuale, creioane, rigle, o agendă și o sticlă cu apă.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Indică sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor: *ochiul, ochilor; studiez, studiau, studiase.*
2. Indică care cuvinte dintre expresiile de mai jos sunt folosite cu sens figurat: *adâncul pădurii, brațul râului, inimă de aur, sentimente adânci, gândul zboară, a construi planuri.*
3. Scrie într-o coloană îmbinările cu sens propriu și în alta îmbinările cu sens figurat: *lumina tiparului, lumină electrică, lumina ochilor, lumină lampei; pădure de argint, a plăti cu arginți, un gram de argint, inima țării, inimă de fier, inima cântă, te doare inima, îi râde inima.*
4. Alcătuiește câte două enunțuri în care să demonstrați sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor: *dulce, ocean, vis, vatră.*
5. Precizează sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor evidențiate din exemple:
 - a) Omul trist cade pe gânduri și s-apropie de **foc**... (*Vasile Alecsandri*)
 - b) Fata era frumoasă **foc**.
 - c) Cânepa era **deasă** ca peria.
 - d) La geamul tău ce strălucea privii atât de **des**... (*Mihai Eminescu*)
6. Consultă dicționarul explicativ și determină sensurile lexicale ale cuvintelor: *cap, înalt, scrisoare, limbă, galben, pâine.*
7. Rescrie textul de mai jos, indicând sensurile lexicale și cele gramaticale ale îmbinărilor evidențiate:

Lacul codrilor **albastru**

Nuferi galbeni îl încarcă;

Tresărind în **cercuri albe**

El **cutremură o barcă.** (*Mihai Eminescu*)

8. Alcătuiește o compunere (de 6-8 enunțuri) pe

tema „*Emoție de toamnă*” în care să folosești:

a) cuvinte cu *sens propriu de bază*;

b) cuvinte cu *sens figurat*.

- Stabilește sensul gramatical al acestor cuvinte.

9. Citește fragmentul: „*Timpul zboară și umbrele trecutului se strecoară în gândurile noastre. Fiecare clipă este o piatră pe care o purtăm în rucsacul vieții.*”

a) Sublinează toate substantivele și verbele.

b) Pentru fiecare substantiv: precizează sensul lexical propriu și sensul figurat dacă există.

c) Pentru fiecare verb: precizează sensul lexical (ce acțiune exprimă concret) și sensul gramatical (timp, mod, persoană, număr).

d) Identifică expresiile în care sensul cuvintelor depinde de context.

10. Transformă următoarele expresii literare în sens propriu și explică diferența:

a) A purta o inimă grea

b) Frunza gândurilor zbură în vânt

c) Lumina speranței pătrunde în întuneric

Notează sensul lexical literal, sensul figurat și cum contextual determină interpretarea.

11. Identifică sensul lexical propriu și posibil sens figurat în context a cuvintelor *armă, cheie, lumina* din propozițiile:

a) „Soldatul și-a ridicat arma.”

b) „Aceasta este cheia succesului.”

c) „Lumina se strecoară printre crengile copacilor.”

Precizează și sensul gramatical (*categorie, timp, gen, număr*).

12. Creează propoziții proprii cu cuvintele: *val, poartă, pas* astfel încât:

a) Într-o propoziție să aibă sens propriu;

b) În alta să aibă sens figurat;

c) Indică pentru fiecare sens și categoria gramaticală.

Exemplu: „Pasul timpului” – pas = figurat, substantiv, singular; „Am făcut un pas mare” – pas = literal, substantiv, singular.

13. Analizează expresiile:

a) „A ridica cortina trecutului”

- b) „A da cu subsemnatul”
- c) „A pune punct unei povești”

Descompune fiecare element: *sens lexical propriu, sens figurat, rol gramatical în propoziție.*

Explică cum contextul determină înțelesul figurat.

14. Citește fragmentul:

„Istoria bate la ușa prezentului, iar ecoul trecutului răsună în deciziile noastre. Fiecare alegere este o punte între ceea ce a fost și ceea ce va fi.”

- a) Sublinează toate substantivele și verbele.
- b) Pentru fiecare: precizează sensul lexical propriu, eventualul sens figurat, categoria gramaticală și rolul în propoziție.
- c) Scrie o propoziție proprie în care unul dintre cuvinte își schimbă sensul prin context.
- d) Reflectează: cum contribuie aceste sensuri multiple la transmiterea mesajului textului?

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Identificați în textul dat cuvintele care pot avea mai multe sensuri. Alcătuiți câteva enunțuri, continuând ideile textului, folosind și alte informații, curiozități despre vrăbiuțe, pe care le-ați aflat la orele de biologie.

Vrăbiuțele

Vrăbiuțele sunt indicatori sensibili ai calității mediului urban. Scăderea numărului lor semnalează poluarea aerului, lipsa insectelor din cauza pesticidelor și degradarea ecosistemului orașelor. Puii de vrăbie depind exclusiv de insecte în primele săptămâni de viață, iar dispariția acestora duce la mortalitate ridicată.

Arhitectura modernă, prin renovări și anvelopări, elimină spațiile de cuibărit, forțând vrăbiile să părăsească zonele rezidențiale. Poluarea aerului și fonică le afectează sănătatea, comunicarea și comportamentul, iar vegetația urbană minimalistă le reduce adăpostul și siguranța.

Fiind o specie sedentară, dispariția lor indică probleme locale precise. Hrana urbană procesată și lipsa solului natural agravează starea lor de sănătate. Protejarea vrăbiilor presupune soluții simple: mai multă vegetație naturală, arbuști, zone neamenajate excesiv și surse de apă. Prezența lor este semnul unui oraș sănătos și echilibrat.

a) Scriere creativă (imaginație + empatie).

Imaginați-vă că o vrăbiuță care trăiește într-un cartier al orașului sau în sat ar putea vorbi. Scrieți un text de 10–12 rânduri în care să povestiți despre:

- a) ce vede zilnic vrăbiuța,
- b) ce o ajută să supraviețuiască,
- c) ce pericole simte în jurul ei.

Folosiți cel puțin 3 cuvinte cu sens figurat.

b) Limbaj și sens

Selectați din text 5 cuvinte care pot avea sens propriu și sens figurat (ex.: *indicator, semnal, hrană, adăpost, glas*).

Pentru fiecare cuvânt:

- a) explicați sensul din text;
- b) alcătuiți un enunț cu sens figurat.

c) Dialog creativ

Scrieți un dialog imaginar (8-10 replici) între:
o vrăbiuță și pisica/cățelul vostru.

Tema dialogului: „Cum poate deveni orașul/satul un loc mai prietenos?”

d) Mini-proiect vizual

Realizați un afiș sau o schiță (pe hârtie sau digital) cu titlul:

„Dacă vrăbiuțele ar putea vorbi...” Includeți:

- a) un mesaj scris,
- b) un simbol,
- c) un scurt slogan (max. 8 cuvinte).

e) Reflecție personală

Completați enunțul: „După acest text, înțeleg că dispariția vrăbiuțelor înseamnă...” (cu 5-6 enunțuri, argumente).

f) Creativitate interdisciplinară (română + biologie)

Alcătuiți un mic text, în care să povestiți despre câteva curiozități explicate despre vrăbiuțe (3-4 rânduri), folosind:

- un termen biologic;
- un cuvânt cu sens figurat.

g) „Dacă... atunci...”

Completați și argumentați fiecare răspuns în 3-4 rânduri:

Dacă vrăbiuțele dispar din oraș/sat, atunci...

Dacă orașul/satul ar fi prietenos cu păsările, atunci...

2. Scanați codul QR aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Urban** – adj. Care ține de oraș, privitor la oraș.
- A polua** – vb. Degradarea apei, aerului, mediului prin substanțe nocive.
- Ecosistem** – s.n. Totalitatea viețuitoarelor unei unități naturale.
- Veritabil** – adj. Conform cu adevărul; adevărat, real, autentic.
- Abstract** – adj. Care este general, teoretic, fără formă concretă.

§ 7. Categoriile semantice. Sinonimele

I. TERMINOLOGIE

sinonime lexicale
sinonime lexico-frazeologice
sinonime frazeologice

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Culorile toamnei

Toamna îmbracă lumea într-o paletă calmă și bogată. Frunzele verzi se transformă în galben auriu, portocaliu aprins și roșu arămiu, iar pământul capătă nuanțe calde de brun. Cerul pare mai pal, iar lumina mai blândă, ca și cum ar încetini timpul. Culorile toamnei nu sunt stridente, ci adânci și liniștitoare, sugerând maturitate, echilibru și trecerea firească a timpului.

În păduri, copacii par pictați cu pensule invizibile. Stejarii ard în roșu închis, mestecenii luminează potecile cu galben deschis, iar arțarii adună în frunze toate nuanțele apusului. Fiecare pas foșnește, iar frunzele căzute la pământ devin un covor viu, mereu schimbător.

În livezi și grădini, toamna aduce culori ale belșugului. Roșul merelor, violetul prunelor și portocaliul dovlecilor se amestecă cu verdele pal al ierbii obosite. Aceste nuanțe vorbesc despre rod, răbdare și munca împlinită, despre legătura dintre om și natură.

Pe măsură ce zilele se scurtează, culorile toamnei devin mai adânci și mai tăcute. Ele ne invită la reflecție, la liniște și la întoarcere spre sine. Toamna este un anotimp al sfârșitului anului și al transformării, în care fiecare culoare spune o poveste despre timp și continuitate.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text cuvintele care exprimă lumină și culoare și scrie pentru fiecare câte un antonim.
2. Analizează din punct de vedere morfologic cuvântul auriu (valoare lexicală, parte de vorbire).
3. Notează câte două sinonime pentru cuvintele: *blândă*, *adânci*, *covor* (în sensul din text).
4. Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele: *liniște*, *transformării*, *ard*, *rod*.
5. Stabilește dacă expresia „*covor viu*” este folosită:
a) cu sens propriu, b) cu sens figurat
6. Indică modul de formare al cuvântului *înroșesc*.

7. Alcătuieste un enunț propriu cu verbul *a arde*, folosindu-l într-un alt sens decât cel din text.

REAMINTEȘTE-ȚI!

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului și leagă o anumită formă de un sens. Unele cuvinte au un singur sens, fiind monosemantice, cum este *termometru*, care denumește doar un instrument de măsurare a temperaturii. Alte cuvinte sunt polisemantice, având mai multe sensuri, precum *cap*, care desemna o parte a corpului, începutul unui obiect sau conducătorul unui grup.

Sensurile cuvintelor sunt consemnate în dicționare, însă valoarea lor exactă se stabilește adesea în funcție de context. De pildă, cuvântul *foaie* capătă sensuri diferite atunci când este folosit pentru a desemna o parte a unei plante, o coală de hârtie sau o publicație. Această flexibilitate explică dinamica vocabularului limbii române, bazată pe relații semantice precum polisemia, sinonimia, ca în perechea *frumos – plăcut*, sau antonimia, ilustrată de opoziția *cald – rece*.

Semantica este ramura lingvisticii care studiază **sensurile** limbii, adică proprietățile semantice ale cuvintelor, construcțiilor, propozițiilor și frazelor. În cadrul limbajului, sensurile se organizează și se leagă prin diferite relații: **sinonimie, antonimie, omonimie, paronimie** și altele.

SINONIMELE sunt cuvintele cu formă diferită și cu sens identic sau asemănător.

Exemple: *inimă – cord; cupru – aramă; timp – vreme; repede – iute.*

Sinonimele permit exprimarea aceleiași idei cu nuanțe diferite.

Clasificarea sinonimelor:

Sinonime lexicale – relația de echivalență între două sau mai multe cuvinte. *Exemplu:* prieten = amic; vechi = antic.

Sinonime lexico-frazeologice – relația de echivalență între un cuvânt și o unitate frazeologică. *Exemplu:* a observa = a băga de seamă; a se grăbi = a da iama.

Sinonime frazeologice – relația de echivalență între două unități frazeologice. *Exemplu:* a pune punctul pe „i” = a clarifica totul; a face cu ochiul = a trimite un semn subtil.

Gradul de echivalență semantică poate fi:

Sinonime totale – sens identic, folosite între un cuvânt popular, regional sau familiar și un cuvânt literar. *Exemplu:* căsuță = locuință mică.

Sinonime parțiale – sens asemănător, se întâlnesc adesea la cuvinte vechi sau polisemantice. *Exemplu:* nor = norișor; furtună = vijelie.

Sinonime aproximative – sensuri apropiate sau figurate, frecvent în opere literare. *Exemplu:* cuibar rotind de ape = vârtej; iubire = flacăra, arșiță.

Observație: Alegerea sinonimului potrivit depinde de context, registrul stilistic și mesajul dorit.

AFLĂ MAI MULT...

Sinonimele și părțile de vorbire

Sinonimul trebuie să aparțină aceleiași părți de vorbire ca și cuvântul pe care îl înlocuiește:

Exemplu:

- **substantive:** noroc – șansă;
- **verbe:** a reuși – a izbuti;
- **adjective:** prietenesc – amical;
- **pronume:** el – dânsul;
- **numerale:** întâiul – primul;
- **adverbe:** mereu – totdeauna;
- **prepoziții:** către – spre.

Seriile sinonimice

Cuvintele pot fi grupate în serii pe baza unui sens comun, formând astfel „serii sinonimice”. *De exemplu*, pentru cuvântul „copac” putem construi mai multe serii:

- a) arbore, pom, stejar, fag;
- b) vegetație, plantă;
- c) simbol al naturii, semn al vieții.

Originea și rolul sinonimelor

Multe sinonime provin din împrumuturi lingvistice, ceea ce explică varietatea lor: clar/lucid, amănunt/detalii, moarte/deces, cinstit/onest, a permite/a îngădui, a cere/a solicita.

Utilitatea sinonimelor

Sinonimele ajută la evitarea repetițiilor și îmbogățesc exprimarea, făcând textul mai fluid și mai atractiv.

Exemple practice:

Casa noastră este primitoare și caldă (locuință, cămin).

Profesorul explică clar noțiunile (limpede, evident).

Elevii au lucrat totdeauna cu sârguință (mereu, întotdeauna).

❖ CURIOZITĂȚI la temă:

1. **Sinonimele sunt expresia bogăției vocabularului** – limba română are cuvinte care pot fi înlocuite de mai multe sinonime fără ca sensul general al propoziției să se schimbe. Aceasta arată cât de complex și expresiv este vocabularul limbii noastre.
2. **Cuvintele pot avea sinonime diferite în funcție de sensul lor** – unele cuvinte au sinonime apropiate într-un context, dar pot avea nuanțe diferite în alt context, ceea ce arată importanța **contextului** în alegerea sinonimului corect.
3. **Există cuvinte care nu au sinonime** – nu toate cuvintele din vocabular pot fi înlocuite cu un sinonim; unele au un sens atât de specific încât nu există echivalente apropiate.

4. **Sinonimele pot face parte din serii semantice** – adică grupuri de cuvinte cu sens apropiat, dar cu nuanțe diferite: de exemplu, cuvintele din aceeași „familie lexicală” pot avea grad de expresivitate diferit sau pot fi folosite în registre de limbaj distincte.
5. **Polisemnia influențează sinonimia** – polisemantismul (cuvintele cu mai multe sensuri) poate complica alegerea sinonimelor, pentru că un singur cuvânt poate avea echivalente diferite în funcție de sensul folosit.
6. **Sinonimele sunt nu numai simple „înlocuitori”** – ele pot aduce și *nuanțe stilistice*, exprimând tonuri mai elevate, mai populare sau mai specializate în funcție de alegerea lor într-un text.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Sinonimele se scriu întotdeauna conform normelor ortografice proprii, chiar dacă au sens apropiat. De exemplu, *șansă* și *noroc* au sens asemănător, dar fiecare are o scriere stabilă.
2. Sinonimele de origine diferită pot avea grafii diferite, mai ales cele neologice: *clar*, *detașat*, *onest*, *deces*. Scrierea lor trebuie verificată în dicționar.
3. În cazul sinonimelor verbale, se respectă forma corectă a infinitivului și a prefixelor: *a reuși*, *a izbuti*, *a permite*, *a solicita*.
4. Sinonimele care conțin sunete specifice limbii române se scriu cu diacritice: *șansă*, *înțelegere*, *sânguință*, chiar dacă pot fi înlocuite cu sinonime fără diacritice (*noroc*, *armonie*).
5. Sinonimele formate cu prefixe sau sufixe se scriu într-un singur cuvânt, conform regulilor de derivare: *necinstit*, *amical*, *prietenesc*.
6. În expresii sau îmbinări stabile, sinonimele nu pot fi înlocuite liber fără a afecta corectitudinea sau sensul, de aceea se respectă forma consacrată: *vorbă bună*, nu *cuvânt bun* în proverbe.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Alege un sinonim potrivit pentru fiecare sens al cuvântului dat și explică contextul:

cap: 1) *partea superioară a corpului*; 2) *conducător*; 3) *obiect rotund mic*.

floare: 1) *parte a plantei*; 2) *cea mai bună calitate*; 3) *ornament*.

Notează sinonimele și creează propoziții originale pentru fiecare sens.

2. Înlocuiește cel puțin 10 cuvinte cu sinonime potrivite în textele propuse. Apoi explică cum s-a schimbat stilul textului și dacă sensul rămâne identic sau se modifică.

a) „Dimineața soarele răsare peste oraș, iar oamenii se grăbesc spre serviciu. Străzile sunt pline de mașini și tramvaie care se deplasează

zgomotos. Copiii merg spre școală, unii râzând și glumind, alții încercând să ajungă mai repede. În parc, câțiva bătrâni stau pe bănci și privesc frunzele galbene care cad ușor. Atmosfera este vie și plină de energie, deși frigul de afară îi face pe mulți să se grăbească.”

b) „Pe malul lacului, pescarii își așteptau răbdători capturile. Apa era liniștită, iar vântul adia ușor printre crengile copacilor. Păsările ciripeau și zburau deasupra apei, iar soarele lumina cu blândețe întreaga scenă. Oamenii se bucurau de frumusețea naturii și de aerul proaspăt, uitând pentru câteva momente de grijile cotidiene.”

c) „În atelierul de artă, elevii pictau cu atenție pe șevalete. Culorile vibrante acopereau hârtia albă și dădeau viață imaginilor create. Profesorul observa fiecare lucrare și oferea sfaturi, încurajând creativitatea și expresivitatea. Atmosfera era plină de freamăt și emoție, iar ideile curgeau nestingherit de la o pensulă la alta.”

3. Transcrie sinonimele și seriile sinonime punând în față sinonimul potrivit: *intelgent, isteț, iute, perspicace, sprinten, vioi; cumplit, focos, impetuos, iute, înverșunat, năvalnic, nestăpânit, rău, vijelios, violent; cupru; potasiu; juxtapunere; expunere, istorisire, rațiune, prezentare, relatare; email; exclamație, răcnet, țipăt, urlet, vociferare, zbierăt, zbierătură; angoasă, frică, groază, spaimă; lexic; a afirma, a destăinui, a glăsu, a grăi, a povesti, a rosti, a spune, a transmite, a vorbi; freamăt, gălăgie, hărmălaie, larmă, tăărăboi, vacarm, vuiet, zarvă.*

Cuvinte de reper: *zgomot, vocabular, aramă, kaliu, smalt, ager, povestire, parataxă, zgomot, a zice, strigăt, teamă, vuiet, zarvă, aprig.*

Model: *natriu – sodiu.*

VI. ATELIER CREATIV

1. Fakt interesant. Identificați în textul dat cuvintele care pot avea mai multe sensuri. Alcătuiți câteva enunțuri, continuând ideile textului, folosind și alte informații, curiozități despre lac, pe care le-ați aflat la orele de geografie.

Lacul Ursu din Sovata

În România există un lac unic: Lacul Ursu din Sovata. Vara, apa de la suprafață este rece, dar dedesubt se încălzește puternic, datorită fenomenului rar numit heliotermie. Stratul subțire de apă dulce acționează ca un izolator și lentilă, permițând încălzirea apei sărate dense și menținând căldura la adâncime.

Concentrația de sare este comparabilă cu cea a Mării Moarte, ceea ce face ca plutirea să fie ușoară și relaxantă pentru

articulații. Lacul s-a format în 1875, după surparea unei exploatări de sare, și este singurul lac heliaterm din Europa, cu o suprafață de peste 40.000 m².

Pădurea din jur protejează stratul de apă dulce, iar accesul turiștilor este reglementat pentru a menține echilibrul termic. Forma lacului, asemănătoare unei piei de urs, contribuie la încălzirea apei în golurile sale.

Nămolul sapropelic de pe fund are valoare terapeutică, fiind folosit în tra-

tamente balneare pentru afecțiuni reumatice, dermatologice și ginecologice. La începutul secolului XX, temperaturile de la adâncime ajungeau până la 70–80 °C.

Lacul Ursu deține trei recorduri mondiale: cel mai mare lac heliaterm, singurul lac sărat înconjurat de vegetație montană și cel cu cea

mai mare concentrație salină. Este un exemplu unic de interacțiune între geologie, fizică și biologie.

Lacul Ursu este o atracție turistică, dar și un laborator natural pentru cercetători. Studiarea stratificării apei, a heliatermiei și a nămolului sapropelic oferă informații valoroase despre procesele ecologice și geologice, arătând cum natura poate crea echilibre unice, greu de reprodus artificial.

Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

- Găsiți sinonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor și expresiilor: „acumulator uriaș de energie solară”, „strat protector de apă dulce”, „imponderabilitate”, „fenomen rar”, „ecosistem forestier”.
- Formați familia lexicală a cuvântului „heliatermie” și folosiți cel puțin două forme într-un enunț relevant pentru Lacul Ursu.
- Analizați structura cuvintelor compuse: „stratificarea”, „terapeutică”, „sapropelic”, „concentrație salină”. Indicați prefixul, radicalul și sufixul.
- Identificați două verbe din text care au fost folosite cu valoare adjectivală (participială) și explicați sensul lor.
- Transcrieți două cuvinte cu hiat din text și explicați de ce literele formează hiatul. (Exemplu: „ecosistem”)
- Alcătuți un enunț folosind cuvântul „strat” într-un alt sens decât cel din text și indicați sinonimul potrivit.
- Selectați din text două expresii care descriu efectul apei asupra corpului uman și explicați rolul figurativ al cuvintelor: „corpul uman plutind la suprafață”, „apa împingându-te în sus ca un dop de plută”.
- Găsiți două substantive care au sens tehnic/științific și explicați fiecare sens în contextul textului: (Exemplu: „concentrație”, „densitate”).

2. Scanați codul QR aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- 🌸 **Sapropelic** – s.n. Mâl pe fundul apelor, cu substanțe în curs de putrezire.
- 🌸 **A surpa** – vb. A se prăbuși, a se dărâma, a se prăvăli, a se năru.
- 🌸 **Izolator** – adj. Corp rău conducător de electricitate sau de căldură.
- 🌸 **Cotidian** – adj. De fiecare zi; care apare zilnic (gazetă), permanent.
- 🌸 **Șevalet** – s.n. Suport de lemn pe care pictorul fixează cartonul sau pânza

§ 8. Omonimele

I. TERMINOLOGIE

omonime:

omofone
omografe

omonime:

lexicale
lexico-gramaticale

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție exemplele propuse:

Liliacul – parfum de primăvară și zbor în amurg

Liliacul este un arbust ornamental răspândit în grădini și parcuri, apreciat pentru frumusețea și parfumul florilor sale. Tulpinile lemnoase și ramurile subțiri susțin inflorescențe bogate, alcătuite din ciorchini de flori albe, mov sau liliachii. Planta înflorește primăvara și contribuie la crearea unui cadru natural plăcut, încărcat de aromă și culoare.

Prin aspectul său, liliacul reprezintă o adevărată podoabă vegetală, un element decorativ care îmbogățește spațiul verde. Parfumul său discret se intensifică spre seară, când lumina scade, iar atmosfera devine calmă și tăcută.

În acest moment al zilei, când se lasă amurgul, deasupra arbustului de liliac poate fi observat liliacul zburător, un mamifer mic și agil, cu corp acoperit de blană fină și aripi membrane subțiri, care se mișcă lin prin aer în căutarea hranei. Prezența sa în apropierea florilor este legată de obiceiurile sale nocturne și de modul de orientare prin zbor, caracterizându-l ca o ființă adaptată vieții de noapte, rapidă și atentă la mediul înconjurător.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Precizează valoarea morfologică a cuvântului „*liliacul*” în primul enunț și explică rolul articolului hotărât.
2. Identifică două substantive comune din text și menționează genul, numărul și cazul fiecăruia.

3. Analizează adjectivul „ornamental”: ce parte de vorbire este, ce determină și ce rol expresiv are în context?
4. Indică două sinonime din text pentru cuvintele „frumusețea” și „parfumul” și explică modul în care acestea contribuie la coerența textului.
5. Stabilește tipul predicatului din propoziția: „*Liliacul este un arbust ornamental răspândit în grădini și parcuri.*”
6. Desparte în propoziții fraza: „*Parfumul său discret se intensifică spre seară, când lumina scade, iar atmosfera devine calmă și tăcută.*” Precizează felul fiecărei propoziții.
7. Identifică două complemente circumstanțiale din text și precizează felul acestora.
8. Analizează verbul „se intensifică”: mod, timp, persoană, număr și diateză.
9. În enunțul final al textului, explică valoarea semantică a cuvântului „liliac” și precizează ce fenomen de vocabular este ilustrat.
10. Transcrie o propoziție din text și arată dacă este enunțiativă, afirmativă sau dezvoltată, motivând răspunsul.

EXPLICĂ!

Analizează cuvintele evidențiate în enunțurile date: identifică partea de vorbire a fiecăruia și explică sensul pe care îl au în contextul fiecărui enunț.

a) *Liliacul* din peșteră s-a speriat de lumină.

Liliacul a înflorit în grădina bunicii.

b) În luna *mai* sunt lalele roșii.

Tata a bătut cuiul cu un *mai*.

c) Fără *sare* mâncarea nu are gust.

Sora mea *sare* bucuroasă coarda.

d) Am găsit Franța în *atlas*.

Mi-am cumpărat o bluză din *atlas*.

e) În *pod* la bunica sunt multe nuci.

Admir cursul râului de pe *pod*.

f) Sunt *neam* de români.

Azi *ne-am* sculat în zori.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Unele cuvinte din limba română se pronunță la fel, dar au sensuri și scrieri diferite. Acestea se numesc **omonime**.

Exemple:

1. s-au / sau

• „s-au” = formă verbală compusă (ex: „Ei s-au întors acasă”).

• „sau” = conjuncție (ex: „Vrei ceai sau cafea?”).

2. s-ar / sar

• „s-ar” = formă verbală (ex: „S-ar putea să plouă”).

• „sar” = verb, persoana a III-a plural (ex: „Ei sar peste gard”).

3. c-a / ca

- „c-a” = prescurtare pentru „că a” (ex: „C-a venit devreme, am plecat împreună”).

- „ca” = conjuncție comparativă (ex: „Este rapid ca vântul”).

4. l-a / la

- „l-a” = pronume + verb (ex: „L-a văzut pe fratele său”).

- „la” = prepoziție (ex: „Merg la școală”).

5. ne-am / neam

- „ne-am” = pronume + verb (ex: „Ne-am întâlnit ieri”).

- „neam” = substantiv (ex: „Este dintr-un neam vechi de boieri”).

6. ați / a-ți

- „ați” = verb (ex: „Ați terminat temele?”).

- „a-ți” = pronume + verb (ex: „Nu uita a-ți lua ghiozdanul”).

7. iar / i-ar

- „iar” = conjuncție adversativă (ex: „Eu merg, iar tu rămâi”).

- „i-ar” = pronume + verb (ex: „I-ar plăcea să vină la petrecere”).

8. mai / m-ai

- „mai” = adverb (ex: „Vrei și tu mai mult?”).

- „m-ai” = pronume + verb (ex: „M-ai întrebat ieri?”).

9. ia / i-a / ea

- „ia” = verb (imperativ) (ex: „Ia cartea de pe masă!”).

- „i-a” = pronume + verb (ex: „I-a dat un cadou”).

- „ea” = pronume personal (ex: „Ea a venit devreme”).

Observație:

Pentru scrierea corectă a cuvintelor este necesar să identifici sensul cuvântului în context. Odată recunoscut, vei ști dacă se scrie legat sau despărțit, cu cratimă sau nu.

APLICĂ!

1. Completează spațiile libere cu forma corectă.

a) Ei ___ dus la piață. (s-au / sau)

b) Mergem la teatru ___ la cinematograful? (s-au / sau)

c) Dacă ___ întâmpla asta, ar fi bine. (s-ar / sar)

d) Ei ___ coarda în parc. (s-ar / sar)

e) Spune-mi dacă vrei ___ sau cafea. (ce-ai / ceai)

f) Știu ___ venit ieri. (cai / c-ai)

g) Merg ___ magazinul din sat. (l-a / la)

h) Ei ___ înscrie, dar sunt foarte complicate cerințele. (s-ar / sar)

2. Corectează greșelile în enunțurile date. Înlocuiește omonimele greșit scrise cu forma corectă.

„Ea s-a bucurat că i-a venit scrisoarea. Iar eu m-ai uitat să-i spun ceva. L-a văzut la magazin și c-a crezut că e pierdută. Ia să încerc să găsesc soluția.”

3. Scrie câte 2 propoziții pentru fiecare cuvânt, astfel încât să folosești ambele sensuri corecte: a) s-au / sau, b) s-ar / sar, c) l-a / la, d) ați / a-ți, e) mai / m-ai.

REȚINE!

OMONIMELE sunt cuvintele ce se rostesc și se scriu la fel, dar au sens diferit.

Exemple:

- Ana ține **cheia** în mână. / Soluția problemei este **cheia** succesului.
- Elevii stau pe **banca** din parc. / Banca le-a aprobat un împrumut.
- O **frunză** s-a desprins din copac. / Am citit o **frunză** dintr-o carte veche.
- Am pus cana pe **masa** din bucătărie. / În chimie, **masa** oxigenului este 16.
- Copiii se joacă lângă **râu**. / În poezie, curge un **râu** de lacrimi.

OMOGRAFELE sunt cuvintele care se scriu la fel, la unele fiind diferit accentul: *acele/acele; copii/copii*.

Exemple:

- Studentzii silitori primesc din bugetul statului în fiecare lună **bursa**. / Tânărul a înregistrat o cerere de lucru la **bursa** muncii.
- Sunt multe **torturi** la cofetărie. / Prizonierii au fost supuși la multe **torturi**.

OMOFONELE sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar se scriu diferit.

Exemple:

- mii**: *mii* de roiuri de albine – *numeral*; / *mi-i* drag de el – *pronume + verb*.
- car**: *car* gînta în spate – *verb*; / cred *c-ar* vrea o pară – *conjuncție + verb*.

Omonimele se clasifică în:

– lexicale: aceeași parte de vorbire:

a) **totale**: când cele două cuvinte sunt identice în flexiune:
singular: *leu* – *animal*, *leu* – *ban*; plural – *lei*;

b) **parțiale**: când cele două cuvinte sunt diferite în flexiune:
singular – *colț*; plural – *colți* ai animalului, *colțuri* ale mesei.

– lexico-gramaticale: între părți de vorbire diferite:

adjectiv: Am o rochie *nouă*.

numeral: Am obținut nota *nouă* la istorie.

– **morfologice**: formele flexionare identice ale aceluiași cuvânt: (niste) *cărți* – N. – Ac., plural; (acestei) *cărți* – G. – D., sg.; (acestor) *cărți* – G. – D., plural.

❖ CURIOZITĂȚI la temă:

- Omonimele pot crea confuzii atât în vorbire, cât și în scriere, dar contextul scris determină rapid sensul corect.
- Termenul „*homonym*” provine din greaca veche *homonymos*, adică „*același nume*” și poate include atât cuvinte care se pronunță la fel, cât și cele care se scriu la fel, dar au sensuri diferite.

3. Omofonele sunt adesea folosite în jocuri de cuvinte și ghicitori deoarece sună la fel, dar au sens diferit sau se scriu diferit, fapt care poate fi folosit creativ în poezie sau publicitate.
4. În alte limbi, cum ar fi portugheza braziliană, unele cuvinte sunt atât de frecvente în diverse sensuri, încât pot genera peste 10 omofone diferite pentru același sunet.
5. Uneori omografele pot provoca ambiguitate și în texte literare, iar scriitorii le folosesc ca dispozitiv stilistic pentru dublu sens sau efect comic.
6. Ceea ce numim adesea „omonime” poate include atât omofone, cât și omografe – unele cuvinte pot suna la fel și scrie la fel, dar au sensuri complet diferite, iar fiecare tip oferă provocări și oportunități de joc lingvistic.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Indică sensul cuvintelor subliniate și explică relația de sinonimie în fiecare enunț.
 - a) După o noapte *liniștită*, orașul părea adâncit într-o *tăcere* apăsătoare.
 - b) Curajul nu înseamnă *îndrăzneală* oarbă, ci *stăpânire* de sine.
 - c) Munca zilnică presupune *efort*, dar și *perseverență*.
 - d) La *finalul* drumului, a ajuns la *capătul* puterilor.
 - e) Profesorul a *rostit* adevărul, fără a-l *mărturisi* pe deplin.
2. Identifică sinonimele potrivite contextului și explică de ce celelalte nu pot fi folosite.
 - a) Copilul *merge* / *pășește* / *aleargă* spre școală, atent la fiecare pas.
 - b) Sala era cuprinsă de *zgomot* / *vuiet* / *rumoare*.
 - c) Scriitorul *spune* / *relatează* / *bolborosește* întâmplările trecutului.
 - d) A privit cu *teamă* / *spaimă* / *emoție* rezultatul examenului.
 - e) A oferit *ajutor* / *sprijin* / *susținere* prietenului său.
3. Alege sinonimul adecvat și motivează alegerea.
 - a) După o zi obositoare, s-a simțit (*epuizat* / *istovit* / *slăbit*).
 - b) Discursul său a fost (*clar* / *limpede* / *transparent*) pentru toți.
 - c) A primit vestea cu (*bucurie* / *plăcere* / *satisfacție*).
 - d) Gestul său a fost considerat (*cinstit* / *onest* / *corect*).
 - e) Drumul era (*lung* / *întins* / *prelung*) și greu de parcurs.
4. Precizează care dintre cuvintele date NU este sinonim contextual și explică de ce.
 - a) liniște – calm – pace – somn; b) curaj – îndrăzneală – frică – vitejie;
 - c) muncă – efort – lene – trudă; d) sfârșit – final – capăt – început;
 - e) ajutor – sprijin – piedică – support.
5. Rescrie enunțurile, înlocuind cuvântul evidențiat cu un sinonim expresiv potrivit contextului.
 - a) Profesorul a *vorbit* despre importanța lecturii.
 - b) Copiii au *mers* tăcuți spre casă. c) În clasă s-a făcut *liniște*.
 - d) A fost un moment *greu* pentru toți. e) Elevul a *reușit* la examen.

6. Identifică sensurile diferite ale cuvintelor evidențiate și precizează tipul omonimului (total, parțial, de formă).
- Copilul *poartă* ghiozdanul / În grădină au plantat un brad lângă *poartă*.
 - Am cumpărat un *sol* fertil pentru flori / Împăratul a trimis un *sol* la curte.
 - A pus *bancă* în parc / Am depus banii la *bancă*.
 - A lovit cu *pană* mingea / Pasărea și-a pierdut o *pană*.
 - A dat cu pixul pe *nota* de examen / Am înregistrat *nota* melodiei.
7. Completează cu forma corectă a omonimului și explică sensul:
- Ea *s-a* / *sa* bucurat de cadou.
 - Eu *i-a* / *ia* spus adevărul.
 - Fratele tău *l-a* / *la* văzut în parc.
 - Elevii *ați* / *a-ți* citit tema pentru acasă.
 - Ne *ne-am* / *neam* gândit la planurile de vacanță.
 - Dacă *iar* / *i-ar* plăcea să vină, am invitația pregătită.
 - Mai* / *m-ai* făcut să râd ieri la școală.
8. Construiește două propoziții pentru fiecare omonim, astfel încât sensul să fie diferit: *marcă*, *milă*, *cap*, *rădăcină*, *ramură*.
- Exemplu:** *cap* – „Am spart *capul* păpușii.” / „El este *capul* familiei.”
9. Indică toate sensurile omonimelor evidențiate și explică tipul fiecăruia:
- Am auzit un *toc* de la pantof / Tocul cărții era vechi.
 - A ridicat ochii spre *cer* / Cerul avea un *cer* înstelat.
 - A băut apă din *port* / Portul maritim era aglomerat.
 - În *frunză* de copac s-au ascuns insecte / A folosit *frunză* de hârtie.
 - Copiii au făcut un *arc* cu arcurile lor / Luminatorul avea un *arc* din fier.
 - Am găsit o *bancă* liberă în parc / Am depus banii la *bancă*.
10. Înlocuiește omonimele evidențiate cu sinonime sau expresii echivalente, păstrând sensul:
- Am văzut un *volan* vechi la muzeu / Am condus mașina prin ploaie, ținând bine de *volan*.
 - Elevul a primit o *bursă* pentru rezultate bune / La *bursă* s-au tranzacționat acțiuni.
 - Am pus *smalț* pe vas / Dinții lui erau protejați de *smalț* natural.
 - Profesorul a dat *nota* maximă / Am înregistrat *nota* melodiei în caiet.
 - A ascultat *aria* favorită / În examen a trecut prin *aria* tematică a subiectelor.
11. Clasifică omonimele evidențiate după tip (omofon, omograf, omonim total) și construiește o propoziție pentru fiecare sens: *curs*, *ramură*, *pană*, *sol*, *cap*, *banc*, *arc*, *port*, *nota*, *toc*, *cer*, *poartă*, *marcă*, *mare*, *ia*, *s-au*, *ați*, *iar*, *mai*.
12. Identifică omonimele, apoi clasifică-le ca omofone sau omografe:
- mai* / *m-ai*; b) *iar* / *i-ar*; c) *s-au* / *sau*; d) *l-a* / *la*; e) *i-a* / *ia*.
13. Alcătuieste propoziții complexe în care să apară două sau trei omonime într-un singur enunț:
- pană*, *banc*, *sol*;
 - toc*, *cap*, *frunză*;
 - port*, *marcă*, *poartă*.

1. Fapt interesant. Identificați în text cuvintele care pot avea mai multe sensuri (omonime sau polisemantice). Alcătuiți câteva propoziții sau enunțuri, continuând ideile din text, și folosiți informații suplimentare sau curiozități despre magnolie, pe care le-ați aflat la orele de biologie sau geografie.

Magnolia – simbolul nobleței și perseverenței

Magnolia este un adevărat „fossil viu”, apărută pe Pământ cu mult înainte de albine. Florile ei nu sunt fragile, ci au petale cărnoase și protejate de un strat ceros, pregătite să facă față vizitelor gândacilor, primii ei polenizatori. Această structură solidă i-a permis să supraviețuiască era dinozaurilor și glaciațiunile, rămânând aproape neschimbată până astăzi.

Fosilele arată că strămoșii magnoliei înfloreau acum aproximativ 95 de milioane de ani, într-o lume dominată de ferigi uriașe și conifere, când plantele cu flori erau o raritate. Magnoliile nu produc nectar, substanța dulce cu care majoritatea plantelor ademenesc albinele sau fluturii. În schimb, ele oferă o cantitate generoasă de polen bogat

în proteine, o sursă de hrană esențială și energizantă pentru gândacii care le vizitează. Această recompensă nutritivă asigură fidelitatea insectelor, care transportă polenul de la o floare la alta în timp ce se hrănesc.

Structura florii, cu stamine și carpele dispuse în spirală, protejează ovulele delicate și permite reproducerea sigură.

Unele specii chiar produc căldură în interiorul florii, care volatilizează parfumul și atrage insectele chiar și în nopțile reci.

Fructul magnoliei seamănă cu un con lemnos și eliberează semințe acoperite de un înveliș roșu sau portocaliu, vizibil pentru păsările care le răspândește. Arbustul sau arborele poate fi foarte înalt sau mic, unele specii pierzând frunza iarna, altele rămânând veșnic verzi.

Magnolia este simbolul nobleței și perseverenței, iar fiecare înflorire timpurie este o fereastră vie către trecutul îndepărtat al planetei, un spectacol natural care se păstrează neschimbat de milioane de ani.

Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

- Identificați în text cuvintele care pot avea mai multe sensuri. Alcătuiți două propoziții noi pentru cuvântul *floare*, folosind un sens diferit de cel din text.
- Găsiți în text cuvinte care pot fi omonime sau omografe și construiți câte un enunț.

- c) Unele cuvinte din text au sensuri apropiate sau se pot confunda la pronunție (omofone). Identificați un astfel de cuvânt și scrieți două propoziții, fiecare cu un sens diferit.
- d) În text apare cuvântul *semințe*. Scrieți două enunțuri în care acest cuvânt are un sens figurat, diferit de cel botanic.
2. Continuați cu două alineate compunerea: „De ce plâng izvoarele?” Folosiți sinonime, omonime.

Izvoarele nu plâng așa cum o fac oamenii, dar dacă le privim cu atenție, cu sufletul deschis și cu imaginația trează, am putea spune că da – izvoarele chiar plâng. Și nu doar din tristețe, ci dintr-o profundă legătură cu tot ceea ce este viu, natural și curat.

Mai întâi, izvoarele plâng de bucurie atunci, când izvorăsc din adâncul pământului, libere, limpezi, mângâind pietrele și hrănind viața din jur. Ele se nasc în liniște, dar curg în cântec, ca o mărturie a frumuseții naturii.

În lacrimile lor limpezi se oglindesc cerul, pădurile, munții și toate visurile nevăzute ale pământului. Dar, totodată, izvoarele plâng și de durere. Plâng când pădurile sunt tăiate fără milă, când apele lor sunt murdărite de nepăsare și lăcomie. Plâng când oamenii uită că ele sunt pe lângă o sursă de apă și un dar neprețuit. Când vezi un izvor secăt sau tulburat, pare că natura însuși suspină. Poate că izvoarele plâng pentru că sunt martore tăcute ale trecerii timpului. Ele cunosc povești vechi, pași uitați, tăceri apăsătoare. Ating cu firul lor pietrele pe care altădată călcau oameni care nu mai sunt. Și cu fiecare clipă care trece, păstrează memoria lucrurilor simple, dar esențiale: curățenia, liniștea, echilibrul.

Izvoarele plâng pentru că simt. Ele sunt glasul ascuns al naturii – uneori vesel, alteori trist. Lacrimile lor nu dor, dar vorbesc. Și poate că tocmai de aceea ar trebui să le ascultăm mai des. Să învățăm din limpezimea lor să fim mai buni, mai curați în gând și în faptă.

Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

1. În text apare cuvântul *plâng*. Scrieți două enunțuri în care *plâng* are sens figurat, diferit de sensul literal de „a lăsa lacrimi”. Găsiți și un sinonim potrivit pentru fiecare sens.
2. Găsiți în text cel puțin două cuvinte care pot fi considerate omonime și construiți câte un enunț pentru fiecare, folosind sensuri diferite ale cuvântului.
3. Identificați cuvinte din text care au sensuri apropiate (sinonime) pentru a
4. descrie natura sau starea izvoarelor. Scrieți 2–3 perechi de sinonime și construiți câte un enunț pentru fiecare pereche.

5. Cuvântul *glas* apare în text. Scrieți două propoziții în care *glas* să aibă sens literal și figurat. Sugați și un sinonim potrivit pentru sensul figurat.
3. **Scanați codul QR** aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Perseverență** – s.f. Stăruință, tenacitate în îndeplinirea unei acțiuni.
- **Fosil** – s.n. Rest de organism din trecutul geologic, păstrat în sedimente.
- **Carpelă** – s.f. Frunză modificată, în centrul florii, care poartă ovulele.
- **Glaciațiune** – s.f. Dezvoltare intensă a ghețarilor a unei glaciații.
- **A ademeni** – vb. A atrage, a ispiți, a înșela, a tenta pe cineva.

§ 9. Paronimele

I. TERMINOLOGIE

paronime

dublete paronimice

triplete paronimice

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Teiul lui Eminescu din Copou

Teiul lui Eminescu din Copou este un arbore aproape legendar, menținut în viață printr-o îmbinare rară de natură și știință. Are în jur de 500 de ani, o vârstă imposibilă biologic pentru un tei, dar a supraviețuit datorită intervențiilor specialiștilor: trunchiul său gol este susținut de un schelet metalic discret, iar rădăcinile sunt îngrijite prin tratamente speciale ale solului. Când trunchiul a început să putrezească, botanistul a ales o soluție curajoasă: a îndepărtat lemnul mort și a lăsat interiorul aerisit,

stopând degradarea. Pentru a susține coroana, inginerii au creat un sistem intern de sprijin, fără de care copacul s-ar fi prăbușit.

În mod uimitor, teiul s-a regenerat singur, dezvoltând rădăcini noi în interiorul trunchiului, care au ajuns în sol și au devenit tulpini interne. Solul este permanent aerat și fertilizat, iar ar-

borele este atent monitorizat, fiind protejat de trafic și intemperii.

Legătura cu Mihai Eminescu este documentată istoric: poetul se oprea adesea la acest tei, deja impunător în secolul al XIX-lea. Astăzi, arborele este Monument al Naturii, protejat prin lege, iar descendenții săi au fost plantați în locuri simbolice. Teiul este un copac extraordinar, dar și un simbol viu al memoriei, rezistenței și continuității culturale.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică din text două sinonime contextuale pentru ideea de *supraviețuire* și alcătuieste câte un enunț propriu cu fiecare dintre ele.
2. Cuvântul *arbore* apare cu valoare stilistică specială în text. Indică un sinonim potrivit care ar putea înlocui acest cuvânt fără a modifica sensul și folosește-l într-un enunț.
3. Din text, extrage două cuvinte sau expresii sinonimice pentru ideea de *protecție* și explică în ce context sunt utilizate.
4. Cuvântul *trunchi* poate avea mai multe sensuri. Precizează sensul din text și construiește un enunț nou în care același cuvânt să fie folosit cu alt sens (omonimie).
5. Identifică în text un cuvânt care poate avea sinonime și alcătuieste câte un enunț pentru fiecare sinonim ales.
6. Expresia *schelet metalic* este utilizată cu sens propriu. Indică un sinonim sau o expresie echivalentă și construiește un enunț în care aceasta să fie folosită cu sens figurat.
7. Cuvântul *ramuri* apare în text cu sens concret. Alcătuieste un enunț în care același cuvânt să fie folosit cu sens figurat, explicând diferența de sens (omonimie parțială).
8. Alege din text un cuvânt-cheie (de exemplu: *monument, istorie, viață*) și:
 - indică două sinonime;
 - construiește două enunțuri diferite, folosind fiecare sinonim într-un context adecvat.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Paronimele sunt cuvinte asemănătoare ca formă, dar cu sensuri diferite. *Exemplu:* „absorb” – a trage în sine / „absolv” – a termina o școală.
2. Forma corectă se alege după sensul din context, nu după cum „sună”.
3. *Exemplu:* „eminent profesor” (de valoare înaltă) ≠ „iminent pericol” (aproape, care urmează să apară).
4. O singură literă sau silabă poate schimba sensul cuvântului. *Exemplu:* „adapt” (adaptare) ≠ „adept” (susținător al unei idei).
5. Paronimele folosite greșit produc greșeli de sens, chiar dacă scrierea pare corectă. *Exemplu:* „efect personal” (greșit, dacă vrei să spui rezultat) – corect „efectul s-a resimțit”.
6. Verifică sensul în dicționar pentru cuvintele care seamănă, dar nu ești sigur de sens. *Exemplu:* „tolerant” (care acceptă ușor) ≠ „tolerabil” (care poate fi suportat).

7. Asociază paronimele cu sensul lor precis și fixează-le prin exemple în propoziții. *Exemplu:* „conserva” – a păstra / „conservativ” – care păstrează tradițiile.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PARONIMELE sunt cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit.

Exemple: A trebuit să plătesc o **diferență** de bani pentru a cumpăra casa.

Este o persoană care merită tratată cu **deferență**.

Consiliul s-a întrunit într-o ședință **ordinară** pe data de 20 martie.

„Al treilea” este numeral **ordinal**.”

Paronimele se stabilesc între formele-tip ale aceleiași părți de vorbire:

- **substantive:** (*abilitate – agilitate*);
- **adjective:** (*etic – epic*);
- **verbe:** (*a deconta – a decanta*).

Dublete paronimice: *atlas – atlaz, argou – argon, adsorbție – absorbtie, conjunctură – conjectură, locatar – locator.*

Triplete paronimice: *atitudine – aptitudine – altitudine, a migra – a emigra – a imigra, a releva – a reliefa – a revela.*

AFLĂ MAI MULT...

Cuvântul românesc **paronim** este un împrumut din franceză *paronyme*. La rândul său, acest cuvânt francez este împrumutat din greaca veche: *paronimos*, format din elementele de compunere grecești *para*: „alături” și *onoma*: „nume”.

Criteriul după care o pereche de cuvinte e considerată pereche paronimică este cel al atracției (confuzie paronimică). Vorbitorul folosește cuvântul uzual în locul celui mai puțin cunoscut, evidențiindu-și în felul acesta gradul de incultură.

- Ești original din sat? (*original – deosebit, aparte; originar – de origine*)
 - Da, trăiesc temporal la oraș. (*care indică timpul; temporar – vremelnic*)
- Ce greșeli de exprimare ați observat în acest dialog?

❖ CURIOZITĂȚI la temă:

Pentru a evita confuziile frecvente în vorbire și scriere, trebuie să înțelegi corect perechile de paronime. Iată o explicație clară a câtorva perechi de paronime:

- **eminent** – care este remarcabil, excepțional, superior, se evidențiază prin calități deosebite, în special intelectuale.
- **iminent** – care urmează să se întâmple foarte curând și nu poate fi oprit; inevitabil, iminent.
- ✓ **literar** – care se referă la literatură, corespunde regulilor și cerințelor.

- ✓ **literal** – care redă exact cuvintele, replică după literă, conform textului; fidel, exact, cuvânt cu cuvânt.
- **familiar** – apropiat, prietenos, simplu, ușor de recunoscut sau înțeles.
- **familial** – legat de familie, destinat membrilor familiei, aparținând mediului familial.
- ✓ **reflexie** – fenomen fizic prin care lumina, sunetul sau radiațiile se întorc parțial după ce întâlnesc o suprafață de separare între două medii.
- ✓ **reflecție** – gândire atentă, meditație, cugetare; proces de analiză a unei idei sau situații.
- **numerar** – bani lichizi, monede sau bancnote care pot fi folosiți imediat pentru plăți.
- **numeral** – parte de vorbire care arată un număr sau ordinea obiectelor prin numărare; indică cantități sau poziții.
- ✓ **a enerva** – a face pe cineva să-și piardă calmul, a irita, a scoate din răbdare sau a înfuria.
- ✓ **a inerva** – (în sens medical) a stimula nervii sau țesuturile, a provoca o stare de excitație a unui organ.
- **a emigra** – a părăsi țara de origine pentru a trăi în altă țară, temporar sau definitiv; a se expatria.
- **a imigra** – a veni în țara altuia pentru a se stabili aici.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Alege paronimul corect pentru enunțurile de mai jos, utilizând cuvintele erupție / irupție:
 - a) Se aștepta o a vulcanului.
 - b) La o sondă din apropiere, s-a produs o
 - c) râului a produs mari pagube.
 - d) Mihai arată rău din cauza de scarlatină.
 - e) Pe guvernanți i-a surprins nemulțumirilor populației.
2. Explică sensul paronimelor de mai jos și alcătuiește enunțuri cu acestea:
 Calotă / carotă. Geană / genă. Ilar / hilar. Livret / libret. Mortar / mortal.
 Talaz / taluz
3. Scrie enunțurile și identifică paronimele:
 - a) A fost nevoie să plătesc o diferență de preț pentru a finaliza plata, iar el a dat dovadă de multă deferență față de vârstnici.
 - b) Criticul a analizat limbajul literar al operei, nu sensul literal al fiecărui cuvânt.
 - c) Elevul este foarte familiar cu această temă, dar discuția a avut un caracter strict familial.
 - d) Profesorul, o personalitate eminentă, a anunțat că schimbarea programului este iminentă.

- e) Am primit un compliment pentru prezentare, iar profesorul ne-a explicat rolul complementului în propoziție.
- f) Artistul este un pianist virtuos, dar și un om virtuos, apreciat pentru modestia sa.
- g) Mulți români au emigrat în ultimii ani, iar alții au imigrat în țara noastră pentru a munci.
- h) Trebuie să achităm taxa în numerar, iar la gramatică am învățat despre numeral.
- i) Nu vreau să te enervez, însă medicul a explicat cum nervii inervează mușchii.
4. Identifică paronimele în exemplele de mai jos și explică sensul lor.
- a) Medicii au amputat piciorul bolnav pentru a-i salva viața. / Directorul i-a imputat contabilului suma lipsă din gestiune.
- b) Nu este etic să copiezi la examen. / Romanul aparține genului epic.
- c) Elevii au primit o fișă de lucru la gramatică. / A introdus o fisă în automatul de cafea.
- d) Profesorul ne-a cerut să analizăm un text literar. / Măine avem un test la matematică.
- e) Trebuie să fii solidar cu colegii tăi în momente dificile. / El este o fire solitară și preferă liniștea.
5. Alcătuiește propoziții cu următoarele perechi de paronime: *orar – oral, original – originar, complement – compliment, temporal – temporar, petrolier petrolifer, eminent – iminent, familial – familiar*.
6. Explică sensul următoarelor paronime și construiește enunțuri cu ele: *arbitrar – arbitral, calitate – caritate, a enerva – a inerva, fiță – fisă, a insera – a însera, miner – minier, lacună – lagună, virtuos – virtuos*.
7. Sesizează confuziile paronimice și corectează enunțurile:
- a) *Sașiul* mașinii este defect. b) Deciziile *arbitrale* ale șoferului au urmări grave. c) Nerespectarea regulilor de circulație provoacă pericole *eminente*. d) Șoferul este *pasabil* de amendă. e) Mă mir cum de a greșit, căci instructorul i-a *releat* secretul conducerii corecte.
8. Identifică paronimele, explică semnificația lor.
- a) Am cumpărat atlasul actual de geografie. / Materialul textil folosit la costum este fin, asemănător atlazului. b) Elevii au completat formularul oral la clasă. / Profesorul a pregătit orarul pentru săptămâna viitoare. c) Am cerut un compliment pentru desenul meu. / Profesorul mi-a explicat rolul complementului într-o propoziție. d) După examene, starea

lui de spirit a fost calmă și distinsă. / La întâlnire, fraza distinsă a fost greu de înțeles. e) A făcut o eroare în calculul final. / Vecinul meu a povestit o oroare din satul copilăriei. f) M-am gândit la diferența între două concepte. / Cuvântul de diferență arată respect față de profesor. g) Evenimentul are o dimensiune temporală clară. / Contractul este temporar, pe trei luni. h) Am sesizat confuzia din propoziție. / După joc, băiatul avea o contuzie la genunchi. i) Floarea din grădină are un miros fragrant. / Descrierea fragrantă a faptei a șocat audiența. j) Am găsit o lacună în textul meu. / În vacanță, am vizitat o lagună frumoasă la mare.

9. Alege paronimul potrivit contextului dat:

- a) Ne-a vorbit pe un ton glaci~~ar~~/glaci~~al~~.
- b) Care este numele și pronumele/prenumele tău?
- c) El este originar/original din Transcarpatia.
- d) S-a stabilit într-un ținut culinar/colinar.

10. Consultă DEX-ul. Alcătuieste enunțuri cu perechile de paronime de mai sus. Indică, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:

- a) Domnitorii noștri *investeau* / *îvesteau* pe boieri cu diverse funcții.
- b) Industria *carbonieră* / *carboniferă* este în regres.
- c) Zăcămintele *petroliere* / *petrolifere* sunt o importantă bogăție.
- d) Primind această veste, împăratul a dat imediat *sfoară* / *sfară* în țară.
- e) Alegerea făcută a fost absolut *arbitrară*/arbitrală.
- f) Reuniunile *familiale* / *familiare* sunt pentru mulți dintre noi o plăcere.
- g) Primirea care i s-a făcut a fost destul de *glacială* / *glaciară*.
- h) Șederea într-o stațiune balneară este *temperală* / *temporală*.
- i) Acolo... sunt ruinele încă *înveterate* / *invederate* ale anticei cetăți."

11. Alcătuieste o comunicare: „**Natura are un suflet care vibrează ascuns.**”
Utilizează, după posibilitate, câteva paronime.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Identificați în text cuvintele care pot avea mai multe sensuri (omonime sau polisemantice) și explicați sensul lor în context. Alcătuiți enunțuri proprii în care aceleași cuvinte sunt folosite cu alt înțeles.

Continuați ideile din text prin redactarea unui scurt text în care să valorificați informații suplimentare despre Castelul Peleş, despre alte castele din Europa sau despre începuturile electrificării în Europa, folosind date istorice sau curiozități studiate la orele de istorie, fizică sau educație tehnologică.

Castelul Peleş – simbol al modernității și al viziunii tehnologice

Castelul Peleş din Sinaia a fost primul castel complet electrificat din Europa. În 1883, când multe reședințe regale foloseau încă lumânări și lămpi cu gaz, Carol I a ales electricitatea, considerată mai sigură și mai modernă. Castelul avea propria uzină electrică, construită pe pârâul Peleş, care alimenta sutele de becuri din încăperi.

Edificiul era dotat cu facilități revoluționare pentru acea vreme: lift electric, sistem centralizat de încălzire cu calorifere și aer cald distribuit prin pereți și podele, dar și un sistem de aspirare a prafului prin tuburi ascunse în ziduri. Toate aceste instalații erau integrate discret în arhitectura neorenescentistă, fără a afecta estetica interioarelor bogat decorate.

Un element spectaculos este acoperișul mobil din sticlă al Holului de Onoare, care se deschide electric pentru aerisire și funcționează și astăzi. Sala de Teatru a beneficiat la rândul ei de iluminat electric modern și a găzduit prima proiecție de film din România.

Construcția și dotarea castelului au costat aproximativ 16 milioane de lei-auro, sumă achitată de Carol I din fonduri personale. Peleşul rămâne un simbol al modernizării României, demonstrând că, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, tehnologia și eleganța puteau conviețui armonios.

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

1. În text apare ideea de „*iluminat electric*” și „*iluminarea saloanelor*”. Explicați diferența dintre cuvintele *iluminat* și *iluminare*. Formulați câte un enunț propriu pentru fiecare, valorificând informații despre Castelul Peleş.
2. Analizați paronimele *original* și *originar*. Pornind de la afirmația că mecanismul acoperișului mobil este „*original*”, construiți două propoziții în care să utilizați corect fiecare dintre cele două cuvinte, explicând diferența de sens.
3. În contextul descrierii tehnologiei moderne, diferențiați paronimele *eminent* și *iminent*. Redactați două enunțuri legate de epoca descrisă în text, folosind corect fiecare termen și argumentând alegerea.
4. Plecând de la ideea integrării tehnologiei în arhitectură, explicați diferența dintre paronimele *a integra* și *integrare* / *integrare* și *integral*. Formulați enunțuri în care să evidențiați nuanțele semantice.
5. Analizați paronimele *luxos* și *luxuriant*. Ținând cont de descrierea interioarelor castelului, redactați două enunțuri distincte în care să utilizați corect fiecare termen, justificând alegerea lexicală.

6. Explicați diferența dintre paronimele *funcțional* și *funcționar*. Construiți un scurt enunț referitor la mecanismul acoperișului mobil și un altul referitor la administrația regală, utilizând adecvat cele două cuvinte.
7. Alcătuiți câteva enunțuri despre rolul tehnologiei moderne în viața omului, folosind paronime.
8. **Scanati codul QR** aflați și alte informații, rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Solidar** – adj. Legat printr-o responsabilitate și un interes comun; unit.
- ✚ **Genă** – s.f. Particulă a unui cromozom care poartă caracterele eredității.
- ✚ **Elegantă** – s.f. Însușirea a tot ce este plin de grație, de delicatețe.
- ✚ **Edificiu** – s.n. Clădire mare (palat, templu, etc.);
- ✚ **A găzdui** – vb. A primi pe cineva în casă o anumită vreme. A oferi adăpost

§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice

I. TERMINOLOGIE

**cuvinte: monosemantice
polisemantice**

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Eclipsa de Lună

Eclipsa de Lună este un fenomen astronomic spectaculos care are loc atunci când Pământul se interpune între Soare și Lună, iar umbra sa acoperă, total sau parțial, suprafața Lunii. Acest fenomen se produce doar în faza de Lună plină, când cele trei corpuri cerești sunt aliniate. În timpul unei eclipse totale, Luna capătă o culoare roșiatică, fenomen numit adesea „Luna sângerie”. Culoarea apare deoarece atmosfera Pământului filtrează lumina solară și permite trecerea razelor roșii spre satelitul natural al Terrei. Eclipsele de Lună pot fi totale, parțiale sau penumbrale, în

funcție de porțiunea de umbră care acoperă discul lunar. Spre deosebire de eclipsa de Soare, eclipsa de Lună poate fi observată cu ochiul liber, fără echipament special, fiind un prilej de studiu și admirație pentru oameni din întreaga lume. De-a lungul istoriei, eclipsa a fost interpretată diferit: unele popoare o considerau un semn misterios, în timp ce știința modernă o explică prin legile mișcării corpuri-

lor cerești. Astăzi, eclipsa de Lună rămâne un fenomen fascinant, care unește observația științifică și emoția contemplării cerului nocturn.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text un cuvânt monosemantic și explică de ce are un sens.
2. Găsește un cuvânt polisemantic din text (de exemplu „umbră”) și prezintă două sensuri diferite ale acestuia.
3. Analizează sensul cuvântului „fenomen” din text și precizează dacă este folosit monosemantic sau polisemantic.
4. Explică sensul contextual al cuvântului „disc” din enunțul „discul lunar”. Ce alte sensuri mai cunoști?
5. Precizează valoarea semantică a cuvântului „ochi” din expresia „cu ochiul liber”. Este sens propriu sau figurat?
6. Identifică un termen științific din text și argumentează de ce este considerat monosemantic.
7. Explică sensul cuvântului „lege” din sintagma „legile mișcării”. Ce alte sensuri poate avea acest cuvânt?
8. Construiește două enunțuri diferite cu un cuvânt polisemantic identificat în text.
9. Analizează sensul cuvântului „lumină” și arată dacă în text este utilizat cu sens propriu sau figurat.
10. Formulează un enunț propriu în care să folosești un cuvânt din text cu alt sens decât cel din fragment.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Precizează sensurile verbului „a bate” în exemplele următoare:

- a) Vântul *bate* cu putere peste câmpie.
- b) Mama *bate* frișca pentru prăjitură.
- c) Soarele *bate* direct în fereastră.
- d) Inima îi *bate* repede de emoție.
- e) Bunicul *bate* covorul în curte.
- f) Ceasul din turn *bate* ora exactă.

REȚINE!

După numărul de sensuri cuvintele se clasifică în:

- *monosemantice*;
- *polisemantice*.

CUVINTELE MONOSEMANTICE au un singur sens și se întâlnesc mai ales în domeniul științei și al tehnicii: *antibiotic, infarct, poloniu, metaforă, ecuație*.

CUVINTELE POLISEMANTICE sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri înrudite.

Exemple:

- a) *Ochii* sunt organele văzului situate în partea frontală a capului.
- b) La *ochiul* geamului s-a format o crăpătură.
- c) Bunica a cusut cu grijă *ochiul* acului.
- d) În timpul furtunii, ne aflăm chiar în *ochiul* uraganului.
- e) Profesorul are un *ochi* format pentru detalii.
- f) Pădurarul supraveghează pădurea cu *ochi* vigilent.
- g) Copiii priveau spectacolul cu *ochi* plini de bucurie.

NOTĂ

Nu confunda cuvintele polisemantice cu omonimele, chiar dacă acestea au aceeași formă. Diferența dintre ele constă în relația de sens dintre înțelesuri.

Omonimele sunt cuvinte identice ca formă, dar care au sensuri complet diferite, fără nici o legătură între ele.

Exemple:

- lac – întindere de apă; lac – substanță pentru vopsit lemnul;
- corn – parte a capului unor animale; corn – produs de panificație;
- broască – animal; broască – mecanism de închidere a unei uși.

Cuvintele polisemantice au mai multe sensuri apropiate, derivate din același sens de bază.

Exemple:

- ochi – organ al vederii; ochi de apă; ochi de geam;
- limbă – organ al vorbirii; limbă străină; limbă de pământ;
- picior – parte a corpului; piciorul mesei; picior de munte.

Uneori, același cuvânt poate fi polisemic într-un context și omonim în altul.

Exemplu:

Cuvântul „cap”:

- cap – partea superioară a corpului;
- cap – conducător („capul familiei”);
- cap – extremitate („capătul drumului”).

Acestea sunt sensuri polisemantice.

Dar:

- cap – animal („a cumpărat zece capete de oi”) poate funcționa ca omonim contextual.

Alt exemplu:

- *Poartă* nouă la casă. (obiect)
- Ea *poartă* o rochie elegantă. (verb)

Prin urmare, pentru a deosebi polisemia de omonimie, trebuie analizată legătura semantică dintre sensuri. Dacă există o apropiere logică, vorbim despre polisemie; dacă sensurile sunt total diferite, avem omonime.

Exemple:

- a) Păunul și-a deschis *o coadă* minunată.
- b) Fata avea părul strâns într-o *coadă* groasă.
- c) Băiatul a înalțat un zmeu cu *coadă* lungă.

d) Ea a croit pisica ușor cu *coada* măturii.

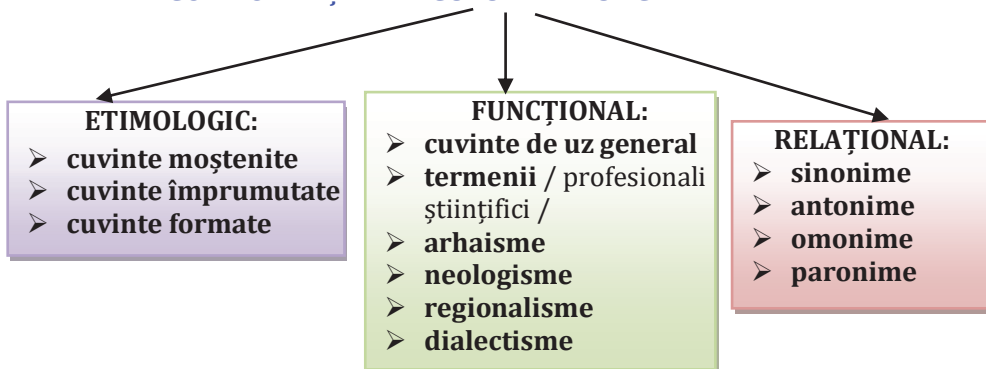
e) Oamenii stăteau la *coadă* la benzină.

Cuvintele polisemantice au și:

a) **sensuri active** (sensuri care se folosesc frecvent);

b) **sensuri pasive** (sensuri care nu mai sunt folosite sau care pot să apară numai în expresii): *carte „scrisoare”*; *casă (gospodărie, „a ține casa”)*

COMPONENTA LEXICULUI DIN PUNCT DE VEDERE

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Precizează sensurile verbului **a bate** în exemplele de mai jos:

- Lumina îmi **bate** în ochi.
- Mai întâi **bați** ouale, apoi adaugi făina.
- La lumină, rochia ei **bate** în albastru.
- Nu înțelege unde **bați** cu vorbele tale.
- Tâmplarul **bate** cuiele în lemn.
- Clopotul **bătea** de trei ori pe zi.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Găsește câte un sinonim pentru fiecare sens al cuvântului polisemantic „a ridica” apărut în enunțurile de mai jos:

- Am *ridicat* ghiozdanul de pe bancă.
- Tata *a ridicat* antena de televizor căzută din cauza furtunii.
- La trecerea de cale ferată, bariera *s-a ridicat* după zece minute.
- Am *ridicat* hârtiile căzute din bancă și le-am dus la cosul de gunoi.
- Dan *s-a ridicat* și s-a dus la tablă.
- Tata *a ridicat* vocea la mine, când a auzit că am luat trei la matematică.
- Liftul te *ridică* la etajele superioare.
- Ștefan cel Mare *a ridicat* poporul la luptă.
- Copilul *s-a ridicat* în ultima vreme repede.
- Preșurile *s-au ridicat* din nou.
- Vecinul meu *a ridicat* o casă mare în acest an.

2. Arată ce sensuri are cuvântul polisemantic *suprafață* în versurile de mai jos:

Marea e un lucru mare

Care are suprafață.

Și pământul ca o minge,

Și el *are* suprafață.

Și peretele din *față*

E o albă suprafață.

Pe perete se răsfață

Pânzele frumos pictate.

Fiecare pânză are

Fie netedă ori creață,

Luminoasă sau de ceață,

O pictată suprafață.” (Constanta Buze)

✓ Arată ce sensuri are cuvântul polisemantic **pânza** din textul de mai sus.

Găsește-i omonimul.

✓ Găsește omonime pentru cuvintele subliniate.

✓ Alcătuieste propoziții cu expresiile: *ochi de geam, ochi de baltă și ochi de sticlă*.

3. Arată ce sensuri are cuvântul polisemantic „*drept*”. Construiește enunțuri cu sinonime pentru fiecare sens al acestuia.

4. Folosește în propoziții sau fraze, atât cu sens propriu, cât și figurat, cuvintele: **argint**, **flacără**, **fulger**, **a ofta**, **oglinză**, **pădure**, **sulită**, **stea**, **foc**, **inimă**.

5. Precizează care dintre cuvintele următoare sunt monosemantice și care sunt polisemantice. Alcătuieste propoziții sau fraze, cu câte trei cuvinte din fiecare categorie: **afect**, **antibiotic**, **cap**, **cărbune**, **curent**, **a electrifica**, **a face**, **facultate**, **gură**, **limbă**, **masă**, **motrice**, **omogen**.

6. Formulează propoziții sau fraze în care să folosiți cu sensuri diferite cuvintele: **a bate**, **des**, **poartă**, **școală**, **a trece**, **a veni**.

7. Alcătuieste cel puțin cinci enunțuri în care verbul **a crăpa** să aibă sensuri diferite.

8. Explică sensul cuvintelor polisemantice din propozițiile de mai jos:

a) Nu-i mai tace **gura**.

b) A intrat în **gura** lupului.

c) A pus farfuria pe **masă**.

d) Nu a vrut să vină la **masă** pentru că nu îi este foame.

e) Nu cunoaște **notele** de pe portativ.

f) I-a arătat mamei **notele** din carnet.

g) I-a intrat ceva în **ochi**.

h) A uitat un **ochi** de la aragaz aprins.

i) Ridică **ochii** la cerul din care țârâia o ploaie mărunță.

j) A mâncat fierbinte și si-a fript **cerul** gurii.

k) A simțit o durere ascuțită în **urechea** dreaptă.

l) Bunica numai cu ochelari pune ața în **urechea** acului.

9. Alcătuieste propoziții cu alte sensuri ale cuvântului polisemantic „ochi”: *ochi de geam, ochi de baltă și ochi de sticlă*.

10. Alcătuieste icel puțin cinci enunțuri în care verbul **a crăpa** sa aibă sensuri diferite.
11. Identifică în următoarele propoziții cuvintele polisemantice prin simpla lor enumerare:
- „Eu îl descopesc despre viața codrilor copleșiți de zăpezi.”
 - „El mă ispitește despre vraja orașului.”
 - „Și răcnetele cocoșilor, vestind o târzie strajă a nopții, ne-au despărțit buni înțeleși.”
(Vasile Voiculescu)
12. Alcătuieste o compunere-raționament „**Iu biți Planeta Pământ!**” în care să folosești cuvinte polisemantice.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Alcătuiți o minicompunere adăugând la textul propus informații pe care le-ați aflat la alte discipline. Folosiți cuvinte monosemantice și polisemantice.

Podul spectaculos din Vietnam

În inima munților din centrul Vietnamului, se află un loc cu totul fascinant: *Podul de Aur (Golden Bridge)*. Această punte pietonală de aproximativ 150 de metri lungime nu traversează un râu, ci se arcuiește deasupra văilor și pădurilor, la o altitudine de peste 1400 m, oferind priveliști uimitoare asupra lanțului muntos Truong Son și norilor plutitori deasupra pădurilor luxuriante.

Ceea ce îl face cu adevărat spectaculos sunt două mâini gigantice sculptate astfel, încât par că susțin podul din stâncă și leagănă pasajul de aur ca pe o panglică uriașă în văzduh. Mâinile sunt realizate din sârmă metalică și fibră de sticlă și sunt acoperite cu efecte care le conferă un aspect îmbătrânit, ca și cum ar fi fost înghițite de timp și natură.

Podul a fost proiectat de arhitecți din Ho Chi Minh City, deschis vizitatorilor în 2018 și a devenit rapid un simbol al creativității umane, îmbinând arta modernă cu peisajele naturale extraordinare ale Vietnamului. Identificați din text cinci cuvinte polisemantice și explicați în scris semnificațiile posibile ale fiecăruia.

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

1. Identificați din text cinci cuvinte polisemantice și explicați în scris semnificațiile posibile ale fiecăruia.
2. Indicați zece cuvinte monosemantice din text și motivați de ce aparțin acestei categorii.
3. Subliniați din text un cuvânt la care puteți găsi cel puțin trei sensuri diferite în limba română și scrieți propoziții separate pentru fiecare sens.
4. Care sunt două cuvinte compuse sau derivate pe care le-ați identificat în text și explicați formarea lor.
5. Alegeți un cuvânt polisemantic din text și construiți o scurtă povestire de două-trei propoziții în care să folosiți acest cuvânt în alte două sensuri.
6. Explicați diferența dintre „peisaj” și „privești” în contextul textului. Sunt aceste două cuvinte monosemantice sau polisemantice? Argumentați.
7. Găsiți în text un verb polisemantic și demonstrați-i cele două sensuri prin exemple proprii, diferite de text.
8. Extrageți din text două substantive cu sens concret și două cu sens abstract/propriu; explicați de ce le-ați grupat astfel.
9. Reformulați textual propoziția care conține expresia „susțin podul din stâncă” în așa fel încât cuvântul „susțin” să aibă un alt sens.
10. Scrieți o scurtă descriere (4–5 propoziții) în care să utilizați cinci cuvinte extrase din text, dar schimbându-le sensul față de cel din text (cuvinte polisemantice).
11. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Solidar** – adj. Legat printr-o responsabilitate și un interes comun; unit.
- ✚ **Genă** – s.f. Particulă a unui cromozom care poartă caracterele eredității.
- ✚ **Elegantă** – s.f. Însușirea a tot ce este plin de grație, de delicatețe.
- ✚ **Edificiu** – s.n. Clădire mare (palat, templu, etc.);
- ✚ **A găzdui** – vb. A primi pe cineva în casă o vreme. A oferi un adăpost.

§ 11. Pleonasmul

I. TERMINOLOGIE

pleonasme: *acceptate (tolerabile)*
interzise (intolerabile)

➤ *Citește cu atenție textele:*

Adolescența – între copilărie și maturitate

Adolescența este etapa de trecere dintre copilărie și maturitate, o perioadă a transformărilor profunde, atât fizice, cât și sufletești. În acești ani, tânărul nu mai este copil, dar nici adult deplin. El trăiește experiențe noi, descoperă lumea din jur și încearcă să se descopere pe sine însuși. Dorința de independență crește treptat, iar nevoia de afirmare devine tot mai puternică.

Adolescentul își formează propriile opinii personale și începe să privească viața dintr-o perspectivă proprie. Uneori, reacționează spontan și impulsiv, alteori reflectează în mod serios asupra viitorului său. Relațiile cu familia și prietenii capătă o importanță majoră, iar comunicarea deschisă devine esențială.

Această etapă poate aduce conflicte interioare, nesiguranțe sau temeri, dar și entuziasm, idealuri și visuri mărețe. Fiecare adolescent parcurge un drum individual, unic, presărat cu încercări și reușite. Sprijinul sincer al adulților și încrederea în forțele proprii contribuie la dezvoltarea armonioasă a personalității.

Adolescența este o perioadă dificilă, dar și una plină de energie creatoare, vise, fericire. Ea reprezintă fundamentul pe care se construiește identitatea viitorului adult.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text un posibil pleonasm și explică de ce îl consideri astfel.
2. Analizează expresia „propriile opinii personale” și explică dacă este corectă sau pleonastică. Argumentează răspunsul tău.
3. Rescrie enunțul care conține un pleonasm, eliminând repetiția inutilă.
4. Explică de ce formularea „se descopere pe sine însuși” poate fi considerată pleonastică.
5. Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele care creează pleonasmul identificat de tine.
6. Construiește un enunț corect în care să eviți pleonasmul „opinii personale”.
7. Explică diferența dintre repetiția stilistică intenționată și pleonasmul greșit.
8. Transformă expresia „drum individual, unic” într-o variantă fără pleonasm.
9. Identifică în text o structură corectă și explică de ce nu e un pleonasm.
10. Alcătuiește două exemple proprii de pleonasme și corectează-le.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PLEONASMUL este o eroare de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte cu același înțeles.

Exemple: *a poposi pentru odihnă, a prefera mai bine, 5 procente la sută, a rămâne în continuare, a relua din nou, a repeta încă o dată, a rescrie iar, a reveni din nou, coborî în jos.*

Tipuri de pleonasme:

a) acceptate (tolerabile): Timp de un an de zile taci din gură!

Fugi repede!

Am văzut cu propriii mei ochi.

b) interzise (intolerabile): *a urma în continuare, a revenit iarăși, autobiografia vieții mele, fapt ce a făcut, contrabandă ilegală, a se bifurca în două, continua să fie menținută.*

Tipuri de pleonasme:

a) acceptate (tolerabile): Timp de un an de zile. Taci din gură!

Fugi repede!

Am văzut cu propriii mei ochi.

b) interzise (intolerabile): *autobiografia vieții mele, fapt ce a făcut, a se bifurca în două, continua să fie menținută, a urma în continuare, a revenit iarăși, contrabandă ilegală.*

Există pleonasme care par să se fi impus: *mujdei* (must + de + ai = „usturoi”) *de usturoi*.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

✓ Indică ce parte de vorbire este cuvântul eliminat pentru a evita construcția pleonastică:

- a) A prezis dinainte care va fi sfârșitul.
- b) Îmi era milă când îl vedeam schiop de un picior.
- c) Din cauza parolei secrete n-am putut afla detaliile.
- d) A luat o hotărâre decisivă în privința participării la concurs.
- e) Au mers până la granița frontierei cu Italia.
- f) Am rescris din nou toate enunțurile.
- e) A coborât repede pe scările palatului.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Corectează construcțiile greșite:

„Comisia refuză să accepte modificările. Simțea o repulsie împotriva violenței. Lacrima este un simbol emblematic al poeziei lui Goga. Este

schitat sumar portretul personajului. Acest pod peste Dunăre este cea mai grandioasă realizare a constructorilor români. Intervenția a fost rapidă și promptă.”

2. Explică de ce sunt pleonastice următoarele construcții: *abătut și deprimat, grațios și delicat întuneric beznă, seism de pământ, hărmălaie zgomotoasă, țiuit ascuțit, monolog cu sine, intersecție încrucișată, abundență mare, a exclude prin eliminare, revine din nou, moș bătrân, cel mai optim, protagonist principal.*

3. Marcează cu X în dreptul greșelii de exprimare observate în fiecare enunț:

- a) Cine mă caută nu sunt acasă.
- b) A subliniat desinența finală.
- c) Colectivul de elevi au avut inițiativa.
- d) Școala e școală, nu e joacă!

4. Îndepărtează un prefix/un prefixoid pentru a evita pleonasmul. Rescrie formele obținute: *a reedita din nou, a transcrie din nou, a prestabili dinainte, inactivitate pasivă, coasociat la afacere, a recrea încă o dată.*

5. Găsește construcțiile pleonastice din următorul text. Rescrie textul, subliniindu-le:

„În weekend-ul de la sfârșitul săptămânii trecute am luat masa, fiindcă o scurtă aversă de ploaie ne-a împiedicat ieșirea afară, la iarbă verde. Fiecare a ales preferențial mâncarea. Unii au cerut pentru ciorbă oțet acru, alții – smântână de lapte. Ceilalți au vrut, la friptura din carne de porc cu pilaf de orez, și puțin mujdei de usturoi. Copiii au preferat mai bine carnea de pui – hrănitoare și nutritivă. Ca băuturi lichide au fost alese apa minerală și sucurile. Toate bucatele au fost aduse în vase termorezistente la căldură.”

6. Identifică pleonasmul din următoarele enunțuri; rescrie corect fiecare enunț:

- a) Furtuna vijelioasă care se stârniște din senin era un contraargument împotriva plecării noastre, astfel încât consensul unanim a fost să rămânem încă o zi.

- b) În expediția lor au trecut printr-o depresiune joasă, apoi au văzut, în toată măreția lui grandioasă, un pisc de munte golaș mai superior decât celelalte.

- c) Și-a etalat la vedere, pe un hol de trecere, toată garderoba de haine.

- d) Când s-a așezat jos pe taburetul fără spătar, avea o fizionomie a feței total schimbată. e) Serpentina șerpuitoare urma îndeaproape un râu curgător și se pierdea misterios în zarea orizontului.

7. Identifică pleonasmul care intră în componența următoarelor proverbe și zicători: a) Paza bună trece primejdiarea. b) Geaba din gură vorbești, dacă nu le potrivești. c) Mai bine varză acru cu învoială decât zahăr dulce cu cârteală. d) Baba bătrână nu se teme de pâine moale. e) A se face foc și pară.

f) Cu chiu cu vai. j) A lua (cuiva) vorba din gură. h) Aai întâi și întâi. i) A avea sânge în vine; j) În zorii zilei etc.

8. Rescrie construcțiile care nu sunt pleonasmе: *intrare de acces, poate fi admisibil, privire insistentă, a avansa înapoi, ortoepie corectă, secret destăinuit, apariție simultană, bicicletă cu trei roți, intersecție bifurcată, a-și aduce aportul, cobai de experiență, părere fermă, a îndruma calea, întrebuințare atentă, percepție spațială, a-și susține propria lui părere, a menține mai departe, a declanșa ancheta, a ecraniza un film, formulare concisă, a nota o însemnare, a-și face autocritică.*
9. Explică ce este greșit în enunțurile următoare: a) El a rezumat pe scurt povestirea. b) L-am revăzut din nou pe George. c) Am studiat structura lexicală a cuvântului. d) Ea are o migrenă la cap. e) Azi, au căzut averse de ploaie. f) Ei au conviețuit laolaltă multi ani. j) Producția a scăzut cu un procent de 10 la sută. h) Parlamentarul a rostit o scurtă alocuțiune. i) El a citit biografia vieții unui scriitor. j) Am admirat autoportretul propriu al pictorului. k) Comemorăm memoria ostașilor căzuți. l) Urc pe trepte în sus, cobor pe scări în jos.
10. Alcătuieste câteva enunțuri după tabloul dat folosind cuvinte monosemantice și polisemantice. Evită construcțiile pleonastice.

11. Corectează pleonasmеle în enunțurile următoare:
- a) Am otită la urechi.
 - b) Mi-am făcut hemograma sângelui.
 - c) Programul competițional a fost anunțat prin mijloacele mass-media.
 - d) M-a impresionat atitudinea eroului pozitiv al romanului.
 - e) Finalul operei se încheie cu victoria binelui.
 - f) Gria pentru examen a revenit din nou după vacanță.
 - g) Deodată brusc, câinele s-a așezat fix și nemișcat lângă ușa.
 - h) Vom aduce un elogiu laudativ sportivilor medaliați.

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Realizați un *dialog imaginar* între Prometeu (personaj mitologic studiat la literatură) și un inginer constructor al Barajului Vidraru (folosiți informații studiate la disciplinele: istorie, fizică, tehnologie).

Figura metalică a lui Prometeu pe Barajul Vidraru

Statuia lui Prometeu este o impresionantă lucrare monumentală situată pe versantul muntelui Pleașa, deasupra Barajului Vidraru, în județul Argeș, România. Această figură simbolică, numită și „*Monumentul Electricității*” sau „*Omul de Fier*”, îl înfățișează pe titanul *Prometeu* cu fulgerul în mâini, reprezentând puterea și energia electrică generate de baraj. Sculptura are aproximativ zece metri înălțime și este realizată din metal pe un soclu de beton, dominând priveliștea spectaculoasă a lacului de acumulare Vidraru și a Munților Făgăraș.

Artistul român *Constantin Popovici* a început lucrul la această statuie în anii 1960, iar lucrarea a fost finalizată și amplasată în zonă în jurul anului 1971, odată cu dezvoltarea infrastructurii hidro-energetice. Monumentul ză pe lângă mitul grecesc al titanului Prometeu, care a

oferit focul oamenilor, dar și cucerirea energiei naturale de către om prin știință și muncă. Statuia atrage anual numeroși vizitatori români și străini, care urcă pe scările montate pe versant pentru a admira atât lucrarea de artă, cât și panorama lacului și a împrejurimilor. Recent, accesul spre statuie a fost redeschis după lucrări de amenajare pentru siguranța vizitatorilor.

În dialog:

- ✓ integrați informații despre **mitul lui Prometeu** (literatură);
- ✓ faceți referire la **construcția barajului Vidraru** (geografie, istorie);
- ✓ utilizați termeni din domeniul **energiei hidroelectrice** (fizică);
- ✓ evidențiați simbolul focului ca progres al umanității (cultură).

Includeți:

- ✓ minimum 3 cuvinte **monosemantice** (ex.: baraj, turbină, mit);
- ✓ minimum 3 cuvinte **polisemantice** (ex.: foc, lumină, putere, curent).

2. Reflectați asupra ideii: Este energia electrică „focul modern” oferit oame-nilor?

3. Extensie practică: Realizați un mic poster sau o prezentare digitală în care să îmbinați: imaginea statuii lui Prometeu de pe Barajul Vidraru (accesați in-

ternetul pentru a afla mai multe informații despre Barajul Vidraru), un citat literar, o explicație științifică despre producerea energiei electrice, o informație despre statuile metalice.

4. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Pilaf** – s.n. Mâncare pregătită din orez cu carne, cu legume, ciuperci etc.
- ✚ **Baraj** – s.n. Construcție care oprește sau controlează apa unui râu.
- ✚ **Hemogramă** – s.n. Analiză de sânge care arată compoziția acestuia.
- ✚ **Elogiu** – s.n. Discurs de laudă la adresa cuiva. Laudă exagerată.
- ✚ **Versant** – s.m. Coastă a unui munte sau a unui deal; pantă.

§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul

I. TERMINOLOGIE

tautologie
repetiție
argou
jargon

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Edificiul lecturii

Lectura este temelia formării intelectuale și afective a fiecărui om. Asemenea unui edificiu solid, ea se construiește treptat, prin răbdare, exercițiu și curiozitate. Fiecare carte citită adaugă o „cărămidă” la structura interioară a cititorului, lărgindu-i orizontul cultural și îmbogățindu-i vocabularul. Prin lectură, îți dezvolți capacitatea de a înțelege sensuri explicite și implicite, de a interpreta corect un mesaj și de a formula opinii argumentate.

Edificiul lecturii nu se ridică la întâmplare. El presupune alegerea atentă a textelor, analiza limbajului și reflectarea asupra ideilor transmise. Citind constant, îți consolidezi competențele de exprimare orală și scrisă, îți clarifici gândirea și îți formezi un spirit critic.

Totodată, lectura contribuie la evitarea greșelilor de exprimare, precum pleonasmul, repetiția inutilă sau folosirea improprie a cuvintelor.

Astfel, lectura devine o activitate școlară și un proces continuu de autocunoaștere și dezvoltare personală. Un edificiu trainic al lecturii înseamnă o bază sigură pentru comunicare corectă, coerentă și expresivă.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text un posibil exemplu de asociere redundantă de idei?
2. Explică dacă expresia „*temelia formării*” poate genera un sens repetitiv.
3. Analizează structura enunțului „edificiu solid” și precizezi dacă există risc de pleonasm.
4. Găsește în text o formulare care ar putea deveni pleonastică prin adăugarea unui adjectiv nepotrivit? Exemplifică.
5. Reformulează sintagma „*proces continuu*” evitând eventualul caracter redundant.
6. Explică de ce expresia „*sensuri explicite și implicite*” nu reprezintă un pleonasm.
7. Construiește un enunț pleonastic pornind de la cuvântul „*edificiu*”, apoi corectează-l.
8. Explică sensul din text al cuvintelor „*consolidezi*”, „*competențele*”, alcătuieste cu ele enunțuri.
9. Analizează expresia „*bază sigură*” și argumentează dacă e sau nu pleonasm.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

REPETIȚIA este o figură de stil (procedeul artistic) care constă în folosirea de mai multe ori a aceluiași cuvânt sau a mai multor cuvinte, spre a întări o idee sau o impresie.

În poezie, *repetiția* contribuie la muzicalitatea și cursivitatea versurilor, iar în proză accentuează expresivitatea imaginii artistice.

Exemplu: a) *Am stat noi, am stat, am stat...*

Când pe-aproape de ziuă ... prin codru.

b) *Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga...* (Ion Creangă)

Citește cu atenție enunțurile:

a) *Om*ul e *om* cât trăiește.

b) De *muncit*, *muncește* din zori până seara.

c) *Fratele* rămâne *frate*, indiferent de vreme.

REȚINE!

TAUTOLOGIA este o greșală de exprimare care constă în repetarea inutilă a aceluiași termen termen sau construcții cu funcții sintactice diferite și cu valoare expresivă deosebită.

Tipuri de tautologii

I. Tautologii admise (cu valoare expresivă sau stilistică):

- a) *Vorba* e *vorba* și promisiunea rămâne promisiune.
- b) *Prietenul* adevărat e *prieten* la bine și la greu.
- c) *Legea* e *lege* pentru toți.
- d) *Mama* rămâne *mamă* orice s-ar întâmpla.

II. Tautologii interzise (greșeli de exprimare):

- a) Am revenit iarăși din nou asupra subiectului.
- b) Colaborăm împreună pentru proiect.
- c) Coborâți jos cu atenție.
- d) A avansat înainte spre podium.

De cele mai multe ori, termenul repetat are funcție sintactică de **nume predicativ**.

Exemple: Omul este om. Prietenul este prieten. Adevărul rămâne adevăr.

Tautologia admisă are rol expresiv și stilistic, fiind utilizată pentru sublinierea unei idei sau a unei convingeri. Din acest motiv, ea nu trebuie evitată în contexte literare sau artistice.

Relațiile tautologice se pot realiza:

la nivelul propoziției:

Exemple: De muncit, muncește. De promis, promite multe.

la nivelul frazei:

Exemple: El este ceea ce este. Viața rămâne cum este ea.

AFLĂ MAI MULT...

În limba română există o serie de expresii tautologice, dar care nu pot fi considerate greșeli de exprimare. Prin frecvența lor ridicată în folclorul românesc, ele poartă girul inteligenței poporului și al expresivității limbajului popular:

- a) **Viața-i viață**, ce să-i faci.
- b) **Tinerețea-i tinerețe**, dar repede trece.
- c) **Dragostea-i dragoste**, n-ai încotro.
- d) **Legea-i lege**, trebuie s-o respecti.
- e) **Frumosul e frumos** și gata.
- f) **Băiatul băiat** rămâne etc.
- g) **Frate, frate**, dar brânza-i cu bani.

ATENȚIE!

Nu trebuie de confundat tautologia – greșeală de exprimare cu procedeul stilistic repetiția, cu expresiile tautologice tolerabile.

REȚINE!

JARGONUL este o modalitate de exprimare superficială și incorrectă, de obicei cuvinte împrumutate din alte limbi, folosite de unii vorbitori cu pretenții de cultură, pentru a impresiona și pentru a se deosebi de restul vorbitorilor.

Exemple:

- franțuzești: *bonjur, bonsoar, monșer, mașer, mersi*;
- italiene: *ciao, arivederci, șarmantă*;
- engleze: *bisnis, darling, gudbai, bai-bai, targhet* etc.

REȚINE!

ARGOUL este un limbaj artificial și secret, înțeles numai de cei care îl folosesc pentru a nu fi înțeleși de alții.

Argoul reprezintă un limbaj specific unor grupuri sociale restrânse, utilizat pentru a consolida apartenența la grup, pentru expresivitate sau pentru a comunica într-un mod mai puțin accesibil celor din afară. Acesta apare frecvent în mediile elevilor, studenților, militarilor, sportivilor sau în lumea interlopă.

Exemple:

Argoul răufăcătorilor:

mititica, pârnaie, răcoare, facultate – închisoare;
gabor, curcan, copoi, sticlete – polițist;
lovele, mălai, parai, biștari, cașcaval – bani;
a ciordi – a fura.

Argoul elevilor și studenților:

diriga – dirigintă;
profa – profesoară;
boabă – notă mică;
scăunel – examen ușor;
tocilar – elev silitor;
restanță – examen nepromovat.

Argoul militarilor:

biban – recrut;
ordin de chemare – convocare;
gagică – armă;
nașpa – neplăcut;
balast – hrană de slabă calitate.

Argoul fumătorilor:

iarbă – tutun sau alte substanțe;
lingură – pipă improvizată.

Argoul sportivilor:

a pune pătura – a trece mingea printre picioarele adversarului;
a trage fermoarul – aceeași acțiune;
a scoate în decor – a elimina din joc;
a scuipa supapa – lovitură puternică cu mingea.

Argoul este într-o continuă schimbare, adaptându-se noilor realități sociale și culturale, fiind o expresie vie a limbii vorbite. El reflectă creativitatea vorbitorilor și dinamica mediilor în care este utilizat. De multe ori, termenii argotici apar în contexte informale, în special în vorbirea tinerilor.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Alege forma corectă a următoarelor substantive compuse:

- a) răufăcător / rău-facător,

- b) argint viu / argint-viu,
- c) vicepreședinte / vice-președinte,
- d) redactor șef / redactor-șef,
- e) dupăamiază / după-amiază,
- f) binecuvântare / bine-cuvântare,
- g) floare de colț / floare-de-colț,
- h) bun rămas / bun-rămas,
- i) strâmbă lemne / strâmbă-lemne,
- j) floarea soarelui / floarea-soarelui.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Citiește expresiile și enunțurile de mai jos și stabilește dacă ele conțin tautologii tolerabile sau intolerabile: a) „Omul să fie om”; „dacă-i bal, bal să fie”; „ea este ceea ce este”; „legea este lege”. b) „Dealul-i deal și valea-i vale”. Mândra-i mândră până moare”. (*Text folcloric*) c) „Ce e val ca valul trece”. (*Mihai Eminescu*) d) „Femeia, tot femeie, zise Lapușneanul zâmbind”. (*Constantin Negruzzi*) e) „Să vă fie casa casă, să vă fie masa masă”. (*Plugușorul*) f) „Unde sapa sapă locul, sare din pământ norocul”. (*Tudor Arghezi*) j) „De glumeț, glumeț era moș Nechifor”. (*Ion Creangă*)
2. Corectează structurile tautologice din enunțurile de mai jos:
 - a) În vacanța de iarnă a fost cum a fost.
 - b) A mers el cât a mers și a dat peste o cabană.
 - c) Emisiunile sportive vor începe începând cu ora 12.00.
 - d) Vorbește ca să vorbească, fără niciun rost.
 - e) De citit aș citi, numai să-mi împrumuți cartea.
 - f) Jocul s-a jucat în condiții optime.
 - g) Învățătura este ceea ce se învață.
 - h) Naratorul narează întâmplări la care a participat.
 - i) Am visat un vis frumos.
 - j) Vom cânta un cântec patriotic.
 - k) Studenții sunt examinați la examene.
 - l) De muncit muncesc, dar nu prea am profit.
3. Subliniază cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente:
 - a) „Mă întreb cine sunt? Sunt un june tânăr și nefericit”.
 - b) „Nevastă, e băiat onorabil și credincios; n-ai ce face: ce-i al omului e al omului!”
 - c) „Angel radios! De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii...”
 - d) „Mă știi tu; când zic o vorbă e vorbă.” (*Ion Luca Caragiale*)
 - e) „Un bou ca toți boii, puțin la simțire... / Dobândi în cireadă un post însemnat.” (*Gr. Alexandrescu*)
 - f) „Zică toți ce vor să zică / Treacă-n lume cine-o trece.” (*Mihai Eminescu*)
4. Rescrie enunțurile, corectând greșelile de orice tip: a) Pentru că curiozitatea îl caracterizează citește mult. b) Misiunea oamenilor aceștia nu este de loc facilă. c) De învățat, învață, dar rezultatele întârzie să fie vizibile. d) Acest student iminent va deveni continuare un medic renumit. e) Omul care l-ați invitat la spectacol nu mai vine. f) Cristian sau Daniel vor lua premiul I la sfârșitul clasei a IX-a. g) Săptămâna următoare vor mai persis

- ta ninsorile în Bucovina. h) Elevul al cărui note sunt mari este fericit.
5. Rescrie enunțurile, corectând greșelile de orice tip; numești greșeala de exprimare: a) Eu, când mă relaxez, îmi place să ascult muzică. b) În școala s-a sa desfășurat concursul de șah. c) Problemele a căror rezolvări mi-au creat dificultăți sunt din geometrie. d) Haideti să mergem pe ce nu merge! h) Vă vom oferi detalii și multe alte amănunte în zilele următoare. i) Nici Ana, nici Andre-a nu au răspuns afirmativ solicitării mele. g) O mulțime de studenți vor promova eczamenul de licență. k) Tânărul îi explică că a fost obligat să procedeze așa.
6. Subliniază cuvintele și expresiile argotice. Evită-le în exprimare.
a) Multă baftă la examen! b) L-a luat la mișto. c) A dat-o în bară cu răspunsul. d) Alex e băiat de comitet e) S-au dat în gât reciproc. f) Am aflat că bătrânul a dat colțul anul trecut. g) După ce i-au tras țeapă, au fugit în străinătate. h) Mi-am luat niște pantaloni bestiali. i) A băgat la ghiozdan până n-a mai putut. j) A făcut imediat pași.
7. Subliniază elementele de argou din enunțurile de mai jos:
a) „Mănoiu!e, mi-ai stricat șmahul, păcătosome!” (*B. Șt. Delavrancea*) b) „Nu e așa că nu m-a sluțit prea tare? c) În două zile n-o să mai rămână nici urmă... d) Și atunci, iar o să poftim musafiri! e) Nu moare cineva de-o bătaie.” (*Pana-it Istrati*) f) „Ți-am spus că avem la mine academie liberă cu dame foarte cumsecade și cu șampanie.” (*B. Șt. Delavrancea*)
8. Subliniază elementele de jargon din textele de mai jos:
a) „ – Nu ți-e rușine să bagi mâna în nas!... șezi frumos!te vede madam Carol!” (*Ion Luca Caragiale*) b) „ – Ce citești porcăria aia, domnule?
– Pardon, zic eu...” (*Ion Luca Caragiale*)
9. Alcătuiește câteva enunțuri despre locul în care te-ai născut, numește părțile de vorbire.
10. Subliniază cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente: a) „Te iubesc la nemurire și îți dedic lira mea! Al tău pentru o eternitate și per toujours.” b) Bine, frate, revoluție ca revoluție, da nu-ți spusei că nu-i voie de la poliție să dai focuri în oraș?” c) Bărbatu-meu suferă grozav de gelozie și e în stare a fi capabil să te omoare.” d) O săptămână, o lună, un an de zile, n-o să se mai vorbească decât de aventura asta...” (*Ion Luca Caragiale*)
11. Rescrie corect enunțurile, corectând greșelile de orice tip; numește greșeala de exprimare.
a) Cristina, când a obținut bursa de studii, i s-au umezit ochii.
b) Nu știi care este prețul la lalele în acest moment.
c) Majoritatea elevilor au manifestat aceeași atitudine față de disciplină.
d) Judecătorul a judecat cazul cu mult profesionalism.
e) Trebuie să recitești din nou sfaturile date în această carte.
f) Prietenie înseamnă să fii alături de prieteni nu când au dreptate, ci când greșesc.
g) Respectarea normelor lingvistice sunt cerute de nevoia unei comunicări corecte.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază elementele de jargon din textele de mai jos. Memorizează semnele de punctuație la dialog.

a) „– Ce citeti porcăria aia, domnule?

– Pardon, zic eu...” (Ion Luca Caragiale)

b) SLUJITORUL (*alergând după trăsură, zice țigancei din coadă*): Cine zici că-i în trăsură?...

ȚIGANCA: Cucoana Chirița.

SLUJITORUL: Cum?... Crița?

ȚIGANCA: Chirița... surdule.

SLUJITORUL: Chirița Surdulea?... Da cască-ți pliscul mai tare... cioară, și cârâie mai dezghețat... Ce cucoană-i în trăsură?

ȚIGANCA: Du-te pârlui! că doar n-am să-ți toc la ureche până mâine.

SLUJITORUL: De!... Baragladină, te-ai pichirisit?

ȚIGANCA: Baragladină ești tu, guleratule!

SLUJITORUL: Ian vezi moachia, că s-o fudulit... Hâși, cârâitoare!

ȚIGANCA: Șezi binișor, blestematule, că te ia dracu.

SLUJITORUL: Hâși, ciocănitore!...

ȚIGANCA: Bată-te pârdalnicu să te bată!... șezi binișor.

SLUJITORUL: Hâși, duh de baltă...

CHIRIȚA (*scoțând capul și primind omătul în obraz*): Ce este? Ce ați pățit... carnacși! că era să mă chiorască!... Cine-azvârle cu bulgări?... (*Către țigancă*;) Ce te-o apucat, mă rog, coțofano, de cârâi ca cioara-n par?... Ie sama la lucruri bine, și taci din plisc. (*Întorcându-se către fecior*.)

Și tu, moicule, ce stai în capră ca un degerat și nu zici surugiilor să meargă?... Vai, bată-vă crucea, mangosiților, c-o să-mi faceți zile fripte!...

2. Corectează greșelile din textul dat. Explică ortografia cuvintelor scrise prin cratimă.

„Paraele plâng plecarea caldă a vierii, păsările pleacă i-ar spre nicăieri, frunzele palide ca ciara de lumânare cad și mor, flori târzii și ofilite încearcă sa aducă veselia de altă dată, dar vremea ne spune că a trecut timpul florilor efemere, toamna î-și intră în drepturi.

În aier se simte mireasma suavă a merelor oacheșe care se joacă dea „v-ați ascunselea” printre ramuri. Cei doi meri din fața ferestrei plâng ingenunchieați, zbatându-se, gata-gata să-și rupă crengile. Dar vântul alungă norii și ploaia âncetează. Frunzele continuă să cadă lin pe pământul umed, formând un covor galben-auriu ce pare desprins dintr-o poveste.

Pădurea își schimbă culoarea și devine tot mai tristă și mai melancolică, de parca ar plânge după vară. În depărtare se aud glasurile copiilor care se joacă prin ploaia mărunță, fără să le pese de frigul care s-a așternut. Natura întreagă pare că se pregătește de un somn adânc, în care liniștea va domni peste tot.”

ATENȚIE!

Nu folosi tautologiile următoare în comunicarea orală și scrisă:

- vreau să **întreb o întrebare**;
- se poate să **propun o propunere**;
- **începând** cu luna martie **a început** aratul;
- **regulamente ce reglementează** (comerțul);
- **a îmbunătăți spre mai bine** situația;
- **perioada** aceasta **este o perioadă** de tranziție;
- în prezent se caută **soluții** legale **de soluțio-nare** a problemei;
- a **candidat** în calitate de **candidat** etc.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Mini-investigație interdisciplinară. Completați textul cu informații învățate la:

Geografie – altitudinea lacului, tipul de relief.

Biologie – specii protejate din zonă.

Istorie / cultură – legenda lacului.

Educație ecologică – măsuri de protecție a rezervației.

Folosiți: două **cuvinte monosemantice** (ex.: altitudine, ecosistem)

două **cuvinte polisemantice** (ex.: ochi, masă, val, rețea)

Lacul Sinevir

Lacul Sinevir este cel mai mare și mai cunoscut lac montan din Munții Carpați ucraineni, situat în regiunea transcarpatică, la o altitudine de aproximativ 989 m deasupra nivelului mării. El face parte din Parcul Național Sinevir, înființat în 1989 pentru protejarea ecosistemelor montane unice din zonă. Suprafața lacului este de circa 4-7 hectare, iar adâncimea maximă atinge 22 m, ceea ce îi conferă un caracter impunător și fascinant. Apa sa este extrem de clară și rece, alimentată de izvoare subterane și pârâuri de munte, iar temperatura rămâne scăzută chiar și în timpul verii. Datorită frumuseții sale naturale, lacul este supranumit adesea „Ochiul mării” sau „Perla Carpaților”, denumiri care accentuează puritatea și strălucirea apelor sale. Printre legendele locului se numără și una despre dragoste, potrivit căreia lacul s-ar fi format

din lacrimile unei fete pe nume Sini, care și-a pierdut iubitul Vir. Astăzi, Lacul Sinevir este o destinație populară pentru elevi, turiști și iubitori ai naturii, oferind priveliști deosebite și un loc de reflecție și liniște.

2. Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

- Care expresii sau formulări din text pot fi considerate tautologice sau repetitive și cum ați reformula aceste părți pentru claritate?
- Identificați în text un exemplu de repetiție a ideii și explicați dacă aceasta întărește sau slăbește mesajul general.
- Care cuvinte din text apar de mai multe ori și cum influențează ele ritmul?
- Care sunt sinonimele pentru „pur” și „clar” pe care le-ați putea utiliza pentru a evita repetiția în text?
- Care sunt sinonimele pentru „frumusețe” și „impresionant” și cum ați evita să repetați această idee într-o scriere creativă?
- Explicați de ce expresia „ochiul mării” nu este un jargon, ci un epitet metaforic, și cum ați putea evita repetiția epitetelor similare într-un text descriptiv.
- Identificați și exemplificați o propoziție în care repetiția unui termen creează un efect stilistic intenționat.
- Care sintagme din text par arhaice sau regionale și cum ați adapta textul pentru un limbaj școlar modern fără a folosi jargon?
- Alegeți un paragraf din text și rescrieți-l eliminând orice formă de tautologie sau repetiție neesențială, explicând modificările făcute.
- Argumentați importanța protejării patrimoniului natural și cultural al lacului Sinevir în contextul ecoturismului modern.
- Identificați elemente de specific local ale lacului Sinevir și explicați rolul lor.

3. Componentă pluriculturală

- Explicați de ce în limbajul științific nu sunt acceptate tautologiile.
- Discutați în ce contexte sociale pot apărea argoul și jargonul.
- Comparați limbajul unei broșuri turistice cu limbajul unui ghid științific despre același lac.

4. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Facil** – adj. Care se face, se produce fără greutate, cu puține eforturi.
- ✚ **Tolerabil** – adj. Care se poate tolera; admisibil. Suportabil.
- ✚ **Perlă** – s.f. piatră semiprețioasă, formată în scoică folosită ca podoabă.
- ✚ **Adversar** – s.n. persoană care se opune în luptă sau competiție; rival.
- ✚ **Cabană** – s.f. Casă la munte pentru adăpost turiștilor, vânătorilor.

§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt

I. TERMINOLOGIE

cuvânt	frază
îmbinare de cuvinte	text
propoziție	

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Enigmele toamnei

Toamna este un anotimp al culorilor, dar și un timp al întrebărilor tăcute. În fiecare dimineață, frunzele cad fără zgomot, iar aerul devine mai limpede, ca și cum natura ar încerca să spună ceva pe înțelesul tuturor. Soarele încălzește blând, dar lumina lui pare mai scurtă, mai grăbită. În livezi, merele coapte răspândesc miros dulce, iar păsările se adună pentru plecare. Totul se schimbă, și totuși schimbarea aceas-
ta repetată an de an rămâne o enigmă.

Toamna înseamnă rod bogat, dar și începutul sfârșitului pentru frunza verde. Este anotimpul contrastelor: belșug și desprindere, lumină și ceață, căldură și frig. Oamenii privesc cerul și spun adesea: „Toamna e toamnă”, ca și cum repetiția ar explica misterul. În limbajul obișnuit apar expresii figurate, comparații sau chiar cuvinte din jargonul tinerilor, care descriu atmosfera drept „super tare” ori „melancolic vibe”. Astfel, natura și limbajul se întâlnesc, iar sensurile se repetă, se nuanțează și se transformă.

Enigmele toamnei rămân în foșnetul frunzelor și în gândurile noastre, invitându-ne să descoperim frumusețea schimbării.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text o tautologie și explică de ce enunțul „Toamna e toamnă” reprezintă o repetiție inutilă de sens.

2. Analizează rolul repetiției lexicale din secvența „mai scurtă, mai grăbită” și explică ce efect stilistic produce.
3. Precizează diferența dintre repetiția artistică și tautologie, folosind exemple din text.
4. Selectează un enunț în care apare o repetiție intenționată și explică valoarea ei expresivă.
5. Identifică în text un exemplu de jargon și explică sensul expresiei „*melancholic vibe*”.
6. Explică dacă expresia „*super tare*” aparține limbajului standard sau jargonului și motivează-ți răspunsul.
7. Transformă enunțul „*Toamna e toamnă*” într-o formulare expresivă, evitând tautologia.
8. Analizează din punct de vedere gramatical structura enunțului „*Frunzele cad fără zgomot*”.
9. Explică ce diferență există între argou și jargon și precizează dacă în text apare argou propriu-zis.
10. Redactează un scurt enunț (2–3 rânduri) în care să folosești intenționat o repetiție artistică despre toamnă și explică oral efectul obținut.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

SINTAXA cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a acestora în fraze, dând naștere enunțurilor.

Ea studiază mecanismul pe baza căruia un ansamblu de cuvinte date se constituie într-un enunț cu scopul de a face o comunicare.

REȚINE!

CUVÂNTUL este considerat unitatea de bază a lexicului, punctul deplecare în exprimare.

Un singur cuvânt poate forma o propoziție, când are valoare predicativă.
Exemplu: Plouă,^{1/} ninge,^{2/} drumul nu stă.^{3/}

PROPOZIȚIA este cea mai mică unitate sintactică, un enunț cu un singur predicat.

Exemplu: Limba noastră-n ceruri cântă și-n izvorul din câmpii. (G. Vieru)

FRAZA reprezintă o unitate superioară a sintaxei, rezultat al relațiilor stabilite între două sau mai multe propoziții legate între ele prin înțeles.

Exemplu: Nu te lăuda,^{1/} când începi un lucru,^{2/} laudă-te,^{3/} când e gata.^{4/}

ENUNȚUL reprezintă unitatea superioară a sintaxei, o structură ce se constituie ca unitate de comunicare de sine stătătoare. Termenul acoperă două tipuri de unități de comunicare: PROPOZIȚIA ȘI FRAZA.

Exemplu: Numeroase plante medicinale erau utilizate încă din vechime pentru tratarea infecțiilor provocate de bacterii rezistente la antibiotice.

TEXTUL este o succesiune de caractere organizate conform unei limbi și care are drept scop transmiterea de informații în scris.

1. Cuprinsul unei opere literare sau științifice, al unui discurs, al unei legi etc.
2. Fragment, parte dintr-o scriere.
3. Cuvintele unei compoziții muzicale etc.

Frazele se pot combina, formând **un text**. Noțiunea de text denumește, în primul rând, „*ceea ce este exprimat în scris*.” Cu alte cuvinte, **textul** poate să aibă diferite dimensiuni, reducându-se fie la un singur cuvânt sau dezvoltându-se la infinit, atingând dimensiunile unui roman cu mii de pagini.

DISCURSUL este comunicarea în care se transmite publicului un mesaj; comunicarea în forma unui text bine gândit, comunicarea care urmărește scopul de a influența publicul.

Arta de a vorbi în public oferă fiecărei persoane posibilitatea de a transmite idei cu claritate, emoție și convingere. Ea dezvoltă încrederea în sine, capacitatea de a influența pozitiv auditoriul și de a construi relații autentice prin cuvânt. Stăpânirea discursului public reprezintă o **abilitate esențială pentru** afirmarea personală și profesională, contribuind la formarea unei personalități puternice, capabile să inspire, să motiveze și să conducă.

Limba, înțeleasă ca un sistem de posibilități virtuale, se află în opoziție cu discursul, adică cu utilizarea concretă a acesteia într-un **context determinat**. În procesul comunicării, aceste posibilități pot fi limitate, reinterpretate sau pot genera valori noi. O asemenea distincție este deosebit de importantă în sfera lexicului, unde neologia lexicală aparține în principal planului discursiv, deoarece inovațiile apar și se afirmă prin utilizare contextuală.

Într-o altă perspectivă, limba poate fi definită drept **sistemul comun** folosit de membrii unei comunități lingvistice, în timp ce discursul reprezintă actualizarea secvențială a unor elemente din acest sistem. Această valorificare concretă se manifestă în diverse domenii discursive, precum *discursul econom-*

ic, ecologic, supraréalist sau postmodernist, fiecare configurând particularități specifice de exprimare.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Alege forma corectă de plural a următoarelor substantive comune:

- a) festivaluri – festival, chitări – chitare, suporti – suporturi,
- b) reactori – reactoare, jante – jenți, ingrediente – ingredienți,
- c) colonei – coloneii, avatare – avataruri, monede – monezi,
- d) ciocolate – ciocolăți, filee – fileuri, beregate – beregăți,
- e) turnire – turniruri, coaie – coli, amiază – amiezi – amieze.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. În propozițiile de mai jos alege forma corectă a cuvintelor din paranteze:
 - a) Profesorul a avut o exprimare foarte (clară / clericală).
 - b) Elevul și-a susținut punctul de vedere într-un mod (coerent / corespondent).
 - c) Textul literar impresionează prin limbajul său (expresiv / expres).
 - d) Cititorul atent poate (deduce / reduce) ideea principală a fragmentului.
 - e) Discursul său a avut un efect asupra publicului. (eminent / iminent)
 - f) Scriitorul a creat personaje (memorabile / memoriale).
 - g) Mesajul operei este profund și (semnificativ / semnificativă).
 - h) Autorul (relatează / rulează) întâmplările cu mult talent.
2. Identifică în textele de mai jos enunțurile. Numește frazele, propozițiile; extrage îmbinările de cuvinte, indicând felul lor.
 - a) „Vântul adia ușor printre ramurile copacilor. Frunzele foșneau lin, iar izvoarele murmurau tainic în depărtare. Totul inspira pace și armonie.”
 - b) „Soarele răsare încet peste dealuri. Razele sale luminează câmpurile adormite. Păsările își încep cântecul vesel, iar natura întreagă pare că renaște.”
 - c) „Acum vuietul conținește. Biruitoare apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miază-noapte înălțimile învăluite în codru. Câteva stânci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească o dată potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a stat împotrivă.” (A. Vlăhuță)
3. Alcătuieste îmbinări de cuvinte cu sens figurat pentru substantivele: *carte, melea, copilărie*.
4. Alcătuieste un discurs despre importanța lecturii, în care să-ți convingi colegii că anume prin lectură ne putem cultiva o vorbire îngrijită.
5. Desparte frazele în propoziții.

a) Eu aş fi avut plăcerea să cinstesc cu dânsul ca şi cu Dumneavoastră.

b) „Cu crengile ude şi fără veşmânt
Salcâmii la poartă se-ndoaie.
Pe stradă se plimbă iernaticul vânt
Şi fluieră tactul aceluiaşi cânt
Şi plânge cu lacrimi de ploaie.”

(George Topârceanu)

6. Citeşte cu atenţie textul:

„Prin cuvânt, omul îşi exprimă gândurile, emoţiile şi idealurile. Discursul bine construit presupune coerenţă, logică şi expresivitate. Fiecare frază contribuie la unitatea textului, iar fiecare propoziţie adaugă sens mesajului general.”

Cerinţe:

- a) Identifică tema textului.
- b) Precizează numărul frazelor şi al propoziţiilor din text.
- c) Selectează câte un cuvânt-cheie pentru fiecare propoziţie.
- d) Explică rolul propoziţiilor în construirea discursului.
- e) Rescrie textul, înlocuind două cuvinte cu sinonime potrivite.

7. Pornind de la propoziţia: „Comunicarea eficientă dezvoltă relaţii armonioase între oameni.”

Cerinţe: a) Dezvoltă propoziţia într-o frază alcătuită din trei propoziţii.

b) Transformă fraza obţinută într-un text coerent de 5–6 enunţuri.

c) Subliniază cuvintele de legătură care asigură coeziunea textului.

d) Precizează diferenţa dintre propoziţie, frază şi text în varianta creată.

8. Analizează textul: „Limbajul este important oamenii comunică zilnic prin cuvinte ideile trebuie exprimate clar pentru a evita neînţelegerile.”

Cerinţe: a) Corectează textul prin punctuaţie adecvată.

b) Delimitează frazele şi propoziţiile.

c) Identifică două cuvinte cu rol esenţial în transmiterea mesajului.

d) Argumentează de ce punctuaţia e importantă în organizarea discusului.

e) Formulează o concluzie despre importanţa exprimării corecte.

9. Redactează un discurs de 8–10 rânduri cu tema: „Puterea cuvântului în formarea personalităţii.”

Cerinţe: a) Foloseşte minimum:

2 fraze dezvoltate;

1 propoziţie exclamativă;

3 termeni abstracţi.

b) Subliniază:

cuvintele-cheie; propoziţiile principale;
elementele de legătură textuală.

d) Explică modul în care cuvintele contribuie la realizarea unui discurs coerent şi expresiv.

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul.**Lumea ascunsă a apei: râuri, oceane și misterele lor vii**

Apa este elementul fundamental al vieții pe Pământ, acoperind aproximativ 71% din suprafața planetei. Deși pare o resursă obișnuită, ea ascunde o diversitate impresionantă de fenomene naturale și științifice.

Râurile sunt adevărate „artere” ale continentelor. Ele transportă apa din zonele înalte spre mări și oceane, modelând relieful de-a lungul mileniilor. De exemplu, fluviul Amazon este cel mai mare din lume după debit, evacuând în oceanul Atlantic mai multă apă decât următoarele șapte râuri mari la un loc. În plus, unele râuri își schimbă cursul în timp, formând meandre spectaculoase sau delte bogate în biodiversitate.

Oceanele, la rândul lor, reprezintă peste 97% din apa de pe Pământ. Ele sunt, pe lângă vaste întinderi de apă sărată și un sistem complex de curenți care influențează clima globală. Curentul Golfului, de exemplu, transportă apă caldă din zona tropicală spre Europa, contribuind la temperaturi mai blânde decât în alte regiuni aflate la aceeași latitudine. Un fapt mai puțin cunoscut este că în adâncurile oceanelor există lanțuri muntoase subacvatice, numite dorsale oceanice, unde se formează continuu scoarță terestră nouă. De asemenea, apa oceanică ascunde ecosisteme încă puțin explorate, unde trăiesc organisme adaptate la presiuni extreme și întuneric total.

Astfel, apa, râurile și oceanele sunt resurse naturale și sisteme vii, dinamice, care modelează planeta și susțin întreaga viață de pe Pământ.

1. Identificare și structură textuală

- Precizați tema generală a textului.
- Împărțiți textul în fraze și indicați numărul lor.
- Selectați din text două propoziții și arătați rolul lor în construirea mesajului global.

2. Analiza relației cuvânt – propoziție – text

- Identificați cinci cuvinte-cheie care susțin tema textului.
- Explicați rolul a două cuvinte în transmiterea ideii de „dinamică a apei”.
- Alegeți un cuvânt polisemantic din text (ex.: „curent”, „lanț”, „adânc”) și explicați două sensuri posibile.

3. Structura discursului

- Identificați enunțurile cu rol de introducere, dezvoltare și concluzie.

b) Explicați modul în care frazele contribuie la coerența discursului științific.

4. Lexic și expresivitate

- Găsiți două cuvinte monosemantice din text și explicați-le.
- Identificați un termen științific și unul expresiv (metaforic).
- Reformulați o propoziție astfel, încât să devină mai expresivă.

5. Producere de text

Redactați un scurt discurs (6–8 enunțuri) cu tema: **„Apa – sursa vieții pe Pământ”** în care să respectați: coerența între fraze; utilizarea corectă a propozițiilor; minimum 3 cuvinte-cheie din textul dat.

6. Alcătuiți un text

Redactați un text (10 enunțuri) cu tema: **„Importanța apei pentru natură și civilizație”**. Valorificați cunoștințe din:

- Geografie – circuitul apei, forme de relief;
- Chimie – proprietăți;
- Biologie – rolul în organisme;
- Istorie – așezări ale oamenilor lângă ape.

Respectați: structură logică; minimum 3 fraze; propoziții principale și secundare; cuvinte-cheie monosemantice și polisemantice.

7. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Vast** – adj. Care este foarte întins, până departe; de mari dimensiuni.
- Explorat** – adj. Care este cercetat cu scopul de a cunoaște.
- Ecosistem** – s.n. Toate viețuitoarele unei biocenoze; sistem ecologic.
- Dinamic** – adj. De mișcare, de forță; privitor la mișcare, la forță.
- Meandru** – s.n. Cotituri dese facute de cursul apelor curgătoare de șes.

§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

propoziția

după structură: *simplă* / bimebră, monomebră /
dezvoltată / bimebră, monomebră /

după aspect: *afirmativă*
negativă

după scopul comunicării: *enunțiativă*
interogativă
exclamativă

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci a fost întruchiparea genialității universale, un spirit renescentist pentru care granițele dintre artă și știință nu existau.

Pictor desăvârșit, inventator vizionar, anatomist minuțios și cercetător neobosit, el a explorat lumea cu o curiozitate fără margini, convins că adevărata cunoaștere

se dobândește prin observație și experiment.

Caietele sale, pline de schițe revoluționare și reflecții profunde, dezvăluie o minte cu mult înaintea epocii sale, preocupată de zbor, mecanică, anatomie și frumusețea proporțiilor perfecte.

Prin capodopere precum *Mona Lisa* sau *Omul Vitruvian*, Leonardo a creat artă și a oferit omenirii o sinteză rară între sensibilitate estetică și rigoare științifică. Moștenirea sa rămâne un simbol al potențialului uman nelimitat, inspirând generații întregi să caute, să descopere și să creadă în puterea creativității fără sfârșit.

*Mona Lisa, pictor
Leonardo da Vinci*

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text o propoziție enunțiativă afirmativă și explică rolul ei în context.
2. Transformă propoziția „*Leonardo da Vinci a fost întruchiparea genialității universale*” într-o propoziție interogativă.
3. Rescrie propoziția „*Caietele sale, pline de schițe revoluționare, dezvăluie o minte cu mult înaintea epocii sale*” ca propoziție exclamativă.
4. Găsește în text o propoziție dezvoltată și precizează caracteristicile ei.
5. Transformă enunțul „*El a explorat lumea cu o curiozitate fără margini*” într-o propoziție negativă.
6. Formulează o propoziție imperativă inspirată din mesajul textului despre Leonardo da Vinci.
7. Precizează tipul propoziției „*Moștenirea sa rămâne un simbol al potențialului uman nelimitat*” după scopul comunicării și după structură.
8. Alcătuește o propoziție interogativă pornind de la ideea contribuției lui Leonardo da Vinci la artă și știință.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA este unitatea sintactică care exprimă un gând terminat.

Exemplu: Vara vine cu trilurile vesele ale păsărilor.

❖ **Propoziția conține un singur predicat.**

Exemplu: **Bunica** ne așteaptă în prag.

❖ **Propozițiile se clasifică:**

- după structură;
- după aspectul predicatului;
- după scopul comunicării.

▪ **După structură propozițiile se împart în:**

- ✓ simple / bimembre, monomembre/;
- ✓ dezvoltate / bimembre, monomembre/.

Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale.

Exemplu: **Plouă.** / monomembră/ **Elena citește.** / bimembră/

Păsările ciripesc. / bimembră/

Propoziția dezvoltată este alcătuită din părți principale și părți secundare /atribut, complement/.

Exemplu: **Plouă încet**, liniștit. / monomembră/

Mama pregătește bucate gustoase. / bimembră/

Bradul ajunge la nori.

După forma predicatului:

- propoziții **afirmative**. Exemplu: *Ei poposesc în dumbrava fermecată.*
- propoziții **negative**: **predicatul** este la forma negativă.

Exemplu: Copiii **nu vor veni**.

- **Propoziția afirmativă afirmă, constată ceva.**
- **Propoziția negativă neagă ceva, înlătură o afirmație.**

După scopul comunicării:

- propoziții **enunțiative**: Exemplu: *Vom pleca la teatru.*
- propoziții **interogative**: Exemplu: *Unde se află uzina? Văzutu-l-ai?*
- propoziții **exclamative**: Exemplu: *Ai citit cartea! Ai citit cartea?!*

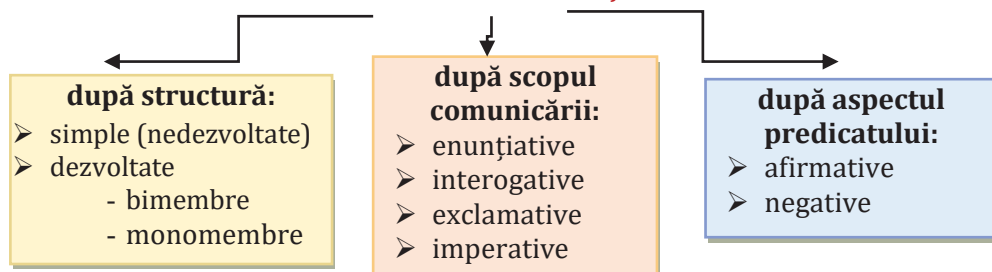
📌 Propozițiile **enunțiative** comunică ceva despre acțiunea făcută de subiect. *Ele au la sfârșit punct sau virgulă ori punct și virgulă.*

📌 Propozițiile **interogative** conțin o interogație, o întrebare și așteaptă un răspuns. *Ele au la sfârșit semnul întrebării și apar mai frecvent în dialoguri.*

📌 Propozițiile **exclamative** au o intonație aparte, accentuându-se un anumit cuvânt, care privește în mod special enunțul.

La sfârșitul propozițiilor exclamative se pune semnul exclamării.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR

Atenție la următoarele tipuri de propoziții simple:

- a) Propoziții cu **subiectul la persoana a II-a**, indicat prin forma verbului, în care se află **un substantiv la vocativ** (fără funcție de parte de propoziție), însoțit uneori de o interjecție (fără funcție de parte de propoziție):
Exemplu: Ai înțeles, (**măi**) **Ioane**? sau: Ai înțeles, **măi**?
- b) Propoziții care au **subiect multiplu** sau **nume predicativ multiplu**:
Exemplu: **Vântul și ploaia** au încetat. (subiect multiplu).

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

ATENȚIE!

Ortografia și punctuația propoziției și frazei

În propoziție NU se pune virgulă:

între **subiect și predicat**: *Elevul citește.*

între părți coordonate prin **și, sau, ori**: *Maria și Ana învață.*

între **atribut și regent**: *Cartea elevului; plăcerea de a citi*

între **complement și predicat**: *Am citit cartea. Mă gândesc la tine.*

În propoziție SE pune virgulă:

la **vocativ**: *Maria, vino!*

la **enumerație**: *Am cumpărat caiete, cărți și pixuri.*

la **apozitie**: *Eminescu, marele poet român, este studiat în școală.*

În frază NU se pune virgulă:

între regentă și subordonata directă: *Știu că ai venit.*

În frază SE pune virgulă:

între propoziții coordonate adversative (**dar, însă, iar**): *A învățat, dar nu a răspuns.*

înaintea subordonatelor circumstanțiale antepuse: *Dacă plouă, rămânem acasă.*

Semne de punctuație:

Punct (.) – propoziții enunțiative

Semnul întrebării (?) – propoziții interogative

Semnul exclamării (!) – propoziții exclamative

Două puncte (:) – enumerări

REȚINE:

Virgula se folosește după reguli gramaticale, nu doar după pauza din vorbire.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie enunțurile de mai jos, indicând propozițiile. Stabilește felul fiecărei propoziții după structură.
- a) Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă. b) Intră în coridorul școlii și se apropie de fiu-său atât de

repede, încât copiii din sală se speriară și crezură că omul vrea să bată pe vreunul dintre ei. (*Marin Preda*) c) Abia isprăvisese vorba și buzduganul, izbind în ușa și în masă, se puse în cui. (*Petre Ispirescu*)

2. Citește cu atenție textul. Identifică propozițiile din fragmentul de mai jos. Stabilește tipul fiecărei propoziții după scopul comunicării:

a) Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

b) Zise împăratul lui Făt-Frumos:

— De cine-n lume te temi tu mai mult?

— De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Muma-pădurilor.

c) „O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătlăie, dar nu am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la- nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.”

3. Subliniază subiectul și predicatul din propozițiile textului următor și identifică tipul acestor propoziții.

„Au apărut norii fumurii. Se aud tunete răzlețe. Vântul bate. Vietățile se ascund. Pomii se apleacă la pământ. Paiele, gunoaietele și praful se ridică. Ploaia cade. Tună... Fulgeră...”

4. Identifică toate tipurile de propoziții din fraza de mai jos și explică valoarea lor expresivă:

„Ce întuneric apăsător se lăsase peste oraș, încât nimeni nu mai îndrăzne să iasă pe străzi, iar cei care priveau pe fereastră se întrebau cu teamă dacă furtuna avea să înceteze până dimineață!”

5. Rescrie enunțul de mai jos transformând:

propoziția principală în propoziție interogativă;

propoziția secundară în propoziție exclamativă;

întreaga frază într-o construcție negativă.

„Elevii au rămas în clasă deoarece profesorul le-a explicat un subiect dificil.”

6. Precizează tipul propozițiilor și argumentează răspunsul:

a) „Liniște deplină în sală!” b) „Să nu fi aflat nimeni adevărul?” c) „Ce-ar fi fost dacă nu ajungeam la timp!” d) „Niciun sunet nu se mai auzea din pădure.” e) „Vai, cât de repede trece timpul!”

7. Analizează propozițiile și stabilește: dacă sunt monomembre sau bimembre; simple sau dezvoltate; afirmative sau negative; enunțative, interogative, imperative sau exclamative.

a) „Nu se mai vedea nimic dincolo de ceață.” b) „Cine ar fi crezut una ca asta?” c) „Plecați imediat din încăpăre!” d) „Ce frig pătrunzător!”

8. Alcătuieste un text „*Noaptea în munți*”, în care să folosești: o propoziție interogativă retorică; o propoziție exclamativă; o propoziție negativă; o propoziție monomembră.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Investigație interdisciplinară.

Citiți cu atenție textul.

„Licuricii produc una dintre cele mai eficiente forme de lumină din natură, transformând aproape întreaga energie în lumină rece, fără pierderi semnificative sub formă de căldură. Acest proces remarcabil, numit bioluminescență, are loc prin reacția dintre luciferină, oxigen și enzima luciferază, generând lumină cu o eficiență pe care tehnologia modernă încă încearcă să o atingă. Spre deosebire de becurile obișnuite, care pierd multă energie prin încălzire, licuriciul strălucește fără riscul supraîncălzirii.

Lumina sa este controlată prin reglarea fluxului de oxigen în organul luminos din abdomen, permițând clipiri precise folosite mai ales pentru comunicare și reproducere. Fiecare specie are propriul „cod luminos”, esențial pentru recunoașterea partenerului. În plus, strălucirea servește și ca avertisment pentru prădători, semnalând prezența unor substanțe defensive neplăcute.

Studierea acestui mecanism natural a inspirat cercetări importante în domeniul tehnologiei LED și al medicinei moderne. Structura organului luminos al licuriciului a contribuit la dezvoltarea unor surse de lumină mai eficiente, iar enzima luciferază este utilizată în laboratoare pentru detectarea bacteriilor și cercetarea unor boli grave. Licuriciul rămâne astfel un simbol al nopților de vară, dar și un model extraordinar de perfecțiune biologică și inspirație științifică. Licuriciul demonstrează că natura ascunde mecanisme uimitoare, pe care omul încă încearcă să le înțeleagă și să le reproducă. Prin lumina sa delicată și eficientă, această mică insectă oferă și exemple valoroase pentru știință și tehnologie. Licuriciul devine un simbol al armoniei dintre frumusețea naturii și progresul cunoașterii umane.”

1. Tipurile propozițiilor (activități interdisciplinare: limba română, biologie, fizică, tehnologie)

a) Descoperiți și clasificați

Citiți textul despre licurici și identificați: două propoziții enunțiative; o propoziție afirmativă; o propoziție negativă (transformă una din text); o propoziție simplă; o propoziție dezvoltată.

2. Transformați propozițiile

Rescrieți enunțurile de mai jos după cerințe:

a) „Licuricii produc lumină rece.”

propoziție interogativă;

propoziție exclamativă;

propoziție negativă.

b) „Lumina este eficientă.”

propoziție dezvoltată;

propoziție imperativă.

3. Completați tabelul:

Propoziția	după scop	după structură
Licuriciul strălucește.		
Ce lumină fascinantă produce licuriciul!		
Cum controlează licuriciul lumina?		

4. Fizica luminii. Formulați trei propoziții despre: energia luminoasă; bioluminescență; tehnologia LED.

Precizați pentru fiecare: dacă este simplă sau dezvoltată; afirmativă sau negativă.

5. Creați propriul text

Redactați 4-5 propoziții despre importanța licuricilor în natură, utilizând: o propoziție enunțiativă; o propoziție interogativă; o propoziție exclamativă; o propoziție imperativă.

6. Provocare STEM. Imaginați-vă că sunteți cercetători și inventați un bec inspirat de licurici.

Scrieți: o propoziție afirmativă; o propoziție negativă; o propoziție exclamativă; o propoziție imperativă.

7. Joc de rol – În perechi: un elev este biolog; alt elev este profesor de limba română. Construiți un dialog de 6 replici despre licurici, folosind tipuri diferite de propoziții.

8. Proiect artistic

Realizați un poster cu tema: „*Licuriciul – lumină, știință și inspirație.*”

Includeți: informații științifice; exemple de propoziții de diferite tipuri; ilustrații creative.

9. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

✚ **LED** – s.n. Diodă emițătoare de lumină.

✚ **Enzimă** – s.f. Substanță care accelerează reacțiile chimice în organism.

✚ **Bioluminiscentă** – s.f. Lumină rece produsă de organisme vii (licurici).

✚ **Luciferină** – s.f. Substanță proteică care produce lumină prin oxidare.

✚ **Defensiv** – adj. Făcut pentru apărare, de apărare, care apără.

§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară. Propoziția regentă și propoziția subordonată

I. TERMINOLOGIE

frază:

raport de coordonare

raport de subordonare

propoziție: *principală*
secundară

propoziție: *regentă*
subordonată

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Curcubeul – fenomen optic și geometria cercului complet

Curcubeul este unul dintre cele mai spectaculoase fenomene ale naturii, însă puțini știu că el nu are, în realitate, forma unui simplu arc, ci a unui cerc complet. De la nivelul solului, oamenii pot observa doar partea superioară a acestui cerc, deoarece orizontul și suprafața Pământului ascund restul fenomenului. Astfel, imaginea pe care o admirăm după ploaie reprezintă doar o mică parte din adevărata formă a curcubeului.

Curcubeul se formează atunci când razele soarelui trec prin picăturile de apă aflate în atmosferă. În interiorul acestora, lumina este refractată, reflectată și descompusă în culorile sale componente. Razele luminoase se întorc apoi către observator sub un anumit unghi, formând un cerc colorat perfect în jurul punctului opus Soarelui.

Deoarece partea inferioară a cercului se află sub linia orizontului, noi percepem doar un arc multicolor. În schimb, din avion sau de pe culmile foarte înalte ale munților, unde nimic nu împiedică observarea fenomenului, poate fi văzut uneori întregul cerc al curcubeului. Astfel de imagini sunt rare și impresionante, deoarece oferă o perspectivă completă asupra acestui fenomen optic.

Fiecare persoană vede propriul său curcubeu, deoarece poziția observatorului influențează modul în care lumina ajunge la ochi. Culorile apar mereu în aceeași ordine: roșu,

portocaliu, galben, verde, albastru, indigo și violet, iar intensitatea lor depinde de dimensiunea picăturilor de apă și de lumina soarelui. Uneori, pe cer poate apărea chiar și un curcubeu dublu, ceea ce face fenomenul și mai spectaculos.

Deși explicația curcubeului ține de legile fizicii, frumusețea lui continuă să-i

fascineze pe oameni. El rămâne un simbol al luminii, al speranței și al armoniei dintre știință și natură, demonstrând că lumea din jur ascunde încă multe mistere uimitoare.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică din text două propoziții enunțiative (declarative) și explică de ce ele transmit informații, nu întrebări sau comenzi.
2. Selectează din primul alineat o propoziție negativă și una afirmativă. Explică rolul fiecărei în transmiterea informației științifice.
3. Găsește în text o propoziție care ar putea fi transformată într-o întrebare (propoziție interogativă). Scrie-o și reformulează-o sub formă de întrebare.
4. Din al doilea și al treilea alineat, identifică două propoziții complexe ca sens (cu mai multe idei), dar simple ca structură gramaticală. Explică de ce rămân propoziții simple.
5. Formulează o propoziție exclamativă pornind de la ideea „*curcubeul este spectaculos*”. Explică ce schimbă acest tip de propoziție.
6. Transformă următoarea propoziție din text într-o propoziție imperativă (de îndemn sau comandă, adaptată): „*De la nivelul solului, oamenii pot observa doar partea superioară a acestui cerc.*”
7. Indică două propoziții din text care au rol explicativ și justifică de ce ele nu sunt interogative sau exclamative, chiar dacă conțin informații importante.
8. Alcătuește o propoziție interogativă pornind de la ultima frază a textului și oferă apoi un posibil răspuns, formulat ca e propoziție enunțiativă.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

FRAZA constituie o unitate sintactică comunicativă alcătuită din două sau mai multe propoziții, aflate în raport de coordonare sau de subordonare.

Numărul de propoziții dintr-o frază este egal cu numărul de **predicate** (verbe predicative).

O frază este alcătuită din: **propoziții principale, secundare și regente**.

PROPOZIȚIA PRINCIPALA este o unitate sintactică în cadrul unei fraze cu înțeles de sine stătător.

Exemplu: Soarele luminează pădurea¹ care se trezește la viață².

PROPOZIȚIA SECUNDARĂ (SUBORDONATĂ) este o unitate sintactică în cadrul unei fraze care depinde de o propoziție principală sau altă propoziție secundară pe care o determină.

Exemplu: „Am vizitat satul,^{1/} în care s-a născut Ion Creangă^{2./}”

PROPOZIȚIA REGENTĂ este o unitate sintactică în cadrul unei fraze (*principală sau secundară*) de care depinde o propoziție subordonată.

Exemplu: Aș vrea¹ să plâng de fericire²

Că simt suflarea ta divină³... (George Coșbuc)

Fraza trebuie să cuprindă cel puțin o propoziție principală.

O frază poate să fie formată și din mai multe propoziții, coordonate, toate principale.

Exemplu: „Soarele răsare¹ sau apune pe Rarău², norii se adună³ sau se împrăstie de pe Rarău⁴, Moldova și Bistrița curg de o parte și de cealaltă a Rarăului⁵.../”

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Determină tipul propozițiilor (principale sau subordonate). Pune semnele de punctuație necesare. Explică utilizarea lor.

a) Când se risipiră nori soarele luminează iarăși câmpia iar păsările încep să cânte. b) Nu știa nimeni dacă furtuna va începe ori dacă vremea se va îndrepta până seara. c) Deși vântul bătea puternic copiii au rămas pe malul râului și au privit valurile. d) Cine spune adevărul nu se teme de întrebări iar cine minte își pierde

liniștea. e) Am deschis fereastra căci în odaie era prea cald dar ploaia a început îndată.

2. Pune semnele de punctuație necesare. Subliniază propozițiile principale.

a) Când s-a apropiat seara satul a devenit liniștit iar luminile au început să apară la ferestre. b) Nu înțelegeam de ce oamenii priveau cerul și de ce vorbeau atât de încet. c) Deși era oboist bătrânul a continuat drumul căci voia să ajungă acasă înainte de noapte. d) Cine învață cu răbdare va reuși în viață iar cine pierde timpul va regreta mai târziu.

3. Rescrie corect textele. Explică folosirea virgulei și a liniilor de pauză.

a) Soarele apunea încet iar peste pădure se lăsa o lumină roșiatică de parcă cerul ardea. b) Nu știam dacă va veni dar îl așteptam cu toții în fața școlii. c) Ploaia s-a oprit păsările au început să cânte iar copiii au ieșit din case. d) Deși drumul era greu călătorii nu s-au oprit ci și-au continuat mersul prin pădure.

4. Identifică conjuncțiile și explică rolul lor în propoziție.

a) Ori pleci acum ori rămâi până mâine. b) Nici vântul nici ploaia nu i-au speriat pe pescari. c) A vrut să răspundă dar nu și-a găsit cuvintele. d) Fie înveți cu atenție fie vei avea dificultăți la examen.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Identifică propoziția principală și propoziția secundară. Indică propoziția regentă.
 - a) Când a început ploaia, copiii au alergat spre casă.
 - b) Am rămas uimit când am văzut curcubeul complet.
 - c) Elevii au înțeles că lumina se descompune în mai multe culori.
 - d) Deși cerul era întunecat, razele soarelui lumineau câmpul.
 - e) Cine muncește cu răbdare ajunge departe.
 - f) Nu am observat că se lăsase seara.
2. Delimitează propozițiile și stabilește felul lor: principală sau secundară.
 - a) Păsările au tăcut când furtuna s-a apropiat.
 - b) Deoarece vântul bătea puternic, lacul devenise agitat.
 - c) Nu știm dacă vremea se va schimba până mâine.
 - d) Bunicul ne povestea cum se trăia odinioară la sat.
 - e) Fiindcă obosise foarte tare, băiatul s-a așezat pe bancă.
 - f) Am privit cerul până când au apărut primele stele.
3. Completează frazele cu propoziții secundare potrivite.
 - a) Oamenii s-au adăpostit deoarece ...
 - b) Nu mi-am dat seama că ...
 - c) Când s-a terminat ploaia, ...
 - d) Profesorul ne-a explicat de ce ...
 - e) Deși era târziu, ...
 - f) Am aflat unde ...
4. Transformă propozițiile simple în fraze, adăugând câte o propoziție secundară.
Model: Privesc cerul. – Privesc cerul deoarece apar nori întunecați.
 - a) Copiii au ieșit afară.
 - b) Pădurea părea liniștită.
 - c) Bunica a deschis fereastra.
 - d) Elevii au ascultat cu atenție.
 - e) Soarele a apărut dintre nori.
 - f) Marea era agitată.
5. Transformă frazele de mai jos, selectate din opera lui Ion Creangă, în fraze cu propoziții subordonate.
 - a) Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească.
 - b) Doamne, prinde-l-voi strigoiul cea odată la oala cu smântâna, ș-apoi las'!
 - c) Încă una-două de aestate, și ne scot oamenii din sat afară ca pe niște lăieși.
 - d) Întrăm noi la Vasile Aniței și ne așezăm la fereastră după obicei.
 - e) Tăia tata porcul, și-l pârla, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înădusea...
 - f) Noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană și nu puteam adormi de incuri.
 - g) Ninsoarea mai încetase și am găsit drumul.
 - h) Mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana cât mi-ți-i băietul!
 - i) Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, și să învaț mai departe. (*Ion Creangă*)
6. Reconstruiește frazele în aspectul lor inițial, adăugând jonctivele coordonatoare adecvate. Indicați tipul propozițiilor coordonate din frazele reconstituite de voi.
 - a) Multe grăiește. Puține isprăvește. (*Dimitrie Cantemir*)
 - b) În apă s-a născut. De apă se teme. (*Ghicitoare*)
 - c) Pe cer nu era nici un petec de nor. Soa-

rele n-avea unde să se ascundă. (*Ion Druță*) d) Omul a tot stat și a stat pe la-
vița ceea de piatră. Nici tu pace pentru trup, nici tu liniște pentru suflet. De
unde să se ia în mijlocul acestui oraș plin de vuiet și învălmășeală?! (*Ion*
Druță) e) El a smuls padurea toată. N-a găsit-o, nu. (*Grigore Vieru*)

7. Identifică propozițiile principale și propozițiile secundare. Indică cuvintele
de legătură (jonctivele).

- a) Știam că pădurea ascunde multe taine. (*Mihail Sadoveanu*)
- b) El credea că nimeni nu-l vede. (*Ion Creangă*)
- c) Mi se părea că stelele sunt mai aproape. (*Mihai Eminescu*)
- d) Copilul a observat că ploaia se oprea încet.
- e) Toți au înțeles că adevărul fusese spus.
- f) Bunicul spunea că omul trebuie să fie harnic.
- g) Elevii au aflat că excursia se amână.
- h) Ea nu știa dacă va mai reveni vreodată.

8. Delimitează propozițiile din frazele de mai jos. Precizează propoziția re-
gentă și propoziția subordonată.

- a) Cine învață cu răbdare ajunge departe.
- b) Am văzut că norii acopereau cerul.
- c) Nu înțelegeam de ce păsările zburau atât de jos.
- d) Profesorul ne-a explicat cum se formează norii.
- e) Îți voi spune când va începe spectacolul.
- f) Nu știam unde dispăruse copilul.

9. Completează frazele cu propoziții subordonate potrivite.

- a) Am observat că ... b) Mama mi-a spus să ... c) „Nu știm dacă ... d) Elevii
au aflat unde ... e) Toți sperau că ... f) „Întrebarea este cine ...

10. Transformă propozițiile simple în fraze, adăugând câte o propoziție sub-
ordonată.

Model: Știu adevărul. – Știu că el spune adevărul.

- a) Copiii privesc cerul. b) Profesorul explică lecția. c) Noi am aflat vestea. d)
Bunica povestește. e) Ei înțeleg situația. f) Maria întreabă.

11. Analizează frazele de mai jos după modelul: propoziție principală /
propoziție secundară / felul legăturii.

Model: Știu că vei veni.

P1 – „Știu” (principală)

P2 – „că vei veni” (secundară)

Jonctiv – „că”.

- a) Am auzit că începe ploaia. b) Nu mi-am dat seama că timpul trecuse
repede. c) Copiii au întrebat unde merge autobuzul. d) Profesorul ne-a ex-
plicat de ce apare curcubeul. e) Ea spera că va primi o veste bună. f) Nu
știm cine a deschis fereastra.

VI. ATELIER CREATIV

1. Imaginați-vă și realizați un dialog cu un profesor, un coleg sau un ghid turi-
stic despre o excursie la munte. Folosiți în replicile voastre propoziții prin-

cipale și propoziții secundare (subordonate). Subliniați propozițiile subordonate și indicați termenul regent.

2. Alcătuiți o minicompunere despre toamnă, în care să utilizați propoziții principale și propoziții secundare. Includeți cel puțin: două propoziții subordonate atributive; două propoziții subordonate complete; o propoziție subordonată circumstanțială.

Folosiți începutul propus sau ideile din text.
„Toamna cobora încet peste pădure, iar frunzele ruginii se așterneau pe cărările umede. Vântul care trecea printre copaci aducea miros de mere coapte și de ploaie rece. Din depărtare se vedeau păsările care se pregăteau să plece spre țările calde, iar cerul devenea tot mai cenușiu. Priveam natura care își schimba înfățișarea

și simțeam că fiecare zi aduce o nouă poveste...”

3. Scanati codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Indigo** – s.n. Culoare a spectrului solar situată între albastru și violet.
- ✚ **A fascina** – vb. A atrage pe cineva în mod irezistibil cu privirea.
- ✚ **Ghid** – s.m. Persoană care conduce un grup de turiști, le dă explicații.
- ✚ **Învălmășeală** – s.f. Îngrămădire dezordonată de lucruri sau de ființe.
- ✚ **Laviță** – s.f. Bancă lungă de lemn, în casele țărănești, pe care se stă.

§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție

I. TERMINOLOGIE

propoziția
raportul de coordonare
raportul de subordonare
interdependența (inerența)

II. LUCRU CU TEXTUL

- *Citește cu atenție textul:*

Diamantul: piatra care poate dispărea în foc

Diamantul este considerat cel mai dur material natural de pe Pământ, însă puțini știu că el poate arde. Deși pare indestructibil, diamantul este alcătuit din carbon pur, iar la temperaturi de aproximativ 700–800°C, în prezența oxi-

genului, se transformă în dioxid de carbon. Astfel, în timpul unui incendiu puternic, diamantul nu se topește, ci poate dispărea complet, fără a lăsa cenușă.

Acest fapt a fost demonstrat pentru prima dată în anul 1772 de chimistul francez Antoine Lavoisier. El a concentrat razele soarelui asupra unui diamant cu ajutorul unei lentile uriașe și a observat cum piatra își micșora treptat dimensiunile până a dispărut. Cercetările ulterioare au arătat că diamantul și cărbunele sunt forme diferite ale aceluiași element chimic: carbonul.

Spre deosebire de aur sau argint, care se topesc atunci când sunt încălzite, diamantul suferă o reacție chimică de ardere. Dacă temperatura nu este suficient de mare pentru a-l distruge complet, piatra își pierde transparența și strălucirea, devenind albicioasă și mată.

Chia dacă diamantul simbolizează rezistența și eternitatea, el rămâne vulnerabil în fața focului puternic, demonstrând că până și cele mai dure materiale au limitele lor.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identificați propoziția principală și propoziția secundară din fraza: „Puțini știu că diamantul poate arde.” Precizați propoziția regentă și cuvântul de legătură.
2. Delimitați propozițiile din enunțul: „Deși pare indestructibil, diamantul este alcătuit din carbon pur.” Stabiliți raportul dintre ele.
3. Analizați fraza: „Cercetările au arătat că diamantul și cărbunele sunt forme diferite ale aceluiași element chimic.” Indicați: *propoziția principală; propoziția secundară; termenul regent; elementul de relație.*
4. Găsiți în text o frază în care propoziția secundară exprimă o opoziție față de propoziția principală. Explicați rolul conjuncției folosite.
5. Delimitați propozițiile din fraza: „Dacă temperatura nu este suficient de mare, piatra își pierde transparența și strălucirea.” Care-i propoziția regentă.
6. Transformați propoziția simplă „Diamantul poate dispărea complet.” într-o frază care să conțină: *o propoziție principală; o propoziție secundară introdusă prin „deoarece”.*
7. Identificați propozițiile subordonate din enunțurile de mai jos și precizați prin ce sunt introduse: „El a observat cum piatra își micșora dimensiunile.”
„Cercetătorii au demonstrat că diamantul este alcătuit din carbon.”
8. Alcătuiți două fraze inspirate din text: *una în care propoziția secundară să fie introdusă prin „că” și alta – prin „deși”.*

REȚINE!

RAPORTURILE SINTACTICE sunt legături gramaticale ce se stabilesc între părțile unei propoziții sau între propozițiile unei fraze.

Acestea sunt:

- raportul de **coordonare**;
- raportul de **subordonare**;
- **interdependența (inerența)**: raportul dintre subiect și predicat.

Raportul de coordonare în propoziție

Raportul de coordonare este legătura ce se stabilește între: două sau mai multe elemente care sunt situate în același plan, fără ca unul dintre ele să depindă gramatical de celălalt sau celelalte. Elementele care se pot coordona în propoziție sunt:

- **părțile de propoziție** – între ele;

Raporturi de coordonare în propoziție se stabilesc între **părți de propoziție de același fel**, care îndeplinesc funcții sintactice identice și nu depind unul de altul:

Exemple: *Cărțile și revistele* erau pe raft. (S + S). În această propoziție se conțin două subiecte coordonate, legate între ele cu ajutorul conjuncției coordonatoare **și**.

Ela desenat **cerul** și **luna**. (Cd + Cd)

Vine **azi** sau **mâine**. (Cct + Cct)

Părțile de propoziție coordonate pot avea **aceeași funcție sintactică**.

Atunci ele constituie **părți de propoziție multiple**.

Exemplu: *Și munții, și izvoarele* răsunau sub cântecul păsărilor și foșnetul pădurii.

Raportul de inerență (interdependență)

Se mai identifică un raport specific de **interdependență**, stabilit între **subiect** și **predicat**, numit **inerență**.

Exemplu: *Ion nu mai vine*.

Raportul de coordonare se poate face prin **juxtapunere** (prin virgulă) și prin **jonctiune** (prin conjuncții coordonatoare: **copulative** – *și, nici*; **adversative** – *dar, iar, însa, ci*; **disjunctive** – *ori, sau, fie*; **conclusive** – *deci, asadar, prin urmare, în concluzie*). În plan semantic, legătura de coordonare constă în coexistența în timp și spațiu a obiectelor, fenomenelor sau în consecutivitatea acțiunilor.

Raportul de subordonare

Raporturi de subordonare se stabilesc între termenii propoziției (părțile de propoziție) și ai frazei (propozițiile) care îndeplinesc funcții sintactice diferite, unul dintre ei (termenul subordonat) depinzând de celălalt (termenul regent). **Exemplu:** *Picătura de apă găurește stânca...* (Liviu Rebreanu)

În această propoziție, termenii celor două grupuri de cuvinte *picătura de*

apă și găurește stâncă sunt legați printr-un raport de subordonare.

Raporturile de subordonare sunt de mai multe feluri:

– **subordonarea atributivă**: *picătura* (care?) **de apă** (termenul regent este un substantiv, iar termenul subordonat – un atribut);

– **subordonarea completivă** (care, la rândul ei, poate fi circumstanțială și necircumstanțială): *găurește* (ce?) **stâncă** (regentul este un verb, iar cuvântul subordonat, un complement direct).

La nivelul propoziției raportul de coordonare se stabilește între părți de propoziție de același fel, iar cel de subordonare între părțile secundare de propoziție și termenul lor regent.

Exemplu: *Omul harnic și priceput muncește în grădină.*

S+A+A+P+C

A+A (harnic și priceput) = raport de coordonare copulativă.

P (vb. muncește) + C (în grădină) = raport de subordonare.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Semnele de punctuație în frazele formate prin subordonare:

În frazele alcătuite prin subordonare, folosirea virgulei depinde de poziția propoziției subordonate față de propoziția regentă.

1. Se despart prin virgulă

a) Subordonatele așezate înaintea propoziției principale (regente)

Când propoziția subordonată este plasată înaintea regentei, ea se desparte prin virgulă.

Exemple:

- a) Dacă se va opri ploaia¹, vom merge în excursie.
- b) Când au apărut primele stele¹, satul devenise liniștit.
- c) Deși vântul bătea puternic¹, pescarii au ieșit pe mare.

b) Subordonatele care întrerup propoziția principală (regenta)

Când propoziția subordonată este intercalată în interiorul regentei, ea se izolează prin virgule.

Exemple:

- a) Copiii, fiindcă se apropia furtuna, au alergat spre casă.
- b) Bunicul, deși era foarte obosit, a continuat să povestească.
- c) Pădurea, când soarele a răsărit, părea fermecată.

2. Nu se despart prin virgulă

Nu se despart prin virgulă subordonatele aflate după propoziția principală și în imediata apropiere a verbului-predicat.

Exemple: *Eram încrezut că va fi totul bine.*

- a) Știam că prietenii mă așteaptă.
- b) Profesorul a explicat cum se formează curcubeul.
- c) Nimeni nu înțelegea de ce cerul devenise atât de întunecat.
- d) Am observat că păsările zburau foarte jos.
- e) Copiii au aflat unde va avea loc concursul.

Observație!

Virgula nu se pune între propoziția regentă și propoziția subordonată care completează direct sensul verbului. Subordonatele așezate înaintea regentei sau intercalate în interiorul acesteia se separă, de regulă, prin virgulă.

Explicații

a) *Cerul era întunecat, dar în depărtare se vedea lumina satului.*

Explicație: coordonare adversativă. Virgula se pune înaintea conjuncției „dar”.

b) *Când s-a auzit tunetul, oamenii au alergat spre adăpost.*

Explicație: raport de subordonare. Propoziția subordonată este așezată înaintea regentei, de aceea se desparte prin virgulă.

c) *Nu știm dacă trenul va ajunge la timp ori dacă va întârzia din cauza furtunii.*

Explicație: raport de subordonare. Nu se pune virgulă, deoarece subordonatele stau după regentă și sunt strâns legate de verbul „știm”.

d) *Am privit îndelung marea și am ascultat vuietul valurilor.*

Explicație: coordonare copulativă. Nu se pune virgulă înaintea conjuncției „și”.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește textul. Împarte textul în fraze, iar frazele în propoziții. Indică numărul părților de propoziție din fiecare enunț.

„Toamna coboară încet peste satul adormit, iar vântul, care trece printre copaci ca un mesager nevăzut, aduce miros de frunze uscate. Pădurea foșnește ușor și pare că spune povești vechi celor care o ascultă. Cerul, deși este acoperit de nori grei, mai lasă uneori raze palide peste dealuri. În depărtare, se vede o casă mică, iar fumul care iese din horn se ridică încet spre cerul cenușiu.”

2. Copiază textul. Subliniază subiectele și predicatele.

„Când se lasă seara, satul adoarme încet, iar lumina lămpilor palide se aprinde în ferestre. Copiii, care au alergat toată ziua prin grădină, intră în casele calde, iar părinții îi așteaptă în liniște. Pe uliță nu mai trece nimeni, doar vântul foșnește printre garduri.”

3. Stabilește raporturile de coordonare și subordonare în enunțurile de mai jos:

a) Frunzele cad și acoperă pământul ca o haină aurie.

b) Deși ploaia nu se oprește, oamenii merg mai departe prin satul liniștit.

c) Casa care se vede pe deal pare că veghează peste întreaga vale.

d) Vântul bate, iar cerul se întunecă repede.

4. Alcătuieste: două fraze în care subordonata să fie după propoziției principale și două – înaintea propoziției principale.

Folosește imagini artistice din natură (toamnă, ploaie, pădure, sat).

5. Îmbină propozițiile de mai jos pentru a forma fraze. Pune semnele de punctuație și indică tipul raportului sintactic.
- Pădurea tace. Frunzele șoptesc pe pământ.
 - Cerul este cenușiu. Ploaia se apropie încet.
 - Am privit satul. Era acoperit de ceață.
 - Casa stă liniștită. Fumul urcă spre cer.
6. Îmbină propozițiile principale cu cele subordonate în așa fel ca să obții fraze formate prin subordonare. Scribe aceste fraze, punând semnele de punctuație necesare.
- ✓ *Propozitii principale:* am să vin pe la tine, ne-am dus în Codrii Cosminului, în luna decembrie ziua mai era cald, am sperat, duminică nu s-a scăldat nimeni.
 - ✓ *Propozitii subordonate:* deși noaptea se lasă ger, unde ne-am odihnit toată ziua, dacă voi avea timp liber, fiindcă marea era zbuciumată, ca majoritatea elevilor din clasa noastră vor avea note foarte bune.
 - ✓ Faceți analiza morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
7. Alcătuieste trei fraze după schemele:
- PP+ PP+ PS; b) PP+ PS+ PP; c) PS+ PP+ PP.
8. Rescrie frazele de mai jos astfel încât:
- propoziția subordonată să devină principală,
 - propoziția principală să devină subordonată,
 - să se păstreze sensul.
 - Elevul care a muncit mult a reușit la examen.
 - Deoarece ploua, am rămas acasă.
 - Cartea pe care am citit-o m-a impresionat.
9. Subliniază propozițiile principale și încercuiește propozițiile subordonate. Precizează tipul fiecărei subordonate.
- „Deși ploaia bate neîncetat, drumul care duce spre sat rămâne deschis, iar oamenii care se întorc acasă grăbesc pasul pentru că se face tot mai frig.”
10. Citește textul. Analizează frazele și realizează schema fiecărei fraze.
- „Soarele apune și cerul se aprinde ca un foc liniștit. Pădurea, care pare adormită, ascunde viață în fiecare frunză, iar vântul care trece printre crengi șoptește ca un povestitor uitat un roman al vieții sale vesele, triste, interesante.”

II. LUCRU CU TEXTUL

1. Fapt interesant. Investigație creativă.

Citiți cu atenție textul.

Drumul lung al unei picături de miere

Pentru a obține un singur borcan de miere, albinele trebuie să adune nectar din milioane de flori. În spatele fiecărei picături de miere se ascunde o muncă impresionantă, realizată cu răbdare și organizare desăvârșită. Deși o floare

oferă foarte puțin nectar, albinele zboară neobosit din floare în floare, colectându-l zi după zi. În interiorul stupului, fiecare albină are o sarcină precisă: unele caută hrană, altele îngrijesc larvele, iar altele transformă nectarul în miere. Întreaga colonie funcționează asemenea unui mecanism perfect, în care fiecare contribuie la binele întregului stup. Aceste mici viețuitoare par să cunoască secretul cooperării și al disciplinei, deoarece nimic nu este făcut la întâmplare. Cu ajutorul

soarelui și al mișcărilor specifice prin care comunică între ele, albinele găsesc cele mai bogate surse de nectar și le indică și celorlalte direcția. Mierea obținută astfel este un aliment gustos și hrănitor, dar ci și o adevărată comoară a naturii, apreciată din cele mai vechi timpuri.

Privind viața albinelor, oamenii pot învăța cât de importante sunt munca în echipă, perseverența și armonia dintre membrii unei comunități.

Investigație creativă

1. Scrieți o pagină de jurnal în care să povestiți o zi din viața unei albine: căutarea florilor, drumul spre stup și munca alături de celelalte albine.
2. Realizați o schemă sau un desen sugestiv intitulat „*Drumul unei picături de miere*”, ilustrând etapele prin care nectarul se transformă în miere.
3. Alcătuiți un dialog imaginar între o albină și o floare despre importanța lor pentru natură și pentru viața oamenilor.
4. Explicați ce lecții pot învăța oamenii de la albine despre muncă, disciplină și cooperare. Argumentați prin exemple din text și din viața reală.
5. Creați un slogan sau un afiș ecologic prin care să îndemnați oamenii să protejeze albinele și natura.
6. Realizați o comparație între organizarea unui stup de albine și activitatea unei comunități umane (școală, familie, oraș).
7. Imaginați-vă că albinele ar dispărea pentru o perioadă. Descrieți consecințele acestui fapt asupra naturii și asupra vieții oamenilor.
8. Selectați din text expresiile artistice care descriu munca albinelor și explicați rolul lor în transmiterea mesajului textului.
9. Realizați o miniinvestigație cu tema „*Rolul albinelor în natură și în viața oamenilor*”, valorificând cunoștințe din: a) biologie (polenizarea plantelor); b) geografie (zone bogate în vegetație meliferă); c) educație civică (protecția mediului); d) matematică (estimarea cantității de miere produse într-un an). Prezentați rezultatele sub forma: unui poster; unei prezentări; unei scheme; sau a unui colaj ilustrativ.

10. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Horn** – s.n. Canal prin care ies fumul și gazele din sobă sau din vatră.
- ✚ **Lentilă** – s.f. Piesă de sticlă folosită în aparatele optice.
- ✚ **Indestructibil** – adj. Care nu poate fi distrus, dărâmat, nimic.
- ✚ **Meliferă** – adj. Plantă cu flori bogate în nectar și polen.
- ✚ **Estimare** – s.f. Evaluare (aproximativă) pe baza unor date incomplete.

§ 17. Fraza. Relațiile sintactice în frază (interdependență, coordonare și subordonare)

I. TERMINOLOGIE

raportul de coordonare
raportul de subordonare
interdependența (inerența)

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Aurul roșu al florii de Crocus – povestea șofranului

„Șofranul este una dintre cele mai scumpe și mai rare mirodenii din lume, obținut din florile de *Crocus sativus*. Pentru a produce doar un kilogram de șofran uscat, sunt necesare aproximativ 150.000–200.000 de flori, ceea ce explică valoarea sa ridicată. Fiecare floare are doar trei stigme roșii, iar acestea sunt culese manual, cu mare grijă, într-o perioadă foarte scurtă de timp, de obicei în doar două-trei săptămâni pe an, toamna.

Planta de șofran este delicată și înflorește pentru scurt timp, fiecare floare rezistând doar câteva zile. Din cauza muncii intense și a cantității mici de produs obținut, șofranul este adesea numit „aurul roșu”. În antichitate, era folosit și ca ingredient în mâncare, dar și ca vopsea, medicament și chiar parfum.

Astăzi, șofranul este cultivat mai ales în țări precum Iran, India și Spania, Iranul producând peste 80% din șofranul mondial. Gustul său este intens, ușor amar, iar aroma sa poate transforma complet un preparat culinar, chiar și în cantități foarte mici de doar 0,1-0,3 grame pe porție.

Șofranul rămâne o dovadă a răbdării umane și a legăturii dintre natură și cultură, fiind unul dintre cele mai prețuite daruri ale plantelor.”

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

- Delimitază textul în fraze și analizează structura fiecărei fraze.

- Identifică propozițiile principale și subordonate și stabilește relațiile sintactice.
2. Analizează raporturile sintactice din fraza:
„Șofranul este una dintre cele mai scumpe și mai rare mirodenii din lume, obținut din florile de Crocus sativus.”
 - precizează raportul dintre propozițiile implicite;
 - indică elementele de coordonare din structura propoziției.
 3. Construiește schema sintactică a frazei:
„Pentru a produce doar 1 kilogram de șofran uscat, sunt necesare aproximativ 150.000–200.000 de flori, ceea ce explică valoarea sa ridicată.”
 - identifică propoziția principală;
 - stabilește tipul subordonatei și mijlocul de realizare.
 4. Rescrie fraza prin transformarea unei părți de propoziție într-o propoziție subordonată.
„Fiecare floare are doar trei stigme roșii.”, transformă complementul într-o propoziție subordonată corespunzătoare.
 5. Identifică și explică raporturile de coordonare din enunțul: *„În antichitate, era folosit și ca ingredient în mâncare, dar și ca vopsea, medicament și chiar parfum.”*
 - precizează tipul coordonării; indică elementele corespunzătoare.
 6. Descompune fraza și analizează subordonatele:
„Gustul său este intens, ușor amăru, iar aroma sa poate transforma complet un preparat culinar, chiar și în cantități foarte mici.”
 identifică propozițiile; precizează raporturile dintre ele.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

FRAZA este o unitate sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele prin înțeles. O frază conține întotdeauna cel puțin două predicate.

Între propozițiile unei fraze se stabilesc raporturi sintactice de: **COORDONARE, SUBORDONARE, INTERDEPENDENȚĂ.**

RAPORTUL DE COORDONARE se stabilește între două propoziții de același fel – principale sau subordonate.

Felul raportului de coordonare:

- **juxtapunere** (prin virgulă)

Exemplu: Nu știu¹, nu înțeleg² ce l-a determinat la așa ceva.³

- **joncțiune** (prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale)

Exemplu: Mă mir¹ și nu înțeleg² cine te-a trădat.³

Mijloacele de realizare al raportului de coordonare:

Juxtapunerea – raport existent între:

- două sau mai multe propoziții principale:

Exemplu: Am studiat mult¹, am practicat², până am ajuns medic³.

- două sau mai multe propoziții secundare (subordonate), de același fel sau diferite: **Exemplu:** Unde nu-i cap,¹ vai de picioare².

Joncțiunea – prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale:

a) **copulative:** și, nici, precum și;

Exemplu: Știam¹ cine te-a invitat² și de ce te-a invitat³.

b) **disjunctive:** sau, ori, fie;

Exemplu: Asociația a organizat anul acesta ceva¹ sau n-a organizat?²

c) **adversative:** dar, iar, însă, ci;

Exemplu: Am pornit la drum¹ însă ploaia nu ne-a permis² să ajungem³.

d) **conclusive:** deci, prin urmare, în concluzie

Exemplu: A propus¹ să-l invite la activitate², deci va fi un eveniment reușit și binevetit pentru tinerii specialiști³.

RAPORTUL DE SUBORDONARE se stabilește între o propoziție principală și o propoziție subordonată sau dintre două propoziții subordonate.

1. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare:

a) **conjuncții subordonatoare:** că, să, ca să, dacă, de (când se poate înlocui cu dacă, să, încât), căci, deoarece, fiindcă, deși, încât;

b) **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:**

- terminate în **că:** măcar că, chit că, în afară că, din cauză că, din pricină că, în caz că, cu toate că, pentru că, mai ales că, pe motiv că, după ce că etc.;

- terminate în **să:** măcar să, până să, fără (ca) să, în loc să, înainte ca să etc.;

- terminate în **dacă:** chiar dacă, în caz dacă (rar);

- terminata în **de:** chiar de;

- în relativul **ce:** de vreme ce, în vreme ce, din moment ce, în timp ce, pe măsură ce, o dată ce, îndată ce, de îndată ce, imediat ce, numai ce, după ce, până ce.

2. **Pronume și adjective pronominale relative:** care, cine, ce, cât.

3. **Pronume și adjective pronominale nehotărâte:** oricare, oricine, orice, oricât.

4. **Adverbe relative:** unde, când, cum, cât.

5. **Adverbe și pronume nehotărâte:** oriunde, oricând, oricum, oricât.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Raportul de coordonare

Reguli importante:

Propozițiile coordonate prin „și”, „sau”, „ori” nu se despart, de obicei, prin virgulă. **Exemplu:** Am citit cartea și am rezolvat exercițiile.

Înainte de conjuncțiilor adversative „dar”, „iar”, „însă”, „ci” se pune virgulă.

Exemplu: Cerul era senin, dar vântul bătea puternic.

În coordonarea prin repetarea conjuncțiilor se folosește virgula: „ba..., ba...”, „fie..., fie...”, „sau..., sau...”. **Exemplu:** Ba râdea, ba plânea.

2. Raportul de subordonare

Reguli importante:

Subordonatele așezate după regentă și strâns legate de verbul acesteia nu se despart prin virgulă. **Exemplu:** Știu că vei veni.

Subordonatele așezate înaintea regentei se despart prin virgulă. **Exemplu:** Dacă plouă, rămânem acasă.

Subordonatele intercalate în interiorul regentei se izolează prin virgule. **Exemplu:** Bunicul, deși era obosit, a continuat drumul.

Propozițiile concesive și consecutive se despart, de regulă, prin virgulă, indiferent de poziție. **Exemplu:** Deși era târziu, copiii încă se jucau.

Propozițiile atributive explicative se despart prin virgulă, iar cele determinative nu. **Exemplu:** Cartea, pe care am cumpărat-o ieri, este interesantă. Cartea care este pe masă îmi aparține.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

1. Precizează cum sunt realizate raporturile dintre propozițiile ce alcătuiesc următoarele fraze.
 - a) Cerul s-a întunecat, a început ploaia și drumurile au rămas pustii.
 - b) Ori vii cu noi, ori rămâi acasă și aștepti până dimineață.
 - c) Vântul bătea peste câmpii, iar frunzele cădeau ușor, eu ascultam tăcerea serii și urmăream al norilor zbor.
 - d) Sub luna rece și senină pădurea pare un palat, iar râul care-o luminează curge încet și neclintit.
2. Identifică raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare:
 - a) Mă opresc^{1/}, privesc cerul^{2/} și încerc^{3/} să înțeleg^{4/} de ce s-a schimbat vremea^{5/}.
 - b) Timpul trece repede^{1/}, așadar folosește-l cu înțelepciune^{2/} și păstrează doar amintirile frumoase^{3/}.
 - c) Când clopoțelul răsună^{1/}, elevii intră în clasă^{2/}, își pregătesc caietele^{3/} și așteaptă^{4/} ca profesorul să înceapă lecția^{5/}.
3. Analizează frazele de mai jos și precizează tipul propozițiilor.
 - a) Mi-a fost teamă la decolare, deoarece nu mai călătorisem cu avionul.
 - b) Ne-am fixat centurile, pentru eventualitatea în care ar apărea turbulențe.
 - c) Imediat ce am ajuns la destinație, am contactat familia.
 - d) Deși zborul a durat mult, experiența m-a impresionat.
 - e) În avion am întâlnit stewardesele care ne-au ghidat spre locuri.
 - f) M-am așezat acolo unde se vede cel mai bine peisajul.
 - g) Norii plutesc pe cer asemenea insulelor risipite în ocean.
 - h) Mi-am organizat călătoria după cum

am dorit.

i) Companiile aeriene aplică diverse măsuri pentru a evita ris-curile.

4. Analizează frazele și precizează tipul propozițiilor și raportul sintactic.

a) Organizatorii au suspendat competiția din cauza vremii reci.

b) M-am speriat fiindcă am auzit un sunet neobișnuit.

c) Am mers la agenție ca să cumpăr bilete de vacanță.

d) Irina călătorește la București și va rămâne acolo două săptămâni.

e) Aș merge la film, dar nu am găsit locuri disponibile.

f) Mi-am pregătit hainele, m-am încălțat, mi-am luat geanta; am uitat însă telefonul acasă.

g) Știu locul unde vom merge în excursie.

h) Am aflat elevii care au participat la concursul de istorie.

5. Analizează frazele: subliniază predicatele, evidențiază elementele de relație, separă propozițiile, stabilește tipul lor și rolul conectorilor.

a) Ana și Maria merg la patinoar, alunecă pe gheață și exersează sărituri deoarece se pregătesc pentru un concurs județean.

b) Vreau să merg la schi când voi avea liber la sfârșit de săptămână, pe care îl aștept de mult.

c) Sorin și Radu sunt serioși, rezolvă multe exerciții la matematică și cer explicații profesorului, fiindcă vor participa la olimpiadă.

d) Mă gândesc să plec la bunici când va fi aniversarea lor, pe care o sărbătoresc anual.

e) Mănânc fructe și beau sucuri naturale, deși nu îmi plac, însă respect recomandările mamei.

f) Avionul a decolat, a urcat spre nori și am observat că orașul de jos părea un mozaic colorat.

6. În extele propuse subliniază predicatele, marciază elementele de relație, desparte frazele în propoziții și realizează schema fiecărei fraze.

a) M-am întâlnit cu Dan în urmă cu două săptămâni și i-am spus, cu emoție, că mi-aș dori să găsesc romanul despre care discutaserăm.

b) Nu știu cât am dormit, dar am visat că un prieten, rar întâlnit în lume, îmi atingea fruntea și mâinile reci.

c) La nașterea fratelui meu mai mic, pe care toți îl îndrăgim, tata a decis să ne mutăm într-un apartament mai spațios, deoarece suntem o familie numeroasă și nu avem suficient loc în două camere.

d) Drumul pe care trebuia să mergem se ondula printre stâncile ce ne înconjurau traseul, iar părea că este bătătorit doar de urmele animalelor sălbatice.

7. Alcătuiește fraze în care să respecti următoarele cerințe:

a) două propoziții principale aflate în raport de coordonare adversativă;

b) o frază care conține o propoziție subordonată introdusă printr-un adverb relativ;

- c) două propoziții secundare aflate în raport de coordonare prin juxtapunere (fără conjuncție).
8. Alcătuieste trei propoziții / trei fraze în care părțile de propoziție / propozițiile să se afle în raport de coordonare prin:
- conjuncții copulative, b) conjuncții adversative.
9. Identifică felul fiecărei propoziții din frazele de mai jos, precizând raporturile existente între acestea:
- Tată, am crescut în palatele tale, m-am plimbat înastă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut niciodată gusta din ele. (*Petre Ispirescu*)
 - Stătu o clipă; își acoperi gura cu mâinile, ca să nu țipe, se întoarse pe loc și dispăru. (*Mihail Sadoveanu*)
10. Alcătuieste propoziții după următoarele scheme:
- S / subst. + Atr. / pronume + PN / a fi + adj.
 - Atr. adj. / adj. + S / subst. + Atr. subst. / subst. + PV / verb + C.C.de loc / adverb
 - C.C.de timp / adverb + C.C.de loc / subst. + S / pronume + PV / verb + C.D. / subst.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Investigație creativă.

Citiți cu atenție textul.

Banana: o formă născută din lumină

Bananele au forma lor curbată din cauza modului în care cresc și a felului în care reacționează la lumină și gravitație. Ele nu se dezvoltă direct în jos, ca multe alte fructe, ci își schimbă direcția pe parcursul creșterii. Acest fenomen este cunoscut sub numele de geotropism negativ.

Totul începe cu floarea de bananier, un mugur mare, de culoare mov, care atârna spre sol. După deschiderea florii, fructele tinere pornesc inițial în jos, dar apoi își modifică direcția și încep să crească în sus, spre lumină. Această curbare continuă este cea care le dă forma specifică de semilună. Dacă planta n-ar fi influențată de lumină, bananele ar rămâne drepte.

Din punct de vedere biologic, acest comportament ajută planta să supraviețuiască în pădurile tropicale, unde este mai puțină lumină. Fructele care cresc în sus reușesc să ajungă mai bine la razele soarelui, evitând umbra frunzelor mari ale bananierului și ale vegetației din jur. Un rol important îl au hormonii de creștere numiți auxine. Aceștia se

distribuie inegal în fruct, determinând o creștere mai rapidă pe o parte decât pe cealaltă. Această diferență de creștere forțează banana să se curbeze treptat spre sursa de lumină. Interesant este faptul că bananierul nu este un arbore, ci o plantă erbacee uriașă. „Trunchiul” său este, de fapt, un pseudotulpină formată din frunze suprapuse, fără structură lemnoasă. Această construcție trebuie să susțină ciorchini grei de banane, iar orientarea fructelor contribuie la un echilibru mai bun al plantei.

Ciorchinii sunt formați din mai multe grupuri numite „mâini”, iar fiecare banană este denumită „deget”. La început, fructele sunt verzi și drepte, însă imediat ce se dezvoltă în afara florii, începe procesul de curbare determinat de lumină. Nu toate bananele au aceeași formă. Soiul cel mai răspândit, Caven-dish, are o curbură moderată, dar există varietăți sălbatice care pot fi aproape drepte sau mult mai arcuite, în funcție de condițiile de mediu și de genetică.

1. Citiți textul și identificați în text:

- două fraze cu **coordonare**, două fraze cu **subordonare**, o frază cu **mai multe tipuri de relații sintactice**

2. Răspundeți:

- Cum explică textul fenomenul de *geotropism negativ* printr-o frază complexă?
- De ce sunt necesare frazele cu subordonare pentru a descrie procese științifice?
- Identificați o frază în care sunt combinate explicații biologice și relații sintactice multiple.

5. **Mini-proiect: „Fraza ca sistem viu”** Realizați o schemă vizuală (desen sau tabel) în care să comparați relațiile din frază cu „rețeaua de creștere a bananierului”. Explicați cum: coordonarea = „ramuri egale”, subordonarea = „dependență de un element central”, interdependența = „echilibrul plantei”.

6. **Realizați un poster sau fișă A4** cu titlul: **„Fraza – ca o plantă vie: interdependență, coordonare și subordonare în natură și limbaj”**.

7. **Identificați în text:** 2 fraze care explică un fenomen biologic,
2 fraze care explică o cauză și un effect.

8. Explicați de ce autorul folosește:
fraze cu mai multe propoziții,
propoziții subordonate multiple.

9. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Geotropism** – s.n. Creșterea plantelor sub influența gravitației.
- ✚ **Mirodenie** – s.f. Părți de plante folosite pentru gust și aromă în bucate.
- ✚ **Palid** – adj. Lipsit de culoare; slab colorat, fără strălucire.
- ✚ **Gravitație** – s.f. Forța care atrage corpurile spre Pământ.
- ✚ **Turbulență** – s.f. mișcare dezordonată, agitată a aerului, apei (fluidelor)

§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice (flexiunea, joncțiunea, juxtapunerea, topica, inotația și pauza)

I. TERMINOLOGIE

mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în propoziție:

- flexiunea	- topica
- juxtapunerea	- intonația
- joncțiunea	- pauza

II. LUCRU CU TEXTUL

► Citește cu atenție textul:

Iarna

Iarna a sosit peste sat ca o regină îmbrăcată în mantie de argint, iar cerul a început să cearnă fulgi mari și strălucitori. Zăpada acoperea casele, drumurile și copacii, de parcă întreaga lume ar fi fost pictată în alb. Pădurea tăcută își dormea somnul de iarnă, iar brazii păreau niște uriași care vegheau liniștea nopții. Vântul alerga printre crengile înghețate și șoptea povești misterioase la ferestrele oamenilor.

În fiecare dimineață, copiii ieșeau veseli în curți, râdeau cu poftă și aruncau bulgări de zăpadă, în timp ce obrații lor deveneau roșii ca merele coapte. Unii construiau oameni de zăpadă, alții se dădeau cu sania pe deal, iar glasurile lor cristaline răsunau în văzduhul rece. Deși gerul mușca fără milă din mâinile trecătorilor, nimeni nu părea supărat, deoarece frumusețea iernii încălzea sufletele tuturor.

Seara, fumul se ridica alene din hornuri, și lumina galbenă a ferestrelor făcea satul să pară desprins dintr-un basm. Bunicile pregăteau ceai fierbinte și cozonaci aromați, iar copiii ascultau cu uimire povești despre iernile de altădată. Din depărtare se auzeau clopoțeli unei sănii, care sunau ca un cântec fermecat al iernii. Cerul era plin de stele sclipitoare, iar luna lumina zăpada asemenea unui felinar uriaș.

Astfel, iarna transforma satul într-un tărâm al liniștii și al bucuriei, unde fiecare fulg părea o mică minune coborâtă din înaltul cerului.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text două fraze construite prin coordonare.

2. Transcrie o frază care conține o propoziție subordonată.
3. Precizează felul relației sintactice din fraza: „*Vântul alerga printre crengile înghețate și șoptea povești misterioase la ferestrele oamenilor.*”
4. Găsește o propoziție subordonată introdusă prin conjuncția „*deoarece*”.
5. Identifică o frază în care apare raportul de *interdependență* dintre subiect și predicat.
6. Alcătuieste schema frazei: „*Deși gerul mușca fără milă din mâinile trecătorilor, nimeni nu părea supărat.*”
7. Explică rolul conjuncției „*iar*” în două exemple din text.
8. Identifică și numește două figuri de stil utilizate în text.

Să descoperim!

- ✓ Ce raporturi sintactice există între structurile evidențiate din propoziția: „N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / **Geniu**-ți romantic, **munții** în lumină, / **Văile** în flori...” (Mihai Eminescu)

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice pot fi:

- ✓ **fonetice** (*intonația și pauză*) – redate grafic prin semne de punctuație (*virgulă, punct și virgulă, linie de pauză*);
- ✓ **morfologice** (*flexiunea – forma de genitiv a atributului, de exemplu, și acordul*);
- ✓ **sintactice** (*topica și joncțiunea* (apelul la elemente suplimentare – *instrumente gramaticale: prepoziții, conjuncții, pronume și adverbe relative*)).

➤ Intonația

Prin **intonație** pot fi exprimate raporturi sintactice. Propozițiile, fiind unele și aceleași, pot avea datorită intonației un conținut diferit.

Exemplu: Ea cântă. Ea cântă? Ea cântă! s. a.

➤ Pauza

Un alt mijloc fonetic, afară de intonație, este **pauza**. Pauzele se fac după anumite grupuri de cuvinte, având durată diferită. *Intonația și pauza* nu apar niciodată singure, dar însoțesc obligator celelalte mijloace de realizare a raporturilor sintactice.

Intonația și pauza au o mare importanță practică la înțelegerea justă a unui enunț, text.

Exemplu: Ilie scoate apă din fântână.

dar: Ilie, scoate apă din fântână!

Atenție!

Flexiunea este cel mai răspândit mijloc de redare a raporturilor sintactice.

Flexionarea substantivului, adjectivului, pronumelui, numeralului se numește **declinare**. Flexionarea verbului – *conjugare*.

Exemplu: *Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăritic...* (Mihai Eminescu)

Cuvintele din acest exemplu nu apar cu forma pe care o au ele în dicționar, ci cu formele cerute de raporturile semantice dintre noțiunile respective: *ră-*

sare pe un deal (sens circumstanțial de loc), răsare ca o vatră (sens circumstanțial de mod), vatră de jărat (sens atributiv).

Topica

Un loc important îl are și **topica**, deși în limba română aceasta nu este fixă.

Există o **topică** așa-zis **canonică**, orientativă prin care se urmărește formarea unor enunțuri considerate „corecte” (de la care există însă numeroase abateri, în funcție de dorința vorbitorului de reliefare a uneia sau a alteia dintre părțile enunțului).

Astfel, în mod obișnuit, se consideră:

Propoziția simplă este alcătuită după schema:

S+P (v/n).

Propoziția dezvoltată poate fi alcătuită după schema:

S (+/- A) + P(v/n) +/- C (d/i/ag/circ.) etc.

Atributele adjectivale stau după termenul regent, doar cele exprimate prin *numerale cu valoare adjectivală* se așază înaintea substantivului determinat;

De asemenea *atributele adjectivale* exprimate prin *adjective pronominale demonstrative/nehotărâte*:

Exemplu: copii **cumînți**; dar: **doi** copii/**acești** copii; **alți** copii.

Complementele stau de obicei după termenul regent:

Exemple: L-am văzut **pe prietenul** tău.

I-am vorbit **mamei** tale.

➤ **juxtapunerea** (prin semne de punctuație)

Exemplu: Munca ne scapă de trei mari rele: *de urât, de fapte rele, de sărăcie.*

➤ **joncțiunea** (conjuncții sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare)

➤ **Conjuncții coordonatoare:**

copulative: *și, nici, precum și (locuțiune);*

adversative: *dar, iar, însă, ci;*

disjunctive: *ba..., ba....; ori..., ori...; fie..., fie...;*

conclusive: *deci, așadar, prin urmare (locuțiune).*

– **coordonarea copulativă:**

Exemplu: *Și câmpiile, și dealurile, și văile erau pline de un murmur surd.*

– **coordonarea disjunctivă:**

Exemplu: Probabil, asta se întâmpla într-un sfârșit de iarnă sau la începutul primăverii. (*Octavian Paler*)

– **coordonarea adversativă:**

Exemplu: Câinele nu fuge de colac, *ci* de ciomag. (*Folclor*);

– **coordonarea conclusivă:**

Exemplu: Creștinul este liber, *așadar* fericit.

NOTĂ!

Se pune *virgulă* înaintea *conjuncțiilor coordonatoare adversative, conclusive, precum și între conjuncțiile disjunctive.*

a) Și firul tău se rupe des, / **Căci** gânduri te frământă. (*George Coșbuc*)

- b) **Fie** că va sosi azi, / **fie** că va sosi mâine, **dar** trebuie să ne pregătim.
 c) Andrei studiază muzica, **deci** va deveni muzicant.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația reprezintă un alt aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin **pauză, intonație, accent**).

➤ Analizează din punct de vedere sintactic frazele de mai jos (identifică cuvintele determinate, atributele și complementele, tipurile propozițiilor și raporturile sintactice dintre ele). Motivează utilizarea semnelor de punctuație.

a) Melodia este cântată de elevi, însă provine din vremuri îndepărtate.

b) Ascultă sfatul celui care are experiență, dar ține seama și de opiniile celorlalți. c) Mama va pregăti bucate

gustoase și va coace prăjituri pe care nu le-ai mai gustat și nici nu le-ai mai văzut vreodată. d) *Oferă-ne* liniște și armonie, ca să avem parte de tot ce ne

trebuie atunci când ne dorim mai mult, *dă-ne* bucurie pentru a putea fi fericiți. e) Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n țara mea. f) Puhoaietele supărate porniră la vale, viforul furios geme și urlă, fulgerele spintecă văzduhul. Ploaia își picură argintul peste văz-

duhul de aur, iar doi pui de rândunica stau lângă un stuf de papură.

➤ Explică scrierea cu cratimă a cuvintelor evidențiate.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Analizează fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind *felul propozițiilor raporturile sintactice (de coordonare sau subordonare)* și mijloacele de realizare ale acestora (*conjuncții, pronume relative etc.*):

- a) Ghidul explica trăsăturile monumentelor care trebuiau să fie restaurate.
 b) Radu și sora lui preferă sportul, iar Ioana și tatăl ei aleg adesea pictura.
 c) Am vizitat muzeul, însă nu am reținut toate detaliile istorice.
 d) Merg în laboratorul de chimie ca să fac experimentul, deși nu am înțeles perfect toate instrucțiunile.

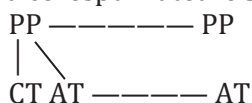
2. Precizează cum sunt realizate raporturile dintre propoziții (*coordonare prin juxtapunere/joncțiune sau subordonare*) în următoarele fraze:

- a) Oamenii se adunaseră în jurul bătrânului învățător, care le vorbea despre vremurile când dreptatea era o rânduială sfântă pentru toți, deși știa bine că tinerii de azi nu mai cred în poveștile bătrânești.
 b) – De două ori am încercat să trec puntea înainte de furtună și m-am oprit la moară, până când morarul, care dorea cu tot dinadinsul să mă găzduiască, a trimis băieții de m-au strigat și m-au poftit în casă.

3. Subliniază predicatele din frazele de mai jos, indică prin săgeți propozițiile regente (*de la elementul regent către subordonată*), iar apoi realizează schema frazei, explicând tipul relațiilor sintactice dintre ele:

- a) Turistul admira peisajul ce se deschidea în fața lui, dar nu îndrăznea să facă fotografii. b) Romanul ei pe care îl citește cu pasiune îi trezește amintiri vechi și o determină să scrie.
4. Alcătuiește fraze în care pronumele relativ *cine* să introducă 3 subordonate diferite.
5. Alcătuiește fraza corespunzătoare schemei:

6. Analizează sintactic frazele de mai jos, identificând mijloacele de realizare a relațiilor sintactice (*flexiunea, jonctiunea, juxtapunerea, topica, intonația și pauza*). Precizează rolul fiecăruia.

- a) Elevii clasei a IX-a au lucrat cu atenție la exercițiile de gramatică propuse de profesor, respectând indicațiile primite la începutul orei. b) Profesorul a explicat regulile noi de punctuație, iar elevii au notat în caiete exemplele oferite și au pus întrebări suplimentare. c) În timpul activității, s-a făcut liniște deplină în clasă, toți elevii ascultau cu interes explicațiile și încercau să înțeleagă conținutul lecției. d) Ai înțeles tot ce ți-am explicat la lecția de astăzi sau mai ai nevoie de explicații suplimentare din partea profesorului?
7. Stabilește tipul de relație sintactică (*jonctiune sau juxtapunere*) dintre

propozițiile din frazele de mai jos și argumentați răspunsul.

- a) Afară ploua mărunț de mai multe ore, vântul rece bătea cu putere, iar copacii din curtea școlii se îndoiu sub rafale. b) Știu că ai învățat conștiincios pentru testul de limba română și că vei obține un rezultat foarte bun. c) Elevii au intrat în clasă, s-au așezat în bănci și au început să rezolve exercițiile fără întârziere. d) Am observat că nu ai fost atent la explicații, de aceea ai întâmpinat dificultăți în rezolvare.

8. Rescrie frazele de mai jos modificând topica unor părți de propoziție. Explică ce efect stilistic sau de sens produce schimbarea:

- a) Profesorul de limba română a explicat cu răbdare și claritate regulile complicate ale frazei. b) Elevii din clasă au analizat cu atenție textul literar propus pentru studiu. c) Bunica pregătea în fiecare seară, cu

multă grijă, cina pentru noi. d) Copiii ascultau în liniște povestea fascinantă spusă de bunicul lor.

9. Citește expresiv enunțurile și explică rolul intonației și al pauzei în transmiterea sensului. Indică semnele de punctuație corespunzătoare.

a) Spune-mi te rog dacă ai terminat tema pentru mâine sau mai ai nevoie de ajutor suplimentar din partea mea. b) Nu am spus niciodată că nu te cred dar aștept dovezi clare pentru afirmațiile tale. c) Dacă vei învăța constant și cu seriozitate vei reuși să obții rezultate foarte bune la examenul final. d) Oprește-te imediat nu continua să vorbești până nu termini de ascultat explicația profesorului.

10. Reformulează frazele de mai jos astfel încât să schimbi mijlocul de realizare a relațiilor sintactice indicat în paranteză. Analizează apoi diferențele apărute în structură și sens.

a) Elevii au rezolvat sarcinile date de profesor cu multă atenție și au verificat răspunsurile înainte de a le preda. (*schimbă juxtapunerea în joncțiune*)

b) Profesorul explică clar regulile, elevii ascultă și notează ideile importante în caiete. (*introdu conjuncții pentru a realiza joncțiunea*)

c) După terminarea orei, elevii au ieșit în liniște din clasă, respectând indicațiile primite de la diriginte. (*modifică topica pentru accent expresiv*)

d) Ai înțeles explicația profesorului sau mai ai nevoie de o reluare a exemplelor? (*transformă enunțul astfel încât intonația să fie redată printr-o afirmație și o explicație*)

e) Elevii, în timpul activității, au lucrat organizat și au colaborat eficient între ei. (*modifică topica pentru a schimba accentul logic al enunțului*)

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți textul și rezolvați sarcinile propuse:

Lebăda care sfidează timpul

„Robotul steampunk” este o lebăda de argint care funcționează fără electricitate, fără baterii, fără nicio tehnologie modernă. Această lebădă se mișcă deja de 250 de ani. A fost creată la Londra, în anul 1773. Argint masiv, 2000 de piese și 3 mecanisme care trebuie a fi puse în funcțiune manual.

Lebăda funcționează și astăzi și este activată o dată pe zi la Muzeul Bowes. Apa de sub lebădă nu este apă adevărată. Sunt tije de sticlă care se învârt în direcții opuse. Când lebăda își coboară gâtul și „prinde” un pește, ea nu atinge niciunul dintre cei șapte pești de argint care plutesc în râu. Peștele pe care îl înghite a fost ascuns în ciocul ei încă de la început. Îl „scurpă”, se prefăce că l-a

prins și îl ascunde din nou.

Lebăda realizată din argint „curat” cântărește între 25 și 30 de kilograme și este alcătuită din peste 700 de componente, fără a include șuruburile și elementele de fixare. Aceasta are 99 de frunze din argint, 113 inele argintii ale gâtului și 141 de tije din sticlă. Astfel de

figurine mecanice din argint din se-colul al optsprezecelea l-au inspirat pe Charles Babbage, pe când acesta avea doar zece ani. Iar mai târziu, el a creat prima mașină capabilă să calculeze fără ajutorul omului – strămoșul computerului modern. Așadar, „strămoșii roboților” au inspirat omul care a pus bazele tehnicii de calcul.”

I. Cerință. Identificați în primele două alineate ale textului:

- Două situații în care propozițiile sau părțile de propoziție sunt legate prin **juxtapunere** și explicați rolul virgulei în aceste cazuri.
- Două situații în care relația sintactică se realizează prin **jonctiune** (indicați cuvintele de legătură/jonctivele folosite și tipul de raport pe care îl stabilesc).

II. Cerință. Analizați enunțul: „*Această lebădă se mișcă deja de 250 de ani.*”

- Explicați cum se realizează relația sintactică dintre determinat (*lebădă*) și determinant (*această*) prin intermediul *flexiunii*.
- Ce s-ar întâmpla cu forma adjectivului demonstrativ dacă am trece substantivul la plural? Alcătuiți enunțul modificat.

III. Cerință. Continuați ideile din text prin redactarea unui scurt text (de 80-100 de cuvinte) în care să valorificați informații suplimentare despre roboți și începuturile tehnologiei, folosind date istorice sau curiozități studiate la orele de fizică, istorie, informatică și tehnologii.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Felinar** – s.n. Obiect de iluminat cu petrol și fitil și cu un glob de sticlă.
- **Tărâm** – s.n. Meleag, regiune, ținut.
- **Puhoi** – s.n. Cantitate mare de apă care curge cu repeziciune și forță.
- **A sfida** – vb. A înfrunta pe cineva cu dispreț, cu ostentație; a amenința.
- **Tijă** – s.f. Bară subțire, lungă și rigidă, realizată din metal, lemn, sticlă.

§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

predicat: *verbal*

nominal: *nume predicativ*
verb copulativ

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Sufletul munților – între știință și legendă

Munții au fost mereu considerați simple forme de relief, dar și o prezență vie cu „suflet”, tăcută, dar puternică, care inspiră respect, teamă și admirație. De-a lungul timpului, munții au devenit simboluri ale stabilității, ale eternității și ale legăturii dintre pământ și cer.

Din punct de vedere științific, munții sunt formați prin mișcarea plăcilor tectonice. Când acestea se ciocnesc, scoarța Pământului se ridică și formează lanțuri muntoase. De exemplu, Munții Himalaya continuă să crească și astăzi, cu câțiva metri pe an, din cauza presiunii dintre plăcile tectonice. Această „creștere lentă” le dă o viață geologică proprie, ca și cum munții ar respira în ritmul Pământului.

Munții își pot crea propriul climat. Altitudinea influențează temperatura și precipitațiile: cu cât urci mai sus, cu atât aerul devine mai rece. De aceea, pe un singur munte poți întâlni mai multe „etaje climatice” la bază păduri verzi, iar spre vârfuri, zăpezi permanente. În Carpați, de exemplu, diferențele de temperatură dintre bază și vârf pot depăși 10-15 grade Celsius.

Munții sunt și „fabrici de apă” ale naturii. Aici se formează numeroase izvoare și râuri, deoarece zăpada și ploile se acumulează și se topesc treptat. Fără munți, multe regiuni ar fi lipsite de apă dulce. De aceea, ei sunt numiți adesea „turnurile de apă ale continentelor”.

În cultura populară, munții au fost mereu locuri misterioase. Legende vorbesc despre spirite ale pădurii, balauri ascunși în peșteri sau comori păzite de forțe nevăzute. În multe tradiții, vârfurile munților sunt considerate sacre, pentru că se apropie cel mai mult de cer și de divinitate.

Un alt aspect fascinant este că munții „vorbesc” prin ecou. Sunetul se reflectă între versanți, creând impresia că muntele răspunde. Acest fenomen a

alimentat de-a lungul timpului ideea că munții au o conștiință proprie, că ascultă și răspund oamenilor.

Deși par nemișcați, munții sunt în continuă transformare. Vântul, ploaia, înghețul și dezghețul modelează încet stâncile, schimbându-le forma în milioane de ani. Astfel, fiecare munte este o poveste vie a Pământului, scrisă în piatră, gheață și timp.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Analizează primul alineat din text și identifică toate predicatele verbale și nominale. Precizează pentru fiecare predicat: verbul de legătură sau verbul predicativ, forma gramaticală și rolul său în exprimarea ideii despre munți.
2. Selectează din text cel puțin 5 enunțuri și stabilește tipul predicatului din fiecare (verbal sau nominal).
3. Analizează fraza: „*Munții au fost mereu considerați simple forme de relief, dar și o prezență vie...*” Identifică predicatul și stabilește tipul lui.
4. Din fragmentul despre Himalaya, identifică toate predicatele și clasifică-le în verbale și nominale. Precizează ce indică fiecare predicat: acțiune, stare, transformare sau caracteristică geologică.
5. Analizează enunțurile care descriu clima munților. Stabilește tipul predicatelor și efectuează analiza lor morfologică.
6. Analizează următoarele enunțuri din text și stabilește tipul predicatului, explicând pe scurt rolul fiecăruia în descrierea munților: „*Munții au devenit simboluri ale stabilității.*” / „*Munții sunt formați prin mișcarea plăcilor tectonice.*” / „*Munții își pot crea propriul climat.*” Arată cum alternează predicatul verbal cu cel nominal pentru a reda atât acțiunea.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Părțile principale ale propoziției sunt: SUBIECTUL și PREDICATUL.

PREDICATUL esre partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire.

Predicatul se clasifică în:

- **predicat verbal;**
- **predicat nominal**

REȚINE!

PREDICATUL VERBAL arată ce face *subiectul* și îi atribuie acestuia o acțiune. Întrebările predicatului verbal: *ce face subiectul?, ce se spune despre subiect?*

Exemplu: La mijloc de codru des
Toate păsările ies. (Mihai Eminescu)

Predicatul verbal este exprimat prin verbe la moduri personale:

- Indicativ: *citesc, citeam, citii, am citit, citisem, voi citi*;
- Imperativ: *citește*;
- Conjunctiv: *să citesc, să fi citit*;
- Condițional-optativ: *aș citi, aș fi citit*.

Verbele la modurile personale (predicative), atât la diateza activă, cât și la diateza pasivă sau reflexivă pot îndeplini funcția sintactică de **predicat verbal.**

Exemple: Pasărea **zboară** spre înălțimi. (diateza activă)

Pasărea **se pregătește** de zbor. (diateza reflexivă)

Pasărea **a fost admirată** de către toți copiii. (diateza pasivă)

Soarele **se prevede** printre nori. (diateza pasivă)

Predicatul verbal este exprimat prin:

- **verb predicativ, la un mod personal:** Elevul *citește* o carte.
- **locuțiune verbală:** Iar boierul *a înghițit gălușca*¹ /și *a tăcut molcum*²./
- **interjecție cu valoare verbală (predicativă):** Eu zvârrr chibriturile din mână și țuști la spatele lui Zaharia. (*Ion Creangă*)
- **adverb:** *Pesemne*¹/ *va ploua*²./
- **locuțiune adverbială predicativă:** *Fără doar și poate*, că va veni.
- **verb nepredicativ (impersonal) cu valoare imperativă:**

Exemple: *A nu se trece* strada în locuri interzise! *De revăzut* rezolvarea!

În următoarele construcții, formate cu verbul a fi: *mi-e dor, ți-e frig, i-e sete, le e frig, vă este lene, le este rușine, e iarnă, este luni* verbul *a fi* este verb predicativ și formează predikat verbal; substantivul care însoțește verbul este subiect. **Exemple:** *Mi-e dor de satul natal. Ți-e frig afară.*

PREDICATUL NOMINAL atribuie subiectului o însusire, o caracteristică sau calitate și arată cine este, ce este sau cum este subiectul.

Răspunde la întrebările: *cine este? ce este? cum este?* adresate subiectului.

Predicatul nominal este alcătuit din: - **verb copulativ + nume predicativ.**

Verbele copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

Exemplu: Mama este profesoară. (**S + vb. cop. + n.p.**)

Verbele copulative sunt:

<i>a fi</i>	<i>a deveni</i>	<i>a ajunge</i>
<i>a se face</i>	<i>a ieși</i>	<i>a rămâne</i>
<i>a părea</i>	<i>a însemna</i>	<i>a se naste</i>
<i>a se prefăce</i>	<i>a se numi</i>	<i>a se chema etc.</i>

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică subiectul.

Numele predicativ este de două feluri:

- **simplu**, cand este exprimat printr-o singura parte de vorbire:

Exemplu: El este harnic.

- **multiplu**, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele: **Exemple** El este harnic si disciplinat.

Atenție!

Verbul *a fi* este predicat verbal când are sensul de:

a exista *a merge*
a se afla *a proveni*
a se găsi

Era (predicat verbal) pe la sfârșitul lunii.

A deveni este tot timpul verb copulativ.

Fratele meu *a devenit inginer*. (predicat nominal)

Numele predicativ este exprimat prin:

a) substantiv în cazurile Nominativ, Genitiv (cu sau fără prepoziție), Acuzativ (cu prepoziție) și Dativ (cu prepoziție) sau **locuțiune substantivală**:

Ea este elevă. (N.)

Cartile sunt ale lui Ion. (G.)

Florile sunt pentru mama. (Ac.)

Lucrarea a fost conform planului. (D)

Asta înseamnă nebăgare de seamă. (locuțiune substantivală)

b) adjectiv la orice grad de comparație, în cazul Nominativ sau **locuțiune adjectivală**: *Marin este cel mai silitor*.

Obiectul acesta este cel mai de preț. (locuțiune adjectivală)

c) pronume de orice fel, în aceleași cazuri ca și substantivul sau **locuțiune pronominală**: *Prietenul meu este acesta*. (N.)

Toți au fost contra lor. (G.)

Cărțile nu sunt pentru nici unul dintre voi. (Ac.)

Si el este asemenea lor. (D.)

El a devenit nu știu ce pe la o întreprindere. (loc. pronominală)

d) numerele diferite în aceleași cazuri ca și substantivul:

El este al doilea. (N)

Am fost împotriva amândurora. (G.)

Diploma este pentru primul dintre câștigători. (Ac.)

Și tu esti aidoma celor doi. (D.)

e) verb, la modurile infinitiv, participiu, supin și gerunziu acordat sau **locuțiune verbală**: *Datoria noastră este de a învăța*.

Poezia este de memorat.

Pădurea este înverzită.

Rana era sângerândă.

Dorința lui e de a-și aduce aminte. (locuțiune verbală)

a) adverb sau locuțiune adverbială: *El este altfel*.

Este cu neputință să ajungem acolo.

Este cu neputință să faci un asemenea lucru. (locuțiune adverbială)

n) interjecție: *Este vai de noi*.

Atenție!

Există situații când verbul copulativ sau numele predicativ se poate subînțelege: *Harnici sunt băieții, dar mai harnice, fetele.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Între predicat și subiect sau între verbul copulativ și numele predicativ nu se folosește virgula când între ele nu sunt intercalate alte părți de propoziție:

Exemplu: *Bunelul îmi spune povești.*

Dacă între predicat și subiect se intercalează un complement circumstanțial sau o apozitie și subiectul se află înaintea predicatului aceste unități sintactice se izolează între virgule:

Exemplu: *Povestea plină de mister [,] în mijlocul codrului [,] aduce înfiorări pe chipurile lor.*

Virgula se folosește între numele predicativ și subiect pentru a marca lipsa verbului copulativ: **Exemplu:** *Băiatul [,] o minune de copil!*

Între verbul copulativ și numele predicativ se poate folosi virgula dacă între acestea se intercalează părți de propoziție, o propoziție sau o frază:

Exemplu: *Este [,] acum [,] mai atrăgător decât altădată.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Analizează frazele de mai jos. Subliniază predicatele și stabilește dacă sunt verbale sau nominale.
 - a) Munții par tăcuți, dar ascund o forță uriașă, iar vântul bate neîncetat printre stânci.
 - b) Cerul era limpede, iar păsările zburau liniștite peste vale.
 - c) Copiii păreau obosiți, dar au continuat drumul și au ajuns înainte de apus.
2. Descompune frazele în propoziții și precizează tipul fiecărui predicat.
 - a) Noaptea era rece, dar pădurea părea vie și foșnea ușor.
 - b) Elevii sunt atenți, ascultă explicațiile și notează ideile importante.
 - c) Lacul părea liniștit, însă apa se mișca ușor sub adierea vântului.
3. Transformă predicatele nominale în predicate verbale sau invers, păstrând sensul.
 - a) Munții sunt impunători.
 - b) Cerul devine întunecat.
 - c) Pădurea pare liniștită.
4. Analizează frazele și indică: propozițiile principale și subordonate, predicatele verbale și nominale, elementele de legătură.
 - a) Deși ziua era frumoasă, munții păreau învăluiți în ceață, iar vântul sufla rece.
 - b) Copiii au devenit curioși când au văzut că peștera era adâncă și întunecată.
5. Completează frazele cu predicate verbale sau nominale potrivite.
 - a) Munții _____ (predicat nominal) în zare, dar _____ (predicat verbal) în liniște.
 - b) Cerul _____ (predicat nominal), iar păsările _____ (predicat

verbal) spre sud. c) Elevii _____ (predicat verbal), deoarece lecția _____ (predicat nominal).

6. Corectează frazele și explică greșelile legate de predicat.
a) Munții sunt urcă foarte greu. b) Copiii pare fericiți. c) Pădurea este foșnește liniștit.

7. Construiește fraze care să conțină:

- a) un predicat nominal + un predicat verbal
b) două predicate verbale coordonate
c) două predicate nominale în aceeași frază

8. Precizează diateza verbelor prin care sunt exprimate predicatele verbale din enunțurile de mai jos:

- a) Vorbele despre o posibilă schimbare se răspândeau de mult timp.
b) Frunzele sunt purtate de vântul de toamnă.
c) Omătul era purtat cu putere de viscol.
d) Mă durea ceea ce a spus el.
e) Maria se spală pe păr cu un șampon parfumat.
f) Mama se bucură de rezultatele mele bune.
g) Îi făceau bine plimbările de seară.
h) Nu suntem absolviți de responsabilitate pentru faptele noastre.

9. Completează spațiile libere cu verbe de legătură potrivite:

- a) Roua dimineții ... ca niște picături de argint.
b) Și cerul ... din ce în ce mai senin.
c) Astăzi putem spune că el ... îndrăgostit.
d) Fratele meu ... mai înalt decât mine.
e) Partea de propoziție care determină un substantiv ... atribut.
f) După tratament, pacientul ... complet vindecat.
g) Viorica ... tristă, deoarece a rămas singură.

10. Alcătuieste propoziții respectând cerințele:

- a) Verbul „a studia” la modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a plural, diateza pasivă, formă afirmativă (predicat verbal).
b) Alcătuiți o propoziție în care un verb impersonal să funcționeze ca predicat verbal.
c) Alcătuiți o propoziție în care un adverb predicativ să intre în structura predicatului verbal.
d) Alcătuiți o propoziție în care o interjecție predicativă să funcționeze ca predicat verbal.

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul următor și scrieți răspunsuri pentru fiecare cerință:

„Acesta-i un cântec pe care demult
Am vrut să vi-l cânt dumneavoastră.
Natura-l repetă cu aspru tumult
Acesta-i un cântec pe care-l ascult
Cu nasul lipit de fereastră.” (G. Topârceanu)

- a) Scrieți sinonime, potrivite contextual, pentru cuvintele următoare: *cântec, demult, natura, tumult, aspru*.
- b) Scrieți antonime, potrivite contextual, pentru cuvintele: *acesta, demult, aspru, tumult, lipit*.
- c) Scrieți patru termeni din familia lexicală a cuvântului „*natura*”.
- d) Arătați ce valoare morfologică au cuvintele următoare în text: *acesta, un, vi, aspru, lipit*; folosiți-le în enunțuri cu altă valoare, pe care o veți indica.

2. Subliniați predicatele din textul de mai jos și precizați felul acestora (predicat verbal/ nominal). Precizați prin ce părți de vorbire se exprimă.

„Făt-Frumos este eroul basmelor românești, fiindcă învinge toți balaurii. El este un flăcău înzestrat cu puteri supranaturale, se poate transforma în orice. Personajul este curajos și dovedește, în lupta cu adversarii, calitățile sale de vitejie, istețime și perseverență. De multe ori, el pornește în călătorii lungi și pline de încercări, unde întâlnește personaje fantastice și obstacole dificile. Prin faptele sale, Făt-Frumos apără dreptatea și binele, salvând adesea împărați, prințese sau ținuturi aflate în primejdie. În final, el reușește să învingă forțele răului, demonstrând că binele și curajul triumfă întotdeauna.”

3. Citiți ghicitorile

- a) Sunt rotundă sau patrată / Ascuț creionul îndată.
- b) Are zeci de ace groase / Dar nu țese nici nu coase.
- c) Cine cânta toată vara / Prin fânețe cu ghitara?
- d) Patru picioare are, / Dar să le miște / Nu e în stare.
- e) Roade oase, / Stă în cușcă,
Pe dușmanii săi îi mușcă.
- f) Ciorbe, supe, sărmăluțe
Sosuri calde, chifteluțe
Pregătește iscusit
Că e meșter la gătit.
- g) Ea ne e a doua mamă / Și ne-nvață doar la școală.
- h) Cred că macu-i place tare / Zilnic cere-n gura mare
După atâta mac-mac-mac /
Pleacă să înnoate-n lac.

Cerințe:

- a) Subliniați în fiecare ghicitoare subiectele și predicatele, numiți tipurile lor.
- b) În ghicitoarea **b** subliniați părțile secundare ale propoziției, prin ce părți de vorbire sunt exprimate?
- c) Alcătuți oral cu cuvintele-răspunsuri enunțuri; numiți părțile principale și secundare ale lor.
- d) Efectuați analiza sintactică a frazei „Ea ne e a doua mamă și **ne**-învață doar la școală.”

4. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Divinitate** – s.f. Esență divină; Dumnezeu; zeu.
- ✚ **Fascinant** – adj. Care fascinează, care captivează; fermecător, captivant.
- ✚ **Sacru** – adj. Cu caracter religios; privitor la religie, care aparține religiei.
- ✚ **Tumult** – s.n. Zgomot mare, larmă, zarvă; învolburare.
- ✚ **Perseverență** – s.f. Stăruință, statornicie în muncă, în convingeri, etc.

§ 20. Probleme ale acordului (acordul predicatului după înțeles și acordul prin atracție)

I. TERMINOLOGIE

acordul logic
acordul prin atracție

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

„ – Ce spui, tu, străine? Ștefan e departe;
Brațul său prin taberi mii de morți împarte.
Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu;
De ești tu acela, nu-ți sunt mumă eu!
Însă dacă cerul, vrând să-ngreueze
Anii vieții mele și să mă-ntristeze,
Nobilul tău suflet astfel l-a schimbat;
Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruință
Nu poți ca să intri cu a mea voință.
Du-te la oștire! Pentru țara mori!
Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!...”

(Dimitrie Bolintineanu)

Ștefan cel Mare

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică predicatelor verbale din text și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
2. Selectează două predicate nominale din text și indică:
 - verbul copulativ; numele predicativ.
3. Din versul „Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu”, extrage predicatele nominale și precizează felul lor.
4. Analizează predicatele din enunțul: „Brațul său prin taberi mii de morți împarte.” Stabilește dacă predicatul este verbal sau nominal și argumentează răspunsul.
5. Transformă predicatele verbale în predicate nominale în enunțurile:
 - a) „Ștefan e departe.” b) „Du-te la oștire!”
6. Alcătuieste câte un enunț nou cu:

- un predicat verbal folosind verbul „mori”;
 - un predicat nominal folosind verbul copulativ „a fi”.
7. Precizează felul predicatelor din următoarele versuri:
- a) „Nu poți ca să intri cu a mea voință.”
 - b) „Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!”

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

Predicatul exprimat printr-o formă de pasiv reflexiv sau prin reflexiv impersonal se acordă cu subiectul, deși acesta nu este autorul acțiunii: *S-a amânat întrunirea. Se zăresc nori.*

Dacă subiectul este exprimat prin substantiv colectiv, *stol*, *turmă* etc., predicatul este fie la singular, fie la plural, în funcție de numărul substantivului: *Au venit stolurile de păsări. Stolul de vrăbii a zburat.*

Cazuri speciale – verbele *a dura*, *a plăcea*, *a conveni*, precedate de un pronume personal în acuzativ sau dativ, se acordă astfel: *Mă dor ochii. Îmi plac poeziile. Îmi convin propunerile tale.*

Acordul subiectului multiplu:

✓ dacă termenii subiectului sunt persoane diferite, persoana I are preponderență asupra celorlalte și persoana a II-a asupra persoanei a III-a;

Exempu: *Eu și sora mea plecăm la munte. Tu și ea plecați la mare.*

✓ dacă termenii subiectului sunt în raport de coordonare copulativă, verbul (predicatul) se află la plural: ***Munca și perseverența aduc succesul.***

✓ dacă termenii subiectului sunt însoțiți de un element de negație, verbul (predicatul) poate fi la plural sau la singular:

Exempu: *Nici mama, nici tata n-a venit.*

sau la plural: **Exempu:** *Nici eu, nici fratele meu n-am plecat.*

✓ dacă termenii subiectului se află în raport de coordonare disjunctivă, verbul (predicatul) este la singular: ***Eu sau tu vei fi premiat.***

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de persoană, masculinul are prioritate. ***Ion, Elena și Maria au fost chemați la bibliotecă.***

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de lucruri, obiecte etc., acordul predicatului se face cu cel mai apropiat.

Acordul este potrivirea de formă dintre două cuvinte, în principiu, cuvântul regent impunând determinantului său o anumită formă gramaticală (*gen*, *număr*, *caz*, *persoană*). De exemplu, atributul exprimat prin adjectiv preia genul, numărul și cazul substantivului regent.

▪ Raportul sintactic dintre *subiect* și *predicat* are unele particularități, motiv pentru care este considerat un **raport de interdependență**: *predicatul stă la persoana și numărul pe care îl impune subiectul*:

Exemple: *Noi mergem la școală. Tu ești inteligent.*

▪ Când numele predicativ este un adjectiv, acesta **se acordă** cu subiectul în *gen* și *număr*: **Exemple:** *Rezolvarea este dificilă. Copiii sunt cuminți.*

- Fiecare dintre cele două părți principale de propoziție impune celeilalte o anumită formă, ceea ce face să se vorbească de un **raport de interdependență**.

Acordul logic (după înțeles)

Uneori, când subiectul propoziției este un substantiv colectiv, urmat de un determinant la plural, indicând membrii acestei colectivități, se dă prioritate.

Înțelesului și verbul se acordă cu acest al doilea substantiv, care impune ideea de pluralitate:

Exemplu: *Mulțimea beneficiarilor **au reclamat** că lucrările nu s-au terminat la timp. Majoritatea elevilor **au răspuns** foarte bine la examen.*

- Când subiectul este pronumele *fiecare*, însoțit sau nu de o determinare la plural, el poate fi acordat cu un predicat la plural, dacă în propoziție există un complement distributiv (fiecare):

Exemplu: *Au sădit **fiecare câte** un pom în grădina școlii.*

- Când subiectul este *nici unul* (echivalent cu *toți*) verbul poate stă la plural: **Exemplu:** *Nici unul **nu știam** poezia.*

Acordul prin atracție

- Uneori predicatul nu se acordă cu subiectul lui, cum ar fi normal, ci cu un alt cuvânt mai apropiat ca poziție de predicat și care se impune atenției. Este vorba, în acest caz, de acord prin atracție:

De exemplu, există tendința de a acorda verbul nu cu subiectul său, ci cu numele predicativ:

*Subiectul piesei **erau** trandafirii* (și nu *era* trandafirii – cum ar fi corect).

*Două milioane de lei **este** o sumă mare* (și nu *sunt* o sumă mare – cum ar fi corect).

Aceste construcții sunt greșite. În ciuda acestui fapt, ele sunt din ce în ce mai frecvente astăzi:

Exemple: *În ce **privesc** declarațiile martorilor, acestea coincid.*

*Ce-**s** cu banii **ăștia** pe masă?*

- Acordul după înțeles și mai ales cel prin atracție sunt *abateri de la normele limbii literare*, deși există unele situații când acestea sunt tolerate:

Exemple: *A fost odată un moș și o babă...*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Modificarea topicii este determinată de intenția vorbitorului de a evidenția prin topică anumite părți de propoziție. De exemplu, antepunerea numelor predicative este un mijloc de a sublinia atitudinea afectivă a vorbitorului, în general enunțurile prepoziționale de acest tip fiind puternic marcate afectiv:

Exemplu: *„**Drag** îmi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare...”*

În același fel sunt construite enunțurile cu Pn (expresii impersonale) când se urmărește reliefaarea stilistică a numelui predicativ:

Exemplu: *Bine ar fi¹/ să ai dreptate (SB)²/.*

NOTĂ

Punctuația reprezintă un aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un

auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin *pauză, intonație, accent*).

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Analizează acordul dintre subiect și predicat în enunțurile de mai jos.
 - a) Majoritatea elevilor care au participat la olimpiada județeană au obținut rezultate foarte bune și au fost felicitați de profesori în cadrul festivității organizate la sfârșitul semestrului.
 - b) O mulțime de turiști veniți din diferite colțuri ale țării admirau în tăcere peisajul montan care se deschidea în fața lor printre pădurile acoperite de ceață.
 - c) Grupul de cercetători care studiau ruinele cetății medievale au descoperit mai multe obiecte vechi ce aparținuseră, probabil, locuitorilor de altădată.
 - d) O parte dintre spectatori au părăsit stadionul înainte de finalul meciului, deoarece ploaia puternică și vântul rece făceau imposibilă continuarea vizionării în condiții normale.
 - e) Majoritatea participanților la concursul internațional de robotică au rămas impresionați de proiectele prezentate de elevii liceului nostru.
 - f) Un număr mare de păsări migratoare traversau cerul în formații ordonate, în timp ce oamenii le urmăreau cu admirație de pe malul lacului.
 - g) O serie de întâmplări neobișnuite petrecute în timpul expediției au stârnit curiozitatea tuturor celor care ascultau relatarea cercetătorilor.
2. Identifică greșelile de acord și corectează enunțurile.
 - a) Fiecare dintre elevii care au participat la proiectele educaționale internaționale au primit diplome și felicitări din partea organizatorilor.
 - b) Mulțimea copiilor care alergau prin parc strigau de bucurie și se opreau din când în când lângă fântâna arteziană.
 - c) O serie de întrebări formulate de participanți au rămas fără răspuns până la sfârșitul conferinței.
 - d) Un grup de turiști urcați pe traseul montan admirau răsăritul care lumina treptat crestele acoperite de zăpadă.
 - e) Fiecare dintre concurenți au demonstrat mult talent și au impresionat juriul prin originalitatea momentelor artistice.

f) Majoritatea clasei erau pregătiți pentru testul final și își repetau ultimele noțiuni înainte de începerea evaluării.

g) Niciunul dintre sportivii prezenți la competiție nu au renunțat la cursă, deși condițiile meteorologice deveniseră foarte dificile.

3. Analizează sintactico-morfologic subiectele și predicatele din exemple.

a) O seamă de ostași care apărau cetatea în timpul asediului se îndreptau în grabă spre turnurile de apărare aflate la marginea zidurilor.

b) Majoritatea florilor din grădina botanică erau acoperite de rouă și răspândeau un parfum puternic în aerul răcoros al zilei.

c) Mulți dintre călătorii care au trecut prin această regiune au rămas impresionați de frumusețea peisajelor și de ospitalitatea localnicilor.

d) O parte dintre nori se risipiseră spre apus, iar razele soarelui luminau liniștit câmpurile întinse de la marginea satului.

e) Un număr mare de elevi participau la activitățile organizate în cadrul săptămânii dedicate lecturii și creației artistice.

f) Majoritatea oamenilor aflați în sală urmăreau cu atenție prezentarea profesorului despre istoria limbii române.

g) O mulțime de stele străluceau pe cerul senin, iar liniștea nopții făcea loc unui peisaj cu adevărat impresionant.

4. Explică acordul predicatelor cu subiectele multiple din frazele următoare.

a) Profesorul și elevii au organizat o expoziție dedicată tradițiilor populare, iar vizitatorii au admirat lucrările realizate cu multă atenție și talent.

b) Pădurile, râurile și munții alcătuiesc frumusețea acestei regiuni, atrăgând anual numeroși turiști pasionați de natură și drumeții.

c) Nici vântul puternic, nici ploaia rece nu l-au împiedicat pe călător să continue drumul dificil prin pădurea întunecată.

d) Tu și colegii tăi veți participa la olimpiada de istorie, unde veți reprezenta școala în etapa regională a concursului.

e) Mama, tata și bunicii pregăteau curtea pentru sărbătoare, în timp ce copiii decorau casa cu flori și panglici colorate.

f) Nici profesorii, nici elevii nu au observat greșeala din text până când unul dintre participanți nu a atras atenția asupra ei.

g) Eu, fratele meu și verișorii noștri am pornit devreme spre munte pentru a ajunge înainte de apus la cabana aflată pe culme.

5. Stabilește elementele acordului dintre subiect și predicat în exemplele date:

a) Cerul era înalt și albastru. (*Dumitru Radu Popescu*)

b) Aici stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer. (*C. Hogaș*)

c) De sub marginile îndepărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumăra

te grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunzi îndrăznețe și amenințătoare, se iviră fără de veste. (*Calistrat Hogaș*)

4. Identifică subiectele și predicatele în textul de mai jos.

„Într-o primăvară, un ghiocel plâpând a răsărit din pământul înghețat. Până atunci, zăpada îl ferise de vijeliile iernii și de înghet. Soarele îl ia în fiecare zi cu razele lui calde.

Într-o zi, din vârful ghiocelului a ieșit un bobocel mic și alb învelit cu o frunzuliță de un verde crud. Apoi a apărut o floare albă și gingsă ca un clopoțel. Nu departe de el se aflau și alți ghioceli. După câteva zile, zăpada s-a topit. Toți ghiocelii se bucurau de soare, de lumină, de sosirea primăverii.”

5. Alcătuiește o compunere (cu începutul dat) pe tema „**Fapta măreață a lui Ștefan cel Mare**”, în care să folosești diferite tipuri de predicate. Explicați acordul predicatelor cu subiectele.

„Ștefan cel Mare este considerat o personalitate marcantă a istoriei României, înzestrată cu mari calități de om de stat, diplomat și conducător militar. Aceste calități i-au permis să treacă cu bine peste momentele de criză majoră, generate fie de intervențiile militare ale statelor vecine fie de încercări, din interior sau sprijinite din exteriorul țării, de îndepărtare a sa de la domnie. În timpul domniei sale Moldova atinge apogeul dezvoltării sale statale, cunoscând o perioadă îndelungată de stabilitate internă și prosperitate economică.”

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele propuse:

„Trăia odată un împărat care era bogat și puternic. Acest împărat avea un fecior și o fată. Feciorul s-a pornit la luptă și fata a cerut să-l petreacă.

Ea a îmbrăcat o rochie neagră și părul ei curgea despletit pe spate. Lumea a văzut că era gingsă și plâpândă. O priveau toți cu admirație cum era puțintică și drăgălașă. Tot pe atunci trăia în cetate o femeie care era săracă. Femeia avea un fiu. El era cumsecade, smerit și fricos ca o fată mare, care și el și-a luat rămas bun de la părinți și s-a pornit spre câmpul de luptă pentru a apăra țara de dușmani...”

(Folclor)

- Copiați fragmentul. Subliniați predicatele verbale cu o linie și predicatele nominale cu două linii.
- Analizați sintactico-morfologic două predicate: un predicat verbal și un predicat nominal.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Artezian** – adj. Izvor care țâșnește (cu presiune) din pământ.
- ✚ **Intervenție** – s.f. Invazie armată a unui stat de către alt stat.
- ✚ **Smerit** – adj. Umil, supus, respectuos; modest.
- ✚ **Apogeu** – s.n. Punct culminant în dezvoltarea a unei acțiuni, fenomen.
- ✚ **Marcant** – adj. Care are o valoare deosebită, care iese în evidență.

§ 21. Propoziția subordonată predicativă

I. TERMINOLOGIE

subordonată predicativă
elemente de relație
termenul regent
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Marea Moartă – un fenomen unic în lume

Marea Moartă nu este, de fapt, o mare, ci un lac cu o concentrație foarte mare de sare, de aproape zece ori mai sărat decât oceanele. Din această cauză, oamenii plutesc foarte ușor la suprafața apei. Totuși, apa bogată în săruri și minerale poate irita pielea și ochii, de aceea scăldatul trebuie făcut cu atenție.

Ea se află în depresiunea râului Iordan, la peste 430 de metri sub nivelul mării, fiind cel mai jos punct de pe suprafața uscată a Pământului. Datorită densității mari a apei, înotul obișnuit este dificil, iar turiștii pot pluti fără efort.

Apa conține minerale precum magneziu, potasiu și calciu, iar nămolul negru de pe fundul lacului este apreciat pentru proprietățile sale terapeutice și cosmetice. Numele de „Marea Moartă” vine de la faptul că salinitatea ridicată nu permite supraviețuirea peștilor și plantelor acvatice, deși

unele microorganisme pot trăi aici.

Zona este cunoscută și pentru importanța sa istorică și religioasă, fiind locul unde au fost descoperite Manuscrisele de la Marea Moartă. În prezent, lacul se confruntă cu probleme ecologice serioase, deoarece nivelul apei scade constant din cauza activităților umane și a reducerii debitului râului Iordan. Totuși, Marea Moartă rămâne una dintre cele mai impresionante și neobișnuite atracții naturale din lume.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text trei exemple *predicate verbale* și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
2. Găsește în text două *predicate nominale*. Precizează numele predicativ și verbul copulativ din fiecare exemplu.
3. Analizează predicatele din enunțul: „Marea Moartă nu este, de fapt, o mare, ci un lac.” Precizează tipul fiecărui predicat.
4. Explică acordul predicatului în propoziția: „Apa bogată în săruri și minerale poate irita pielea și ochii.” La ce persoană și număr este predicatul?
5. Identifică un exemplu de *acord al predicatului după înțeles* pornind de la enunțul: „Numele de «Marea Moartă» vine de la faptul că salinitatea ridicată nu permite supraviețuirea peștilor.” Transformă propoziția astfel încât acordul să fie realizat prin atracție.
6. Alcătuieste un enunț propriu, folosind substantivul colectiv „mulțimea”, în care predicatul să se acorde: *după formă; după înțeles*.
7. Transcrie din text o propoziție în care predicatul verbal este exprimat printr-un verb la diateza pasivă. Explică rolul acestuia în comunicare.
8. Continuă enunțul „Marea Moartă rămâne una dintre cele mai impresionante atracții naturale...” și transformă predicatul nominal într-un predicat verbal, păstrând sensul propoziției.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ este propoziția subordonată care îndeplinește, în frază, funcția sintactică de nume predicativ al verbului copulativ din propoziția regentă (predicat nominal incomplet – Pni).

De exemplu: *Colegul meu a rămas neschimbat.* (Pn)

Colegul meu a rămas (Pni) ¹/ cum îl știam.²

Propoziția predicativă se introduce prin următoarele **elemente de relație**:

- **conjunții subordonatoare:** *că, să, ca...să, dacă, de;*
- **pronume și adjective relative:** *care, cine, ce, câți etc.;*
- **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine, orice etc.;*

- **adverbe și locuțiuni adverbiale relative:** *cum, ca și cum, după cum etc.*

Reține!

Topica propoziției predicative: de obicei stă *după regentă*, dar poate fi situată și *înaintea acesteia*.

Exemplu: Luna părea¹ / că se ascunde după nori²/. Cum e turcul¹ / e și pistolul.²/

Contragerea (AT – analiza transformțională) a PR (propoziției predicative) este o operație mai dificilă decât în cazul celorlalte propoziții subordonate, neexistând o echivalență perfectă din punct de vedere semantic între conținutul PR și acela al Np.

Exemplu: *A fi patriot înseamnă (Pni – predicat nominal insuficient)¹ / șă-ți iubesti țara²/. devine, prin transformarea PR₂:*

A fi patriot înseamnă iubire (Pn) de țară. A fi patriot înseamnă a-ți iubi țara.

Alte modele de contragere:

- ✓ Tu ai devenit (Pni)¹/ce ti-ai propus.²/ (PR) / Tu ai devenit inginer.
- ✓ El a rămas (Pni)¹/ cum îl știam de anul trecut. ²/ (PR) / El **a rămas neschimbat**(Pn) sau El **a rămas același**. (Pn)
- ✓ Plăcerea lui este (Pni)¹să schieze. (PR)² / Plăcerea lui **este schiatul**. (Pn)

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Propoziția subordonată predicativă nu se desparte niciodată prin virgulă de regenta sa.

Ea stă, de obicei, după un verb copulativ din propoziția regentă și completează înțelesul acestuia, având rol de nume predicativ.

Tabel-sinteză pentru verificare

Element de relație	Exemplu
că	Adevărul era <i>că greșise</i> .
să	Dorința ei era <i>să plece</i> .
dacă / de	Problema era <i>dacă mai vine</i> .
cum	Impresia a rămas <i>cum că nu știe</i> .
de parcă / ca și cum	Atitudinea lui era <i>de parcă n-ar fi auzit</i> .
cât	Miza era <i>cât mai poate rezista</i> .
a (inf.)	Visul lui era <i>a ajunge departe</i> .

Exemple:

1. Problema este / **că nu mai avem timp**.

PP: Problema este – verbul copulativ **este** cere un nume predicativ.

PR: *că nu mai avem timp* – introdusă prin conjuncția subordonatoare **că**.

2. Adevărul rămâne / **că fiecare răspunde pentru faptele sale**.

PP: Adevărul rămâne – verbul copulativ **rămâne** cere un nume predicativ.

PR: *că fiecare răspunde pentru faptele sale* – introdusă prin **că**.

3. Important este / **să înțelegi lecția**.

PP: *Important este* – verbul copulativ **este** cere un nume predicativ.

PR: *să înțelegi lecția* – introdusă prin conjuncția **să**.

Reține!

Subordonata predicativă (PR) apare întotdeauna pe lângă un **verb copulativ** (*a fi, a rămâne, a deveni, a părea, a ajunge, a se face...*) și îndeplinește funcția de **nume predicative**, adică **face parte din predicatul nominal**, dar este exprimată printr-o propoziție întreagă, nu printr-o parte de vorbire.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile predicative din următoarele fraze și încercuiește elementele de relație:

- Dorința lui cea mai mare era să descopere secretele universului.
- Privirea fetei rămăsese cum o știam din anii copilăriei.
- Efortul tău înseamnă că îți pasă cu adevărat de succesul proiectului.
- Melodia serii părea ca și cum ar fi izvorât dintr-o altă lume.
- Pădurea de argint devenise ce fusese odinioară, un loc de poveste.
- Rezultatul competiției a ieșit cum nu se poate mai bine pentru echipa noastră.

2. Notează în dreptul fiecărui enunț litera A (Adevărat) sau F (Fals):

[] **a)** În enunțul: *„Adevărul este că nu am anticipat această întorsătură de situație.”*, prima propoziție este o predicativă.

[] **b)** Fraza: *„Se părea că toamna a sosit mult mai devreme în acest an.”* conține o propoziție subordonată predicativă.

[] **c)** În enunțul: *„Hotărârea lui a rămas să plece la drum în zorii zilei.”*, subordonata este o predicativă introdusă prin conjuncția „să”.

[] **d)** În fraza: *„Dacă nu ascuți sfaturile înseamnă că vrei să greșești.”*, ultima propoziție este o predicativă regentă a verbului „a însemna”.

[] **e)** În enunțul: *„Spectacolul a fost cum ne-am imaginat.”*, propoziția subordonată este o predicativă introdusă prin adverbul relativ „cum”.

[] **f)** În fraza: *„Este ușor a scrie versuri când nu ai nimic de spus.”*, avem o propoziție predicativă completă.

3. Completează spațiile libere combinând propozițiile conform cerințelor din paranteze:

a) [Propoziție principală cu termenul regent „a ajunge”] / [PR introdusă prin pronumele relativ „ce”]

b) [Propoziție principală cu termenul regent „a fi”] / [PR introdusă prin conjuncția subordonatoare „că”]

c) [Propoziție principală cu termenul regent „a părea”] / [PR introdusă prin locuțiunea conjuncțională „ca și cum”]

d) [Propoziție principală cu termenul regent „a însemna”] / [PR introdusă prin adevverbul relativ „cum”]

e) [Propoziție principală cu termenul regent „a rămâne”] / [PR introdusă prin conjuncția subordonatoare „să”]

4. Se dau următoarele texte:

A. „Visul lui de aur era să devină un pictor renumit și să expună pânzele în marile galerii ale lumii; s-ar fi putut dedica muzicii, dar gândul că penelul îi exprima mai bine sufletul l-a urmărit mereu.”

B. „Dacă însă bătrânul a fost zărit la bibliotecă, atunci însemna că destinul lui nu se desprinsese încă de lumea cărților [...]”

C. „Codrul părea că se trezește la viață sub mângâierea caldă a primelor raze de soare, suspinând ușor în adierea vântului.”

Cerințe:

a) Transcrie din fragmentele de mai sus doar propozițiile predicative.

b) Analizează morfologic verbele copulative (termenii regenți) care cer aceste predicative.

c) Identifică elementele de relație prin care sunt introduse predicativele și precizează valoarea lor morfologică (conjuncție, adverb relativ etc.).

5. Alcătuiește câte o frază, în care verbele *a părea*, *a ajunge*, *a ieși*, *a fi*, *a însemna*, *a se face*, *a rămâne* să fie **copulative** și să îndeplinească funcția de **termeni regenți** pentru o propoziție subordonată predicativă.

6. Delimitează frazele și indică propozițiile predicative (**PR**):

a) Întrebarea filosofului era dacă există viață dincolo de stele.

b) Pictura a rămas așa cum o schițase maestrul în prima zi.

c) Sfatul profesorului a fost să citim printre rânduri pentru a înțelege textul.

d) Câmpia părea că pulsează sub arșița verii.

e) Destinul tânărului a devenit ce soarta-i scrisese în cartea vieții.

f) Planul nostru a ieșit cum nu se poate mai potrivit pentru vacanță.

g) El s-a făcut ce și-au dorit întotdeauna părinții lui: medic devotat.

h) Atitudinea ei era cum o știam: demnă și plină de respect.

i) Dorința bunicilor era ca toți nepoții să se adune în jurul vetrei de Crăciun.

j) Enigma serii a fost dacă oaspetele misterios va sosi la bal.

7. Identifică propozițiile subordonate predicative, delimitează-le cu bara oblică și precizează elementul regent și elementul de relație.

a) Hotărârea lui a rămas să plece fără să anunțe pe nimeni. b) Gândul care îl muncea era că n-a spus adevărul la timp. c) Soluția cea mai bună pare a fi să așteptăm și să vedem ce se întâmplă. d) Important pentru toți rămâne dacă vom reuși să depășim această criză. e) Ceea ce știam cu toții era că Ion minte ori de câte ori îl întreabă cineva.

8. Precizează dacă propoziția subliniată este predicativă sau subiectivă. Justifică prin întrebare și prin tipul verbului regent.

- a) Că n-ai învățat se vede imediat. b) Adevărul este că n-ai învățat nimic. c) Să greșești e omenesc. d) Rezultatul a fost să greșești tocmai acolo. e) Se pare că va ploua mâine. f) Impresia mea rămâne că va ploua cu siguranță.
9. Transformă predicatele nominale cu nume predicativ simplu în propoziții subordonate predicative, păstrând sensul:
Model: *Vestea era tristă.* → *Vestea era că lucrurile stăteau prost.*
- a) Convingerea lui rămânea fermă. b) Dorința ei devenise imposibilă. c) Problema părea rezolvabilă. d) Adevărul rămăsese ascuns. e) Hotărârea comisiei a ajuns definitivă.
10. Extrage din textele de mai jos propozițiile subordonate predicative și analizează-le complet (*element regent, element de relație, mod de exprimare a predicatului*).
- a) „Toată ființa lui era că trăiește pentru ea și că fără ea lumea n-are sens.” b) „Gândul lui Moromete rămânea să strângă banii, să plătească și să scape de griji.” c) „Ceea ce simțea Vitoria era de nerostit – că bărbatul ei nu se va mai întoarce.” d) „Important pentru dânsa devenise să nu se arate slabă în fața nimănui.”
11. Textele de mai jos conțin propoziții greșit atribuite ca predicative. Corectează și explică tipul real al fiecăreia:
- a) „*Că a câștigat echipa noastră este sigur.*” – subordonata este predicativă? b) „*Speranța mea era că voi reuși.*” – subordonata este subiectivă? c) „*Se dovedise că minciuna are picioare scurte.*” – subordonata este predicativă? d) „*Sentimentul lui a rămas dacă trebuie sau nu să plece.*” – este corect construită? Reformulează.
12. Analizează integral frazele (*numerează propozițiile, precizează tipul, elementele de relație, raporturile sintactice*):
- a) Ceea ce părea ciudat era că nimeni nu întrebese nimic și că toți tăceau de parcă știau dinainte.
- b) Hotărârea care s-a luat în ședință a rămas să se revizuiască tot ce fusese stabilit în urmă cu un an.
- c) Impresia mea a devenit că oricine poate greși dacă nu verifică de două ori ceea ce scrie.

Vitoria Lipan, din romanul „Baltagul” de M. Sadoveanu

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Alcătuiți o minicompunere adăugând la textul propus informații pe care le-ați aflat la alte discipline. Folosiți fraze cu subordonate predicative (PR).

Perla – frumusețe născută din lupta pentru viață

Perla este o bijuterie delicată, dar și rezultatul unui mecanism de apărare al scoicii împotriva unui corp străin.

În majoritatea cazurilor, perla nu se formează dintr-un simplu fir de nisip,

așa cum se crede des, ci atunci când un organism mic sau o particulă organică pătrunde în interiorul scoicii și provoacă iritație. Pentru a se proteja, scoica „izolează” intrusul, acoperindu-l treptat cu straturi fine de sidef, până când acesta este complet încapsulat.

Acest proces este o reacție biologică de apărare. Corpul străin pătrunde în țesuturile moi ale moluștei

și nu poate fi eliminat, astfel că organismul răspunde prin formarea unui „înveliș protector”.

În timp, straturile de sidef se depun unul peste altul, formând o perlă. De fapt, perla este rezultatul unei lupte lente de supraviețuire, în care scoica își protejează organ-

ismul prin izolare.

Formarea unei perle naturale durează ani întregi, iar calitatea și strălucirea ei depind de finețea acestor straturi.

Tocmai acest proces îndelungat face ca perla să fie atât de prețioasă și unică. Perla este un obiect frumos, dar și o dovadă a inteligenței naturii, care transformă o amenințare într-o formă de frumusețe.

Citiți textul și rezolvați sarcinile propuse:

GRUPA 1: „Maeștrii Predicatului” (PV și PN)

Sarcina 1: Din primele două alineate ale textului, extrageți:

- Două **predicate verbale** (care arată o acțiune a scoicii).
- Două **predicate nominale** (care arată ce este sau cum este perla). Subliniați verbul copulativ cu o linie și numele predicativ cu două linii.

Sarcina 2: Transformați enunțul cu predicat verbal: „Scoica își protejează organismul...” într-un enunț cu **predicat nominal**, folosind verbul copulativ *a fi* (Sugestie: *Protejarea organismului este...*).

GRUPA 2: „Bijuteriile Frazelor” (Subordonata PR)

Sarcina 1: Transformați numele predicativ îngroșat din text

într-o **propoziție subordonată predicativă (PR)**:

„Perla este o **bijuterie delicată**...” – Modificați fraza introducând subordonata prin conjuncția „că” sau pronumele „ceea ce”

(Perla este că... / Perla este ceea ce...).

Sarcina 2: Imaginați-vă un dialog cu o scoică și completați spațiul liber cu o **propoziție predicativă (PR)** introdusă prin conjuncția „să”: „Dorința mea (a scoicii) cea mai mare a rămas”

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Sidef** – s.n. Strat lucios și irizat din interiorul cochiliilor scoicilor.
- ✚ **Debit** – s.n. Cantitatea de apă transportată de un râu în un anumit timp.
- ✚ **A irita** – vb. A produce o congestie, o inflamație ușoară.
- ✚ **Odinioară** – adv. Pe vremuri, altădată, înainte vreme, odată.
- ✚ **Ferm** – adj. (Despre oameni) Plin de siguranță și de hotărâre.

§ 22. Subiectul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

subiect: subiect exprimat: *simplic, multiplu, complex, reluat;*
subiect neexprimat: *inclus, subînțeles;*
subiect nedeterminat

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Balconul Julietei – simbolul iubirii din Verona

Balconul Julietei din Verona este unul dintre cele mai cunoscute locuri romantice din lume, inspirat de celebra piesă a lui William Shakespeare, „*Romeo și Julieta*”. În fiecare an, milioane de turiști vin aici, atrași de legenda iubirii eterne, lăsând scrisori, mesaje sau mici simboluri ale sentimentelor lor pe zidurile casei.

Casa Julietei, aflată pe Via Cappello, datează din secolul al XIII-lea și este legată de familia Capello, al cărei nume amintește de faimoasa familie Capulet din piesă. Clădirea păstrează farmecul medieval, cu ziduri din cărămidă și o atmosferă care pare desprinsă dintr-o poveste.

O tradiție specială a locului este scrierea scrisorilor către Julieta. Oamenii din întreaga lume își împărtășesc emoțiile și speranțele, iar voluntarii răspund acestor mesaje, continuând simbolic povestea iubirii.

În curtea casei se află și o statuie din bronz a Julietei, pe care vizitatorii o ating, crezând că aduce noroc în dragoste. Astfel, Verona a devenit un adevărat oraș al iubirii, vizitat anual de peste două milioane de persoane, care vin să trăiască pentru o clipă farmecul unei legende nemuritoare.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. În prima propoziție a textului: „**Balconul Julietei din Verona** este unul dintre cele mai cunoscute locuri romantice din lume...”, identifică subiectul și precizează prin ce parte de vorbire este exprimat.
2. Analizează propoziția: „În fiecare an, milioane de turiști vin aici...”. Ce tip de subiect este în acest enunț (exprimat sau neexprimat)?
3. Identifică cele două *predicate verbale* din ultima propoziție a textului: „...care vin să trăiască pentru o clipă farmecul unei legende nemuritoare.”
4. În fragmentul din al doilea alineat: „Casa Julietei [...] **este legată** de familia Capello...”, ce fel de predicat este? Numeste elementele din care e alcătuit.
5. În fragmentul: „...o atmosferă care **pare desprinsă** dintr-o poveste.” Dacă transformi acest grup de cuvinte într-o frază: „Atmosfera **pare că este desprinsă** dintr-o poveste.”, ce fel de propoziție subordonată devine a doua propoziție?
6. Folosind informațiile din text, completează spațiul liber din următoarea propoziție principală cu o **propoziție subordonată predicativă (PR)** introdusă prin conjuncția „să”: „Dorința milioanei de turiști care vizitează Verona este ”

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

SUBIECTUL este partea principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.

NU UITA!

Predicatul și subiectul sunt baza gramaticală a propoziției

Compară!

Timpul este răcoros. Vremea este răcoroasă. Toamnele sunt răcoroase.

Subiectul se acordă cu **predicatul** în **număr și persoană**.

Subiectul:

- nu se desparte prin virgule de predicat.
- poate sta oriunde în propoziție.
- există propoziții fără subiect. /Plouă. Ninge./

CLASIFICARE:

FELURILE SUBIECTULUI

- **subiect exprimat:**
 - simplu - complex
 - multiplu - reluat
- **subiect neexprimat:**
 - inclus
 - subînțeleș

Subiect exprimat: subiectul apare în propoziție.

Focul este o mare descoperire a omenirii.

- **simplu:** *Temele sunt ușoare.*
- **multiplu:** *Cărțile, caietele și creioanele sunt pe masă.*
- **complex:** *„Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana” este o poveste populară.*
- **reluat:** Te căptusește *ea*, *Mărioara*!

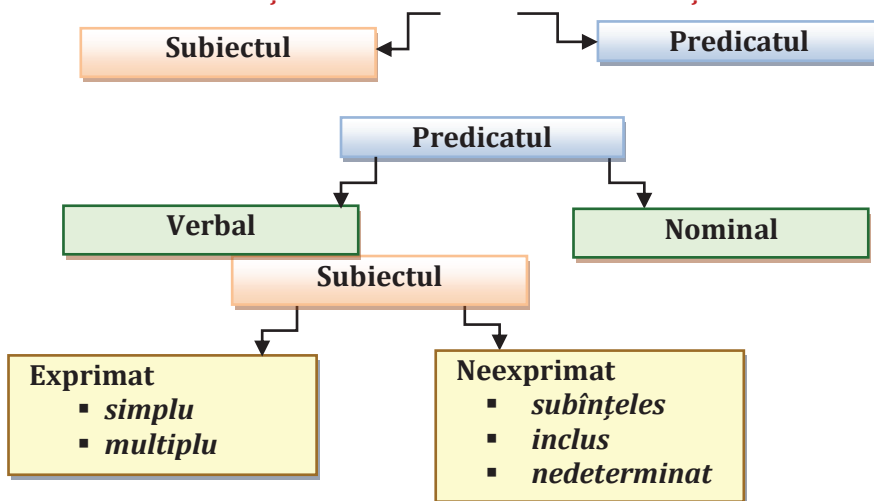
Subiect neexprimat – subiectul nu apare în propoziție

- **inclus** în desinența verbului cu rol de predicat (numai pentru situația când acesta este la persoana 1 sau a II-a): *Venim (noi) la voi! Veniți (voi) la noi!*
- **subînțeles**, când acesta poate fi dedus din context (verbul este la persoana a III-a):

Copiii erau veseli /și (ei) se gândeau cu drag la vacanță.

Subiectul nedeterminat se găsește în propoziții în care acțiunea exprimată de verb are un caracter general și nu se referă exact la un subiect: *Niciodată nu știi (nu numai tu, ci oricine) cine te va ajuta la nevoie.*

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI

SUBIECTUL SE EXPRIMĂ PRIN:

• Substantiv:

comun: - simplu: *Copacii au înflorit.*

compus: *A înflorit ciuboțica-cucului.*

propriu: - simplu: *A venit Maria.*

compus: *Ana-Maria a sosit.*

• Pronume

- personal: *Noi suntem cei mai buni elevi ai școlii.*

- personal de politețe: *Dumneata vei participa la acest concurs?*

• Numeral:

- cardinal: *Când **doi** se înțeleg din priviri'/ e semn²/că se respectă.*

- ordinal: *Al **doilea** a devenit primul.*

A nu se confunda!

S (subiectul) cu *N.P* (numele predicativ).

În unele propoziții cu predicatul exprimat prin verbul **a fi**, subiectul poate fi recunoscut după ceea ce denumește substantivul prin care este exprimat:

- anotimpuri: **e iarnă; e toamnă** etc.;
- părți ale zilei: **e o amiază; e o seară**;
- fenomene atmosferice: **frig; e ceață** etc.;
- senzații sau stări sufletești: **mi-e dor; mi-e frică, mi-e rușine** etc.

A nu se confunda S cu C.D.

Subiectul propozițiilor cu predicatul exprimat prin pasivul reflexiv sau printr-un verb reflexiv impersonal stă, de obicei, după predicat.

- *S-au corectat **lucrările**. Se aud **voci** de copii.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Reguli de punctuație

Subiectul NU se desparte niciodată prin virgulă de predicatul său.

Oricât de lung ar fi subiectul sau oricât de puternică ar fi pauza în vorbire, virgula între subiect și predicat este o greșeală gravă.

Greșit: *Colegii mei din clasa a opta, au plecat în excursie.*

Corect: *Colegii mei din clasa a opta au plecat în excursie.*

(Cine a plecat? -> *Colegii mei din clasa a opta* = subiect).

Excepția aparentă (Izolarea unei apozitii sau a unui intercalat)

Singurul moment în care poate fi folosită virgula după subiect este atunci, când imediat după el urmează o explicație (o apozitie) sau o structură intercalată. În acest caz, virgulele vin **în pereche** pentru a izola acea explicație, nu pentru a despărți subiectul de predicat.

Corect: *Andrei, vărul meu, locuiește la Cluj. Dacă ștergem explicația dintre virgule, rămâne structura corectă: Andrei locuiește la Cluj.*

2. Reguli de ortografie și acord

Ortografia subiectului este strâns legată de **acordul în număr și persoană** cu predicatul și de forma pronumelor când acestea au rol de subiect.

Acordul cu subiectul multiplu

Când în propoziție există mai multe subiecte (subiect multiplu), predicatul se pune la plural. Greșelile apar des când subiectele sunt la singular, iar vorbitorul tinde să lase predicatul tot la singular.

Greșit: *În curte se auzea o vioară și un pian.*

Corect: *În curte se auzeau o vioară și un pian.* (Ce se auzea? -> o vioară și un pian = subiect multiplu, deci predicatul cere pluralul: se auzeau).

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește textul de mai jos și identifică toate subiectele. Precizează felul acestora (exprimat, inclus sau subînțeles):

„Tinerii ascultau cu atenție vorbele bătrânului scriitor. Își aminteau de vremurile de demult și zâmbeau nostalgic. Toți veniseră acolo cu o mare

speranță în suflet, deși nu spuneau nimic. Ce se va întâmpla mai departe? Nimeni nu știa cu certitudine.”

2. Identifică subiectele din următoarele propoziții și precizează **partea de vorbire** prin care se exprimă și **cazul** acestora:

- a) A sosit *toamna* cu trenul ei de frunze.
- b) *Cei trei* au pornit la drum dis-de-dimineată.
- c) Nu *oricine* poate rezolva o problemă atât de complicată.
- d) *A greși* este omeneste, dar *a ierta* este o dovadă de noblețe.
- e) *Oftatul* ei se auzea până în tindă.

3. Identifică subiectele din enunțurile de mai jos și explică regula de **acord al predicatului cu subiectul** în fiecare caz:

- a) Majoritatea elevilor *a înțeles / au înțeles* textul literar. (Alege forma corectă și justifică-ți alegerea).
- b) Atât profesoara, cât și elevul au participat la dezbatere.
- c) Dunărea și Nistrul sunt fluvii importante.
- d) Tu și el veți merge la bibliotecă pentru documentare.

4. Analizează pronumele relative cu funcție de subiect din frazele următoare. Atenție la diferența dintre cazul cerut de funcția sintactică și cel impus de pre-poziții:

- a) Elevul *care* învață obține rezultate bune.
- b) Am felicitat-o pe fata *al cărei* eseu a luat premiul întâi.
- c) *Cine* muncește are de toate.

5. Determină dacă propozițiile următoare au subiect (*exprimat sau neexprimat*) sau dacă sunt **impersonale** (fără subiect). Justifică-ți răspunsul:

- a) Se înnoptează repede în această perioadă a anului.
- b) Îmi place muzica clasică.
- c) Se zice că iarna va fi geroasă.
- d) Ne doare sufletul de atâta nedreptate.
- e) Ninge liniștit peste orașul adormit.
- f) Nucul își pregătea roada pentru oameni.

6. Transformă următoarele propoziții active (cu subiect exprimat) în **construcții reflexive-impersonale** (unde acțiunea devine generală, iar subiectul este nedeterminat):

Model: Oamenii spun că vremea se va schimba. – *Se spune că vremea se va schimba.*

- a) Elevii rezolvă greu această ecuație.
- b) Noi intrăm pe ușa din spate.
- c) Toată lumea știe adevărul.
- d) Voi cumpărați bilete de la casă.
- e) Cântecul ciocârliei răsună peste tot.

7. Construiește enunțuri în care cuvântul „**lume**” să îndeplinească, pe rând, următoarele funcții sintactice, punând accent pe diferențierea structurală:

- a) Subiect exprimat prin substantiv comun.
- b) Nume predicativ în nominativ.
- c) Complement direct. d) Atribut substantiv prepozițional.

8. Găsește intrușii! În lista de mai jos există propoziții în care cuvintele evidențiate **nu** au funcția de subiect, deși se află la începutul enunțului. Identifică-le și precizează funcția lor corectă:

- Liniștea* se așternuse peste întreaga vale.
- Liniște* dorea și el după o zi atât de agitată.
- Cinci* au plecat, iar *trei* au rămas.
- Pe masă* erau așezate cărțile noi.
- Lui* îi pasă de rezultatele echipei.

9. Alătură propozițiile date, transformând una dintre ele într-o propoziție subordonată subiectivă, prin utilizarea elementelor de relație potrivite (că, să, cine, dacă):

Model: El întârzie azi. Acest lucru este cert. – *Este cert că el întârzie azi.*

- Tu ai dreptate. Mi se pare mie.
- Cineva va câștiga concursul. Nu se știe încă.
- Voi reușiți la examen. E de dorit acest lucru.

10. Scrie un scurt text (8-10 rânduri) pe o temă la alegere (de exemplu: „O zi în biblioteca școlii” sau „O călătorie imaginară”), în care să folosești:

Cel puțin un subiect exprimat prin **pronume personal de politețe**.

Cel puțin un subiect exprimat prin **numeral cardinal**.

Cel puțin o propoziție **impersonală**.

Subliniază subiectele și indică felul lor în paranteză.

11. Plasează subiectele potrivite în locul punctelor:

- mică răstoarnă carul mare.
- sunt cinstea părinților.
- este oglinda elevului.
- este brățară de aur.
- dulce mult aduce.

12. Precizează numărul de propoziții în cadrul frazelor și indică tipul subiectului din fiecare propoziție:

- Și, pe unde treceau, pârjol făceau... (*Ion Creangă*)
- Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă. (*Legenda rândunicii*)
- N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid! (*Mihai Eminescu*)

13. Completează spațiile punctuate cu subiecte exprimate prin părțile de vorbire indicate între paranteze.

- Îmi place lucruri folositoare. (*verb la modul infinitiv*)
- mă caută? (*pronume demonstrativ de depărtare*)
- Se auzi din nou copilului. (*substantiv comun*)
- Discutau despre noua lege. (*numeral colectiv*)
- Se vede (*verb la gerunziu*)
- Ai auzit.....? (*interjecție onomatopeică*)
- dorești un pliant? (*pronume personal de politețe*)
- E bine lecția. (*verb la supin*)

1. Fapt interesant. Mini-investigație interdisciplinară. Completați textul cu informații învățate la:

- **Geografie** – lanțuri montane unde trăiesc caprele de munte, altitudinea habitatului.
- **Biologie** – adaptările corpului la viața pe stânci, specii protejate.
- **Istorie / cultură** – simboluri și legende legate de animalele muntelui.
- **Educație ecologică** – măsuri pentru protejarea ecosistemelor montane.

a) Folosiți în propozițiile proprii:

- cel puțin două subiecte (ex.: *ecosistem, mineral, altitudine*);
- cel puțin două cuvinte polisemantice (ex.: *picioar, vârf, colț, vale*).

b) Identificați în text două *predicate verbale* și *predicatul nominal*.

c) Explicați sensul cuvintelor polisemantice din enunțurile:

- „Caprele de munte pot urca pe stânci aproape verticale.”
- „Ele au devenit simboluri ale curajului.”

d) Alcătuiți câte un enunț în care cuvintele *vârf* și *colț* să aibă alt sens decât în text.

e) Precizați relația sintactică din propoziția: „Partea exterioară este tare și rezistentă, iar interiorul este mai moale și flexibil.”

f) Continuați ideile din text prin redactarea unui scurt text (80–100 de cuvinte) despre alte animale adaptate vieții în condiții extreme (*vulturii, cămilele, pinguinii etc.*), valorificând informații din biologie și geografie.

g) Explicați rolul mineralelor menționate în text pentru viața caprelor de munte.

Stăpânele înălțimilor – caprele de munte

Caprele de munte, precum Ibexul alpin, sunt adevărate maestre ale echilibrului și ale curajului. Ele pot urca pe stânci aproape verticale, în locuri unde pare imposibil să pășești. Datorită acestei abilități uimitoare, se pot feri de prădători și pot ajunge la hrană sau minerale ascunse în cele mai greu accesibile locuri.

Unul dintre motivele principale pentru care escaladează pereții abrupti este nevoia de sare și alte minerale im-

portante pentru organism. În regiunile montane, plantele nu oferă întotdeauna suficiente substanțe nutritive, astfel că aceste animale ling rocile bogate în sare, calciu și magneziu. Aceste minerale le ajută să-și mențină oasele puternice și musculatura sănătoasă.

Secretul siguranței lor se află și în copitele speciale. Partea exterioară este tare și rezistentă, iar interiorul este mai moale și flexibil, oferindu-le o aderență excelentă chiar

și pe suprafețe foarte înguste sau alunecoase. Astfel, caprele de munte se pot deplasa cu ușurință pe stânci abrupte, fără să-și piardă echilibrul. În multe imagini și poze, ele pot fi văzute cățărându-se pe baraje sau pereți stâncoși impresionanți, la înălțimi amețitoare. Pentru oameni, acest lucru pare un adevărat spectacol, însă pentru ele este o modalitate firească de supraviețuire. Caprele de munte ne arată cât de ingenioasă este natura și cât de bine se pot adapta animalele mediului în care trăiesc. Prin forță, instinct și echilibru, ele au devenit adevărate simboluri ale curajului și ale libertății în lumea munților.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- 🚩 **A escalada** – vb. A se cățăra pe un zid înalt, un obstacol, pe un munte.
- 🚩 **Cert** – adj. De care nu te poți îndoi; sigur.
- 🚩 **Baraj** – s.n. Construcție care oprește apa, formând un lac de acumulare.
- 🚩 **Altitudine** – s.f. Înălțimea unui loc față de nivelul mării.
- 🚩 **Aderență** – s.f. Forță care ține alăturate două corpuri; legătură, lipire.

§ 23. Subiectul nedeterminat (aplicativ)

I. TERMINOLOGIE

subiectul nedeterminat
termenul regent

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Călătoria cosmică a Sistemului Solar

„Sistemul Solar este alcătuit din Soare și toate corpurile cerești care îl orbitează. Soarele este steaua din centrul sistemului și el oferă lumină și căldură planetelor. Planetele, precum Pământul și Marte, se rotesc în jurul Soarelui pe orbite bine stabilite.

Pământul este planeta pe care trăim noi și el are un satelit natural, Luna. În Sistemul Solar mai există asteroizi, comete și alte corpuri mici care se mișcă în spațiu.”

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică subiectul și predicatul din enunțurile: „Sistemul Solar este alcătuit din Soare și planete”; „Soarele este steaua din centrul sistemului”; „Pământul este planeta pe care trăim noi.”

- Indică propoziția subordonată predicativă din fraza: „Pământul este planeta pe care trăim noi.”
- Transformă propoziția astfel, încât să conțină o subordonată predicativă: „Marte este o planetă.”

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

SUBIECTUL NEDETERMINAT se întâlnește în cazul unor predicate care exprimă acțiuni cu valoare generală, care nu poate fi atribuită numai unei anumite persoane.

Exemple: *Se merge des în excursii.*
S-a anunțat o veste importantă.
Se spune că va ploua mâine.
S-a întâmplat ceva neobișnuit.
Se observă o schimbare în conduită.

SUBIECTUL NEDETERMINAT este atunci, când nu se indică exact persoana care face acțiunea, subînțelegându-se pronumele nehotărât *cineva*.

- a) *Este ger.* b) *Firește (fără subiect), că ne va aștepta (subiect nedeterminat).*
 c) *Ninge.* d) *Se vede.* e) *Se înserează.* f) *Se înserează.*

Aceste subiecte nedeterminate sunt **neidentificate** sau **neidentificabile** (din exemplele anterioare).

Subiectul nedeterminat poate fi exprimat prin:

- verbe la persoana a III-a plural fără subiect exprimat**
Exemplu: *Au spus la radio. / Au anunțat știrea.*
- construcții reflexive impersonale cu „se”**
Exemplu: *Se spune că va ninge. / Se lucrează la drum neconținut.*
- verbe impersonale (fără autor cunoscut al acțiunii)**
Exemplu: *Plouă. / Bate la ușă. / Ninge.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Nu toate verbele la persoana a III-a plural au subiect nedeterminat – unele pot avea subiect neexprimat, dar determinat din context.

Explicație:

Subiect nedeterminat: nu se cunoaște autorul acțiunii: „Se spune că...”, „Se lucrează...”

Subiect neexprimat, dar determinat: subiectul există, dar nu este scris, fiind ușor de dedus din context: „Au plecat acasă.” – ei/ele cunoscuți din context.

2. Pronumele reflexiv beaccentuat „SE” se scrie SEPARAT de verb: *se spune, se zice, se aude, se știe, se lucrează, se interzice*

Atenție! *Se știe că... S-a știut că...* (în al doilea caz apare cratima pentru că „se” se contopește cu auxiliarul „a”).

3. „s-a” / „s-au” – „sa”. Când pronumele reflexiv *se* precedă auxiliarul *a* (perfect compus), se scrie cu **cratimă**: *S-a auzit că vine o inspecție. S-au luat măsuri aspre.*

Regulă de verificare: dacă poți înlocui cu „*a fost auzit*” sau „*au fost luate*” – scriem **s-a / s-au** (cu cratimă). **Sa** fără cratimă este adjectiv posesiv: *cartea sa, mama sa.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile cu subiect nedeterminat și precizează persoana verbului prin care acesta se exprimă:

- a) Se spune că omul sfințește locul. b) Bat clopotele de dimineață. c) Zic că vine iarna devreme anul acesta. d) Au luat hotărârea fără să consulte pe nimeni. e) Sună undeva în depărtare. f) Citești o carte și uiți de toate. g) Mi s-a spus că ești bolnav. h) Ninge de trei zile fără oprire.

2. Rescrie propozițiile cu subiect determinat, transformându-le în propoziții cu subiect nedeterminat. Observă ce se schimbă:

Model: *Oamenii spun că el va veni. – Se spune că el va veni.*

- a) Vecinii au anunțat că vine un inspector. b) Autoritățile au interzis accesul în zonă. c) Medicii recomandă mișcarea zilnică. d) Cineva a bătut la ușă noaptea târziu. e) Toată lumea știe că minciuna are picioare scurte.

3. Analizează verbele subliniate și precizează dacă subiectul este *nedeterminat, neexprimat* (dar determinat) sau *inclus* în formă verbală:

- a) Mergem mâine la mare, dacă e frumos. b) Lucrează cineva în birou la ora asta. c) Bat la ușă – intri sau nu? d) Ion citește și scrie de dimineață. e) Se aude că fabrica se închide. f) Vii mâine? Vin, dacă pot. g) Aruncă gunoarie pe stradă fără rușine. h) Se lucrează greu pe timp de caniculă.

4. Identifică subiectele și predicatele, precizează felul lor. Arată părțile de vorbire prin care se exprimă: a) „Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăse chiar unei femei cu petrecerile, mai ales de când are copii. b) – Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dumneavoastră bărbaii cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație.” (Ion Luca Caragiale)

5. Subliniază subiectele și predicatele, precizează felul lor:

- a) E ușor a scrie versuri. (Mihai Eminescu) b) E bine să faci sport. c) Se știu rezultatele la olimpiadă. d) Se pregătește masa.

6. Pentru predicatelor următoare găsiți subiecte potrivite:

a) Aleargă ... b) ... au căzut. c) ...cea bună l-a ajutat. d) Apar ... pe cer.

4. Subliniază subiectele și predicatelor și indică felul lor:

a) „Pupăza zbră! pe o dugheană... Eu atunci haț! De sumanul moșneagului să-mi plătească paguba.” *Ce pasărea.* (Ion Creangă)

b) Dacă-i așa, hai și tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare”. (Ion Creangă)

c) „... Hai la treabă, cumătriță, că lupul ți-a dat de lucru...”

d) „Cucul își luă zborul și umbra lui trecu pe alee.” (Mihail Sadoveanu)

e) „Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră...”

(Mihai Eminescu) f) „ – Ce vrei tiu?...” (Mihai Eminescu)

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul:

O iarnă ca-n povești...

Se înserează. Ninge. Din nou iarna s-a lăsat peste sat. Pomii sunt încărcăți cu flori albe de nea căzute din înălțimile cerului. De asupra lumii flutură florile albe, așezându-se, când obosesc din zborul lor, pe crengile copacilor și pe fața neagră a pământului. Totul este alb, misterios, grandios și zăpada este din abundență. A răsărit și soarele care aruncă peste sat oglinzile razelor sale care parcă te orbesc.

Răspundeți la întrebări:

1. Subliniați subiectele în textul de mai sus.

2. Identificați tipul lor. Efectuați analiza exprimării subiectelor.

3. Găsiți în text două verbe impersonale.

4. Efectuați analiza sintactică a propoziției „Pomii sunt încărcăți cu flori albe de nea căzute din înălțimile cerului”, apoi îndepliniți următoarele cerințe:

a) precizați valoarea morfologică a subiectului și predicatului;

b) explicați acordul predicatului cu subiectul;

c) stabiliți funcția sintactică și valoarea morfologică a structurii „cu flori”.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Abundență** – s.f. Cantitate mare, belșug, bogăție, prisos; cantitate mare.
- Conduită** – s.f. Fel de a se purta, comportare; manieră.
- Dugheană** – s.n. Prăvălie mică, săracăcioasă; casă urâtă.
- Grandios** – adj. Măreț, impunător (prin proporțiile sale), foarte mare.
- Neconținut** – adv. Care, are loc fără întrerupere, continuu, neîncetat.

§ 24. Propoziția subordonată subiectivă

I. TERMINOLOGIE

propoziție principală
subordonata subiectivă
elemente de relație
termenul regent
topica

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

La granița continentelor – magia ascunsă a Silfrei

În Islanda există un loc uimitor numit Silfra, unde oamenii pot înota chiar între două continente: America de Nord și Europa. Este unul dintre puținele locuri din lume unde această fisură tectonică poate fi explorată atât de ușor.

Fisura s-a format din mișcarea continuă a plăcilor tectonice, care se depărtează încet în fiecare an. Spațiul dintre ele a fost umplut cu apă provenită din ghețari, iar natura a creat astfel un peisaj spectaculos.

Apa din Silfra este atât de limpede, încât vizibilitatea poate ajunge până la 100 de metri. Acest lucru se datorează faptului că apa trece printr-un proces natural de filtrare prin rocile vulcanice ale Islandei.

Pentru scafandri, experiența este de neuitat. Ei au impresia că plutesc între două lumi, printre stânci, lumini și ape cristaline. Totuși, temperatura apei rămâne foarte scăzută pe tot parcursul anului, între 2 și 4°C, de aceea sunt necesare costume speciale.

Silfra este o atracție turistică deosebită. Este un loc, unde oamenii pot vedea puterea naturii și mișcarea continuă a Pământului.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Extrage din primul alineat toate propozițiile și identifică pentru fiecare: subiectul, predicatul, indică tipul subiectului (*exprimat / neexprimat / nedeterminat*).
2. Analizează propoziția: „În Islanda există un loc uimitor numit Silfra.” Precizează: subiectul (dacă există sau nu), predicatul, tipul predicatului rolul cuvintelor „*există*” și „*numit*”.
3. Transformă propozițiile astfel, încât subiectul să fie exprimat. a) „*Se spune că Silfra este un loc unic.*” b) „*Se poate înota între două continente.*”
4. Identifică subiectul, transformă propoziția astfel, încât subiectul să fie neexprimat, explică se subînțelege subiectul din context. „*Ei au impresia că plutesc între două lumi...*”

5. Analizează fraza: „*Apa din Silfra este atât de limpede, încât vizibilitatea poate ajunge până la 100 de metri.*”

Identifică predicatul propoziției principale, identifică predicatul propoziției subordonate, explică rolul subordonatei în completarea sensului.

6. Reformulează ultimul alineat astfel încât: *să conțină cel puțin o propoziție cu subiect nedeterminat, să păstreze sensul textului, să sublinieze subiectul și predicatul în fiecare propoziție.*

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB) are în frază funcție de subiect al predicatului din regentă.

▪ **Situații din regentă care cer subiective:**

Predicatul este impersonal (verbal sau nominal) exprimat prin:

✓ verbul *a trebui, a fi* (unipersonal) cu sensul *a se întâmpla* și alte verbe folosite ca impersonale care apar uneori precedate de un pronume personal la dativ sau acuzativ;

✓ verbe reflexive impersonale: *se zice, se crede, se poate, se vede* etc.;

✓ verbe pasive folosite ca impersonale: *este știut, este cunoscut, este dat...*

✓ expresii verbale impersonale formate din verbul *a fi* și un adverb sau o locuțiune adverbială: *e firesc, e nedrept, e ușor, e bine, e posibil* etc.

Adverbele care intră în componența expresiilor verbale pot sta și înaintea și în urma verbului *a fi* și pot fi la diferite grade de comparație;

adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative: *probabil, pesemne, negreșit, firește, fără îndoială* etc.

Subordonata subiectivă poate fi **introdusă** prin:

✓ pronume relativ-interogative (*cine, care, ce*);

✓ adverbele relative: *unde, când, cum*;

✓ conjuncțiile: *că, să, ca ... să, dacă, de*.

Pentru a nu confunda subiectiva cu completiva directă, se recomandă să se respecte următoarele operațiuni în analiza unei fraze:

▪ sublinierea predicatelor;

▪ sublinierea și notarea cu S a subiectelor, adăugarea subiectelor neexprimate ale verbelor personale deasupra textului, în dreptul predicatului;

▪ despărțirea frazei în propoziții.

1. O propoziție regentă poate avea două sau mai multe subiective coordonate.

2. Propoziția subiectivă așezată înaintea regentei poate fi reluată în regentă printr-un pronume demonstrativ:

Și / care dintre cai a veni la jărat / să mănânce / acela are să te ducă la împărăție. (Ion Creangă)

Topica

Propozițiile subiective care servesc ca subiect unor predicate exprimate

prin verbe personale *se introduc prin pronume relative* și precedă, de obicei, propoziția regentă.

Când predicatul regentei este exprimat prin verbe și expresii verbale impersonale prin conținut și unipersonale prin formă, prin adverbe predicative sau prin formele impersonale ale unor verbe personale (*pare, rămâne* etc.) propozițiile subiective se găsesc, în general, după regentă.

Exemplu: *Se pare*¹ / *că nu cunoaște locurile acestea*² /.

ATENȚIE!

În unele cazuri, verbul *a trebui*, ca predicat regent, este intercalat în interiorul propoziției subiective. În acest caz, subiectul care precedă verbul impersonal și determinanții acestuia (atributele) sau diversele complemente, care aparțin subordonatei subiective, se analizează ca aparținând subiectivei, nu regentei: *Exemplu: Copiii*¹ / *trebuie*² / *să fie jucăuși*.¹ /

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Propoziția subiectivă NU se desparte prin virgulă de propoziția regentă, indiferent dacă stă *înainte* sau *după* aceasta.

Propoziția subiectivă NU se desparte prin virgulă de propoziția regentă, indiferent dacă stă *înainte* sau *după* aceasta.

- **SB postpusă (după regentă):** E bine ¹ / să-ți faci temele la timp. ² /
(P1 – Regentă, P2 – Subiectivă. **Fără virgulă**).

- **SB antepusă (înaintea regentei):**

Exemplu: Cine se trezește de dimineață ¹ / departe ajunge. ² /

(P1 = Subiectivă, P2 = Regentă. **Fără virgulă**).

Evită greșelile de acord!

Când propoziția subiectivă stă în fața unui verb regent impersonal sau a unei expresii verbale impersonale, verbul din regentă rămâne **întotdeauna la persoana a III-a singular**. O greșeală frecventă este încercarea de a acorda verbul din regentă cu un plural din subordonată.

Greșit: *Trebuie*sc ca elevii să învețe.

Corect: *Trebuie* ¹ / ca elevii să învețe. ² /

(*A trebui* este aici verb impersonal, forma corectă este mereu „trebuie”).

ATENȚIE!

Dacă regentul are deja subiect (personal), subordonata **NU poate fi subiectivă**. Dacă regentul este impersonal și nu are subiect, subordonata **ESTE subiectivă**.

Exemple:

- „**să vină la noi**” = **CD** (regentul este „el vrea” – are subiectul „el”, deci *ce vrea el?* -> *să vină*).
- „**să vină la noi**” = **SB** (regentul este „se zice” – verb reflexiv impersonal, nu are subiect, deci propoziția ține loc de subiect).
- „**că ai luat notă mare**” = **CD** (regentul „am auzit” are subiect inclus: *eu*).
- „**că ai luat notă mare**” = **SB** (regentul „se aude” este impersonal).

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Identifică propozițiile subordonate subiective din textul de mai jos și precizează prin ce este exprimat termenul regent.
„Se cuvine să-ți respecti promisiunile, deoarece e bine să fii un om de cuvânt. Mi s-a părut că nu ai înțeles textul, deși părea că ești atent.”
- Încercuiește elementele de relație care introduc subiectivele din frazele următoare și specifică ce parte de vorbire sunt.
a) Trebuie să plecăm imediat. b) Nu se știe cine va câștiga concursul.
c) E greu de înțeles ce s-a întâmplat acolo.
d) E de dorit ca toți să reușească la examen.
- Transformă propozițiile subordonate subiective în părți de propoziție corespunzătoare (subiecte), prin procesul de contragere.
a) E ușor să promiți. b) E sigur că el va veni. c) Nu contează cine vorbește.
- Transformă subiectele evidențiate din următoarele propoziții în propoziții subordonate subiective (prin procesul de expansiune).
a) **Minciuna** are picioare scurte. b) Mi-a plăcut **lectura** acestei cărți.
c) **Câștigătorul** va primi un premiu. d) **Adevărul** va ieși la suprafață.
- Identifică subiectele din textele următoare (după ce ai aflat P):
a) Cuvintele, în visul meu, erau ca un fel de umbră de aur în conștiință.
Dar noi, pătrunși la suflet de sfânta libertate.
Jurăm că vom da mâna... (Andrei Mureșanu)
b) Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de seară
Puiule, e-un cântec sfânt.
Vechi și simplu, de la țară. (Ștefan Octavian Iosif)
- Identifică valoarea morfologică a cuvintelor: *unu, alt, o*, în exemplele următoare; precizează funcția lor sintactică (unde este cazul):
a) Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad.
Se pare cum că-i altă toamnă... (Mihai Eminescu)
b) Dar, în cumpăna de față, când te bat așa nevoi.
Nu se cade vrăjmășia s-o lovim întâi la noi? (Al. Davila)
- Identifică propozițiile subordonate subiective (**SB**) din textele următoare; precizează regentul acestora:
a) Urmează să declarați la cercetări de ce, fapt e că l-ați omorât și trebuie să fiți judecați toți. (Marin Preda)
b) Cine pierde așa cum a pierdut ciobanul „Mioriței” este înstăpânit în sufletul pământului. (Nichita Stănescu)
c) Ne e clar, însă, că scrisul a fost modul lui de a exista, că versul a fost modul și acțiunea lui. (Nichita Stănescu)
d) Dar n-a fost cu putință să-l întoarcă din hotărârea sa. (Petre Ispirescu)
- Alcătuiește câteva fraze în care să ai și SB și PR, având ca regente verbele: *a fi, a însemna, a deveni, a rămâne, a se face*.

9. Transformă următoarele propoziții în fraze în care să fie SB; explică cum ai procedat:
- E ușor a scrie versuri.
 - E imposibil a călători pe scări.
 - De vorbit e ușor, de făcut e mai greu.
10. Transformă propozițiile simple în fraze care să conțină o subordonată subiectivă:
- Protejarea pădurilor este necesară.
 - Descoperirea adevărului contează.
 - Plecarea elevilor s-a amânat.
 - Participarea tuturor este obligatorie.

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul:

Sportul – izvor de energie și sănătate

Este important ca fiecare adolescent să facă mișcare în fiecare zi. Sportul înseamnă multă sănătate, dar și energie, disciplină și încredere în sine. Ceea ce-i ajută pe tineri în dezvoltarea armonioasă este activitatea fizică practică regulat. Mulți specialiști spun că sportul contribuie la întărirea organismului și la menținerea unei stări bune de sănătate. Este clar că adolescenții care fac mișcare sunt mai rezistenți și mai activi. De asemenea, se observă că elevii care practică un sport au mai multă putere de concentrare.

În prezent, problema este că mulți tineri petrec prea mult timp în fața ecranelor. Ceea ce devine periculos pentru sănătate este lipsa exercițiilor fizice. De aceea, este necesar ca sportul să facă parte din viața fiecărui adolescent.

Rezolvați sarcinile propuse:

- Identificați în text două propoziții subordonate subiective (SB).
- Identificați în text două propoziții subordonate predicative (PR).
- Analizați fraza: „Este clar că adolescenții care fac mișcare sunt mai rezistenți și mai activi.” Identificați propoziția principală; subordonată; precizați felul subordonatei.
- Găsiți în text: *un predicat verbal; un predicat nominal; un subiect exprimat prin substantiv.*
- Transformați propoziția într-o frază care să conțină o subordonată predicativă. „Sportul contribuie la întărirea organismului.”
- Alcătuieți o compunere scurtă cu titlul: „Rolul sportului în viața adolescenților”, folosind subordonate subiective și predicative; predicate nominale.

2. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Conștiință** – s.f. Faptul de a-și da seama; înțelegere.
- ✚ **Vizibilitate** – s.f. Distanța până unde poate fi văzut cu ochiul liber ceva.
- ✚ **Fisură** – s.f. Crăpătură îngustă la suprafața sau în interiorul unui corp.
- ✚ **Tectonic** – adj. Care este legat de mișcările scoarței Pământului.
- ✚ **A explora** – vb. A cerceta, a căuta, a străbate locuri neumblate, a studia.

§ 25. Elementul regent al propoziției subiective. Propoziția principală insuficientă

I. TERMINOLOGIE

propoziții:

principale, subordonate, regente

subordonată subiectivă

elemente regente

elemente de relație

propoziție principală insuficientă

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

Monedele dorințelor din inima Romei

Fontana di Trevi, celebră fântână din Roma, adună zilnic mii de monede aruncate de turiști, în valoare de peste 3.000 de euro pe zi. Ele rămân un simbol al dorințelor și sunt colectate și oferite unor organizații caritabile care sprijină persoanele aflate în dificultate.

Construită în secolul al XVIII-lea și realizată în stil baroc, fântâna impresionează prin măreția sa artistică. În centrul ei se află figura lui Oceanus, zeul mării, înconjurat de cai marini și tri-toni, toate sculptate cu o expresivitate care dă

viață apei și pietrei. Monumen-tul este una dintre cele mai vizitate atracții din lume.

Tradiția spune că aruncarea unei monede în apă, peste umăr, îți va aduce întoarcerea la Roma. Două monede simbolizează dragostea, iar trei – căsătoria. Această legendă atrage zilnic vizitatori care își pun dorințe și speranțe în apele fântânii.

În mod uimitor, sumele adunate anual depășesc un milion de euro și sunt folosite pentru ajutorarea celor nevoiași, în special prin organizații sociale din Roma. Astfel, fiecare monedă devine un gest mic de generozitate, transformat într-un sprijin real pentru oameni.

Fontana di Trevi este un monument al frumuseții, dar și un loc unde dorințele oamenilor se transformă în fapte bune, iar arta se împletește cu solidăritatea.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text cinci subiecte și precizează prin ce parte de vorbire sunt exprimate. **Exemplu:** substantiv, pronume etc.
2. Găsește în text trei predicate verbale și un predicat nominal. Precizează modul și timpul verbelor identificate.
3. Analizează fraza: „*Tradiția spune că aruncarea unei monede în apă îți va aduce întoarcerea la Roma.*” Identifică propoziția principală; propoziția subordonată; precizează felul subordonatei și termenul regent.
4. Transformă propoziția: „*Fontana di Trevi este un monument al frumuseții.*” într-o frază care să conțină o subordonată predicativă.
5. Transformă propozițiile de mai jos astfel încât să conțină subordonate subiective: a) „*Monedele sunt colectate zilnic.*” b) „*Vizitatorii își pun dorințe.*”
6. Construiește două enunțuri proprii inspirate din text cu **SB** și **PR**.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ este propoziția care îndeplinește în frază funcția sintactică de subiect al propoziției regente.

Exemplu: E ușor a scrie versuri. (subiect) – E ușor ¹ / (să) scrii versuri.² / (subiectivă)

Termeni regenți ai propoziției subiective:

Verb personal: Vine ¹ / (cine) poate.² / - verb impersonal: este, trebuie.

Exemplu: Trebuia ¹ / (să) meargă.² /

Verb personal devenit impersonal: a rămâne, a ajunge, a păsa, a plăcea, a veni etc. **Exemple:** a) Ajunge ¹ / (cât) ai alergat.² / b) Rămâne ¹ / (cine) vrea.² /

Expresie verbală impersonală: e bine, e rău, e ușor, e greu, e lesne, e dificil, e posibil, e drept, e recomandabil, e cu puțință, e de prisos, este de dorit, e de crezut, e culmea, e păcat, e un adevăr, e un noroc, una e, alta e, e un fapt etc.

Exemplu: E bine ¹ / (că) s-a întâmplat așa.² /

Verbe reflexive și impersonale: se cuvine, se cade, se întâmplă, se zice, se aude, se spune, se pare, se poate, se vede etc.

Exemple: a) Se zice ¹ / (că) plouă.² / b) Se cuvine ¹ / (să) fim civilizați.² /

Verb impersonal cu pronume în dativ: a-i fi dat, a-i fi sortit, a-i fi hotărât, a-i fi scris, a-i părea, a-i rămâne, a-i da prin gând, a-i trece prin minte, a-i plăcea,

a-i veni etc. **Exemple:** a) *I-a fost dat* ¹/*(să) ajungă acolo.*²/

b) *Mi-a convenit* ¹/*(ce) s-a propus la ședință.*²/

Adverb sau locuțiune adverbială predicativă: *desigur, firește, probabil, poate, negreșit, pesemne, cu siguranță, cu certitudine, fără îndoială, de bună seamă etc.*

Exemplu: *Desigur* ¹/*(că) vor veni și ei.* ²/

Propoziția principală insuficientă (numită uneori și propoziție regentă insuficientă sau incompletă) este acea propoziție principală care *nu are un înțeles deplin de sine stătător și cere obligatoriu o propoziție subordonată* pentru a-și completa sensul.

PROPOZIȚIA PRINCIPALĂ este INSUFICIENTĂ (P₁) atunci, când verbul său predicativ (sau o altă parte de vorbire cu rol de regent) are un sens abstract, larg sau incomplet, necesitând o completare directă, indirectă sau subiectivă printr-o propoziție subordonată.

Fără propoziția subordonată care o întregește, propoziția principală insuficientă lasă mesajul suspendat și lipsit de logică pentru interlocutor.

De cele mai multe ori, o propoziție principală este insuficientă, deoarece conține anumite cuvinte-cheie (*regente*) care deschid calea unei subordonate:

1. Verbe de declarație, cunoaștere, voință sau sentiment: *a spune, a crede, a vrea, a dori, a auzi, a vedea, a se teme.*

Exemplu: *Se teme*¹/*(ceea ce nu are sens singur) să nu întârzie.*²/

2. Expresii și verbe impersonale: *e bine, e rău, se cuvine, se întâmplă, trebuie.*

Exemplu: *Trebuie*¹/*să învățăm mai mult.*²/

3. Corelative (pronume sau adverbe):

Când în principala insuficientă există un cuvânt care face trimitere directă la subordonată (*acela, ceea, acolo, așa*).

Exemplu: *A mers acolo*¹/*unde a fost trimis.*²/

Aplică! Despărte fraza în propoziții:

*Ceea*¹/*ce dorește* ²/*este* ¹/*să intre la liceu* ³/.

P₁ – regentă; P₂ – SB (subiectivă); P₃ – PR (predicativă).

Propoziția insuficientă (P₁) este o *regentă (principală sau secundară)* care cere obligatoriu un determinat.

Insuficienta poate fi (*Poate că...; Spune că..*) sau pot fi (*regentele subiectivelor sau predicativelor*).

Insuficiența se simte mai ales, când regenta are drept subiect o subiectivă (SB) și este urmată de o predicativă (PR). (*exemplul de mai sus*).

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Când subordonata subiectivă stă înaintea regentei și **este reluată** prin pronume demonstrativ, **se desparte întotdeauna prin virgulă.**

Exemplu: (*Cine*) *aleargă mai repede,* ¹/*acela e câștigător.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile subordonate subiective cerute de verbe impersonale sau construcții impersonale:
 - a) Se știe că lectura dezvoltă vocabularul.
 - b) Se observă că elevii sunt atenți la lecție.
 - c) Nu se poate să întârzie mereu.
 - d) Se spune că orașul este foarte vechi.
2. Precizează propozițiile subordonate subiective cerute de expresii verbale impersonale:
 - a) Este important să respecti regulile școlii.
 - b) Este greu să înveți fără perseverență.
 - c) A devenit clar că situația s-a schimbat.
 - d) Este posibil să înceapă ploaia în curând.
3. Identifică propozițiile subordonate subiective introduse prin conjuncții subordonatoare:
 - a) Se crede că sportul ajută sănătatea.
 - b) Este bine să citești zilnic.
 - c) Nu e sigur dacă vor ajunge la timp.
 - d) Se observă că natura se schimbă primăvara.
 - e) Se știe că vor înflori vara.
4. Identifică propozițiile principale insuficiente și explică de ce au nevoie de subordonată:
 - a) Este evident că ai muncit mult.
 - b) Se pare că excursia va fi interesantă.
 - c) E necesar să protejăm natura.
 - d) Nu se știe cine a trimis mesajul.
5. Găsește propozițiile subordonate subiective introduse prin pronume relative sau nehotărâte:
 - a) Cine învață constant va reuși.
 - b) Nu se cunoaște cine a spart geamul.
 - c) Oricine dorește poate participa la concurs.
 - d) Se vede ce mult s-a schimbat orașul.
6. Analizează frazele. Identifică propoziția principală insuficientă; subordonata subiectivă; precizează elementul regent; indică elementul de relație.
 - a) Este bine să ai încredere în tine.
 - b) Se știe că apa este esențială vieții.
 - c) Nu e clar cine a greșit.
 - d) Se observă că elevii citesc mai atent.
7. Identifică propozițiile subordonate subiective cerute de expresii verbale impersonale:
 - a) E bine să știi ce vrei.
 - b) E dificil să nu poți conta pe nimeni.
 - c) E ușor să vorbești.
 - d) E sigur că va veni și ziua aceea.
8. Stabilește propozițiile subordonate subiective cerute de adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative:
 - a) Firește că pot să vin.
 - b) Poate că nu trebuie să spui chiar totul.
 - c) Posibil să nu fie așa cum se dictează.
 - d) Sigur că poți veni și tu.

9. Găsește propozițiile subordonate subiective introduse prin conjuncții subordonatoare: a) De-acum trebuie să le arăți că poți. b) Se cunoaște că stăpânește bine meseria. c) E rău dacă-i cum spui tu.
10. Identifică propozițiile subordonate subiective introduse prin locuțiuni conjuncționale subordonatoare: a) Mi se părea cum că tu ai fi spus ceva greșit. b) Se pare cum că oamenii nu mai știu ce vor.

DESCOPERĂ!

Fraze în care SB „să învețe” e introdusă prin șase elemente regente diferite:

Se cuvine/ să învețe /.

Î-a fost dat/ să învețe/.

Trebuie/ să învețe/.

Este bine/ să învețe/.

Îi place/ să învețe/.

Ar fi bine/ să învețe/.

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul:

Bujorul – floarea care păstrează timpul în petale

Bujorul este una dintre cele mai apreciate flori de grădină datorită frumuseții și rezistenței sale. Dacă este îngrijit corespunzător, el poate trăi zeci de ani în același loc și poate înflori în fiecare primăvară cu aceeași splendoare. Este uimitor că această floare delicată reușește să reziste atât de mult timp fără îngrijiri complicate.

Ceea ce impresionează la bujor este bogăția florilor sale parfumate și varietatea culorilor, de la alb și roz pal până la roșu intens sau galben auriu. Grădinarii spun că bujorul devine mai frumos odată cu

trecerea anilor. Este clar că această plantă preferă stabilitatea și liniștea grădinii în care a fost plantată.

Se observă că bujorii nu iubesc schimbările dese de loc. Dacă sunt mutați prea des, plantele pot refuza să înflorească pentru o perioadă. Problema este că rădăcinile lor au nevoie de timp pentru a se adapta noului sol. De aceea, este bine să fie plantați într-un spațiu unde pot rămâne multă vreme.

În multe culturi, bujorul este considerat simbolul eleganței și al prosperității. Se spune că această floare aduce armonie și frumusețe în casele oamenilor. Ceea ce transformă bujorul într-o floare specială este legătura sa cu tradiția și continuitatea.

O grădină plină de bujori oferă culoare și parfum, dar și o atmosferă liniștitoare. Este imposibil să privești aceste flori fără să admiri delicatețea petalelor lor catifelte. Astfel, bujorul rămâne una dintre florile care încântă privirea și sufletul generație după generație.

Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

Grupa I – „Dincolo de frumusețea bujorului”

1. Analizați valoarea expresivă a construcțiilor: „Este uimitor că...”
„Se spune că...” „Problema este că...”
2. Rescrieți fragmentul: „*Ceea ce impresionează cel mai mult este bogăția florilor sale mari și parfumate.*” astfel încât: subordonata subiectivă să devină predicativă; predicatul nominal să fie înlocuit cu unul verbal.
3. Construiți trei fraze despre natură în care:
propoziția regentă să fie insuficientă;
subordonata să fie așezată înaintea regentei.

Model: „Că bujorul rezistă zeci de ani este uimitor.”

Grupa a II-a – „Bujorul – simbol al stabilității”

1. Selectați din text două fraze care exprimă: admirație; certitudine; observație. Explicați prin ce mijloace sintactice este creat acest efect.
2. Transformați propozițiile de mai jos în fraze complexe care să conțină:
o subordonată subiectivă și o subordonată predicativă.
a) „*Bujorul rezistă mult timp.*” b) „*Florile sale sunt impresionante.*”
c) „*Grădina devine spectaculoasă primăvara.*”
3. Comentați afirmația: „*Ceea ce ne învață bujorul este că răbdarea aduce rezistență.*” În răspuns: identificați tipurile de subordonate; explicați rolul propoziției principale insuficiente.
4. Pentru ambele grupe. Redactați un text argumentativ de 8–10 enunțuri cu tema: „**Stabilitatea este o valoare importantă într-o lume a schimbării**”
În compunere utilizați:
minimum două subordonate subiective;
minimum două subordonate predicative;
cel puțin o propoziție principală insuficientă.
5. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Perseverență** – s.f. Stăruință, tenacitate în îndeplinirea unei acțiuni.
- ✚ **Certitudine** – s.f. Siguranță, încredere deplină (în ceva sau în cineva).
- ✚ **Stabilitate** – s.f. Statornicie, fermitate; stare a ceea ce nu se schimbă.
- ✚ **Splendoare** – s.f. Frumusețe fără seamăn; strălucire, măreție.
- ✚ **Triton** – s.m. Zeitate marină greacă, cu bust de om și cu coadă de pește.

§ 26. Atributul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

atribut: *acordat*
neacordat

adjectival
pronominal
adverbial

substantival
verbal
interjecțional

➤ *Citește cu atenție textul:*

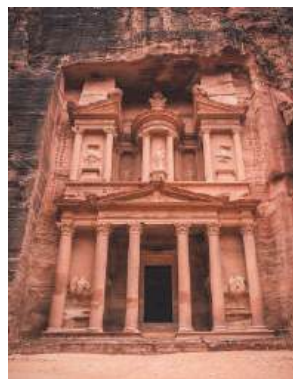
Petra – taina orașului de piatră

Petra, străvechiul oraș din Iordania sculptat în stâncă, impresionează prin frumusețea și misterul său aparte. Ascuns între canioane înguste și munți roșiatici, acest loc pare desprins dintr-o poveste. Cu multe secole în urmă, Petra a fost un important centru comercial al nabateenilor, iar astăzi este una dintre cele mai cunoscute minuni ale lumii.

Ceea ce face acest oraș atât de special este faptul că templele, mormintele și clădirile sale au fost săpate direct în piatra roz a munților. Munca migăloasă a oamenilor de acum peste două mii de ani continuă să uimească și în prezent prin frumusețea detaliilor și măreția construcțiilor. Natura și talentul uman s-au unit aici într-un mod unic.

Pe parcursul zilei, razele soarelui schimbă culorile stâncilor, iar Petra capătă nuanțe diferite de roz, roșu și auriu. Acest joc al luminii transformă orașul într-un adevărat spectacol al deșertului și îi oferă un farmec aparte.

Petra este un prețios monument istoric. El păstrează amintirea unei civilizații dezvoltate, care a creat sisteme ingenioase de apă și construcții impresionante în mijlocul deșertului. Astăzi, milioane de turiști vin să descopere frumusețea acestui oraș de piatră, unde trecutul pare încă viu.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică atributele din grupurile de cuvinte de mai jos și precizează prin ce parte de vorbire sunt exprimate: „*străvechiul oraș*”, „*canioane înguste*”, „*munți roșiatici*”, „*prețios monument istoric*”.
2. Extrage din primul alineat trei substantive însoțite de atribute și precizează felul atributelor (adjectivale, substantivale etc.).
3. Analizează atributele din enunțul: „*Ceea ce face acest oraș atât de special este faptul că templele, mormintele și clădirile sale au fost săpate direct în piatra roz a munților.*” Ce cuvinte determină? Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?
4. Identifică în text două atribute substantivale și precizează tipul legăturii dintre atribut și termenul determinat. **Exemplu:** „jocul **luminii**”, „frumusețea **acestui oraș**”.
5. Transformă atributele adjectivale în alte construcții atributive, fără a schimba sensul enunțului: „*orașul străvechi*”, „*construcții impresionante*”,

„civilizație dezvoltată”.

6. Găsește în ultimul alineat toate atributele și clasifică-le după partea de vorbire prin care sunt exprimate. Realizează apoi schema (*cuvânt determinat – atribut/cuvânt determinativ*): atribut adjectival; atribut substantival; atribut pronominal.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau o altă parte de vorbire cu valoare de substantiv (pronume, numeral sau adjectiv substantivizat). Atributul răspunde la întrebările: *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?*

Exemplu: Un râu *falnic de lumină* se revarsă peste munte.

(Vasile Alecsandri)

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent.

Termenul regent al atributului poate fi:

- un substantiv: *Exemplu:* Băutura cea mai bună / Este apa de izvor. (Folclor)
- un pronume: *Exemplu:* Toate acestea vor fi rezolvate cât mai repede .
- un numeral: *Exemplu:* Trei dintre ei sunt arheologi.
- o parte de vorbire cu valoare de substantiv: *Exemplu:* Culesul merelor era în toi.

Conform felului de legătură a atributului cu termenul regent distingem:

- atribute acordate;
- atribute neacordate.

ATRIBUTUL ACORDAT se acordă în gen, număr și caz cu termenul regent.

Exemplu: Munca *bună* mult adună. (gen. fem., num. sing., caz.N.)

ATRIBUTUL NEACORDAT nu ia forma de gen, număr și caz a termenului regent.

Exemple: Nemărginire *de cer*. / Stele *de aur*. / Există un singur drum: / Cel *al miresmei de laur*. (Grigore Vieru)

REȚINE!

ATRIBUTUL se recunoaște după întrebări și după termenul regent, iar tipul atributului se stabilește după partea de vorbire prin care se exprimă.

Atributele se clasifică în:

- atribut substantival:

- a) **genetival**: La răsăritul **soarelui** cerul era senin și limpede.
- b) **prepozițional**: Oameni **asemenea părinților** lui rar întâlnești.
- c) **apozitional**: Le împrumut colegilor, **celor doi**, manualul de limba română.
- d) **atribut substantival în A. și D. fără prepoziție**: Am asistat la înmânarea de medalii **unor sportivi**.

- atribut pronominal:

- a) **genetival**: Cărțile **lor** se află pe bancă.
- b) **prepozițional**: Lauda **de sine** nu miroase a bine.
- c) **apozitional**: Colegii, **dumnealor**, n-au fost de acord cu propunerea făcută.
- d) **atribut pronominal în D. fără prepoziție**: Atribuirea de premii **acestora** le-a stârnit invidia.

- **atribut adjectival**: Peste sat se încinsese o dimineață **senină și caldă**.

- **atribut verbal**: Valurile **spumegânde** ale mării se loveau de stânci.

- **atribut adverbial**: Eu sunt Luceafărul **de sus**, / Iar tu să-mi fii mireasă.

- **atribut interjecțional**: Sunetul **tic-tac** al ceasornicului îi răsună în urechi.

Atributul, de obicei, se află după termenul regent.

Exemplu: Undeva adânc în măduva copacului s-a trezit freamătul **cela verde** ce-o să tot șoptească o vară întreagă, apoi pe urmă o să mai zacă printre copaci frunze **mari**, frunze **galbene**, frunze **zimțate**. (*Ion Druță*)

✓ Ordinea aceasta nu e fixă, atributul apărând și în prepoziție față de termenul regent. Inversia e caracteristică pentru stilul poetic. Mai des se inversează atributul acordat:

Exemplu: Ram de pom în floare Eu născut anume
Strugure de soare, Pe acest meleag
Vălurânde grâne – Îl știu cel mai mândru,
Strămoșești țărâne. Îl știu cel mai drag.

(*Dumitru Matcovschi*)

Atributul neacordat de obicei se plasează în postpoziție față de termenul regent.

Exemplu: Am văzut urme **de pasăre-n** aer.
Era ca un șuier **de nai** tremurat.
Unde-a atins pasărea pământul
Semn **de floare** s-a arătat. (*Iulian Filip*)

✓ Atributul neacordat prepozitiv se întâlnește mai rar.

Exemplu: Șerpii lungi se-ncolăcesc sub a **nuferilor** floare.

(*Vasile Alecsandri*)

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Atributele se despart prin virgule când sunt coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale, cu excepția lui **sau, ori, și** (ne-repetate), **și cu, împreună cu**.

Exemplu: Unchiul meu are o carte *nouă* (,) *interesantă* (,) *publicată* la o edi

tură de renume.

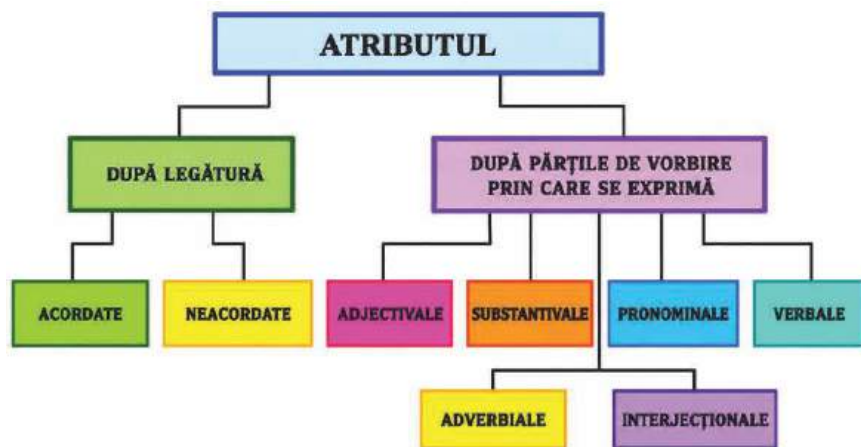
Prin virgulă se despart și atributele izolate și cele apozitionale când sunt apozitii dezvoltate sau simple care determină un pronume personal sau un nume propriu, ori când sunt în alt caz decât N.:

Exemple: Omul (,) sătul de toate (,) își luase câmpii.

El (,) Popescu (,) este colegul meu.

Caietul colegului meu (,) al lui Nicolai (,) este nou.

Nu se despart prin virgulă de termenul regent atributele neizolate ori două sau mai multe atribute ale aceluiași substantiv când nu sunt de același fel: *caietul* Mariei; *carte* nouă; *caiet* nou de matematica.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Facă analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele următoare:

a) „De la mistrețul care dormitează pe plăvii, de la lebedele și pelicanii care înspumează noaptea negrul ghiolurilor, până la popoarele de păsărele, până la puzderia de pești, până la nesfârșitele miliarde de gânganii neștiute și nebănuite, – toate trăiesc din apele acestea care au întins o bogată împărăție, care aduc nămolul plin de hrană din munții și câmpiile depărtării.”

(Mihail Sadoveanu)

b) „Nu știu dacă mai e pe lume vreo țară al cărei pitoresc să se oglindească așa de limpede și de puternic în opera unui artist; ceea ce pot spune e că Grigorescu, înfățișând cum a înfățișat, pe pânzele lui, podoabele și sufletul patriei noastre, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din cele mai prețioase daruri ...” (Alexandru Vlahuță)

2. Restabilește adjectivul-atribut potrivit în proverbele propuse.

a) Lacomul și sătulul (sătul, flămând, mulțumit) este.

b) La strachina (mare, mică, plină) nu te prea repezi.

- c) Lupul (somnoros, leneș, atent) moare de foame.
- d) Albina e (harnică, blândă, cuminte) cât ai minte.
- e) Un urs îl invită pe altul în ospete în via (proprie, rodnică, străină).
- f) Cuvântul omului (tânăr, viclean, deștept, bătrân) are greutate.

3. Subliniază cu o linie atributele adjectivale, cu două linii atributele pronominale, cu o linie punctată (întreruptă) atributele substantivale din enunțurile:

a) Bucuria unora este deseori întristarea altora. Întristarea acestuia a fost întristarea celui alt. Bucuria lor și a noastră este totodată și a voastră.

Stăpânirea de sine este o însușire a acesteia. Prin stăpânirea de sine a ei și prin exemplul lui noi ne bucurăm de virtuțile acestora. Virtuțile lor sunt demne de ale noastre.

b) Tatăl lui este tractorist. Tatăl meu este profesor. Casa lor este nouă, casa noastră este veche. Venirea voastră m-a bucurat. Plecarea lor m-a întristat. Eu am aceiași colegi ca anul trecut. Prietenia unora și bunăvoința altora mă fac să mă simt bine. Unii colegi se plimbă cu mine. Alți colegi preferă să se plimbe singuri. Bunicul său este foarte bătrân. Bunica ei nu este prea bătrână, dar bunica lui este la fel de bătrână ca și bunelul nostru.

c) A cumpărat două creioane colorate. Culoarea celui de-al doilea este mai intensă decât culoarea primului creion. I-au plăcut mult și cele trei cărți cumpărate. Coperta celei de-a doua dintre cărți este mai realizată decât coperta celei de-a treia.

d) Scrisoarea de la cei doi sosește foarte greu, dar scrisoarea de la cel de-al treilea prieten a sosit chiar ieri.

e) În clasa noastră sunt douăzeci și cinci de copii, iar în clasa voastră sunt mai puțini.

f) Zece dintre ei au premii, iar rezultatele celorlalți sunt de apreciat.

4. Dă exemple de propoziții în care să se afle atribute substantivale genitivale și atribute substantivale prepoziționale în Ac. și G.
5. Formulează enunțuri în care să se afle atribute pronominale exprimate prin pronume personale de persoana a II-a și a III-a în cazurile Ac., G. și D.
6. Fă analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele:

a) „— Ce nu-nțelegeți? strigă Orheianu privindu-l țintă. Iată judecata mea. Asta-i. Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mișelul vostru Tomșa și Domnia v-ar spulbera de pe fața pământului de-ați îndrăzni...” (*Mihail Sadoveanu*)

b) „Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.” (*Constantin Negruzzi*)

c) „Simțea împrejur یتrebări pâlپând cu aripi negre și nu îndrăzne să le privească. (*Liviu Rebreanu*)

d) „Se cuvine, după rânduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârșitul văduvei lui Irimia-Vodă a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei...” (*Mihail Sadoveanu*)

7. Formulează propoziții în care să se afle atribute pronominale genitivale și

prepoziționale în A. și G. exprimate prin pronumele *ai mei, ceilalți, fiecare, nici unul*.

8. Precizează funcția sintactică a cuvintelor subliniate din enunțurile:

- a) Este ușor *de învățat* la limba română. b) **Lecția de învățat** a fost ușoară. c) Poezia este *de învățat* pe de rost. d) *Plăcerea lui este* de a citi. e) El are plăcerea *de a citi*. f) A citi este o plăcere. g) Fabricile *fumegânde* poluau atmosfera. h) La marginea orașului se văd coșuri *fumegânde*. i) În depărtare se vedea *fumegând*. j) La orele amiezii, ruinele erau încă *fumegânde*.

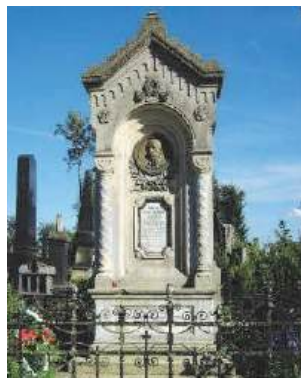

9. Construiește propoziții în care adjectivul *harnic* să fie folosit la toate gradele de comparație cu funcția de atribut adjectival.

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție versurile și rezolvați cerințele:

Îmbracă-te în doliu, *frumoasă* Bucovină,
Cu cipru *verde-ncinge antică* fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ți *aurasă și senină*,
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină.
Se stinse-o *dalbă* stea!“
Metalica, vibrândă a clopotelor jale
Vuieste în cadență și sună întristat;
Căci, ah! geniul mare al deșteptării tale
Păși, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și-n urmă-i ne-a lăsat! (Mihai Eminescu)

Cernăuți. Mormântul lui
Aron Pumnul

- a) Precizați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?
b) Stabiliți structura cuvântului „*frumoasă*“.
c) Scrieți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor „*senină, lumină*“.
d) Analizați tipul primei propoziții după scopul comunicării, aspect și structură. Subliniați predicatul.
e) Efectuați analiza sintactică a ultimei propoziții.

2. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- 🌿 **Ghiol** – s.n. Lac sau baltă (mare) cu fundul plin de măr.
- 🌿 **Migalos** – adj. Care se lucrează cu multă răbdare și minuțiozitate.
- 🌿 **Cipru** – s.m. Arbore exotic frunze veșnic verzi lemn rezistent și parfumat.
- 🌿 **Gânganie** – s.f. Nume generic dat insectelor (sau animalelor) mici.
- 🌿 **Templu** – s.n. Edificiu destinat practicării cultului religios în Antichitate

§ 27. Propoziția subordonată atributivă.

Utilizarea corectă a pronumelui relativ care introduce propoziția subordonată atributivă

I. TERMINOLOGIE

atribut

frază

propoziție principală, regentă
subordonată atributivă

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Cheile Bicazului – coridorul de piatră dintre lumi

Cheile Bicazului reprezintă una dintre cele mai impresionante creații ale naturii din România, aflate la granița dintre județele Harghita și Neamț. Ele fac legătura dintre Transilvania și Moldova, printr-un drum îngust, străjuit de pereți uriași de calcar, care dau impresia unui culoar sculptat direct în munte.

Spațiul dintre stânci este atât de strâmt, încât lumina soarelui pătrunde doar câteva ore pe zi, creând un joc spectaculos de umbre și lumini. În restul timpului, totul este cufundat într-o răcoare misterioasă, ca într-un tunel natural care pare fără sfârșit.

Drumul care traversează cheile este spectaculos și plin de emoție. Șoseaua se strecoară printre pereții abrupti, urmează cursul râului Bicz și oferă la fiecare curbă imagini impresionante, care lasă vizitatorii fără cuvinte.

Peisajul este completat de păduri dese de conifere, vegetație sălbatică și păsări de munte care își au cuiburile în zonele greu accesibile. Tot acest ansamblu natural creează o atmosferă sălbatică și grandioasă în același timp.

Cheile Bicazului sunt și un loc îndrăgit de alpiniști, datorită pereților verticali care oferă trasee variate de escaladă. De-a lungul timpului, zona a devenit un adevărat simbol al aventurii și al frumuseții naturale.

Este un loc unde natura își arată forța și măreția, iar vizitatorul are impresia că pășește printr-un peisaj desprins dintr-o poveste.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică toate atributele din propoziția de mai jos și precizează felul acestora (adjectival, substantival, pronominal, verbal etc.): „*Cheile Bicazului reprezintă una dintre cele mai impresionante creații ale naturii din România, aflate la granița dintre județele Harghita și Neamț.*”
2. Analizează atributele din propoziția de mai jos și precizează cuvântul determinat; atributul (cuvântul determinativ); partea de vorbire prin care este exprimat atributul. „*Spațiul dintre stânci este atât de strâmt încât lumina soarelui pătrunde doar câteva ore pe zi, creând un joc spectaculos de umbre și lumini.*”
3. Extrage din propoziția următoare toate atributele și grupează-le după partea de vorbire prin care sunt exprimate: „*Șoseaua se strecoară printre pereții abrupti, urmează cursul râului Bicz și oferă la fiecare curbă imagini impresionante, care lasă vizitatorii fără cuvinte.*”
4. Identifică atributele din propoziția: „*Peisajul este completat de păduri dese de conifere, vegetație sălbatică și păsări de munte care își au cuiburile în zonele greu accesibile.*” Realizează schema:

Cuvânt determinat	Atribut	Felul atributului
-------------------	---------	-------------------

5. Analizează propoziția: „*Cheile Bicazului sunt și un loc îndrăgit de alpinisti, datorită pereților verticali care oferă trasee variate de escaladă.*”
Identifică un atribut substantival prepozițional, un atribut adjectival.
6. Identifică toate atributele din fraza: „*Este un loc unde natura își arată forța și măreția, iar vizitatorul are impresia că pășește printr-un peisaj desprins dintr-o poveste.*”

Precizează termenii determinați; transformă două atribute simple în atribute dezvoltate; explică rolul atributelor în realizarea imaginii artistice a Cheilor Bicazului.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ este subordonata care îndeplinește funcția sintactică de atribut pe lângă un substantiv sau substitut al acestuia (pronume, numeral) din propoziția regentă. Întrebările la care răspunde: **care? ce fel de? cât? câți? câte? al (a, ai, ale) cui?**

Termeni regenți:

- **substantiv:** El este băiatul / (pe care) l-am lăudat. /
- **pronume:** Acela / (care) învață / știe. /
- **numeral:** Al doilea, / (care) a întârziat, / a avut mai mult de așteptat. /

Elemente relaționale:

- a) **pronume relativ:** care, cine, ce, cât, de;
- b) **adverbe relative:** unde, cum, când, cât;

c) **conjunții subordonatoare:** *că, să, ca...să, dacă;*

d) **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *de să, până să, cum că.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Citește frazele de mai jos. Identifică propozițiile subordonate atributive și precizează termenul regent.
 - a) Am revăzut satul în care mi-am petrecut copilăria.
 - b) Cartea pe care mi-ai recomandat-o s-a dovedit foarte interesantă.
 - c) În depărtare se vedea cabana unde urmau să înnopteze turiștii.
 - d) Profesorul, care ne-a însoțit în excursie, ne-a oferit informații valoroase.
 - e) Mi-am amintit de ziua când ne-am întâlnit pentru prima dată.
2. Analizează subordonatele atributive din enunțurile de mai jos și precizează prin ce element de relație sunt introduse.
 - a) Muzeul pe care l-am vizitat adăpostește colecții impresionante.
 - b) Am ajuns într-un loc unde liniștea părea nesfârșită.
 - c) Îmi amintesc timpul când citeam ore întregi.
 - d) Am întâlnit oameni care iubesc muntele și natura.
 - e) Dorința ca proiectul să reușească îi motiva pe toți participanții.
3. Completează propozițiile cu subordonate atributive potrivite.
 - a) Am admirat cetatea _____.
 - b) Am ajuns în orașul _____.
 - c) Îmi amintesc momentul _____.
 - d) Am cunoscut un om _____.
 - e) Ne-a impresionat ideea _____.
 - f) Elevii au vizitat muzeul _____.
4. Identifică propozițiile subordonate atributive, indică termenul regent și partea de vorbire prin care este exprimat acesta.
 - a) Localitatea în care s-a desfășurat concursul este cunoscută pentru tradițiile sale.
 - b) Cercetătorii au descoperit documente care oferă informații prețioase despre trecut.
 - c) Mă preocupa gândul că nu voi termina lucrarea la timp.
 - d) Am păstrat fotografia pe care am făcut-o în excursie.
 - e) Îmi amintesc perioada când locuiam la bunici.
5. Formulează propoziții regente potrivite pentru subordonatele atributive:
 - a) _____ pe care am citit-o vara trecută.
 - b) _____ unde se organizează festivalul.
 - c) _____ când am luat premiul întâi.
 - d) _____ care participă la proiect.
 - e) _____ ca toți elevii să reușească.
 - f) _____ că va obține rezultate bune.
6. Construiește fraze în care propoziția subordonată atributivă să fie introdusă prin: *care, unde, când, că, să, ca ... să.*
7. Despărțiți frazele în propoziții, identificați AT și precizați elementele de relație din textele:

a) „Spre a merge la Almaș pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului, ce se ridica dincolo de Dărmănești.” (*Calistrat Hogas*) b) „Dedesubtul Brăcineului era o poiană unde baciul aduna fânul cosit de pe culmi și unde în fiecare vară mai rămăneau câteva căpițe din celălalt an.” (*Gala Galaction*) c) „Păduri stufoase, în care ursul se plimba în voie ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor

munți... și nu departe de aceste locuri care îți aduc aminte de natura țarilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite, unde bivolul dormitează alene”. (*Nicolae Bălcescu*)

c) „Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, băieții satului, tovară-

șii mei din copilărie, cu cari, în zilele geroase de iarnă mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnelor, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după cari-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereții!” (*Ion Creangă*)

8. Transformă atributele subliniate în propoziții subordonate atributive și precizează modificările produse în structură.

a) ***Peisajul montan*** atrage anual mii de turiști.

b) Am admirat ***stâncile luminate de soare***.

c) Drumul ***îngust dintre munți*** oferă priveliști spectaculoase.

d) Am vizitat ***cetatea medievală*** în timpul vacanței.

Pentru fiecare exemplu: *identifică termenul regent; precizează felul atributului inițial; realizează expansiunea în propoziție subordonată atributivă; indică elementul de relație introdus.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația atributivei:

• **Atributele de identificare și calificare** (sunt necesare pentru înțelegerea textului) nu se despart prin virgule de regenta lor.

Exemplu: „*Rarăul este muntele^{1/} (în preajma căruia) gravitează o întreagă lume.^{2/}*”

• **Atributele explicative** (aduc o explicație suplimentară) se despart, în general, prin virgulă de regentele lor:

Exemplu: *Bunicii locuiau într-un sat mare¹, (unde) erau livezi bogate.^{2/}*

• **Propozițiile apozitive** se despart prin virgulă, linie de pauză sau două puncte, de regentele lor:

Exemplu: *Aveam un singur gând¹: (să) plec mai repede la bunici.^{2/}*

1. Citiți cu atenție textul:

„Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut și am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați.

Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viața și mi-am crescut copiii și mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tânără, prea asezată, oarecum prea blândă la fire, și-mi vine să râd când mi-o închipuiesc cârciumărită.” (Ioan Slavici)

Rezolvați cerințele următoare:

- Identificați subiectele exprimate. Precizați tipul lor.
- Identificați două atribute și precizați prin ce părți de vorbire se exprimă.
- Explicați mijlocul de formare a cuvântului „cârciumărită”.
- Găsiți antonime și sinonime potrivite pentru cuvintele din text: *bătrână*, *bucurii*, *să părăsesc*. Ce părți de vorbire sunt?
- Faceți analiza morfo-sintactică a cuvântului „vieții”.
- Explicați elementele de relație în fraza „Voi știți, voi faceți; pe mine să nu mă ascultați.”
- Identificați tipul propozițiilor evidențiate.
- Alcătuți câteva enunțuri despre casa părintească, folosind diferite tipuri de subordonate.

2. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Accesibil** – adj. La care se poate ajunge ușor; care este la îndemână.
- Grandios** – adj. Măreț, impunător (prin proporțiile sale).
- Colibă** – s.f. Casă mică și săracăcioasă; adăpost provizoriu pentru oameni
- A gravita** – s.f. A fi sau a se mișca în câmpul de gravitație al unui corp.
- Șteală** – s.f. Bulboană, băltoagă.

§ 28. Complementul direct (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complemente necircumstanțiale
complementul direct
verb tranzitiv

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenția textul.*

Veneția – orașul născut din lemn și apă

Veneția, unul dintre cele mai spectaculoase orașe ale lumii, este construit într-un mod care pare incredibil: nu pe sol ferm, ci pe milioane de piloni de lemn ascunși sub apă. Acest oraș unic a fost ridicat acum peste 1500 de ani și continuă să impresioneze prin frumusețea sa, dar și prin ingeniozitatea construcției.

La baza Veneției se află aproximativ 10 milioane de trunchiuri de copaci, înfipite adânc în mîlul lagunei. Oamenii din trecut au folosit lemn de stejar, arin și larice pentru a crea o fundație stabilă într-un teren unde construcțiile păreau imposibile. Peste aceste „păduri subacvatice” au fost așezate platforme din lemn și piatră, pe care s-au ridicat casele, bisericile și palatele orașului.

Un fapt uimitor este că lemnul nu s-a degradat, așa cum ne-am aștepta. Lipsa oxigenului din mediul subacvatic a împiedicat putrezirea, iar în timp, materialul s-a întărit, devenind aproape la fel de rezistent ca piatra. Astfel, fundația Veneției a rămas stabilă timp de secole.

Datorită acestei soluții ingenioase, au fost construite monumente celebre precum Palatul Dogilor și Basilica San Marco, care și astăzi atrag milioane de turiști. Deși privitorii văd doar orașul de la suprafață, adevărata lui „rădăcină” rămâne ascunsă sub apă.

Povestea Veneției arată cât de mult pot realiza oamenii prin creativitate și adaptare. Într-un loc unde natura părea să nu permită viața urbană, a fost creat un oraș unic în lume, care a rezistat secolelor și continuă să fascineze.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică subiectele și precizează prin ce parte de vorbire sunt exprimate în enunțurile de mai jos:

- a) „La baza Veneției se află aproximativ 10 milioane de trunchiuri de copaci, înfipte adânc în mărul lagunei.”
- b) „Povestea Veneției arată cât de mult pot realiza oamenii prin creativitate și adaptare.”
- c) „Lipsa oxigenului din mediul subacvatic a împiedicat putrezirea lemnului.”

2. Analizează predicatele din frazele următoare și precizează felul lor (verbal sau nominal):

- a) „Acest oraș unic a fost ridicat acum peste 1500 de ani și continuă să impresioneze prin frumusețea sa.”
- b) „Fundatia Veneției a rămas stabilă timp de secole.”
- c) „Materialul s-a întărit, devenind aproape la fel de rezistent ca piatra.”

3. Identifică complementele directe din enunțurile de mai jos și indică termenul regent:

- a) „Oamenii din trecut au folosit lemn de stejar, arin și larice pentru a crea o fundație stabilă.”
- b) „Datorită acestei soluții ingenioase, au fost construite monumente celebre precum Palatul Dogilor și Basilica San Marco.”
- c) „Povestea Veneției arată cât de mult pot realiza oamenii prin creativitate și adaptare.”

4. Extrage toate atributele din enunțul de mai jos și clasifică-le după felul lor: „Peste aceste păduri subacvatice au fost așezate platforme din lemn și piatră, pe care s-au ridicat casele, bisericile și palatele orașului.”

Precizează: cuvântul determinat; atributul; felul atributului; cazul atributului (unde este posibil).

5. Analizează sintactic enunțul: „Într-un loc unde natura părea să nu permită viața urbană, a fost creat un oraș unic în lume, care a rezistat secolelor și continuă să fascineze.”

Identifică: subiectul; predicatele; complementul direct (dacă există); atributele; propoziția subordonată atributivă și termenul ei regent.

6. În fraza de mai jos, identifică toate funcțiile sintactice studiate (subiect, predicat, complement direct, atribut) și argumentează răspunsul: „Deși privitorii văd doar orașul de la suprafață, adevărata lui rădăcină rămâne ascunsă sub apă.”

Precizează: care este subiectul fiecărei propoziții; ce fel de predicate apar; care este complementul direct; ce atribute determină substantivele din enunț; prin ce părți de vorbire sunt exprimate acestea.

REȚINE!

COMPLEMENTUL DIRECT arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea exprimată de un verb tranzitiv (locuțiune verbală tranzitivă) sau de o interjecție cu funcție de predicat, asimilată unui verb tranzitiv. Răspunde la întrebările: **pe cine? ce?**

Exemplu: Elevul citește **o carte** (citește **ce? o carte**)

 Iată **cartea** cerută de tine. (Iată **ce? cartea**)

Exemplu: Profesorul îl **învață (ce?)** matematică (**pe cine?**) pe elev.

Complementul direct poate sta **doar în cazul acuzativ**. Complementul direct se exprimă prin:

- **substantive cu** sau fără morfemul **pe**: *Ridică-ți **ochii** înspre cer!*
- **pronume personale**: *Îl văd **pe el**.*
- **pronume personale de politețe**: *Vă ascult **pe dumneavoastră**.*
- **pronume reflexive** sau **pronume personale** utilizate ca reflexive: *Victor se laudă **pe sine**.*
- **pronume demonstrative**: *L-am privit **pe acela** din spate.*
- **pronume posesive**: *Problema **îi** privește **pe ai tăi**.*
- **pronume relative**: *Nu știu¹ / **pe cine** să mai cred² /*
- **pronume interogative**: ***Pe cine** să mă mai bazezi*
- **pronume nehotărât**: *Cheamă **pe oricine**.*
- **pronume negativ**: *Nu mai apreciezi **pe nimeni**.*
- **numeral cu valoare substantivală**: *Am văzut **doi** mai rășăriți.*
- **verb la infinitiv**: *A început **a arunca** invective în toate părțile.*
- **verb la supin**: *Am avut **de citit** multe cărți.*
- **verb la gerunziu**: *Aud **cântând** o fanfară.*
- **interjecție**: *Auzeam **poc, poc**, în perete.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

▪ Nu orice cuvânt care determină un verb tranzitiv este complement direct. Verbul tranzitiv, termen regent al complementului direct, poate fi și la moduri nepersonale (*infinitiv, gerunziu, supin*):

Exemple: A venit fără a-și anunța **sosirea**.

 A întârziat invocând **traficul**.

 A terminat de mâncat **prăjitura**.

▪ Uneori, complementul direct este dublat prin pronumele personal cu formă neaccentuată sau prin pronumele reflexiv cu formă neaccentuată, ambele în cazul acuzativ. În acest caz, pronumele nu reprezintă un alt complement direct, ci doar dublarea acestuia:

Exemplu: *L-am văzut **pe Ionel**.*

De regulă, complementul direct se află după cuvântul determinat. Și poate sta și înaintea termenului regent. Complementul direct nu se izolează.

✓ Complementul direct neprecedat de prepoziția **se** poate fi confundat cu subiectul.

Comparară!

Bate (ce?) ploaia (în geam). (Predicat + subiect);

Bate (ce?) covorul (cu palma). (Predicat + complement direct)

Atenție! Confuzia poate fi evitată numai aflând tranzitivitatea verbului.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Deosebește complementele directe de alte funcții sintactice exprimate prin forme verbale nepersonale.
 - A terminat **de redactat** articolul. Articolul este **de redactat** până mâine. Sarcina **de redactat** necesită atenție. Îi place **de redactat** texte istorice.
 - Dorința **de a cerceta** trecutul l-a însoțit mereu. A început **a cerceta** documentele vechi. Misiunea lui este **de a cerceta** arhivele. Profesorul l-a îndemnat **a cerceta** fenomenul.
 - Aud **șoptind** în bibliotecă. Se aude **șoptind** din camera alăturată. Pasiunea lui este **a șopti** versuri. A încetat **a șopti** și a privit în jur.
Cerință: Identifică complementele directe și precizează funcția sintactică a celorlalte construcții evidențiate.
- Identifică complementele directe din următoarele enunțuri.
 - „Cercetătorul descoperi urmele vechii cetăți și observă detalii pe care alții le trecuseră cu vederea. Analiză documentele, compară informațiile și găsi explicația mult căutată.”
 - „Elevii admirau exponatele muzeului, fotografiau obiectele rare și notau informațiile pe care ghidul le oferea cu răbdare.”
- Alcătuiește propoziții în care complementul direct să determine:
 - un verb tranzitiv; b) o locuțiune verbală tranzitivă; c) o interjecție predicativă; d) un verb la diateza pasivă devenit activ prin transformare.
- Construiește propoziții în care complementul direct să fie exprimat prin:
 - numeral colectiv; b) numeral ordinal; c) pronume nehotărât; d) verb la infinitiv; e) verb la supin; f) substantiv propriu.
- Analizează sintactic și morfologic complementele directe din fragmentele de mai jos.
 - „Istoricul cercetă manuscrisele îngălbenite, compară mărturiile păstrate în arhive și urmă călătoria unui document care traversase mai multe secole. Dorința de a afla adevărul îl determina să verifice fiecare detaliu.”
 - „De multă vreme ascult foșnetul pădurii. Ascult frunzele tremurând, ascult izvoarele coborând printre stânci și urmăresc norii care acoperă culmile munților.”
- Corectează greșelile și argumentează răspunsul.

- a) Cartea este de citit cu atenție.
- b) Elevul a început de rezolvat exercițiul.
- c) Dorința de a reuși l-a motivat.
- d) Se auzea cântând în depărtare.

7. Identifică complementele directe.

- a) „Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea. (Emil Gârleanu) b) Văzu într-însa un semn ceresc, prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om , și un glas detunător de milă și iertare scapă din pieptul acelei gloate. (Nicolae Bălcescu)

8. Analizează sintactic și morfologic complementele directe din textul următor:

- a) „Vru să-l piarză cu orice chip si, neîndrăznind a-l prigoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde (...) Gâdea ridică satârul, voiește a izbi, dar mâna îi cade, puterile îi slabesc, groaza îl stapânește și, trântind la pământ satârul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om.” (Nicolae Bălcescu)
- b) „De-atâtea nopți aud plouând / Aud materia plângând...” (G. Bacovia)
- c) „Paraschiv, Nilă și Achim și-au păstrat pentru ei impresia [...] că tatăl lor n-a făcut mare brânză caștigând o mie de lei ...” (Marin Preda)
- d) „Mult erai mândră odinioară, când strigai „ura” în bătaii!” (Al. Russo)

9. Identifică în enunțurile date complementele. La ce întrebări răspund?

- a) L-am cunoscut pe fratele lui Vasile. b) Citesc cartea cumpărată online.
- c) Uite-l pe Mihai! d) A luat peste picior un profesor și a fost pedepsit.

10. Identifică complementele din enunțurile date. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?

- a) Am văzut-o **pe verișoara** ta. b) L-am cunoscut **pe acesta** cu mulți ani în urmă. c) **Pe doi** dintre ei îi mai văzusem. d) Pe copiii mei i-am învățat **a se juca** singuri.

11. Citește proverbele. Scrie în caiet propozițiile conform topicii propuse.

- a) Norocul și-l face omul. b) Omenia omenie cere și cinstea – cinste. b) Poate am și eu o țără de noroc. d) Fapta bună laudă pe om. e) Paza bună trece primejdia rea. f) Învățătura mintea îmbogățește, iar neștiința o sărăcește.

- a) Subiect + predicat + complement direct.
- b) Subiect + complement direct + predicat.
- c) Complement direct + subiect + predicat.
- d) Complement direct + predicat + subiect.
- e) Predicat + subiect + complement direct.
- f) Subiect + predicat + complement direct.

12. Alcătuieste propoziții în care complementul direct să fie exprimat prin:

- a) substantiv; b) adjectiv; c) pronume.

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul. Explorați resursele online pentru a descoperi și alte informații interesante despre plante.

Micul inginer al primăverii

Atunci când iarna încă își păstrează puterea, iar zăpada acoperă pământul, ghiocelul își face apariția ca un adevărat miracol al naturii. Fragila floare albă este o plantă remarcabilă, înzestrată cu mecanisme surprinzătoare de supraviețuire.

Pentru albine, ghiocelul este ca un indicator luminos. Marcajele sale speciale reflectă lumina ultravioletă și conduc insectele direct către nectar. Astfel, floarea reușește să fie polenizată într-o perioadă în care alte plante încă dorm sub stratul rece al iernii.

Rezistența sa la ger este impresionantă. În interiorul plantei se găsesc substanțe care acționează asemenea unui antigel natural, împiedicând deteriorarea celulelor în timpul nopților reci. În plus, vârful frunzelor este suficient de puternic pentru a străpunge solul înghețat și chiar stratul de zăpadă.

După înflorire, ghiocelul își continuă călătoria printr-o colaborare ingenioasă cu furnicile. Acestea transportă semințele și contribuie la răspândirea plantei în locuri noi, unde ea va putea înflori în anii următori.

Ascuns sub pământ, bulbul funcționează ca un adevărat depozit de energie. Datorită rezervelor acumulate, ghiocelul

poate crește rapid și poate înflori înaintea tuturor celorlalte plante. Totodată, această floare delicată oferă și beneficii importante pentru medicină, deoarece conține substanțe utilizate în tratamentul unor afecțiuni neurologice.

Deși perioada sa de înflorire este scurtă, ghiocelul demonstrează că adevărata putere nu depinde de mărime. În fiecare primăvară, el reușește să învingă frigul, să aducă speranță și să anunțe renașterea naturii.

Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

- Identificați din text trei atribute adjectivale și precizați cu ce substantive se acordă (ex.: „floarea albă”).
- Selectați din text două atribute exprimate prin substantive în genitiv.
- Transformați enunțul „*Ghiocelul își face apariția ca un miracol al naturii.*” astfel încât atributul să fie exprimat prin adjectiv.
- Subliniați în text două complemente directe și precizați întrebarea la care răspund.
- Alcătuți propoziții proprii în care cuvintele „zăpada”, „nectar”, „semințele” să fie complemente directe.
- Rescrieți enunțul „*Furnicile transportă semințele.*” transformând complementul direct într-un pronume.
- Identificați o frază din text în care apare un atribut exprimat prin propoziție (atribut propozițional).

2. Mini-investigație interdisciplinară

Alcătuieți un text în care să introduceți informații din:

- **Geografie:** altitudinea zonei unde crește ghiocelul și tipul de relief (ex.: deal, câmpie, pădure montană);
- **Biologie:** alte specii de plante protejate din același ecosistem;
- **Istorie / cultură:** o scurtă legendă despre ghiocel;
- **Educație ecologică:** două măsuri de protecție a plantelor de primăvară.

3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Lagună** – s.f. Bazin de apă, separată de mare prin insule sau nisip.
- ✚ **Doge** – s.m. Conducător suprem și magistrat principal al Rep. Veneția.
- ✚ **Fundație** – s.f. Fundament, bază, temelie.
- ✚ **Satâr** – s.n. Secure folosită în trecut ca armă sau ca unealtă a călăului.
- ✚ **A fascina** – vb. A produce cuiva o impresie deosebită prin însușiri, etc.

§ 29. Propoziția subordonată completivă directă

I. TERMINOLOGIE

complement direct

frază

propoziție principală, regentă

subordonată completivă directă

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Căpșunile – reginele parfumate ale verii

Căpșunile sunt printre cele mai îndrăgite fructe ale verii, apreciate pentru culoarea lor roșie intensă, gustul dulce-acrișor și parfumul inconfundabil. Ele apar la sfârșitul primăverii și la începutul verii, când grădinile se umplu de viață și de lumină.

Deși sunt numite „fructe”, căpșunile au o structură mai neobișnuită: partea roșie, suculentă, este de fapt un receptacul floral, iar adevăratele fructe sunt micile puncte de la suprafață, numite achene. Fiecare dintre ele este un mic fruct în sine, care conține o sămânță. Asta înseamnă că o singură căpșună este, de fapt, un „ansamblu” de sute de fructe mici la un loc, adică o structură a florii care s-a mărit după polenizare. O singură

căpșună poate avea aproximativ 200 de semințe pe întreaga sa suprafață. Frunzulițele verzi de deasupra se numesc sepale și au rol de protecție în faza de floare.

Căpșunile sunt foarte gustoase, dar și foarte sănătoase. Ele conțin multă vitamina C, antioxidanți și apă, ajutând organismul să-și păstreze energia și imunitatea. În plus, sunt sărace în calorii, ceea ce le face ideale într-o alimentație echilibrată. Ele se cultivă în multe regiuni ale lumii, existând numeroase soiuri adaptate diferitelor tipuri de climă. În unele țări, ele sunt simbol al prosperității și al bucuriei verii, fiind folosite în deserturi, gemuri sau consumate proaspete, direct din grădină.

Căpșunile sunt o adevărată combinație de frumusețe, gust și sănătate, care aduce bucurie în fiecare vară.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în enunțul „Căpșunile sunt printre cele mai îndrăgite fructe ale verii, apreciate pentru culoarea lor roșie intensă, gustul dulce-acrișor și parfumul inconfundabil” toate atributele și precizează felul fiecăruia.
2. Din enunțul: „Fiecare dintre ele este un mic fruct în sine, care conține o sămânță.” extrage propoziția subordonată atributivă, precizează termenul regent, elementul introductiv și funcția sintactică.
3. În fraza: „Căpșunile sunt o adevărată combinație de frumusețe, gust și sănătate, care aduce bucurie în fiecare vară.” analizează propoziția subordonată atributivă. Alcătuiește o frază proprie după același model.
4. Din fraza: „Ele conțin multă vitamina C, antioxidanți și apă, ajutând organismul să-și păstreze energia și imunitatea.” extrage complementele directe și precizează întrebările la care răspund.
5. Construiește două enunțuri proprii inspirate din informațiile textului, în care să existe: un complement direct exprimat prin substantiv; un complement indirect exprimat prin substantiv cu prepoziție.
6. În construcțiile: „ceea ce le face ideale într-o alimentație echilibrată” și „adaptate diferitelor tipuri de climă”. Identifică complementele indirecte din aceste fragmente, precizează prepoziția / locuțiunea prepozițională care le introduce și întrebările specifice la care răspund.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului direct pe lângă propoziția regentă.

Exemple: Noi vrem¹ / să fie pace pe Pământ²! /
E vai și amar¹ de cine nu știe carte². /

Elementele regente pot fi:

- **un verb:** Am auzit¹/ *că veți organiza un spectacol.*²/
- **o locuțiune verbală:** Am băgat de seamă¹/ *că aștepti de mult.*²/
- **interjecție:** – Iată¹/ *câți s-au adunat!*²/

Elementele de relație care introduc CD pot fi:

- **conjunții subordonatoare:** *că, să, ca... să, dacă, de*
Știu¹/ *că înveți bine.*²/
- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *cum că, precum că*
Am aflat¹/ *cum că te-ai îmbolnăvit.*²/
- **pronume relative:** *cine, care, ce, câți, câte*
Mi-a spus¹/ *câți vor veni la concurs.*²/
- **adjective pronominale relative:**
Mi-a spus¹/ *câți concurenți vor veni.*² /
- **pronume nehotărâte:** *oricine, orice, unul, altul etc.*
Salută¹/ *pe oricine se întâlnește cu el.*²/
- **adjective pronominale nehotărâte**
El ascultă¹/ *orice sfat i se dă.*²/
- **adverbe relative:** *unde, când, cum, cât*

Nu știu¹/ unde va avea loc concursul.²/

Nu știu¹/ când va avea loc concursul.²/

Nu știu¹/ cât va dura concursul.²/

Contragerea complementivei directe la un complement direct se realizează prin eliminarea elementului de relație și folosirea verbului cu funcția sintactică de predicat la un mod nepersonal sau substantivizarea acestuia – Doresc¹/ **să vizitez muzeul.** ² / → Doresc **a vizita** muzeul. / Doresc **vizitarea** muzeului.

Expansiunea complementului direct la subordonata completivă directă se realizează prin introducerea unui element de relație și a unui verb cu funcția sintactică de predicat – Aud **un fâșâit.** → Aud¹/ **că fâșâie ceva.** ² /

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

1. Propoziția subordonată completivă directă (CD) de regulă, nu se desparte prin virgulă de regentă. Atunci când completiva directă este introdusă prin conjuncții sau pronume relative, virgula nu se folosește.

Exemple: Știu **că vei reuși.** Am aflat **cine a câștigat concursul.** Nu înțeleg **de ce întârzie.**

2. Propoziția subordonată completivă directă (CD) se poate despărți prin virgulă dacă este intercalată Când subordonata este așezată în interiorul propoziției regente, ea se izolează prin virgule.

Exemplu: Cartea, **pe care am citit-o ieri,** am împrumutat-o de la bibliotecă. (În acest caz este atributivă; la completiva directă intercalată se aplică aceeași regulă de izolare.)

Exemplu: Îți spun, **dacă mă asculți cu atenție,** ce trebuie să faci.

3. Virgula poate apărea înaintea subordonatei din motive stilistice. În vorbirea expresivă sau în construcții incidente, autorul poate folosi virgula

pentru a marca o pauză intenționată.

Exemplu: Știu, **că nu mă vei crede**, cât de greu mi-a fost.

Atenție!

Nu se pune virgulă între verbul regent și completiva directă introdusă prin **că, să, dacă, cine, ce, unde, când, cum**.

Corect: Știu că ai dreptate. Înțeleg ce spui.

Greșit: Știu, că ai dreptate. Știu, că ai dreptate.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTIINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Alcătuiește fraze în care să ai propoziții subordonate subiective (SB), predicative (PR), atributive (AT) și completive directe (CD) introduse prin următoarele elemente de relație:
 - conjuncția subordonatoare *că*;
 - conjuncția subordonatoare *să*;
 - conjuncția subordonatoare *dacă*.
- Completează spațiile libere cu propoziții completive directe (CD) potrivite, realizând acordurile necesare:
 - Profesorul a întrebat cum și de ce.....
 - Colegii au aflat unde și când
 - Îți voi dăruia ce
 - Susține pe oricine
 - Toată lumea dorea ca să
 - Tânărul spera să
 - Directoarea ne-a comunicat orice
 - Nimeni nu bănuia că
- Construiește fraze în care propoziția completivă directă (CD) să fie introdusă prin:
 - pronumele relative: *cine, ce*;
 - adjectivele pronominale relative: *care, ce*;
 - pronumele nehotărâte: *oricine, oricât*.
- Analizează frazele următoare, delimitează propozițiile și identifică completivele directe (CD), precizând și termenul regent:
 - „N-auzi tu ce spune / Un bătrân înțelept?”
 - „Atunci el văzu că peștera în care intrase era adâncă și întunecoasă, dar simți totodată cum un aer proaspăt îi mângâie obraji obosiți...”
 - „Toată noaptea, băiatul nu făcu altceva decât să se gândească la vorbele unchișului și încerca să ghicească înțelesul ascuns al tainei.”
 - „Oricine ar fi întrebat de drum primea un răspuns scurt, fiindcă nimeni nu voia să piardă vremea cu străinii.”
- Desparte frazele în propoziții, stabilește raporturile sintactice și felul sub

ordonatelor. Contrage apoi propozițiile complete directe (CD) în părțile de vorbire corespunzătoare (complemente directe):

a) „Vânătorul pricepu imediat că trebuie să ocolească mlaștina.” b) „...Și el vede cum pierе lumea în fața lui, / El aude cum strigă codrul de durere / Și simte că zilele tinereții trec / Ca o părere.” c) „Mătușă, privind cu luare-aminte printre crengi, bănuia că băiatul ascunde ceva și că ar fi mai bine să-l lase în pace până se va liniști.” d) „A afirma despre un critic de artă care cândva impresiona, că astăzi nu mai are aceeași valoare și a demonstra că acest fapt provine dintr-o schimbare a mentalității epocii înseamnă să confunzi gustul personal cu istoria culturii.”

6. Completează propozițiile complete directe (CD) cu pronume relative, adjective pronominale relative sau pronume nehotărâte potrivite:

- a) Îi îndrum pe mă solicită și le explic au de făcut.
- b) Nu am decis poezie să recit la serbarea de sfârșit de an.
- c) am întâlnit în cale, pe toți i-am rugat să-mi arate drumul spre cetate.
- d) Descoperise la expoziție nu credea că va mai găsi vreodată.
- e) Nu știa proiect să aleagă și coleg să invite în echipă.

7. Analizează frazele și identifică CD:

a) „Nu vrei, tată, să-ți arăt / Cum iei drumul înapoi?” (*Tudor Arghezi*)

b) „Când se lumina de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios..” (*Mihai Eminescu*)

c) „Acum Bubico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineauri.” (*Ion Luca Caragiale*) d) „Oricine ar fi văzut-o nu putea decât să simtă părul zbârlindu-se pe cap...” (*Alexandru Macedonski*)

8. Despărte frazele în propoziții și precizează felul acestora.

- a) „Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia. (*Basm românesc*)
- b) „...El vede cum zboară feciorii Sucevei, / El vede ghiaurul că-i suflet de vânt / Și-n față-i puterile turcilor sunt / Tăriile plevei.” (*George Cosbuc*)
- c) „Zenobia, trăgând cu urechea pe ici și pe dincolo, ca toate femeile, auzea că lumea vorbește c-ar fi mai bine să se astâmpere cu Ana, care nu-i de nasul lui.” (*Liviu Rebreanu*) d) „A spune despre un scriitor care ieri plăcea, ca azi nu mai place și a arăta că aceasta provine dintr-o prefacere a gustului colectiv vrea să zică să identifice critica cu reportarea opiniei publice contemporane.” (*George Calinescu*)

9. Completează CD cu pronume (adjective) relative sau nehotărâte potrivite:

- a) Sfătuiesc mă întreabă facă. b) Știu să aleg pentru a reprezenta școala la concursul de atletism. c) am întâlnit, pe toți i-am întrebat despre noua adresă a Muzeului de Artă. d) A văzut la teatru.....nu se aștepta. e) Nu știa costum să aleagă să-l poarte la petrecere.

10. Indică valoarea morfologică a elementelor de relație care introduc pro-

pozițiile complementive directe (CD) din textele de mai jos, apoi rescrie frazele înlocuind complementivele directe cu alte subordonate introduse prin aceleași cuvinte: a) „Bătrânul nu mai știa **ce** să le spună copiilor adunați în jurul focului...” b) „Toți au înțeles **că** adevărul va ieși la iveală mai devreme sau mai târziu.” c) „N-am aflat nici până astăzi **cine** a lăsat scrisoarea pe prispă.” d) „Fiecare alege **pe oricine** consideră potrivit pentru această responsabilitate.” e) „Ea nu bănuia **cât** de mult se schimbase satul de la plecarea ei.”

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Identificați în textul propus propozițiile atributive.

Insula Ada Kaleh – insula dispărută de pe Dunăre

Ada Kaleh a fost o insulă situată pe Dunăre, în apropierea orașului Orșova, România. Numele său provine din limba turcă și înseamnă „Insula Fortăreață”. Timp de multe secole, aici a existat o comunitate de turci musulmani care și-a păstrat tradițiile, obiceiurile și meșteșugurile

Insula era cunoscută pentru atmosfera sa orientală, rar întâlnită în această parte a Europei. Vizitatorii admirau moscheea, străduțele înguste și grădinile cu trandafiri. Localnicii preparau rahat turcesc, dulciuri și produse din petale de trandafir, care au făcut insula renumită. Ada Kaleh era considerată una dintre cele mai pitorești așezări de pe Dunăre.

În anul 1970, odată cu construirea hidrocentralei Porțile de Fier I, insula a fost acoperită de apele lacului de acumulare. Locuitorii au fost strămutați, iar o

parte dintre clădirile istorice au fost mutate pe insula Șimian. Cu toate acestea, farmecul și spiritul vechii așezări nu au mai putut fi refăcute.

Astăzi, Ada Kaleh trăiește numai în fotografii, documente și amintirile celor care au cunoscut-o. Povestea sa rămâne un simbol al patrimoniului pierdut și al diversității culturale de pe malurile Dunării. Deși insula a dispărut sub apele fluviului, farmecul și istoria ei continuă să fascineze generații întregi.

2. Continuați textul cu 5-7 enunțuri în care să prezentați informații interesante din diferite domenii ale cunoașterii: *biologie, fizică, geografie, istorie, astronomie, ecologie* etc. Folosiți în continuare *propoziții subordonate complementiv directe (CD)*, introduse prin cuvinte precum: *că, să, cine, ce, cum, unde, când*.

Exemple de începuturi de enunțuri:

Cercetătorii au demonstrat **că...**

Biologii au observat **cum...**

Oamenii de știință au descoperit **că...**

Istoricii au aflat **că...**

Astronomii studiază **cum...**

Geografii explică **de ce...**

Ecologiștii urmăresc **cum...**

Lingviștii au constatat **că...**

Fizicienii au analizat **cum...**

Chimiștii au explicat **că...**

Localnicii povestesc **că...**

Model: Istoricii au aflat **că** pe Ada Kaleh a existat o comunitate turcească ce și-a păstrat tradițiile timp de secole.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

Ruinele cetății Ada Kaleh
de pe insula Șimian

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Moschee** – s.f. Edificiu, unde oficiază serviciul religios mahomedanii.
- **Receptacul** – s.n. Partea îngroșată a axului floral care susține floarea.
- **Achenă** – s.f. Fruct cu coajă, trebuie sparge pentru a scoate semințele.
- **Contragere** – s.f. A se contracta, a se strânge, a se micșora.
- **Adineauri** – avb. Cu puțin înainte, de curând.

§ 30. Complementul indirect (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul indirect
verbe intransitive
locuțiuni verbale intransitive
cuvântul regent

➤ *Citește cu atenție textul:*

Luna – satelitul natural al Pământului

Luna este singurul satelit natural al Pământului și unul dintre cele mai studiate corpuri cerești din Sistemul Solar. Ea nu are atmosferă, de aceea nu există vânt, ploaie sau procese de eroziune obișnuite, iar temperaturile variază foarte mult între zi și noapte. Din acest motiv, urmele lăsate de oameni pe suprafața ei pot rămâne intacte milioane de ani.

Când astronauții misiunii Apollo 11, Neil Armstrong și Buzz Aldrin, au pășit pe Lună în 1969, au lăsat urme în praful fin numit regolit. Aceste amprente nu sunt șterse de fenomene naturale, deoarece pe Lună nu există atmosferă care să le modifice rapid. Singura acțiune lentă asupra suprafeței este provocată de micrometeoriti, particule foarte mici din spațiu care lovesc continuu solul lunar.

Regolitul este format din particule colțuroase, rezultate în urma miliardelor de impacturi cu meteoriti. Lipsa apei și a vântului face ca acest strat să rămână neschimbat, iar urmele să fie păstrate cu o claritate surprinzătoare.

Pe Lună se află și obiecte rămase de la misiunile Apollo, precum treptele modulului lunar „Eagle” sau reflectoarele laser utilizate și astăzi pentru măsurarea distanței dintre Pământ și Lună cu precizie foarte mare.

Luna reprezintă un loc unic, unde primele urme ale omului în afara Pământului rămân conservate în liniștea absolută a spațiului. Acolo se păstrează amprentele astronauților și dovezile unei realizări foarte importante.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Din enunțul *„Luna este singurul satelit natural al Pământului”*, precizează *subiectul* și partea de vorbire prin care este exprimat.
2. În propoziția *„Urmele lăsate de oameni pe Lună pot rămâne intacte milioane de ani”*, identifică *predicatul* și indică dacă este verbal sau nominal.
3. Analizează grupul de cuvinte *„praful fin numit regolit”* și indică ce tip de *atribut* apare și la ce cuvânt se referă.
4. În enunțul *„Astronauții au lăsat urme în praful lunar”*, stabilește *complementul direct* și precizează întrebarea la care răspunde.
5. Din propoziția *„Micrometeoriti lovesc continuu solul lunar”*, identifică *complementul direct* și spune prin ce parte de vorbire este exprimat.
6. În enunțul *„Reflectoarele laser sunt utilizate pentru măsurarea distanței din*
7. *tre Pământ și Lună”*, identifică *subiectul*, *predicatul* și *complementul indirect*, explicând rolul fiecăruia.

REȚINE!

COMPLEMENTUL INDIRECT arată obiectul asupra căruia se exercită în mod indirect o acțiune. Complementul indirect răspunde la întrebările: *de cine? de ce? despre ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? cui?* etc.

Complementul indirect determină:

- **verbe intransitive** (cele mai multe dintre acestea, la diateza reflexivă)
Exemplu: Maria se bucura mereu **de sosirea** iernii.
- **locuțiuni verbale intransitive** (folosite, în special, la diateza reflexivă)
Exemplu: Adam și Eva nu au luat aminte **la spusele** lui Dumnezeu.
- **verbe tranzitive** (la diateza activă)
Exemplu: Îi arăta **fetei** o bluză nouă.
- **interjecții** (în special predicative)
Exemplu: Era vai **de capul** babei.
- **adjective**
Exemplu: Bătrânul este copleșit **de durerea** plecării fiilor săi.
- **adverbe**
Exemplu: Prietenul său era departe **de a-i spune** adevărul despre ei.

Complementul indirect, exprimat prin substantiv sau un substitut, poate fi numai în cazurile *dativ* (caz specific), *acuzativ* sau *genitiv prepozițional*.

Complementul indirect se exprimă prin:

✓ **substantiv în cazul:**

- *dativ:* Copilul îi puse **omului** de zăpadă o oală în cap.
- *acuzativ:* Inima i se umple **de o emoție** nestăvilită.
- *genitiv:* Am luptat **contra nedreptății**, (prepoziții specifice: asupra, contra, împotriva)

✓ **pronume personal în cazul:**

- *dativ:* Judecătorul i-a dat dreptate **lui**.
- *acuzativ* (precedat de prepoziție): Păsările s-au speriat **de el**.
- *genitiv* (precedat de prepoziție): Am complotat împotriva **ei**.

Atenție!

Complementul indirect determină numai verbe intransitive.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația complementului indirect

Complementul indirect nu se desparte prin virgulă de termenul regent:

Exemple: I-am răspuns colegului.

Ne-am gândit la excursie.

Dacă în enunț apar construcții incidente, apoziii sau explicații suplimentare, acestea se izolează prin virgulă:

Exemplu: Lui Andrei, câștigătorul concursului, i-am adresat felicitări.

Dacă este reluat sau izolat printr-o construcție incidentă, poate fi despărțit prin virgule:

Exemple: Lui Andrei, *cel mai bun prieten al meu*, i-am oferit cartea.

În enumerări, complementele indirecte se despart prin virgulă:

Exemple: A scris părinților, profesorilor și colegilor.

S-a gândit la familie, la prieteni și la viitor.

Reține! Virgula nu se pune între verb și complementul indirect:

Corect: M-am adresat directorului.

Greșit: M-am adresat, directorului.

Ortografia complementului indirect

Pronumele personale cu funcție de complement indirect se scriu prin crati-mă. **Exemple:** I-am oferit colegului o carte. Le-am povestit copiilor întâm-plarea. Mi-a răspuns imediat.

Prepozițiile care introduc complemente indirecte se scriu separat de cu-vântul determinat.

Exemple: Vorbește **despre literatură**. Se gândește **la vacanță**.

Lucrează **pentru comunitate**.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică complementele indirecte din enunțurile de mai jos și precizează: termenul regent; întrebarea la care răspund; partea de vorbire prin care sunt exprimate.
 - a) Le-am vorbit colegilor despre importanța cercetării științifice.
 - b) Mă gândesc adesea la implicațiile inteligenței artificiale.
 - c) I-am răspuns profesorului cu argumente convingătoare.
 - d) Ne-am referit la această problemă în cadrul seminarului.
2. Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele indi-recte:
 - a) M-am adresat acestora.
 - b) Mă bazez pe al doilea dintre candidați.
 - c) S-a pregătit pentru susținut examenul.
 - d) Discutăm despre noul proiect.
3. Identifică complementele indirecte, apoi precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate și, unde este posibil, cazul:
 - a) „Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânda de acel mare nume al banului Mihai.” (N. Bal-cescu)
 - b) „Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.” (V. Alecsandri)
 - c) „Din seara asta s-a sfârșit cu Fram! Așa se întâmplă cu toți urșii albi...” (C. Petrescu)
4. Corectează greșelile de exprimare și explică modificările:
 - a) M-am adresat la director.
 - b) I-am mulțumit la profesoară.
 - c) Le-am explicat la studenți exercițiul.

d) Mă bazez pe el și la experiența lui.

5. Analizează sintactic toate complementele indirecte din text:

„Studenții au discutat despre rolul tehnologiei în educație și au propus colegilor soluții inovatoare. Unii dintre ei s-au referit la experiențele dobândite în timpul practicii.”

6. Analizează sintactic și morfologic complementele indirecte din enunțurile:

a) „Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului (...)” (*Vasile Voiculescu*)

b) „Nimic nu rămâne identic cu sine.” (*George Călinescu*)

c) Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripturoaica; dară pentru că ție îți sunt datoare mântuirea puilor mei, mă învoiesc la asta.”

(*Basm popular*)

7. Indică funcțiile sintactice ale pronumelui în Dativ din enunțurile:

a) „Ochii-și negri / d-arunca...”

b) Mama mi-a cumpărat o pereche de patine.

c) I-am strâns mâna-i tremurândă. (*I. Creangă*)

d) „S-a întins cât m ți-i gliganul...”

e) „Ce bine să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de la moarte?” (*Basm*)

8. Alcătuiește propoziții în care complementul indirect să fie exprimat prin:

substantiv în dativ; substantiv cu prepoziție; pronume personal;

numeral cu valoare substantivală; verb la supin.

9. Precizează dacă grupurile subliniate sunt complemente indirecte sau alte părți de propoziție:

a) Am discutat **despre literatură**.

b) Cartea **despre literatură** este interesantă.

c) S-a apropiat **de bibliotecă**.

d) Locuiește **lângă bibliotecă**.

10. Redactează un text de 8–10 enunțuri cu tema „*Rolul cercetării în dezvoltarea societății*”, în care să utilizezi cel puțin:

5 complemente indirecte diferite;

un complement indirect exprimat prin pronume;

un complement indirect exprimat prin substantiv în dativ;

un complement indirect exprimat prin grup prepozițional.

11. Analizează sintactic și morfologic complementele directe și indirecte din textele date, după ce ai despărțit fraza în propoziții și ai precizat felul lor.

a) „Atunci se învoiră **a-i** da o odaie să lucreze numai Prâslea...” (*Basm*)

b) „Tuturor le sta înapoi această oglindă și toți se întorc și își surâd lor, surâd altora **într-însa**.” (*H. Papadat Bengescu*)

c) „În aceste minute dureroase, care ar fi desperat pe oricine, Mihai singur nu desperează și văzând că nu e nici un mijloc pacinic de mântuire, hotărăște a deștepta țara, a o scula și a ridica sabia răz bunătoare în contra barbarilor tirani.” (*Nicolae Bălcescu*)

- Explică scrierea prin cratimă a cuvintelor evidențiate.

- Explică utilizarea semnelor de punctuație în fraze.

12. Citește cu atenție versurile și rezolvă cerințele:

Mamă, noi suntem ochii tăi.
Vedem prin frunze nuca
și pâinea unde nu-i.
Mamă, noi suntem râsul tău.
Răsunător aleargă pe vale
clopoțelul de argint la izvoare.
Mamă, noi suntem visele tale.
Alergăm peste dealuri,
găsim un sat cu case albe,
cu spicul cât vrabia,
cu părinții acasă... Mamă... (Livia Damian)

- Subliniază predicatele și precizează felul lor.
 - Stabilește propozițiile și frazele.
 - Rescrie o frază cu propoziții legate prin coordonare.
 - Selectează în două colonite complementele directe și cele în directe.
 - Analizează morfosintactic cuvintele: *suntem, acasă, cu părinții*.
 - Explică scrierea prin cratimă a cuvântului *nu-i*.
- 13. Alcătuieste o minicompunere „Mamă, ești îngerul nostru păzitor.”**
- Folosește diferite tipuri de subordonate. Numește-le și precizează felul.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul. Identificați în text cinci propoziții subordonate.

Noua Zeelandă – tărâmul minunilor de la capătul lumii

Noua Zeelandă este o țară fascinantă, care pare desprinsă dintr-un basm. Situată în mijlocul Oceanului Pacific, ea impresionează prin peisajele spectaculoase care îmbină

munți înzăpeziți, păduri dese, lacuri de un albastru intens și fiorduri impresionante. Mulți călători afirmă că frumusețea acestor locuri depășește orice așteptare.

Oamenii de știință au descoperit că Noua

Zeelandă s-a separat de alte continente cu milioane de ani în urmă, fapt care a permis apariția unor specii unice. Aici trăiește, care nu poate zbura și care a devenit simbolul național al țării. Biologii au observat că numeroase plante și animale care se întâlnesc pe aceste insule nu există nicăieri altundeva pe Pământ.

Vizitatorii află că în peșterile Waitomo există mii de

licurici luminoși care transformă tavanele stâncoase într-un adevărat cer înstelat. Cei care pășesc în aceste peșteri au impresia că se află într-o lume magică. De asemenea, turiștii descoperă că unele izvoare termale și gheizere aruncă apa fierbinte la zeci de metri înălțime.

Astronomii susțin că cerul Noii Zeelande este printre cele mai curate din

lume și că, în nopțile senine, pot fi observate constelații spectaculoase și aurore australe. Istoricii au aflat că maorii, care au fost primii locuitori ai acestor insule, au creat legende fascinante despre natură și despre originea lumii.

Noua Zeelandă este una dintre puținele țări despre care se poate spune că oferă, în același timp, aventură, mister și frumusețe naturală. Cei care o vizitează înțeleg de ce acest colț al lumii este considerat unul dintre cele mai spectaculoase locuri de pe planetă.

2. Explorați resursele online pentru a descoperi și alte informații interesante despre Noua Zeelandă care țin de diferite de diferite domenii ale cunoașterii: *geografie, biologie, astronomie, istorie, ecologie, geologie sau cultură*.

3. Răspundeți în scris și oral la întrebări:

- a) Reformulează enunțul astfel încât să obții o propoziție subordonată completivă indirectă, folosind informații despre relieful Noii Zeelande din text.
- b) Pornind de la enunțul „*Biologii au observat că numeroase plante și animale... nu există nicăieri altundeva pe Pământ*”, transformă propoziția subordonată completivă directă într-o completivă indirectă, modificând verbul regent. Ce alte verbe sau expresii verbale cer după ele o completivă indirectă? (ex.: *a se gândi la, a se mira de, a se interesa de...*)
- c) Din fraza „*Astronomii susțin că cerul Noii Zeelande este printre cele mai curate din lume*”, identifică felul subordonatei. Apoi construiește, pe baza aceluiași context astronomic, două enunțuri proprii care să conțină propoziții subordonate completive indirecte introduse prin diferite conjuncții.
- d) Textul menționează gheizere care „*aruncă apa fierbintă la zeci de metri înălțime*”. Construiește o frază cu o propoziție subordonată completivă indirectă care să exprime uimirea unui turist față de acest fenomen.
- e) Enunțul „*Istoricii au aflat că maorii... au creat legende fascinante despre natură*” conține o completivă directă. Rescrie propoziția înlocuind verbul *a afla* cu o expresie care cere completivă indirectă (ex.: *a se interesa, a lua cunoștință de*) și explică ce modificări gramaticale apar în structura frazei.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Eroziune** – s.f. Uzarea scoarței terestre de către apă, vânt, gheață.
- ✚ **Intact** – adj. Integral, neatins, neștirbit, întreg.
- ✚ **Auroră** – s.f. Lumină colorată pe cer în apropierea polilor Pământului.
- ✚ **Impact** – s.n. Ciocnire a două sau mai multor corpuri.
- ✚ **Regolit** – s.n. Scoarță de dezagregare formată pe versanții slab înclinați.

§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă

I. TERMINOLOGIE

**complement indirect
frază**

**propoziție: principală
regentă**

subordonată completivă indirectă

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Pizza – preparatul care a cucerit lumea

„Pizza este unul dintre preparatele culinare care se bucură de o popularitate extraordinară pe toate continentele. Deși astăzi există numeroase rețete și ingrediente pe care bucătarii le folosesc pentru a crea combinații surprinzătoare, cea mai cunoscută rămâne *Pizza Margherita*, a cărei poveste este legată de Italia.

Se spune că, la sfârșitul secolului al XIX-lea, un bucătar din Napoli a pregătit o pizza specială pentru regina Margherita, căreia i-a plăcut atât de mult gustul acesteia, încât preparatul a primit numele său. Ingredientele care au fost alese pentru această pizza reprezentau culorile drapelului italian: roșiile roșii, mozzarella albă și busuiocul verde.

Înainte de acel moment, pizza era o mâncare pe care o consumau mai ales oamenii simpli, care aveau nevoie de hrană gustoasă și ieftină. Vizita familiei regale a schimbat însă percepția despre acest preparat, la care mulți nobili nu acordaseră atenție. Oamenii au început să fie mândri de rețeta care devenise apreciată chiar și la curtea regală.

Pizza Margherita este un exemplu de mâncare a cărei valoare nu constă în numărul mare al ingredientelor, ci în calitatea acestora. Aluatul, care trebuie pregătit cu grijă, se combină perfect cu roșiile aromatice

și cu mozzarella proaspătă. Bucătarii care respectă rețeta tradițională consideră că fiecare detaliu contribuie la obținerea gustului autentic.

Astăzi, pizza este prezentă în restaurantele care servesc preparate italiene, dar și în numeroase localuri din întreaga lume. Există persoane care preferă variantele clasice și altele cărora le plac rețetele moderne, însă aproape toți sunt de acord că pizza este un preparat delicios. Popularitatea de care se bucură demonstrează că lucrurile simple, care sunt realizate cu pasiune și pricepere, pot deveni adevărate simboluri culturale.”

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Găsește propoziția subordonată completivă directă din enunțul: „*Se spune că, la sfârșitul secolului al XIX-lea, un bucătar din Napoli a pregătit o pizza specială pentru regina Margherita.*”
2. Identifică atributul din enunțul: „*Ingredientele care au fost alese pentru această pizza reprezentau culorile drapelului italian.*”
3. Găsește propoziția subordonată atributivă din enunțul: „*Ingredientele care au fost alese pentru această pizza reprezentau culorile drapelului italian.*”
4. În enunțul dat găsește subordonata: „*Pizza Margherita este un exemplu de mâncare a cărei valoare nu constă în numărul mare al ingredientelor, ci în calitatea acestora.*”
5. Găsește atributul și propoziția subordonată atributivă din enunțul: „*Popularitatea de care se bucură demonstrează că lucrurile simple, care sunt realizate cu pasiune și pricepere, pot deveni adevărate simboluri culturale.*”

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului indirect pe lângă propoziția regentă.

Întrebările la care răspunde: *cui?, despre cine?, de cine?, cu cine?, la cine?, pentru cine?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui? etc.*

Exemplu: *E vai și amar¹ de cine nu știe carte².*

Termeni regenți:

- a) **verb personal:** Se gândea ^{1/} (la cine) va veni.^{2/}
- b) **locuțiune verbală:** Nu și-a dat seama ^{1/} (ce) s-a întâmplat. ^{2/}
- c) **adjectiv:** Îndemânarea este necesară ^{1/} (cui) repară. ²
- d) **locuțiune adjectivală:** Nu era în stare ^{1/} (să) scoată o vorbă. ^{2/}
- e) **adverb:** E rău ^{1/} (de cine) e sărac.^{2/}
- f) **interjecție:** E vai ^{1/} (de cine) nu ascultă. ^{2/}, Bravo ^{1/} (cui) câștigă. ^{2/}

Elemente de relație:

- a) **pronume relative:** *cine, care ce, cât.*

Exemplu: *Povestește ^{1/} (cui) îl ascultă. ^{2/}*

b) **adjective pronominale relative:**

Exemplu: Este mândru ¹/ (de câte) rezultate a obținut. ²/

c) **pronume nehotărâte:**

Exemplu: Se teme ¹/ (de oricine) îl amenință. ²/

d) **adjective pronominale nehotărâte:**

Exemplu: Dă premiul ¹/ (oricărui) copil îl merita. ²/

e) **pronume interogative:**

Exemplu: Se gândește ¹/ (la cine) va veni? ²/

f) **adjective pronominale interogative:**

Exemplu: S-a întrebat ¹/ (la care) coleg va merge, nu va merge? ²/

g) **adverbe relative:** *unde, cât, cum, când, încotro.*

Exemplu: Nu mă dumiresc ¹/ (unde) e. ²/

h) **conjunții subordonatoare:** *ca, să, ca să, dacă, de.*

Exemplu: Nu ma mir ¹/ (ca) n-a reușit. ²/

i) **locuțiuni subordonatoare conjuncționale:** *cum ca, cum de.*

Exemplu: S-a mirat ¹/ (cum de) a rezistat. ²/

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația propoziției subordonate complete indirecte depinde aproape în totalitate de poziția ei față de termenul regent (cuvântul pe care îl determină).

Postpusă (după regentă): Când urmează după cuvântul determinat din regenta sa, completiva indirectă NU se desparte prin virgulă. Aceasta este poziția ei cea mai frecventă.

Exemplu: Se gândește ¹/ la ce va face mâine. ²/ (Fără virgulă între regenta 1 și subordonata 2).

Exemplu: Le-am povestit tuturor ¹/ despre cine a venit. ²/

Antepusă (înaintea regentei): Dacă este așezată înaintea regentei, completiva indirectă se desparte, de regulă, prin virgulă.

Exemplu: Cui muncește, ¹/ i se cuvine răsplata. ²/

Exemplu: Despre ce am discutat ieri, ¹/ nu am mai spus nimănui. ²/

Intercalată (în interiorul regentei): Atunci când subordonata se află în interiorul regentei, punctuația depinde de locul unde se termină. Dacă se află înaintea predicatului regentei, se pune virgulă după ea.

Exemplu: Gândul ¹/ la cine va câștiga ²/ îi dădea mari emoții. ¹ /

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Transformă complementele indirecte în propoziții subordonate complete indirecte. **Model:** Mă gândesc la vacanță. → Mă gândesc **la cum îmi voi petrece vacanța.**

a) Ne-am referit la această situație.

b) Profesorul a insistat asupra problemei.

c) Mă îndoiesc de sinceritatea lui.

2. Transformă propozițiile subordonate complementive indirecte în complemente indirecte.
- Mă gândesc la ceea ce mi-ai spus ieri.
 - Ne-am referit la ceea ce s-a discutat la conferință.
 - Insist asupra faptului că trebuie respectate regulile.
 - Doresc să-i aduc mamei toate florile din lume.
3. Citește enunțurile și precizează felul propoziției subordonate subliniate.
- Profesorul ne-a explicat cum se formează cuvintele derivate.
 - Mă gândesc la ceea ce mi-ai spus ieri.
 - Toți știm că lectura dezvoltă imaginația.
 - Elevii discutau despre cine va reprezenta clasa la concurs.
 - Nu am aflat încă cine a câștigat competiția.
4. Analizează propozițiile subordonate complementive. Comentează natura semantică și morfologică a cuvintelor regente.
- Natura voiește ca omul să-si cânte nevoile și suferințele. (*C. Negruzzi*)
 - Eu aștept să văd cum iese firul ierbii din pământ. (*G. Vieru*)
 - E vai de cel ce fuge de câini și dă peste lupi. (*Folclor*)
 - Începu a se strânge cete-cete și a se întreba ce să ceară. (*C. Negruzzi*)
 - Când se va întoarce pamântul în pământ, /Au cine o să știe de unde-s, cine sânt? (*M. Eminescu*)
 - Numai cântărețul orb spune-n treacăt cum că asta e frumoasa fără corp. (*M. Eminescu*)
 - Nimeni nîcîcînd nu va ști dacă pâinea-i împodobește mînasau i-o fură. (*G. Vieru*)
5. Continuă fraza cu o propoziție subordonată indirectă:
- Este mîndru de ceva...*
 - A venit la ceva...*
 - Se baza pe cineva...*
 - Îa seama la ceva...*
 - Persista în ceva...*
 - I se trage de la ceva...*
 - Stă de vorbă cu cineva...*
 - Discută despre ceva...*
6. Pune întrebările necesare și identifică complementele indirecte în propozițiile:
- Nu mă putui totuși opri de a nu mă desfăta o clipă. (*Calistrat Hogaș*)
 - ... mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții. (*Ion Creangă*)
 - Harap-Alb, fiindcă ți-a fost milă de viața noastră... (*Ion Creangă*)
 - Clipa, însă, de reculegere trece ca o clipă și maiorul se repede asupra inamicului. (*Ion Luca Caragiale*)
 - Mama își legăna pruncul care era foarte bucuros de căldura ei și-ți dorea să se afle cât mai mult în brațele ei moi.
7. Stabilește felul subordonatelor din frazele următoare:
- La examen s-a dat ceea ce era în programă.
 - Merele erau dulci și coapte, răspândeau un miros plăcut și dulce ce-ți alina dorul de satul natal.
 - A dat ce era mai bun în el.
 - Noi am dat speranță cui trebuia.
8. Delimitează propozițiile în cadrul frazelor, apoi precizează valoarea morfologică și funcția sintactică a elementelor de relație:

- a) A fost odată un vânător care povestea cui vrea să asculte.
- b) Oamenii însă nu-și dau seama totdeauna ce aștepti de la ei.
- c) Ea s-a bucurat de ceea ce i-ai spus.
- d) Casa bunicii era mică, dar și foarte încăpătoare, deoarece era casa unde am crescut cu toții.
- e) Nu și-a adus aminte care exercițiu a fost mai greu.
- f) Nu ne-am dat seama când a început ploaia.

9. Corectează greșelile din următoarele enunțuri:

- a) La toți le-a plăcut acest film.
- b) I-a vorbit despre concurs lui Cristina.
- c) Mă gândeam ca să-i spun adevărul.
- d) Și-au dat seama că ce greșală gravă au făcut.
- e) Nu era hotărâtă că de mâine să înceapă antrenamentele.

10. Completează frazele cu o propoziție subordonată potrivită și precizează felul acesteia.

- a) Sunt convins
- b) Ne-am referit
- c) Toți au observat
- d) Se întreabă
- e) Vorbeam

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele propuse:

Transhumanța – o tradiție străveche a păstorilor români

„Transhumanța este una dintre cele mai vechi ocupații ale românilor, care a contribuit la dezvoltarea vieții economice și culturale a multor regiuni. Ea reprezintă deplasarea sezonieră a turmelor de oi între mun-te și câmpie, în funcție de anotimpuri.

Istoricii afirmă că transhumanța a avut un rol important în păstrarea unității poporului român. Mulți cercetători sunt interesați de modul în care păstorii traversau distanțe foarte mari, urmând drumurile oilor, care erau cunoscute din generație în generație. Ciobanii știau unde se găseau cele mai bune pășuni și de ce era necesar să-și mute turmele în fiecare anotimp.

Turmele, conduse de baciul care lua cele mai importante decizii, urcau primăvara spre pășunile montane. Căinii ciobănești, ale căror calități erau apreciate de toți păstorii, protejau animalele de prădători. Drumurile pe care se deplasau oierii legau regiuni îndepărtate și contribuiau la răspândirea tradițiilor populare.”

Transhumanța a fost o activitate care a influențat limba, obiceiurile și viața comunităților rurale. Produsele obținute de păstori, precum brânza și lâna, erau vândute în târgurile care se organizau la contactul dintre munte și câmpie. Aceste produse constituiau o sursă importantă de venit pentru familiile de oieri.

Astăzi, mulți oameni consideră că transhumanța reprezintă un simbol al legăturii dintre om și natură. Faptul că această tradiție s-a păstrat până în prezent demonstrează valoarea unei moșteniri culturale care merită să fie cunoscută și respectată.

2. Lucru practic interdisciplinar

„Transhumanța – o tradiție străveche a păstorilor români”

Grupa I – Limba și literatura română + geografie

- Identificați în text: 2 propoziții subordonate complete directe; 2 propoziții subordonate complete indirecte; 2 propoziții subordonate atributive.
- Precizați prin ce elemente de relație sunt introduse subordonatele.
- Extrageți din text înfor geografice sau elemente de relief care au legătură cu transhumanța și explicați rolul acestora în viața păstorilor.
- Realizați o schemă a traseului transhumanței, indicând: *locul de plecare*; *locul de pășunat vara*; *locul de iernat*.
- Formulați un enunț în care să explicați de ce condițiile geografice au favorizat dezvoltarea transhumanței.

Produs final: Poster „Drumul oilor – între munte și câmpie”.

Grupa a II-a – Limba și literatura română + istorie

- Găsiți în text: un atribut adjectival; un atribut substantival genitival; un atribut substantival prepozițional.
- Identificați în text propoziții subordonate complete directe, precizați prin ce elemente de relație sunt introduse ele
- Explicați ce rol a avut transhumanța în păstrarea tradițiilor și a limbii.
- Formulați două argumente prin care să demonstrați că transhumanța face parte din patrimoniul cultural al românilor.
- Alcătuți un slogan de promovare a acestei tradiții pentru un festival.

Produs final: Mini-prezentare cu titlul „Transhumanța – punte între trecut și prezent.”

Pentru ambele grupe

Redactați împreună un text de 5–6 enunțuri în care să răspundeți la întrebarea: „**De ce trebuie păstrate și valorificate tradițiile legate de transhumanță în societatea contemporană?**”

În text utilizați: *o propoziție subordonată completivă directă; o propoziție subordonată completivă indirectă; o propoziție subordonată atributivă.*

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Transhumanță** – s.f. Migrație periodică a păstorilor și a turmelor (oi).
- ✚ **Rural** – adj. De (la) sat; sătesc.
- ✚ **Baci** – s.m. Cioban care conduce o stână.
- ✚ **Venit** – s.n. Ceea ce se obține din desfășurarea unei activități.
- ✚ **Slogan** – s.n. Formulă scurtă care transmite un mesaj sugestiv, o idee.

§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementele circumstanțiale
complementul circumstanțial de loc
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Magia albă a sunetelor dispărute

„După o ninsoare proaspătă, natura pare învăluită într-o liniște aparte. Străzile, copacii și câmpurile acoperite de zăpadă creează impresia unei lumi mai calme și mai liniștite. Această senzație are o explicație științifică interesantă.

Zăpada proaspătă conține o cantitate mare de aer prins între cristalele de gheață. Datorită acestei structuri, ea absoarbe o parte din sunetele care se propagă în mediul înconjurător. Zgomotele produse de oameni, de vehicule sau de animale sunt atenuate, iar spațiul din jur devine mai puțin zgomotos.

Efectul este mai evident atunci când stratul de zăpadă este gros și pufos. În timp, sub acțiunea temperaturii și a greutateii proprii, zăpada se compactează,

iar capacitatea ei de a absorbi sunetele se reduce. Din acest motiv, după în-
gheț, pașii și alte zgomote se aud mai clar.

Liniștea iernii este influențată și de schimbările care apar în viața oame-
nilor. În timpul ninsorilor, circulația se desfășoară mai
lent, iar activitățile din exterior sunt mai puține.
Atmosfera devine mai calmă, oferind o stare de
relaxare și echilibru.

Tăcerea care se așterne peste peisajele înzăpezite
transformă iarna într-un anotimp plin de farmec. Ea îi
invită pe oameni să privească natura cu atenție și să
descopere frumusețea ascunsă a lumii acoperite de nea.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. În enunțul: „*Străzile, copacii și câmpurile acoperite de zăpadă creează impresia unei lumi mai calme și mai liniștite.*” identifică subiectul multiplu, predi-
catul și două părți secundare de propoziție diferite.
2. Analizează enunțul: „*Ea absoarbe o parte din sunetele care se propagă în me-
diul înconjurător.*” Identifică propoziția subordonată, numește felul ei.
3. Recitește textul și stabilește dacă există propoziții subordonate:
*subiective; predicative; complementive directe și indirecte. Argumentează
răspunsul prin câte un exemplu sau prin constatarea lipsei acestora.*
4. Din ultimul enunț al textului: „*Ea îi invită pe oameni să privească natura
cu atenție și să descopere frumusețea ascunsă a lumii acoperite de nea.*”
subliniază părțile principale și secundare de propoziție. Precizează prin ce
părți de vorbire sunt exprimate.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC este partea secundară
de propoziție care arată locul acțiunii sau al însușirii.

Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările: *unde? de un-
de? până unde? încotro?*

Complementul circumstanțial de loc determină:

1. **Verbe predicative la orice mod:** M-am îndreptat *spre poartă*.
Privind *afară*, văzui lumea adunată.
2. **Locuțiuni verbale.** Au luat-o la sănătoasa *prin spatele curții*.
3. **Interjecții predicative:** Hai *la horă!*
4. **Adjective:** Echipa victorioasă *acasă* primește trei puncte

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin:

1. **Substantive sau substitute** în cazurile:
 - **Acuzativ cu prepoziți sau locuțiuni prepoziționale.**
 - **Dativ (dativul locativ) pe lângă verbele:** *a sta, a rămâne, a se așterne, a pironi: S-a pironit locului. Așterne-te drumului.*

- **Genitiv cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale:** *asupra, contra, înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, de jur-împrejurul* etc.: Porniră **de-a lungul** drumului.

2. Pronume:

- **personal:** *Către ei* s-au îndreptat dușmanii.
- **posesiv:** Am plecat **târziu** de la ai voștri.
- **demonstrativ:** De lângă acesta **s-a smuls**.
- **nehotărât:** Avionul se îndrepta vertiginos acum spre altul.
- **negativ:** N-am stat lângă **nimeni**.
- **interogativ:** *Către cine* ati plecat?
- **relativ:** Mă îndrept și eu' / **către cine** ați plecat voi. ^{2/}

3. Numeral cu valoare substantivală:

- **cardinal:** S-a smuls **dintre cei trei**.
- **colectiv:** Mă duceau **înspre toți patru**.
- **ordinal:** M-am așezat **într-a treia** dintre băncile clasei noi.

4. Adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc: *acasă, acolo, aici, alături, de de-subt, deasupra, de-a dreapta, la stânga, jur-împrejur, pretutindeni, nicăieri, niciunde, undeva* etc: Locuiește **departe**, își îndreptă ochii **jur-împrejur**.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica

Complementul circumstanțial de loc stă, de regulă, după termenul regent, dar poate apărea și înaintea acestuia.

Exemple: Copiii se joacă **în parc**. **În parc** copiii se joacă.

Punctuația

Complementul circumstanțial de loc nu se desparte prin virgulă de termenul regent, indiferent de poziția pe care o ocupă în propoziție.

Exemple: Elevii au plantat flori **în fața școlii**.

În fața școlii elevii au plantat flori.

Se folosește virgula numai în anumite situații, de exemplu atunci când complementul circumstanțial de loc este dezvoltat, are valoare explicativă sau este evidențiat în mod special de autor.

Exemplu: *La marginea satului, printre copacii bătrâni și casele vechi, se afla o moară părăsită.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază complementele circumstanțiale de loc din enunțurile următoare precizând partea de vorbire prin care se exprimă și cazul (acolo unde există). Indică printr-o săgeată cuvintele pe care le determină.

a) S-a așezat lângă dumnealui. b) Se află acolo multă lume. c) În preajma amândurora se adunaseră oamenii. d) S-a așternut drumului. e) S-a oprit lângă Mihai.

2. Copiază textul. Subliniază complementele circumstanțiale de loc.

a) „Marea e o apă folositoare. Ea se întinde de aici și până în zare. Se întinde și mai departe, firește, dar marea aceasta nu se vede și nu ne privește.”

b) „Satul se-ntinde la poalele celui din urmă șir de dealuri și mai sus coasta e acoperită cu târș, pe culmea plaiului se vede marginea pădurilor, iar într-un vârf ieșit înspre câmpie, se ridică zidurile unei cetăți vechi...” (*I. Slavici*)

c) „De treci codri de aramă, de departe vezi albind / Ș-auzi mândra glăsuire a padurii de argint. / Acolo, lângă izvoara, iarba pare de omăt, / Flori albastre tremur’ude în văzduhul tămâiet; / Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă, / Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.” (*Mihai Eminescu*)

3. Identifică funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate: a) Plec repede la școală. b) Nu mai stau aici. c) S-a oprit în fața lui. d) Se îndrepta către cei trei.

4. Construiește scurte propoziții în care complementele circumstanțiale de loc să arăte:

a) locul unde se petrece acțiunea (*unde?*) b) punctul de plecare (*de unde?*) c) direcția (*încotro?*) d) limita acțiunii (*până unde?*) e) spațiul străbătut (*pe unde?*)

5. Identifică în textele următoare complementele circumstanțiale de loc și analizează-le:

a) La marginea pădurii bătrâne, unde stejarii se înalță ca niște străjeri ai timpului, bătrânii satului povestesc copiilor despre vechile drumuri ale oilor. b) De-a lungul potecilor pietroase care urcă spre crestele Carpaților, urmele ciobanilor și ale oilor se mai pot vedea și astăzi. c) Toamna, după luni petrecute pe pășunile din câmpie, ciobanii se întorc spre satele lor de munte, unde focurile ard în vetre și oamenii îi așteaptă la porțile gospodăriilor.

d) Numai colo, sus în vie / Rumenel lobode

Vor de-acuma-n văduvie / Să trăiască slobode.

(*George Topârceanu*)

e) Numără, de poți, pe dânsul urmele de vrăjmășii;

Prin palaturi, prin colibe, jos, în șesuri, sus la munte! (*Al. Davila*)

f) N-am mai trecut de mult prin sat și-mi spune / Un om ce de pe-acasă a venit / Cum c-a-nflorit la noi mîlinul / Și c-ai albit, mămucă, ai albit. (*N. Labiş*)

Model: colo (forma literară: acolo) – adverb de loc, simplu, fără grade de comparație.

6. Citește cu atenție textul de mai jos. Identifică toate complementele circum-

stanțiale de loc și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.

„Sus, pe crestele cărunte ale Carpaților, vântul împrăștie miros de rășină, în timp ce jos, în văile adâncite de vreme, satele românești își dorm somnul patriarhal sub o plapumă de neguri albe. Acolo, la răspântia drumurilor vechi, bătrânii satului se adună și acum la sfat, privind lung spre zarea poleită de murg.”

7. Rescrie textul, modificând poziția complementelor circumstanțiale de loc:

„În ograda bunicilor, sub bolta grea de viță-de-vie, se adunau în fiecare an colindătorii. Dincolo de ușa de la tindă, în casa mare, mirosea a cozonaci rumeni și a busuioc uscat. Printre crengile ninse se zărea pâlâind lumina caldă a opaițului.”

8. Determină valoarea sintactică a cuvintelor subliniate explicând relația lor cu termenul regent:

a) „Codrii din Bucovina foșnesc tainic sub bolta înstelată, iar pașii mei se îndreaptă spre inima lor seculară. Cărarea din stânga duce către o poiană ascunsă, unde, pe mușchiul moale, s-au oprit să se odihnească amintirile copilăriei.”

b) „La marginea pădurii de foioase se întinde un lan aurit de grâu. În nicio altă parte nu vei găsi un aer mai curat și o liniște mai deplină ca la izvoarele repezi de munte.”

9. Redactează un text de 6-8 rânduri cu tema „**Sărbătoarea Sânzienelor în mijlocul naturii**”. În text, integrează cel puțin patru componente circumstanțiale de loc diferite, care să răspundă, pe rând, la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?* și *încotro?*. Subliniază-le.

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul.

Sacrificiul din adâncuri

Caracatița este una dintre cele mai inteligente și mai misterioase viețuitoare din oceanele lumii. Ea trăiește pe fundul mărilor și oceanelor, ascunzându-se printre stânci, în peșteri submarine sau sub Recifele de corali. Cu ajutorul celor opt brațe puternice, caracatița se deplasează rapid printre alge și caută hrană în adâncurile apelor. Are trei inimi.

Unul dintre cele mai impresionante momente din viața unei caracatițe are loc atunci când aceasta depune ouă. Femela poate depune până la o sută de mii de ouă, pe care le fixează sub stânci sau în ascunzători sigure. Timp de aproximativ 53 de zile, ea rămâne

neclintită lângă ouă, protejându-le de pericole și curățându-le permanent pentru a le asigura oxigenul necesar. În această perioadă, caracatița mănâncă foarte puțin sau deloc.

Atunci când puii ies din ouă, începe o nouă etapă a vieții lor. Ei pornesc în apele oceanului pentru a se descurca singuri. După ce și-a îndeplinit misiunea, femela moare. Acest sacrificiu impresionant reprezintă unul dintre cele mai emoționante exemple de devotament din lumea animalelor.

Caracatița are și alte abilități uimitoare. Ea își poate schimba culoarea și textura pielii pentru a se camufla în mediul înconjurător, poate elibera un nor de cerneală pentru a scăpa de prădători și poate trece prin deschizături foarte înguste, deoarece nu are schelet. Datorită inteligenței sale remarcabile, este capabilă să deschidă recipiente, să rezolve probleme simple și să găsească ieșirea din labirinturi.

2. Rezolvați cerințele propuse:

- a) Identificați în text două complemente circumstanțiale de loc care indică habitatul caracatiței și explicați ce informații biologice oferă acestea despre mediul ei de viață.
- b) În enunțul „*Ea trăiește pe fundul mărilor și oceanelor, ascunzându-se printre stânci, în peșteri submarine sau sub recifele de corali.*” identificați complementele circumstanțiale de loc. Folosind informații din biologie, scrieți două enunțuri despre condițiile de viață ale caracatiței și despre adaptarea acesteia la mediul marin.
- c) Alcătuiți două enunțuri cu complemente circumstanțiale de timp, evidențiind momente importante din ciclul de viață al caracatiței.
- d) Analizați sintactic enunțul „*Timp de câteva luni, ea rămâne neclintită lângă ouă*”, identificând părțile principale și secundare ale propoziției. Ce informații oferă acestea despre comportamentul matern al caracatiței?
- e) Găsiți în text trei atribute și precizați ce caracteristici ale caracatiței sau ale mediului marin exprimă acestea.
- f) Cercetătorii consideră caracatița unul dintre cele mai inteligente animale marine. Folosindu-vă de informațiile din text și de exemplele „*în mediul înconjurător*” și „*prin deschizături foarte înguste*”, explicați modul în care adaptările sale îi asigură supraviețuirea. Redactați o scurtă concluzie (3-4 enunțuri) despre viața caracatiței, utilizând complemente circumstanțiale de loc, de timp.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Târș** – s.m. Copac nede dezvoltat, uscat; pădure cu astfel de copaci.
- ✚ **Habitat** – s.n. Teritoriu locuit de un individ, de o specie ori de un grup.
- ✚ **Poleit** – adj. Acoperit cu un strat subțire de metal (prețios).
- ✚ **Textură** – s.n. Ceea ce se obține din desfășurarea unei activități.
- ✚ **Recifer** – s.n. Acumulare calcaroasă de organisme (corali) în mări calde.

§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc

I. TERMINOLOGIE

propoziția subordonată circumstanțială de loc
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Călătoria invizibilă care hrănește jungla

Puțini oameni știu că între Deșertul Sahara și Pădurea Amazoniană există o legătură uimitoare. În fiecare an, vânturile puternice ridică nori uriași de praf dintr-o regiune a Africii, Depresiunea Bodélé, o câmpie joasă din Sahara, situată în Ciad și îl poartă peste Oceanul Atlantic până în America de Sud. Acest praf conține fosfor, un element esențial pentru dezvoltarea plantelor.

Deși Amazonul este cea mai mare pădure tropicală din lume, solul său este sărac în substanțe nutritive, deoarece ploile abundente spală permanent mineralele din pământ. Praful adus din Sahara compensează aceste pierderi și contribuie la menținerea vegetației luxuriante.

Astfel, ceea ce pare un deșert lipsit de viață ajută la hrănirea uneia dintre cele mai bogate regiuni naturale ale planetei. Acest fenomen demonstrează cât de strâns sunt legate ecosistemele Pământului și cât de importante sunt procesele naturale care au loc la mii de kilometri distanță.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text toate complementele circumstanțiale de loc și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
2. Selectează din text trei atribute diferite și precizează partea de vorbire prin care sunt exprimate.
3. Transformă grupul de cuvinte „o regiune a Africii” într-o frază care să conțină o propoziție subordonată atributivă.
4. Continuă enunțul adăugând o propoziție subordonată circumstanțială de loc. „Vânturile puternice ridică nori uriași de praf dintr-o regiune a Africii...”

5. Analizează sintactic fraza: „*Puțini oameni știu că între Deșertul Sahara și Pă-durea Amazoniană există o legătură uimitoare.*” Identifică propozițiile și stabilește raporturile dintre ele.

6. Transformă complementele circumstanțiale de loc în propoziții subordona-te circumstanțiale de loc în enunțul: „*Vânturile puternice ridică nori uriași de praf dintr-o regiune a Africii și îi poartă peste Oceanul Atlantic până în America de Sud.*”

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de loc și arată locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *încotro?*

Exemplu: *Pretutindeni* vezi locuri minunate¹. (compl. circumstanțial de loc)

Oriunde privești,¹ vezi locuri minunate². (sub. circumstanțială de loc)

Termeni regenți:

- **verb:** Vine¹/ (de unde) a fost trimis.²/
- **locuțiune verbală:** Stă de vorbă cu mine¹/ (oriunde) mă întâlnește.² /
- **interjecție:** Hai¹/ (unde) vrei.²/
- **adjectiv:** Victorioasă ¹/ (oriunde) joacă,²/ echipa a câștigat campionatul.¹/
- **locuțiune adjectivală:** De treabă ¹/(oriunde) l-ai întâlni, ²/ te ajută la nevoie. ¹/ Acolo,¹/ (unde) ai fost tu, ²/ n-a ajuns încă nimeni.¹/
- **locuțiune adverbială:** În mijloc,¹/ (unde) a stat el, ²/ a fost multă lume. ¹/

Elemente de relație:

- **pronume relative:** cine, care ce, cât + prep.: Merg ¹/ (la cine) mă cheamă. ²/
- **adjective pronominale relative:**
Ne îndreptăm ¹/(spre care) coleg ne cheamă. ²/
- **pronume nehotărâte:** oricare, oricine, orice, oricât + prep.:
Se duce¹/ (câtre oricine) vrea. ²
- **adjective pronominale nehotărâte:** Mergea ¹/ (spre oricare) casă dorea. ²/
- **pronume interogative:** Mergi ¹/ (la cine) am stabilit? ²/
- **adjectiv pronominal interogativ:** Vii¹/ (de la ce) coleg ai fost? ²/
- **adverbe relative:** unde, încotro, cât: Nu merge ¹/ (unde) au stabilit. ²/
Au umblat ¹/ (cât) e lumea de mare. ²/
- **adverbe nehotărâte:** oriunde, oriîncotro:
(Oriîncotro) privești¹/ vei vedea locuri minunate.²/

Elemente correlative: adverbul **acolo** cu sau fără prepoziție; nu are elemente de relație specifice.

Topica

- **postpusă:** Vin¹/ (de unde) am fost.²/

- **antepusă:** (Unde) a fost, ^{1/} a aflat adevărul. ^{2/}
- **intercalată:** Acolo, ^{1/} (unde) ai fost tu, ^{2/} n-a ajuns încă nimeni. ^{1/}

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația

Când propoziția circumstanțială de loc este așezată *după regentă*, de regulă, *nu se desparte prin virgulă*.

Exemplu: Turiștii s-au îndreptat ^{1/} *unde începea pădurea deasă*. ^{2/}

Dacă propoziția circumstanțială de loc este așezată *înaintea regentei*, aceasta *se desparte, de obicei, prin virgulă*.

Exemplu: *Unde începea pădurea deasă*, ^{1/} turiștii s-au oprit pentru odihnă. ^{2/}

Dacă propoziția subordonată circumstanțială de loc *este intercalată în regentă*, ea se izolează prin virgule.

Exemplu: Râul, ^{1/} *pe unde trece prin defileu*, ^{2/} are un curs mai rapid. ^{1/}

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Completează frazele cu adverbe relative potrivite și analizează structura obținută:
 - Nu știu ... ai ascuns cartea pe care o căutam de mult.
 - Nu merge acolo ... drumul este blocat de nămeți.
 - ... ajungi în munți, găsești peisaje uimitoare.
 - M-am oprit exact ... se vedea vârful muntelui.
- Transformă complementele circumstanțiale de loc în propoziții subordonate:
 - Te-am întâlnit în parc.
 - Ne îndreptăm spre coastă.
 - Acolo este liniște deplină.
 - Pretutindeni se aud cântece de păsări.
 - Din acel loc se vede orașul întreg.

✓ Precizează întrebarea la care răspunde fiecare subordonată obținută.
- Delimitează propozițiile și subliniați subordonatele circumstanțiale de loc:
 - Oriunde te-ai întoarce în deltă, vezi ape și stufărișuri nesfârșite.
 - Vei descoperi sate frumoase oriunde vei merge prin țară.
 - Pe unde am trecut dimineața, rămăseseră urme adânci în zăpadă.
 - În valea unde curgea un râu limpede, se auzeau clopote de oi.
 - Unde se termină pădurea, începe un câmp deschis.
- Alcătuiește fraze în care propozițiile subordonate să fie introduse prin:
 - adverbul relativ **unde**.
 - adverbul nehotărât **oriunde**.
 - adverbul relativ **incotro**.
 - locuțiunea adverbială **până unde**.
 - construcția **pe unde**.
- Corectează punctuația (*introduceți sau eliminați virgulele*):
 - Unde se oprește poteca începe pădurea deasă.
 - Du-te unde vrei dar să

te întorci repede. c) Oriunde privești vezi munți acoperiți de zăpadă. d) S-a întors pe unde a venit fără să spună nimic. e) Unde este liniște sufletul se odihnește.

6. Completează frazele cu regente potrivite pentru subordonatele date:

- a) unde am găsit izvoare reci. b) de unde plecau caravanele vechi. c) pe unde treceau turmele de oi. d) încotro ducea drumul forestier. e) la ce cabană am ajuns după-amiază. f) Oriunde privești, g) Unde este liniște, h) Pe unde treci,

7. Analizează frazele și precizează valoarea morfologică a elementului regent:

- a) Plec unde mă așteaptă prietenii. b) A pornit încotro îl purta vântul rece. c) Am ajuns unde se întâlnesc două râuri. d) Răsar flori peste tot pe unde trece lumina soarelui. e) Îmi place locul unde liniștea este deplină.

8. Delimitează propozițiile, identifică, prin subliniere, propozițiile subordonate circumstanțiale de loc:

- a) Oriîncotro te-ai uita, vezi culori felurite, ca un întins curcubeu. b) Vei vedea peisaje dintre cele mai încântătoare oriunde te vei duce pe întinsul țării noastre. c) Pe unde am trecut, străluceau în lumini albe marile clădiri ridicate în ultimul timp. d) Sub bolți de ramuri goale, peste / Cărarea desfundată unde care / Cu boi în toamnă coborâra lemne, / Urc greu priporul printre trunchiuri negre... (*Ion Pillat*) e) Unde a picat câte un fir, / A răsărit trandafir. / Unde a picat câte-un bob, / Răsărit-a busuioc. (*Folclor*)

9. Pune virgula în frazele de mai jos, ținând seama de punctuația subordonatei circumstanțiale de loc:

- a) Unde vrem să mergem nu putem.
b) „Să-mi aduci pe fata lui Roș împărat, de unde știi.” (*Ion Creangă*)
c) De oriunde privești ți se oferă o panoramă încântătoare.
d) „...du-te, unde-a dus surdul roata și mutul iapa!” (*Ion Creangă*)

10. Alcătuește fraze potrivite, înlocuind punctele cu regentele următoarelor propoziții circumstanțiale de loc:

- a) unde am găsit loc liber.
b) pe unde cărarea era netezită.
c) la ce cabană vom ajunge.
d) Oriunde îți întorci privirile,
e) Încotro e soare,
f) Lângă cine vreau,

11. Împarte frazele de mai jos în propoziții și indică valoarea morfologică a elementelor regente ale propozițiilor subordonate circumstanțiale de loc:

- a) Plec unde văd cu ochii.
b) A luat-o la fugă încotro a putut. c) Haideți unde ne-am înțeles. d) Sunt flori peste tot pe unde privește. e) Îmi plac florile răsărite unde pământul e mai prietenos.

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul.

Geniul care a uimit Europa

Iulia Hașdeu a fost una dintre cele mai strălucite personalități din cultura română și un exemplu impresionant de inteligență și perseverență. Fiica savantului Bogdan Petriceicu Hașdeu, ea a demonstrat încă din copilărie capacități intelectuale remarcabile. La vârsta de 2 ani citea, la 4 ani scria, iar la 8 ani încheiase deja studiile primare.

Talentul și dorința sa de cunoaștere au făcut-o să progreseze rapid. La numai 11 ani a promovat examenul de bacalaureat, performanță rar întâlnită chiar și în prezent. Câțiva ani mai târziu, la 16 ani, a devenit prima româncă admisă la prestigioasa Universitate Sorbona din Paris. În această perioadă, scria poezii, povestiri și piese de teatru și stăpânea mai multe limbi străine.

Destinul i-a fost însă potrivnic. La vârsta de 18 ani, Iulia Hașdeu s-a stins din viață în urma unei boli grave. Pierderea fiicei a fost o lovitură dureroasă pentru tatăl său, care i-a păstrat vie memoria prin construirea castelului de la Câmpina, cunoscut astăzi drept Castelul „Iulia Hașdeu”.

Viața ei a fost scurtă, dar realizările sale au rămas impresionante. Iulia Hașdeu continuă să fie considerată unul dintre cele mai mari genii ale României și un simbol al pasiunii pentru studiu și al puterii intelectuale.

2. Rezolvați cerințele propuse:

a) Jurnalul unei călătorii. Imaginați-vă că călătoriți pe urmele Iuliei Hașdeu. Scrieți 5–6 enunțuri în care să povestiți pe unde a trecut și unde a ajuns, folosind cel puțin trei propoziții subordonate circumstanțiale de loc.

b) Harta geniului. Completați enunțurile cu propoziții subordonate circumstanțiale de loc:

- Iulia Hașdeu a studiat *acolo* _____.
- Tânăra scriitoare mergea *oriunde* _____.
- Ea a ajuns *până unde* _____.
- Bogdan Petriceicu Hașdeu a ridicat castelul *acolo* _____.

c) Dacă ați putea călători în timp...

Imaginați-vă că realizați un reportaj despre castel. Formulați patru întrebări care să conțină cuvintele: *unde, de unde, până unde, pe unde*, apoi răspundeți la ele prin propoziții care să conțină subordonate circumst. de loc.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Luxuriant** – adj. (*Despre vegetație*) Care este extrem de bogat;
- ✚ **Remarcabil** – adj. Vrednic de luat în seamă; deosebit, ales.
- ✚ **Pasiune** – s.f. Interes puternic pentru ceva (lectură, sport).
- ✚ **A promova** – vb. a susține, a face cunoscut, a încuraja, a favoriza ceva.
- ✚ **Geniu** – s.n. Persoană cu talent și capacități extraordinare.

§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de timp

topica

punctuația

exprimarea

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

La Scala – scena marilor voci ale lumii

Teatrul „Alla Scala” din Milano este unul dintre cele mai renumite teatre de operă din lume, unde arta interpretării a atins un nivel de excepție. De-a lungul timpului, pe scena sa au urcat artiști care au schimbat istoria muzicii, iar spectacolele prezentate aici au devenit **repere** culturale universale. Aici au cântat Maria Callas, care a impresionat publicul în anii '50 și '60, și Luciano Pavarotti, care a cucerit scena în a doua jumătate a secolului XX, prin vocea sa inconfundabilă. Plácido Domingo și José Carreras au evoluat frecvent în ultimele decenii ale secolului XX, aducând emoție și rafinament spectacolelor de la Milano.

Pe scena de la La Scala au fost prezentate operele lui Giuseppe Verdi și Giacomo Puccini, multe dintre ele fiind reluate de-a lungul secolului XX și în prezent, păstrând vie **tradiția** muzicii italiene.

Spectacolele de aici continuă să se desfășoare și astăzi, în **fiecare** stagiune artistică, atrăgând artiști și spectatori din **întreaga** lume, dornici să trăiască magia unei scene cu adevărat legendare.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Găsește câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: *renumit, interpretare, emoție*.
2. Selectează din text un cuvânt alcătuit prin compunere și unul prin derivare.
3. Indentifică în text două verbe la diateza activă și numește conjugarea lor.

4. Stabilește la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate și ce valoare morfoloică și funcție sintactică au.
5. Analizează fraza: „Spectacolele de aici continuă să se desfășoare și astăzi, în fiecare stagiune artistică, atrăgând artiști și spectatori din întreaga lume.” Precizează propozițiile și tipul fiecăreia.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP este partea secundară de propoziție care arată timpul unei acțiuni sau al unei însușiri.

Cct răspunde la întrebările: *când? de când? până când? cât timp?*

Complementul circumstanțial de timp determină:

- **Verbe la moduri personale și nepersonale:** Mara o dusesse bine *cândva*.
Plecând *înaintea părinților*, a ajuns *mai devreme* la teatru.
- **Interjecții predicative:** *Haidem* acum *la mătușa!*
- **Adjective:** Echipa înfrântă *a doua oară* pe teren propriu a ajuns ultima.

Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin:

1. **Substantive** (sau substitute) în cazurile:

▪ **Acuzativ neprepozițional** (numai substantivele), sunt întotdeauna precedate de attribute cu sens cantitativ:

Exemple: Luna aceasta împlinește patruzeci de ani.

A mers așa zile și nopți.

▪ **Acuzativ prepozițional** – cu prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale:

Vom pleca la munte după sărbători.

Multe a descoperit la bătrânețe.

▪ **Substantive** (sau substitute) **în cazul genitiv prepozițional:**

cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale: *înaintea, în urma, în timpul, în cursul, în vremea, de-a lungul, în mijlocul etc.:*

Exemple: În timpul zaverii s-au petrecut întâmplări tragice.

De-a lungul vremii multe nenorociri s-au abătut peste noi.

2. **Pronumele** (pronumele personal):

Exemple: A sosit înaintea alor mei. (p pos. în cazul G)

A sosit înaintea lui. (p, pers. în G)

3. **Adverbe și locuțiuni adverbiale de timp** (propriu-zise sau pronominale): *abia, acum, acuși, adeseori, adineaori, apoi etc.:*

Exemple: Te-am vizat aseară.

Zâmbește doar din când în când.

▪ **adverbe formate prin conversiune:**

Exemplu: Primăvara se întorc păsările (S) călătoare. (adverb-Cct)

4. **Verbe la moduri nepersonale:**

Exemple: Au plecat înainte de a se termina meciul.

Ne vom întoarce până a nu apune soarele.

- **Supin cu prepozițiile până la, după:**
*Exemple: Vom veni acasă **după** cules. Se odihnesc **până la** arat.*
- **Gerunziu – în corelație cu adverbul:**
Exemplu: Ajungând acasă, mă și culcai.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Complementul circumstanțial de timp stă, de obicei, după termenul regent, dar poate apărea și înaintea acestuia sau poate fi intercalat în propoziție.

Exemple:

Ne vom întâlni **măine**. (*după regent*)

Măine ne vom întâlni. (*înaintea regentului*)

Ne vom întâlni, **măine**, pentru a discuta proiectul. (*intercalat*)

Punctuația. Complementul circumstanțial de timp nu se desparte, de regulă, prin virgulă de termenul regent. Virgula poate apărea atunci când complementul este intercalat, dezvoltat sau evidențiat în mod special de autor.

Exemple: Spectacolul va începe **la ora șapte**. **În fiecare primăvară** păsărilor revin în țara noastră. Elevii, **după concurs**, au vizitat muzeul.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Decide dacă afirmațiile de mai jos sunt **Adevărate (A)** sau **False (F)**. În cazul celor false, explică pe scurt unde este greșeala.
 - a) În propoziția „Ploaia de **aseară** a împrăștiat aerul”, cuvântul subliniat este complement circumstanțial de timp. (...)
 - b) Întrebările specifice pentru complementul circumstanțial de timp sunt: *când?*, *de când?*, *până când?*, *cât timp?*. (...)
 - c) În structura „A locuit la bunici **timp de o lună**”, secvența subliniată este o locuțiune adverbială de timp. (...)
 - d) Un complement circumstanțial de timp se poate exprima și printr-un verb la un mod nepersonal (nepredicativ). (...)
2. Identifică toate complementele circumstanțiale de timp din textul următor, specificând întrebarea și partea de vorbire prin care se exprimă (valoarea morfologică).
„De dimineață, copiii s-au adunat în curtea școlii. Au discutat vreme de o oră despre excursia ce va avea loc săptămâna viitoare. Înainte de a pleca, fiecare și-a verificat rucsacul. Vor reveni acasă la apusul soarelui.”
3. Alege varianta corectă în care cuvântul subliniat are funcția sintactică de complement circumstanțial de timp în cazul Acuzativ:
 - a) Mersul **pe jos** este foarte sănătos.
 - b) S-a trezit **înaintea** tuturor pentru a prinde răsăritul.
 - c) Ne vom întâlni la bibliotecă **după amiază**.
 - d) Am citit o carte interesantă **în timpul vacanței**.

4. Completează spațiile punctate din enunțurile de mai jos cu un complement circumstanțial de timp potrivit, respectând cerința din paranteză:
- Voi începe rezolvarea temelor (*adverb de timp*)
 - spectacolului, telefoanele mobile trebuie închise. (*substantiv în cazul Genitiv cu prepoziție/locuțiune prepozițională*)
 - Am alergat prin parc (*locuțiune substantivală în Acuzativ*)
 - testul, a răsuflat ușurat. (*verb la modul gerunziu*)
5. Alcătuiește câte o propoziție în care cuvântul „toamna” să aibă, pe rând, următoarele funcții sintactice și forme:
- Complement circumstanțial de timp, exprimat prin adverb de timp (*fără prepoziție*).
 - Complement circumstanțial de timp, exprimat prin substantiv în cazul Acuzativ cu prepoziție.
 - Subiect (exprimat prin substantiv în cazul Nominativ).
 - Atribut substantival (exprimat prin substantiv).
6. Analizează cu atenție enunțurile de mai jos. Deși cuvintele subliniate fac trimitere la noțiunea de „*timp*”, doar o parte dintre ele sunt complemente circumstanțiale de timp. Identifică funcția sintactică exactă pentru fiecare:
- Amintirea **de ieri** îmi aduce zâmbetul pe buze.
 - Satul se trezea **în zori**.
 - Ziua **de mâine** este o enigmă.
 - Profesorul a sosit **mai devreme**.
7. Identifică greșelile de exprimare, de punctuație sau de ortografie din următoarele enunțuri ce conțin determinanți de timp și rescrie variantele corecte:
- Ne vom vedea **într-o zi de joi**, în luna mai. (*Corectează pleonasmul*)
 - După-amiază** voi merge la antrenament, iar **după amiaza** călduroasă ne vom odihni. (*Verifică dacă cratima este pusă corect în ambele contexte*)
 - În timpul** când scria, lumina s-a stins dintr-o dată. (*Evită cacofonia sau stângăcia sintactică*)

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul.

Râurile ascunse ale Pământului

Puțini oameni știu că, sub picioarele noastre, există adevărate „râuri” subterane care circulă prin straturi de roci și alimentează izvoarele de la suprafață. Apa provenită din ploii și din topirea zăpezilor pătrunde în sol și se infiltrează în adâncime, unde formează rezerve importante de apă subterană. Atunci când aceste ape găsesc o cale de ieșire la suprafață, apar izvoarele.

În regiunile unde rocile sunt permeabile, apa se deplasează mai ușor prin fisuri și pori, formând adevărate rețele subterane. Există locuri unde izvoarele curg neîntrerupt tot timpul anului, dar și izvoare care apar doar când ploile sunt abundente. Apa, care străbate uneori distanțe foarte mari prin adâncurile Pământului, dizolvă minerale din rocile întâlnite în cale. Din acest motiv, multe izvoare au proprietăți minerale valoroase. În unele regiuni se întâlnesc izvoare termale, ale căror ape sunt încălzite în adâncul scoarței terestre și ajung la suprafață cu temperaturi ridicate.

2. Rezolvați cerințele următoare:

Grupa I

a) Identificați în text 2 propoziții subordonate – una de timp și una de loc. Explicați ce informații geografice transmit acestea despre formarea și apariția izvoarelor subterane.

b) Analizați fraza: „În regiunile unde rocile sunt permeabile, apa se deplasează mai ușor prin fisuri și pori.” Precizați tipul subordonatei și explicați de ce permeabilitatea rocilor este importantă pentru circulația apelor subterane.

Grupa a II-a

a) Selectați din text două propoziții subordonate atributive și arătați ce termen determină fiecare. Explicați apoi rolul apei subterane în dizolvarea mineralelor din roci.

b) În enunțul: „În unele regiuni se întâlnesc izvoare termale, ale căror ape sunt încălzite în adâncul scoarței terestre și ajung la suprafață cu temperaturi ridicate.” Identificați propoziția subordonată atributivă și elementul de relație care o introduce. Explicați, din punct de vedere științific, de ce apele izvoarelor termale au temperaturi mai ridicate decât cele ale izvoarelor obișnuite.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Termal** – adj. (Despre izvoar) Care izvorăște cald din pământ.
- ✚ **Reper** – s.n. Punct de referință care ajută la orientare, identificare.
- ✚ **Permeabil** – adj. Care permite trecerea prin el a unui lichid sau gaz.
- ✚ **Rafinament** – s.n. Finețe, delicatețe, subtilitate a gustului sau a simțirii.
- ✚ **Fisură** – s.f. Crăpătură sau deschizătură tabulară într-o rocă.

§ 35. Propoziția subordonată circumstanțială de timp

I. TERMINOLOGIE

propoziția subordonată circumstanțială de timp
topica
punctuația
exprimarea

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Agapia – mănăstirea dintre păduri și lumină

Mănăstirea Agapia este una dintre cele mai cunoscute și mai frumoase mănăstiri din România. Situată într-un peisaj pitoresc din județul Neamț, la poalele munților și înconjurată de păduri, mănăstirea **impresionează** prin liniștea și frumusețea sa. A fost construită între anii 1641 și 1643 de hatmanul Gavriil Coci, fratele domnitorului Vasile Lupu.

Faima așezământului este legată și de marele pictor Nicolae Grigorescu, care **a realizat** pictura interioară a bisericii între anii 1858 și 1861, pe când era foarte tânăr. Frescele sale reprezintă una dintre cele mai valoroase opere de artă religioasă din România.

Mănăstirea Agapia este și astăzi un important centru spiritual și cultural. Aici **trăiesc** numeroase maici care păstrează tradițiile monahale și meșteșugurile locale, iar muzeul mănăstirii **adăpostește** icoane vechi, manuscrise și obiecte de mare valoare istorică. De-a lungul timpului, acest loc a fost vizitat de numeroși scriitori și oameni de cultură, atrași de frumusețea naturii și de atmosfera de reculegere care domnește aici.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Selectează din text cuvintele formate prin derivare.
2. Identifică în text complementele deja studiate.
3. Selectează atributele din ultimul enunț și analizează două din ele.
4. Numește modul și timpul verbelor evidențiate. Analizează-le morfologic și sintactic.
5. Identifică o frază cu două propoziții subordonate și precizează tipul lor. Construiește schema frazei. Precizează propozițiile regente și termenii regenți.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de timp și arată timpul când se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *când?, de când?, până când?, cât timp?*

Termeni regenți: - verb: Vine ¹/ (când) poate.²/

- **locuțiune verbală:** Stă de vorbă cu mine^{1/} (când) mă întâlnește. ^{2/}
- **interjecție:** Hai ^{1/} (când) vrei. ^{2/}
- **adjectiv:** Biruitoare ^{1/} (când) a luptat la Oituz, ^{2/} armata a câștigat. ^{1/}
- **locuțiune adjectivală:**
Din topor,^{1/} (când) a crescut,^{2/} băiatul a dat de necaz. ^{1/}
- **adverb:** Azi, ^{1/} (când) te-am căutat, ^{2/} nu erai acasă. ^{1/}
- **locuțiune adverbială:**
Din vreme în vreme,^{1/} (când) te întâlnesc,^{2/} mă bucur.^{1/}

Elemente de relație:

- **adverbe relative:** *când, cât (cât timp), cum (îndată ce), unde (îndată ce):*
(Când) a venit, ^{1/} nu l-a găsit. ^{2/}
(Cât) a stat aici, ^{1/} n-a scos o vorbă. ^{2/} (Cum) îl văzu, ^{1/} îl și recunosc. ^{2/}
- **adverbe nehotărâte:** *oricând, orișicând, oricât:* Poți sta ^{1/} (oricât) vrei. ^{2/}
(Oricând) vrei,^{1/} îl poți vedea.^{2/}
- **conjunții:** *până (nu), dacă, de, că:* A stat ^{1/} (până) s-a întunecat. ^{2/}
(Dacă) a văzut așa,^{1/} nora împăratului s-a mai domolit. ^{2/}
- **locuțiuni conjuncționale:** *înainte (ca...) să, îndată ce, imediat ce, după ce, pe dată ce, în timp ce, câtă vreme, cât timp, oro de câte ori etc.*
(După ce) i-a întâlnit, ^{1/}s-a întors. ^{2/}
(Ori de câte ori) plouă, ^{1/} își ia umbrela. ^{2/}
- **pronume relative:** *cine, care, cât :* Au sosit ^{1/} (înaintea cui) doreau. ^{2/}
- **adjective pronominale relative:**
Ajungem ^{1/}(înaintea cărui) coleg ne cheamă. ^{2/}
- **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine:* Se duce ^{1/} (înaintea oricui) vrea. ^{2/}
- **pronume interogative:** Vii ^{1/} (înaintea cui) am stabilit? ^{2/}
- **adjective pronominale nehotărâte:**
Mergea ^{1/} (înaintea oricărui) om dorea. ^{2/}
- **adjective pronominal interogativ:**
Ajungi^{1/} (înaintea cărui) coleg ți-ai propus? ^{2/}

Elemente corelative: *atunci, numai ce, pe urmă;*

- **adverbele și locuțiunile adverbiale:** *și, imediat, îndată, deodată, cum, de atâtea ori etc.* Locuțiunile adverbiale menționate sunt specifice temporalei.

Topica:

- **postpusă:** Vin^{1/} (înaintea cui) vreau. ^{2/}
- **antepusă:** (Când) va veni, ^{1/} va fi târziu. ^{2/}
- **intercalată:** Azi, ^{1/} (când) ai venit tu, ^{2/} nu era nimeni acolo. ^{1/}

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

În anumite contexte, propozițiile subordonate circumstanțiale de timp introduse prin conjuncția *când* pot exprima și o idee de condiție. În asemenea situații, conjuncția *când* poate fi înlocuită cu *dacă*, fără a modifica esențial sensul enunțului.

Exemple: *Când (dacă) înveți cu seriozitate, obții rezultate bune.*

Când (dacă) respecti regulile, totul decurge fără probleme.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Completează frazele cu subordonate temporale respective:

- a) Murgule, mai treci o dată / ..., să-mi pară calea mai scurtă! (*Folclor*) b) Luna tremură pe lac, ... (*Mihai Eminescu*) c) Codrul clocotea de zgomot, ... și porneau la atac. d) ..., strânge fânul de pe luncă. (*Proverb*) e) Trecuseră săptămâni bune din ziua aceea, ... fără să dea un semn de viață. (*Ion Druță*) f) Și merg ei o zi, și merg două, ... (*Ion Creangă*) g) ... , oaspeții s-au așezat la masă. (*Ion Creangă*) h) ..., bătrânul stejar de la marginea drumului înfruntă furtunile cu aceeași dârzenie.

3. Construiește fraze conținând CT introduse prin adverbe relative: (*de*) *cum*, *cât*, *orișicând*.

4. Analizează frazele, specificând felul propozițiilor:

- a) Bănuia că nu toate fetele se sperie când se pornește viforul iernii, dar cu siguranță că niciuna nu se simte în largul ei.
b) Și ceea ce se petrecuse odinioară în codrii bătrâni, când răsunau buciur-melerăzeșilor, se repeta acolo de câte ori bunicul istorisea întâmplări de demult.

c) Ce-și promitea când priveva acele scrisori îngălbenite de vreme, tulburat, uneori până la suspine, era că clipele acelea n-au să mai fie uitate de dânsul niciodată...

d) Trebuie să semăn la caracter cu tatăl meu, însă trebuie să păstrez, în gesturi, în priviri, o liniște profundă, care să-l facă pe interlocutor ca, o dată ce mă vede în pragul ușii, să-și dea seama că am dreptate.

5. Alcătuiește fraze în care să ai CT precedate de conjuncția *dacă* și de locuțiunile conjuncționale: *până ce*, *tocmai când*, *înainte ca să*, *în vreme ce*.

6. Determină tipul subordonatelor introduse în frază cu ajutorul jonctivului *când*:

- a) Când te-i întoarce din pribegie, îi prețui mai mult liniștea casei părintești... b) Va veni o clipă când adevărul va ieși la lumină. (*Ion Druță*) c) Când are răbdare, moșneagul meșterește fluieră din lemn de cireș. (*Ion Druță*) d) Oamenii buni n-au nevoie de reguli stricte – datoria e firească, / Când ai conștiința curată. e) Dacă l-aș ierta pentru această greșală, când aș ști că el a făcut-o cu bună știință ca să mă supere. f) Când zărește chipul mamei, apoi i se luminează privirea.

7. Completează frazele cu CT potrivite:

- a) Băiatul, mândru de reușită, le-a arătat bunicilor medalia de cum ... b) A încremenit de uimire când ... c) Îl admiram pe profesorul nostru de când ...

d) Va exersa la pian până când ... e) Înainte ca să ... primele picături de ploaie atinseseră asfaltul fierbinte. f) În vreme ce ... colegul meu desena hărți pe ultima pagină a caietului.

8. Completează frazele din creația scriitorilor cu subordonate temporale respective.

a) Doină, doină, vers cu foc, / ..., eu stau pe loc! (*Vasile Alecsandri*) b) Doar izvoarele suspină, ... (*Mihai Eminescu*) c) El era Nedelcu, lăutar vestit, ce-i rupea inima, ... (*Vasile Alecsandri*) d) ..., e bună și grindina. (*Proverb*) e) Erau două zile din seara aceea, ... fără a se opri. (*Ion Drută*) f) Și merge Ivan, și merge, ... (*Ion Creangă*) g) pun demâncarea jos. (*Ion Creangă*) h) ..., mărețul brad pe-naltul plai stă verde-n orice vreme. (*Bogdan P. Hasdeu*)

9. Analizează frazele, specificând felul propozițiilor:

a) Desigur că nu toți bărbații se supără când începe tumultul marei grijituri, dar fără doar și poate că nici unul nu se bucură ” (*Ionel Teodoreanu*) b) „Și ceea ce s-a întâmplat odată în neamul românesc, când a răsunat versul Mio-riței, se întâmplă acolo de câte ori Sadoveanu cetea de pe fițuica lui. (*I. Teodoreanu*) c) Ce-și zicea când ridica toate aceste fleacuri de jos, mișcat, uneori până la lacrimi, era ca lucrurile acelea n-au să mai fie întâlnite de dânsul niciodată... (*Al. Macedonski*) d) Trebuie să semăn fizicește cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri, ceva demonic și antipatic, care să facă pe Siegfried ca, o dată ce zărește pe adevărata Odette la fereastră, să-și dea seama că a fost înșelat. (*G. Călinescu*)

10. Determină tipul subordonatelor introduse în frază cu ajutorul jonctivului când.

a) Când te-i întoarce în Moldova, îi simți ca și mine cea fericire adâncă... (*Vasile Alecsandri*) b) Va fi o zi când bucuria n-o să aibă margini. (*Ion Druță*) c) Când are vreme, moș Dănuț cere și el câte un jurnal. (*Ion Drută*) d) De lege n-au nevoie – virtutea e ușoară, / Când ai ce-ți trebuiește. (*Mihai Eminescu*) e) Dacă l-aș ucide în bătaie, când aș afla, că el a prins pupăza s-o chinuiască. (*Ion Creangă*) f) Când aude glasul copilului, apoi i se topește inima. (*Ion Druță*)

11. Completează frazele cu CT potrivite:

a) Fetița, fericită, le-a arătat părinților carnetul de note **de cum** ... b) A rămas înmărmurit **când**... c) **Îl** cunoșteam pe George **de când**... d) **Va repe- ta** până **când** ... e) **Înainte ca** să ... nori negri se adunaseră deasupra orașului. d) **În vreme** ce ... se uita distrat pe fereastră.

VI. ATELIER CREATIV

1. Citiți cu atenție versurile.

*Când se nascu pe lume voioasa Rândunică,
Ea nu avea făptură ș-aripi de păsărică,
Fiind al cununiei rod dulce, dezmiardat,
Copilă drăgălașă de mare împărat.*

Dar fost-a o minune frumoasă, zâmbitoare,
 Sosită printre oameni ca zâmbetul de soare,
 O gingașă comoară formată din senin,
 Din raze, din parfumuri, din albul unui crin,
 Și maica sa duioasă, privind-o, se temea
 Să nu dispară-n aer sub forma de o stea. (Vasile Alecsandri)

2. Rezolvați cerințele următoare:

- Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor: fost-a, ș-aripi, dispară-n;
- Identificați un cuvânt format prin derivare, un cuvânt – prin conversie;
- Analizați prima frază (subliniați predicatele, numerați propozițiile);
- Stabiliți la ce întrebare răspunde propoziția subordonată evidențiată.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Hatman** – s.m. Boier de divan în Moldova, care comanda întreaga oștire.
- ✚ **Faimă** – s.f. Renum, reputație (bună sau rea) de care se bucură cineva.
- ✚ **Murg** – s.m. Cal.
- ✚ **Dârz** – adj. Curajos, cutezător, hotărât, îndrăzneț.
- ✚ **Tumult** – s.n. Zgomot mare, larmă, zarvă.

§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de mod
 exprimarea
 topica
 punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

Somnul dintre nori

Fregata este una dintre cele mai uimitoare păsări marine din lume. Ea poate zbura săptămâni întregi deasupra oceanelor fără să atingă apa sau uscatul. Cercetătorii au descoperit că această pasăre reușește să se odihnească în timpul zborului, lăsând să doarmă doar o parte a creierului, în timp ce cealaltă rămâne activă.

Aripile sale lungi și corpul foarte ușor îi permit să plutească ore în șir pe curenții de aer, consumând puțină

energie. Fregata evită să se așeze pe apă, deoarece penele ei se udă ușor și i-ar fi greu să decoleze din nou.

Datorită acestor adaptări extraordinare, fregata este considerată una dintre cele mai bune zburătoare ale lumii, petrecând cea mai mare parte a vieții sale printre nori și deasupra mărilor.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică complementele circumstanțiale din enunț și indică tipul lui:
„Cercetătorii au descoperit că această pasăre reușește să se odihnească în timpul zborului, lăsând să doarmă doar o parte a creierului, în timp ce cealaltă rămâne activă.” Precizează prin ce parte de vorbire sunt exprimate.
2. Analizează complementul circumstanțial de mod din enunțul: „Aripile sale lungi și corpul foarte ușor îi permit să plutească ore în șir pe curenții de aer, consumând puțină energie.” La ce întrebare răspunde?
3. Rescrie enunțul: „Fregata evită să se așeze pe apă, deoarece penele ei se udă ușor.” Introdu un complement circumstanțial de mod.
4. Alcătuiește un enunț despre fregată folosind expresia din text „ore în șir” și adaugă un complement circumstanțial de mod care să arate felul în care pasărea zboară.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD este partea secundară de propoziție care arată modul (felul) în care se desfășoară o acțiune sau se prezintă o însușire.

Ccm răspunde ța întrebările: *cum? în ce mod? cât? cât de?*

Complementul circumstanțial de mod propriu-zis arată direct cum se prezintă o acțiune sau o însușire.

Complementul circumstanțial de mod determină:

- **verbe sau locuțiuni verbale** la moduri personale ori nepersonale:

Exemple: Scrie cu atenție sporită. A luat-o repejor la sănătoasa.

Intrând repede, a trântit ușa.

- **interjecții predicative:** *Hai fără frică*
- **adjective:** *E adormită (Pn) pe burtă. (Ccm)*
- **adverbe:** *E greu (Pn) fără ajutor. (Ccm)*

Pe lângă adjective și adverbe, complementul circumstanțial de mod capătă capacitatea de a exprima gradul superlativ al acestora:

Exemplu: E supărată foc. (E foarte supărată.)

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin:

- **substantive în acuzativ cu prepoziții:** *a, cu, după, din, dintru, fără (de), în, întru, pe, prin.*

Exemple: Miroase **a busuioc**.

Devenind **întru ființă**, poporul și-a asumat destinul.

- **substantive în dativ cu prepozițiile** *conform, contrar, potrivit, la* (+ Ac):

Exemplu: Lucrarea a fost executată **conform proiectului**.

- **numerale:** Am procedat **contrar celor trei**.
- **pronume:** Am acționat **potrivit lui**.
- **numerale** cu valoare adverbială: A frânt pâinea **în două**.

Pentru genitiv cu locuțiunile prepoziționale în baza, în lumina, în temeiul:

- **substantiv:** Hotărârea a fost adoptată **în temeiul articolului** de lege.
- **pronume:** Am aprobat propunerile **în baza lor**.
- **numerale:** S-au susținut lucrările **în baza amândurora** dintre studenți.
- **adjective pronominale posesive** în Acuzativ cu valoare pronominală genitivă: Am acționat **în baza voastră**, (pers. I și a II-a)
- **verbe la moduri nepersonale:**
- **infinitiv cu prepoziție:** Vorbești **fără a te gândi**.
- **gerunziu** (când se referă la modalitatea acțiunii): Călca **poticnindu-se**.
- **adverbe și locuțiuni adverbiale, numerale adverbiale:** *abia, alene, anevoie, bine, rău, greu, ușor, degrabă, voinicește, vulturește, târâș, pieptiș, grăbiș etc; pe din două, o dată, de trei ori..., de bine, de rău, de silă, de milă, picior peste picior, nas în nas, față în față, de-a valma, pe de rost, întreit.*

Exemple: A învățat poeziile **pe de rost**. Stă toată ziua **picior peste picior**.

Veți câștiga **înzecit** cu această carte.

- **interjecții:** O porni **boca-boc** cu botforii lui potcoviți. *Când și când mai deschide câte o carte.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Complementul circumstanțial de mod comparativ desemnează obiectul, acțiunea sau însușirea cu care se face comparația. *Viața a trecut **ca un vis**.*

Se exprimă prin:

- **părți de vorbire precedate de prepozițiile** *ca (și), cât (și)* (prin conversiunea adverbelor), asemenea sau de locuțiunile prepoziționale *în chip de, la fel ca (cu)*:
- **substantive în cazurile:**
 - **acuzativ:** Se învârtește **ca pește** pe uscat.
 - **dativ cu prepoziția asemenea:** A procedat **asemenea prietenilor** săi.
- **pronume în cazurile:**
 - **acuzativ:** Prietena ta este la fel de mare **cât tine**.
 - **dativ cu prepoziție:** M-a ajutat **asemenea aceluia** de la etajul patru.
- **numerale cu valoare substantivală în cazurile:**
 - **acuzativ:** **A vorbit** la fel ca cei trei.
 - **dativ prepozițional:** A căzut, **asemenea unei treimi** dintre participanți.
- **adjective:** Mobila strălucește **ca dată** cu lac.
- **verbe la moduri nepersonale;**
 - **infinitiv prepozițional:** A dansa este la fel de plăcut **ca a cânta**.

- *participiu*: Căzu la pământ **ca lovită** de cineva. Se prăbuși **ca trăsnită**.
adverbe: Astăzi este la fel de plăcut **ca ieri**.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Identifică toate complementele circumstanțiale de mod, specificând întrebarea și partea de vorbire prin care se exprimă (valoarea morfologică).
- Identifică complementele circumstanțiale de mod și analizează-le:
 - Un grai vorbit de îngeri / Ca zestre eu v-am dat; / Vorbiți-l deci cu fală, / Păstrați-l neschimbat! (*Andrei Bârseanu*)
 - Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu ne-am rupt. (*Alexandru Vlahuță*)
 - Nădejdea mea ascunsă nu mințise / Și nu-n zadar făcusem drumul lung. (*Alexandru Philippide*)
 - Pe când murmurul parcului se roagă... / Se-nchide înserarea ca o carte... (*Tudor Arghezi*)
- Alege varianta în care cuvântul subliniat funcționează ca atribut, și NU ca complement circumstanțial de mod:
 - Copilul scrie frumos și citește corect.
 - Am privit un tablou frumos la galeria de artă.
 - Colega mea cântă frumos la pian.
 - Primăvara a sosit frumos în ținutul nostru.
- Completează spațiile punctate din enunțurile următoare cu un complement circumstanțial de mod potrivit, respectând valoarea morfologică indicată în paranteză:
 - Sportivul a alergat spre linia de sosire. (adverb de mod)
 - Bunica ne primea mereu (substantiv în cazul Acuzativ precedat de prepoziție)
 - Râul curgea printre stâncile muntelui. (gerunziu acordat/neacordat)
 - Toți copiii au procedat (locuțiune adverbială de mod)
- Alcătuiește câte o propoziție în care cuvântul „drept” să îndeplinească, pe rând, următoarele funcții sintactice:
 - Complement circumstanțial de mod**, exprimat prin adverb de mod.
 - Nume predicativ** (în cazul Nominativ).
 - Atribut adjectival** (în cazul Nominativ).
 - Prepoziție** (care să introducă un complement).
- Identifică **Ccm** din exemplele următoare; precizează funcția celorlalte părți de propoziție construite cu prepoziția *ca*:
 - El pare ca un om mare.
 - Mersul ca o pasăre o dezavantajează.
 - Aleargă ca o căprioară.
- Analizează sintactico-morfologic complementele circumstanțiale de mod din următoarele enunțuri:

a) El asculta tremurător,	Și apa unde-au fost căzut
Se aprindea mai tare	În cercuri se rotește
Și s-arunca fulgerător,	Și din adânc necunoscut
Se cufunda în mare	Un mândru tânăr crește. (<i>M. Eminescu</i>)

b) Atunci eu iute mă dau pe-o creangă mai spre poale și odată fac: zup! în niște cânepă care se întindea de la cireș înainte. (*Ion Creangă*) c) Tot mai miroase via a tămâios și coarnă. (*Ion Pillat*)

8. Alcătuiește cinci propoziții în care să folosești **Ccm** exprimat prin locuțiuni adverbiale.

9. Analizează sintactico-morfologic complementele circumstanțiale de mod din următoarele enunțuri:

a) A fi copleșit de parfumul florilor reprezintă o formă dulce de a fi învins.

(*Beverly Nichols*) b) Pâinea hrănește trupul, adevărat, dar floarea este hrana sufletului. c) Dacă am putea vedea în mod clar

miracolul unei flori, întreaga noastră viață s-ar schimba din temelii. d) Cel mai fericit este acela care are puterea de a aduna înțelepciune de la o floare. (*Mary Howitt*) e) În grădina mea există un mare spațiu rezervat sentimentelor. Grădina mea cu flori este în același timp grădina mea cu gânduri și vișe. Gândurile cresc la el de libere precum florile, iar visele la fel de frumoase.

10. Identifică toate complementele circumstanțiale:

a) Își dădea seama că mâna copilului aluneca pe hârtie orbește, ca într-un zbor de liliac, **lovindu-se** neașteptat de toate colțurile... (*M. Santimbreanu*)

b) Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu **ne-am** rupt. (*A. Vlahuță*) c) Ploua naprasnic zi și noapte. Când încetează puțin, începe din nou, cu o furie. d) Și mai mare, cu un fel de entuziasm prostesc. (*Garabet Ibrăileanu*) e) ... astupă cu îngrijire sticla cu dopul, o vâra în sân, și lua comanacul din cap și **punându-l** alătura începu a mânca cu smerenie și cumpăt, fără grabă, fără pripire, potrivit darului sau. (*Calistrat Hogaș*)

○ Explică ortografierea cuvintelor evidențiate din enunțurile de mai sus.

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul.

Pliculețul de ceai – o invenție născută din întâmplare

Astăzi, milioane de oameni își prepară ceaiul cu ajutorul unui pliculeț, fără să se gândească la povestea acestei invenții ingenioase. Apariția pliculețului de ceai se datorează unei întâmplări petrecute la începutul secolului al XX-lea. Negustorul american Thomas Sullivan trimitea mostre de ceai clienților săi în mici săculețe de mătase, considerate o variantă mai practică și mai economică decât recipientele metalice.

Mulți dintre cei care au primit mostrele au crezut că săculețeșe trebuie introduse direct în apa fierbinte. Deși aceasta nu fusese intenția comerciantului, ideea s-a dovedit foarte practică. Observând reacția clienților, Sullivan a înlocuit mătasea cu materiale mai

potrivite pentru infuzie și a contribuit astfel la apariția pliculețului de ceai modern.

Înainte de această invenție, prepararea ceaiului necesita vase speciale, strecurători și mai mult timp. Pliculețul a simplificat procesul, făcând posibilă pregătirea rapidă a băuturii oriunde exista apă fierbinte. Din acest motiv, el s-a răspândit rapid în numeroase țări ale lumii. De-a lungul timpului, forma și materialele utilizate au fost îmbunătățite.

Astăzi există pliculețe pătrate, rotunde sau piramidale, concepute pentru a permite frunzelor de ceai să elibereze mai bine aroma și substanțele benefice. Unele sunt fabricate din materiale biodegradabile, pentru a reduce impactul asupra mediului.

Povestea pliculețului de ceai demonstrează că uneori marile invenții apar din greșeli neașteptate.

O soluție simplă, creată inițial pentru transportul mostrelor, a schimbat obiceiurile de consum ale oamenilor din întreaga lume și a transformat prepararea ceaiului într-un gest rapid și accesibil.

2. Sarcini:

- În care dintre cele două situații „*pregătirea rapidă a băuturii*” și că el „*s-a răspândit rapid*” cuvântul „rapid” este **Ccm** și de ce?
 - Mic atelier de scriere:** Imaginați-vă că sunteți bucătari și trebuie să scrieți o scurtă rețetă (3-4 enunțuri) despre cum se prepară corect ceaiul. Folosiți obligatoriu în textul vostru: un CCM exprimat prin adverb de mod; un CCM exprimat prin substantiv precedat de prepoziție; un CCM exprimat prin verb la modul gerunziu (sugestie: *amestecând, turnând*).
 - Folosind internetul, căutați informații despre regiunile muntoase din Asia unde se află cele mai spectaculoase plantații de ceai în terase. Aflați și notați **cum** se realizează recoltarea frunzelor de ceai pe aceste pante abrupte și de ce procesul se desfășoară aproape în totalitate manual.
 - Alcătuți un scurt text în care să promovați o vizită la o renumită plantație de ceai. În textul folosiți Ccm, Ccl.
- ## 3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Mostră** – s.f. Cantitate mică din produs, pentru prezentare sau testare.
- Recipient** – s.n. Vas pentru păstrarea unor substanțe sau lichide.
- Naprasnic** – adj. Foarte puternic, violent, neașteptat.
- Furie** – s.f. Stare de mânie, însoțită de agitație și pierderea controlului.
- Comanac** – s.n. Pălărie cilindrică neagră pentru preoți și călugări.

§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod

I. TERMINOLOGIE

propoziția subordonată circumstanțială de mod
termenul regent
punctuația
topica
elemente de relație

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Pictorul nevăzut al cerului

Privim cerul în fiecare zi, fără să ne întrebăm de ce este albastru la amiază și roșu la apus. Lumina Soarelui traversează atmosfera așa cum un fascicul de lumină trece printr-un cristal, schimbându-și aspectul pe parcurs. Particulele din aer împrăstie lumina albastră astfel încât aceasta ajunge din toate direcțiile la ochii noștri, iar cerul pare albastru.

Spre seară, razele Soarelui străbat atmosfera așa cum un călător parcurge un drum mult mai lung decât de obicei. Lumina albastră este împrăștiată

aproape în întregime, fără ca ea să mai ajungă direct la observator. În schimb, culorile roșii și portocalii pătrund prin atmosferă ca și cum ar fi privilegiate de distanța parcursă. De aceea, apusul colorează cerul în nuanțe spectaculoase, așa cum un artist își împodobește tabloul cu cele mai calde culori și impresionează prin măiestria de a picta.

Cerul își schimbă înfățișarea după cum lumina interacționează cu atmosfera, oferindu-ne zilnic un adevărat spectacol al naturii.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică complementele circumstanțiale de mod din enunțurile de mai jos și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate:
 - a) *Lumina Soarelui traversează atmosfera așa cum un fascicul de lumină trece printr-un cristal.*
 - b) *Particulele din aer împrăstie lumina albastră astfel încât aceasta ajunge din toate direcțiile la ochii noștri.*
2. Analizează complementul circumstanțial de mod din enunțul: „Spre seară, razele Soarelui străbat atmosfera așa cum un călător parcurge un drum mult mai lung decât de obicei.”
3. În enunțul: „Culorile roșii și portocalii pătrund prin atmosferă ca și cum ar fi privilegiate de distanța parcursă.” Identifică complementul circumstanțial de mod și include-l într-o propoziție simplă.

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de mod și arată cum se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Întrebările la care răspunde: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*, *în ce chip?*, *cât?*, *cât de?*

Propoziția subordonată circumstanțială de mod poate fi:

- **propriu-zisă:** A procedat^{1/} (cum) l-ai sfătuit.^{2/}
- **comparativă:** de egalitate: Muncește^{1/} (cum) muncesc toți.^{2/}
- **de inegalitate:** Învăță mai bine^{1/} (decât) mă așteptăm.^{2/}
- **de condiție:** Se clătina^{1/} (ca și cum) ar fi fost beat.^{2/}
- **de măsură progresivă:** (Cu cât) crește^{1/} cu atât se face mai deștept.^{2/}

Termeni regenți:

- **verb:** Vine ^{1/} (cum) poate.^{2/}
- **locuțiune verbală:** Și-a bătut joc de el^{1/} (cum) n-o făcuse nimeni. ^{2/}
- **interjecție:** Hai ^{1/} (cât) poți de repede. ^{2/}
- **adverb:** Învăță mai bine ^{1/} (decât) înveți tu. ^{2/}
- **locuțiune adverbială:** De-a boaza,^{1/}(cum) merge el,^{2/} merg toți copiii.^{1/}
- **adjectiv:** Este mai bun ^{1/} (decât) ești tu.^{2/}
- **locuțiune adjectivală:** De treabă, ^{1/}(cum) erau și ai lui,^{2/} băiatul a ajuns cunoscut.^{1/}

Elemente de relație:

- **adverbe relative:** *cum, precum, cât, decât, parcă, cât etc.* precedate sau nu de alt element: Învăță ^{1/} (cum) poate. ^{2/} Muncește^{1/} (cât) poate.^{2/}
A procedat ^{1/} (cum) a putut.^{2/}
- **locuțiuni conjuncționale:** *după cum, cât ce, ca și cum, ca și când, de parcă, de ce, de aceea, cu atât (a) (mai), pe lângă ce etc.*
A procedat, ^{1/}(după cum) l-ai învățat. ^{2/}
S-a comportat ^{1/} (ca și cum) nu m-ar fi cunoscut. ^{2/}
- **pronume relative:** *ce, cine, care, cât:*
De harnic ^{1/} (ce) este ^{2/} nu are astâmpăr. ^{1/}
- **adjective pronominale relative:**
Citește la fel de mult ^{1/} (ca ce) om e interesat. ^{2/}
- **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine, orice:* Studiază ^{1/} (ca oricare) vrea. ^{2/}
- **adjective pronominale nehotărâte:** Învăță ^{1/} (ca orice) elev dorește. ^{2/}
- **pronume interogative:** *Faci ^{1/} (ca cine) am stabilit? ^{2/}*
- **adjectiv pronominal interogativ:** *Ajungi^{1/} (ca cine)- ți dorești? ^{2/}*

Elemente corelative: adverbele și locuțiunile adverbiale: *asa, astfel, la fel, asemenea, atât (a), pe atâta, de ce, de aceea, cu atât (a) (mai).*

- Topica:** - *postpusă*: Vin¹/ (cum) vreau.²/
- *antepusă*: (După câte) știu,¹/ este un timid.²/
- *intercalată*: Așa,¹/ (cum) ai venit,tu,²/ au venit,și ei.¹/

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Propoziția subordonată circumstanțială de mod poate fi confundată uneori cu **propoziția subordonată predicativă**, deoarece ambele pot fi introduse prin elemente de relație asemănătoare.

Exemple:

1. Ccm (circumstanțială de mod): *Merge¹/ cum poate².*

(Prop. 2 arată **modul** în care se desfășoară acțiunea exprimată de verbul *merge*.)

2. PR (predicativă): *Direcția rămâne¹/ cum am stabilit-o².*

(Prop. 2 completează înțelesul verbului copulativ *rămâne* și are funcția de **nume predicativ**.)

Punctuația propoziției subordonate circumstanțiale de mod

Subordonata circumstanțială de mod așezată după regentă nu se desparte, de regulă, prin virgulă.

Exemplu: *Lucrează cum știe mai bine.*

Se desparte prin virgulă atunci când are caracter explicativ sau când autorul dorește să insiste asupra informației exprimate de aceasta.

Exemplu: *A răspuns, cum era de așteptat, foarte calm.*

Subordonata circumstanțială de mod așezată înaintea regentei se desparte, de obicei, prin virgulă.

Exemplu: *Cum l-au învățat părinții, așa se comportă.*

Subordonata intercalată se izolează prin virgule.

Exemplu: *Copilul, cum îi era obiceiul, a salutat pe toată lumea.*

Notă: Folosirea virgulei depinde adesea de sensul și de intenția autorului, mai ales în cazul propozițiilor circumstanțiale de mod cu valoare explicativă.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Construiește fraze cu subordonate circumstanțiale de mod (Ccm), având în calitate de regente propozițiile de mai jos (continuăți fraza adăugând încă 1-2 propoziții pentru un stil mai elegant):

- S-a dezlănțuit un viscol cumplit...
- Trenul întârzia cu o oră...
- Am susținut examenele cu succes...
- Soarele se ridicase în dricul amiezii și fugea...
- Omătul se topea și pârlăiașe gâlgăiau în văgăuni...
- Privirea i se luminează...
- Am sărit gardul...
- ... așa vei culege.

2. Identifică și subliniază propozițiile subordonate circumstanțiale de mod din următoarele fraze:

- a) Tânărul s-a descurcat la interviu cum a putut mai bine, deși emoțiile primelor minute îl copleșiseră complet.
- b) Situația financiară a companiei nu-i chiar atât de gravă cum o prezinți tu în raportul de analiză, ba chiar dă semne de redresare.
- c) E mult mai bine să pleci acum, când drumurile sunt încă libere, decât să întârzii la întâlnirea de afaceri.
- d) Povățuiește-o pe sora ta mai mică cum o fi mai bine, ca să nu repete greșelile pe care le-am făcut noi în trecut.
- e) Am să fac întotdeauna precum dorești, deoarece respectul reciproc a fost baza prieteniei noastre.
- f) Colectorul a plătit acea carte rară cât n-a făcut niciodată vreo piesă din colecția sa, dar nu regretă nicio secundă investiția.
- g) Stau la fereastră și, fără să mă uit direct la ei, strig din răsuputeri ca să-i atenționez de pericol.
- h) Actrița era extrem de nerăbdătoare, așa cum ești tu acum înainte de a urca pe scenă în fața publicului.
- i) Ca și cum și-ar fi amintit brusc un detaliu vital, bătrânul s-a ridicat de pe scaun și a alergat spre birou.
- j) Supărate pe nedreptatea suferită, ele caută mereu explicații, ca și când ar conta cu adevărat părerile celor din jur.
- k) Cu cât știi mai mult despre un domeniu complex, cu atât uiți mai multe detalii nesemnificative, fiindcă creierul își selectează prioritățile.
- l) Drumețul vedea poteca din ce în ce mai bine pe măsură ce se apropia de creasta luminată a muntelui.

3. Copiază textul. Identifică tipul propozițiilor subordonate introduse prin jonctivul *cum*.

„Domnica a trântit ușa tinzii, cum nici pe-a ta nu te înduri s-o trântești, a stat câteva clipe și pe urmă a bătut. Era unul din fasoanele Domnicăi. În tot satul băteau la ușă numai învățătorii și s-o fi văzut pe Domnica cum îi creștea inima, când bătea la ușă și auzea, cum încep a se frământa stăpânii casei. Domnica mai bătea o data și, după ce băga cum se cuvine boala în oameni, apărea în prag. Badea Mihalache, auzind că bat la ușă, și-a pus nu se știe pentru ce cușma în cap și i-a spus Rusandei:

– Ia cată chitanțele celea iute!” (Ion Druță)

4. Transformă propozițiile subordonate circumstanțiale de mod (Ccm) în complemente circumstanțiale de mod (CM) corespunzătoare, păstrând restul frazei intact:

- a) Atletul aleargă cât îl țin picioarele, deoarece vrea să treacă primul linia de sosire.
- b) Oaspeții au sosit la cabană cum ne-am înțeles ieri, chiar dacă ploaia le-a îngreunat drumul.
- c) Copila era roșie la față cum e bujorul de munte, după ce alergase toată după-amiaza prin curte.
- d) Calul venea

repede pe potecă, cum vine furtuna de vară, și ridica nori groși de praf în urmă.

5. Identifică propozițiile subordonate circumstanțiale de mod din frazele de mai jos:

- a) Managerul a procedat¹/ cum l-ai sfătuit tu în timpul ședinței,²/ deși avea și alte opțiuni.³/
- b) Tânărul muncește din greu¹/ cum muncesc toți oamenii din acest sat de gospodari,²/ ca să-și construiască o casă.³/
- c) Studentul învață acum mult mai bine¹/ decât mă așteptam eu la începutul semestrului,²/ când părea distras.³/
- d) Plopul cel bătrân se clătina periculos¹/ ca și cum ar fi fost clătinat de un vânt apocaliptic,²/ iar crengile lui loveau acoperișul.³/
- e) Cu cât crește mai mare băiatul,¹/ cu atât se face mai deștept și mai înțelept,²/ fiindcă citește în fiecare zi.³/
- f) Arhitectul a procedat corect cu proiectul,¹/ după cum l-ai învățat în anii de ucenicie,²/ când lucrați împreună.³/

6. Transformă complementele circumstanțiale de mod (CM) din frazele de mai jos în propoziții subordonate circumstanțiale de mod (Ccm) corespunzătoare:

- a) Vorbești fără a te gândi la consecințele vorbelor tale, ceea ce îi poate răni profund pe cei din jur.
- b) Fiecare candidat s-a pregătit pentru testare după posibilitățile sale intelectuale, sperând să obțină o notă de trecere.
- c) În timpul proiectului, colega mea părea mai harnică decât sora ei, deși amândouă au depus un efort considerabil.

7. Recunoaște propozițiile circumstanțiale de mod (Ccm) din frazele de mai jos și precizați care sunt elementele introductive (conjunții, locuțiuni conjuncționale, adverbe relative):

- a) S-a îndepărtat tiptil de grupul de turiști, fără să spună vreo vorbă care să-i trădeze intenția.
- b) Tânărul pictor a procedat exact cum a crezut el că e mai bine, ignorând criticile profesorilor săi.
- c) Pe măsură ce a crescut și a dat de greutate vieții, el și-a dat seama de adevărul ascuns de părinți.
- d) S-a comportat la petrecere ca și cum nu se petrecuse nimic grav între ei cu doar o zi înainte.
- e) L-am ajutat la curățenie cât a dorit el, ba chiar am rămas și peste program ca să terminăm.
- f) S-a trezit foarte devreme, fără să se fi odihnit suficient după drumul obositor de munte.
- g) Cei doi vechi prieteni s-au îmbrățișat strâns, de parcă nu se văzuseră de o întreagă veșnicie.
- h) Pilotul a îndepărtat nava de obstacolul periculos precum a fost învățat în orele lungi de simulare.

8. Identifică felul propozițiilor subordonate circumstanțiale de mod:

- a) A procedat¹/ (cum) l-ai sfătuit.²/
- b) Muncește¹/ (cum) muncesc toți.²/
- c) Învăță mai bine¹/ (decât) mă așteptam.²/
- d) Se clătina¹/ (ca și cum) ar fi fost clătinat de vânt.²/
- d) (Cu cât) crește¹/ cu atât se face mai deștept.²/
- e) A procedat, ¹/(după cum) l-ai învățat. ²/

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul și identificați propozițiile subordonate circumstanțiale de mod. Precizați elementele de relație prin care sunt introduse subordonatele circumstanțiale de mod. Stabiliți termenii regenți ai propozițiilor subordonate circumstanțiale de mod identificate.

Secretele ascunse ale pădurii

Pădurea este un loc plin de mistere, unde natura lucrează într-un mod surprinzător. Cercetătorii au descoperit că unii copaci comunică între ei printr-o rețea subterană formată din rădăcini și ciuperci microscopice. Astfel, arborii își transmit substanțe și semnale ca și cum ar purta o conversație tăcută. În adâncul pădurii, ciu-

percile descompun frunzele și lemnul uscat așa cum niște harnici grădinari curăță o grădină, ajutând solul să rămână fertil. Copacii își răspândesc semințele precum niște călători purtați de vânt, iar animalele găsesc hrană și adăpost printre ramuri. Pădurea își păstrează secretele ca o carte veche plină de povești, iar cei care o explo-

rează cu atenție descoperă mereu ceva nou și fascinant.

2. Rezolvați sarcinile propuse:

- a) Transcrieți din text comparațiile care contribuie la descrierea pădurii.
- b) Înlocuiți propozițiile subordonate circumstanțiale de mod cu complementele circumstanțiale de mod, acolo unde este posibil.
- c) Alcătuiți trei enunțuri despre natură, folosind propoziții subordonate circumstanțiale de mod introduse prin: *cum*, *precum*, *ca și cum*.
- d) Continuați textul cu 3-4 enunțuri în care să folosiți și alte informații aflate la biologie, geografie despre pădure.
- e) Redactați o scurtă descriere a unui loc din natură care vă impresionează, folosind minimum două propoziții subordonate circumstanțiale de mod.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Fascicul** – s.n. Grup, mănunchi de raze sau fire.
- ✚ **Vital** – adj. Esențial, necesar pentru viață, existență sau funcționare.
- ✚ **Simulare** – s.f. Tendință de a face să apară ca real.
- ✚ **Fascinant** – adj. Care captivează; captivant, seducător, fascinator.
- ✚ **Considerabil** – adj. Însemnat, remarcabil; (foarte) mare.

§ 38. Complementul circumstanțial de cauză (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de cauză
cuvânt determinat
topica
punctuația
valoare morfologică

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Astăzi, aluminiul este prezent aproape peste tot: în dozele de băuturi, în avioane, în telefoane mobile și chiar în folia folosită în bucătărie. Cu toate acestea, puțini știu că, în urmă cu aproape două secole, acest metal era considerat mai prețios decât aurul. Din cauza dificultății de a fi extras din minereuri, aluminiul era atât de rar, încât doar cei mai bogați oameni își permiteau obiecte confecționate din el.

Deși este cel mai răspândit metal din scoarța terestră, aluminiul nu se găsește niciodată în stare pură. El este legat de alte elemente chimice, mai ales de oxigen, formând roci și minereuri. Din această cauză, oamenii de știință au avut nevoie de mult timp pentru a descoperi o metodă eficientă de obținere a metalului.

În secolul al XIX-lea, aluminiul era expus în vitrine asemenea bijuteriilor. Mulți vizitatori rămâneau impresionați datorită strălucirii și ușurinței sale. Situația s-a schimbat radical după descoperirea unei metode moderne de extracție cu ajutorul curentului electric. Grație acestei invenții, producția de aluminiu a devenit mai rapidă și mult mai ieftină.

Aluminiul are proprietăți remarcabile. Este foarte ușor, rezistent și nu ruginește precum fierul. Datorită greutateii sale reduse, el este folosit la construirea avioanelor, a trenurilor rapide și a navelor spațiale. De

asemenea, aluminiul poate fi reciclat de nenumărate ori fără să-și piardă calitățile.

Astăzi, acest metal contribuie la protejarea mediului, deoarece reciclarea lui consumă mult mai puțină energie decât producerea unui nou. Astfel, aluminiul, care odinioară era un simbol al luxului, a devenit un material indispensabil vieții moderne și un aliat important al dezvoltării durabile.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Explică utilizarea semnelor de punctuație din primul enunț.
2. Efectuează analiza sintactică a frazei evidențiate în textul de mai sus.
3. Identifică complementele circumstanțiale de cauză din enunțurile de mai jos și precizează prin ce sunt exprimate:
a) „Din cauza dificultății de a fi extras din minereuri, aluminiul era atât de rar, încât doar cei mai bogați oameni își permiteau obiecte confecționate din el.” b) „Din această cauză, oamenii de știință au avut nevoie de mult timp pentru a descoperi o metodă eficientă de obținere a metalului.”
4. Efectuează analiza morfologică a complementelor circumstanțiale de cauză, explică rolul lor în enunțurile:
a) „Mulți vizitatori rămâneau impresionați datorită strălucirii și ușurinței sale.” b) „Datorită greutateii sale reduse, el este folosit la construirea avioanelor, a trenurilor rapide și a navelor spațiale.”
5. Identifică toate complementele din ultimul alineat al textului. Prin ce parte de vorbire se exprimă?

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ este partea, secundară de propoziție care arată cauza (motivul) unei acțiuni sau a unei însușiri.

Ccz răspunde la întrebarea *din ce cauză?*

Complementul circumstanțial de cauză determină:

- **verbe** la moduri personale sau nepersonale:
Exemple: La **vederea** (Ccz) ei, s-a fâstâcit.
L-am văzut **speriindu-se** de câini. (Ccz)
- **adjective:** Era bucuroasă **de întâlnirea** planificată.

Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin:

- **substantive și substitute** în cazurile:
 - **acuzativ** cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *de, din, din cauză de, dintru* etc.: A stat acasă **din cauză de boală**. Tremură **de frig**.
A avut de tras **cu boala** ei. Nu s-a înspăimântat **de cei trei**.
 - **dativ** cu prepoziția datorită: A biruit **datorită încrederii** în victorie.
 - **genitiv** cu locuțiunile: *din cauza, din pricina, din vina*:

Exemple: Meciul s-a întrerupt **din cauza ploii**.

A fost pedepsit **din vina lui**.

- **genitiv** cu locuțiunile prepoziționale: *din cauza, din pricina, din vina*:

Pentru pronumele personal, cu paradigmă incompletă în genitiv, se folosește adjectivul pronominal posesiv în acuzativ: **Din cauza mea** te-au certat?

• **adjective** cu prepoziția **de** (de obicei urmate de o modală introdusă prin **ce** sau **cum**: Am plâns **de bucuroasă**.

Toată lumea o lăuda **de silitoare ce** era.

• **adverbe** cu prepoziția **de**: Mă doare gâtul **de tare** ce-am vorbit;

• **verbe** la moduri nepersonale:

- **infinitiv** **cu prepoziția pentru**: L-au sancționat **pentru a nu-și fi respectat** angajamentul.

- **gerunziu**: **Pierzând** biletul, a plătit amenda.

Topica

Complementul circumstanțial de cauză are o topică relativ liberă în enunț. El poate sta atât după termenul regent, cât și înaintea acestuia, în funcție de intenția comunicativă a vorbitorului și de accentul pe care dorește să-l ofere cauzei.

Exemple: Elevul a lipsit de la cursuri **din cauza bolii**.

Din cauza bolii, elevul a lipsit de la cursuri.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația complementului circumstanțial de cauză

De regulă, complementul circumstanțial de cauză așezat după regent nu se desparte prin virgulă.

Exemple: A întârziat **din cauza traficului**.

Copiii au rămas în clasă **din pricina ploii**.

Când complementul circumstanțial de cauză este antepus (așezat înaintea regentului), el poate fi separat prin virgulă, mai ales atunci când este dezvoltat sau când se dorește evidențierea cauzei.

Exemple: **Din cauza viscolului puternic**, circulația a fost întreruptă.

Datorită sprijinului primit, proiectul a fost finalizat cu succes.

De asemenea, complementul circumstanțial de cauză poate fi izolat prin virgulă atunci când este reluat sau evidențiat în cadrul enunțului.

Exemplu: **Din această cauză**, rezultatele au fost mai slabe decât se aștepta.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Subliniază complementele circumstanțiale de cauză. Indică termenul regent.

- a) Din cauza ceții dense, șoferii au circulat cu prudență. b) Obosit de atâta drum, călătorul s-a așezat la umbra unui copac. c) Din pricina secetei prelungite, recolta a fost mai slabă decât în anii precedenți. d) Bucurându-se de vestea primită, copilul a alergat spre casă.

2. Identifică complementele circumstanțiale de cauză și analizează-le.

- a) Pădurea răsună de cântecul păsărilor și de murmurul izvoarelor.
- b) Curtea se umpluse de glasurile copiilor veniți la sărbătoare.
- c) Dealurile fremătau de verdeață și de parfumul florilor de câmp.
- d) Sala vibra de emoția participanților.

3. Identifică complementele circumstanțiale de cauză și efectuează analiza lor sintactică.

- a) Mai mulți elevi au lipsit de la concurs din cauza vremii nefavorabile.
- b) De emoție, tânărul și-a pierdut pentru câteva clipe glasul.
- c) Datorită perseverenței sale, sportivul a obținut rezultate remarcabile.
- d) Din pricina neatenției, a greșit rezolvarea exercițiului.

4. Efectuează analiza sintactică a propozițiilor.

- a) De oboseală și de căldură, drumeții s-au oprit lângă izvor.
- b) Din cauza aglomerației, trenul a sosit cu întârziere.
- c) Datorită sprijinului colegilor, proiectul a fost finalizat la timp.
- d) Din cauza furtunii, pescarii nu au ieșit în larg.

5. Completează propozițiile cu complemente circumstanțiale de cauză.

- a) Florile s-au ofilit din cauza _____.
- b) Echipa a câștigat competiția datorită _____.
- c) Elevul a fost felicitat pentru _____.
- d) Din pricina _____, excursia a fost amânată.
- e) Părinții erau îngrijorați din cauza _____.

6. Identifică complementele circumstanțiale de cauză și precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.

- a) Din cauza lui am pierdut autobuzul.
- b) Toți îl admirau pentru curajul său.
- c) Din pricina acesteia nu s-a putut organiza întâlnirea.
- d) Copiii râdeau de colegul lor.
- e) Din cauza celor doi, activitatea a început mai târziu.
- f) Eleva era apreciată pentru seriozitatea ei.
- g) M-am supărat din cauza lor.
- h) Din pricina acestui incident, planurile au fost schimbate.
- i) Sportivul a fost recompensat pentru performanțele obținute.
- j) Din cauza ta am ajuns mai devreme la destinație.

7. Transformă grupurile subliniate în complemente circumstanțiale de cauză.

- a) Fiind bolnav, nu a participat la concurs.
- b) Pentru că a muncit mult, a reușit să obțină premiul întâi.
- c) Deoarece a fost atent, nu a făcut greșeli.
- d) Fiind emoționată, nu a putut răspunde imediat.
- e) Pentru că a întârziat, a pierdut începutul spectacolului.

8. Identifică Ccz din textele următoare; analizează-le

a) Mai bine ar fi pentru blândețe să-l asculte și să-l iubească și cu dragoste să-l slujească, decât de frică și de groaza să i se plece. (*Grigore Ureche*)

b) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)

9. Efectuează analiza sintactică a propozițiilor:

a) De groază și durere, de muncă și bătaie în jaf și umilință / Am tot strigat, dar glasul se-neacă și se taie De-atăta suferință... (*Bogdan Petriceicu Haș-deu*)

b) Din pricina plămânilor săi șubrezi nu se putuse dedica unei cariere militare. (*Nicolae Breban*)

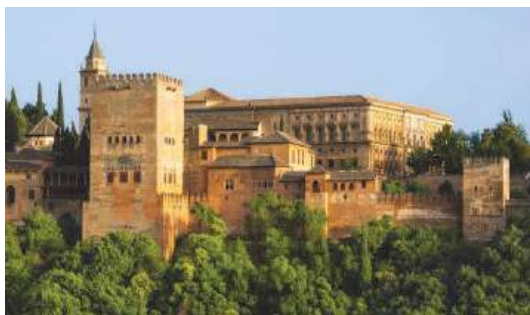
c) Din cauza frigului și-a amânat plecarea.

d) Porțița s-a deschis din cauza vântului.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul și identificați complementele circumstanțiale de cauză. Precizați termenii regenți.

Alhambra – comoara arhitecturală a Granadei

Alhambra, situată în orașul Granada din sudul Spaniei, este considerată una dintre cele mai valoroase realizări ale arhitecturii islamice europene. Alături de Marea Moschee din Córdoba, ea mărturisește influența profundă pe care civilizația musulmană a avut-o în Peninsula Iberică timp de aproape opt secole. Denumirea

sa provine din limba arabă și este legată de nuanța roșiatică a zidurilor și a stâncilor pe care a fost ridicat complexul.

Așezată pe o colină ce domină orașul Granada, Alhambra este un vast ansamblu de fortificații, palate, grădini și curți interioare. Din acest loc se deschid priveliști spectaculoase spre vechiul cartier Albaicín și spre culmile înzăpezite ale munților Sierra Nevada. În interiorul complexului se găsesc atât construcții ridicate de conducătorii musulmani, cât și edificii realizate după cucerirea creștină a Granadei.

Istoria Alhambrei începe în anul 1238, când întemeietorul dinastiei nasride, Muhammad I ibn al-Ahmar, a ales Granada drept capitală a regatului său. Succesorii săi au extins și înfrumusețat cetatea, iar în secolul al XIV-lea au fost construite cele mai renumite spații ale complexului, printre care Palatul Comares, Curtea Leilor și Poarta Dreptății. După anul 1492, când Granada a fost cucerită de regii catolici Ferdinand și Isabella, Alhambra a continuat să fie folosită și conservată, devenind reședință regală.

Farmecul monumentului se datorează în special decorului său interior. Fațadele exterioare sunt relativ simple, însă încăperile impresionează prin eleganță și rafinament. Pereții sunt împodobiți cu inscripții caligrafice, motive vegetale stilizate și modele geometrice complexe, elemente caracteristice artei islamice. Această combinație de istorie, artă și peisaj transformă Alhambra într-unul dintre cele mai vizitate și admirate monumente ale lumii.

2. Rezolvați sarcinile propuse:

- Recitiți textul despre Alhambra și identificați toate complementele circumstanțiale de cauză.
- Imaginați-vă că sunteți ghid la Alhambra. Redactați un text de 5-6 enunțuri prin care să prezentați castelul unor turiști. Folosiți cel puțin trei complementele circumstanțiale de cauză, introduse prin expresiile: *datorită, din cauza, grație, din pricina*.
- Transformați informațiile din text în enunțuri care să înceapă cu un complement circumstanțial de cauză.

Model: *Alhambra atrage anual milioane de vizitatori datorită frumuseții sale arhitecturale.* – **Datorită frumuseții sale arhitecturale**, Alhambra atrage anual milioane de vizitatori. Aplicați transformarea pentru încă 4 enunțuri din text și observați dacă sensul se modifică.

3. Demonstrați-vă creativitatea!

Redactați o minicompunere (8–10 enunțuri) despre Spania, utilizând informații din **geografie** și **istorie**. Prezentați cel puțin două aspecte geografice (*relief, climă, orașe, monumente, poziție geografică* etc.) și două aspecte istorice (*evenimente, personalități, monumente istorice* etc.).

Cerințe: Folosiți în compunere minimum patru complemente circumstanțiale de cauză, introduse prin: *datorită, grație, din cauza, din pricina, pentru*.

4. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Farmec** – s.n. Frumusețe, atracție deosebită.
- ✚ **Lux** – s.n. Bogăție, confort deosebit.
- ✚ **Indispensabil** – adj. Absolut necesar.
- ✚ **Folie** – s.f. Peliculă subțire de metal sau material.
- ✚ **Colină** – s.f. Deal mic, cu pante domoale.

§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză

I. TERMINOLOGIE

subordonată circumstanțială cauzală
elemente regente
elemente de relație

➤ Citește cu atenție textul:

Florile de câmp – bijuteriile simple ale naturii

Florile de câmp se numără printre cele mai frumoase daruri ale naturii. Ele colorează pajiștile și câmpiile în nuanțe vii de roșu, galben, alb, albastru și mov, transformând peisajele obișnuite în adevărate tablouri. Deși sunt adesea mai puțin apreciate decât florile cultivate în grădini, ele impresionează prin frumusețea lor naturală și prin capacitatea de a înflori în cele mai diverse condiții. Primăvara și vara, câmpurile se acoperă cu margarete, maci, albăstrele, păpădii și multe alte plante care răspândesc parfum și culoare. Macii atrag privirile prin petalele lor roșii și delicate, în timp ce margaretele inspiră puritate și simplitate. Păpădiile, cu florile lor aurii, devin mai târziu sfere pufoase de semințe pe care vântul le poartă spre locuri noi.

Florile de câmp au un rol important în natură. Ele oferă hrană albinelor, fluturilor și altor insecte polenizatoare, contribuind la menținerea echilibrului ecosistemelor. În același timp, aceste plante împo-dobesc peisajele și creează locuri de refugiu pentru numeroase viețuitoare.

O plimbare printr-o pajiște înflorită oferă liniște și bucurie. Zumzetul insectelor, parfumul florilor și legănarea lor în bătaia vântului creează o atmosferă deosebită, care îi apropie pe oameni de natură. Privind

un câmp plin de flori, descoperim cât de multă frumusețe poate exista în lucrurile simple.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text un complement circumstanțial de timp și un complement circumstanțial de loc. Precizează termenii regenți și întrebările la care răspund acestea.
2. Analizează complementele circumstanțiale din enunțurile: „Ele colorează pajiștile și câmpiile în nuanțe vii de roșu, galben, alb, albastru și mov” și „Prin delicatețea, culorile și diversitatea lor, ele transformă fiecare colț de pământ într-un loc plin de viață și farmec”. Precizați prin ce sunt exprimate.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de cauză.

Exemplu: N-am mai ieșit la plimbare ¹/ pentru că ninge²/.

Propozițiile subordonate de cauză se introduc prin:

- **conjuncții și adverbe relative:** *că, deoarece, cum, căci, fiindcă*:
Exemplu: Nu putem scoate butca din noroi, ¹/că e grea²/. (C. Petrescu)
- **locuțiuni conjuncționale:** *din cauză că, din pricină că, o dată ce*:
Exemplu: Din cauză că nu m-ai chemat, ¹/n-am venit.² / *dacă și unde*:
În regenta propoziției cauzale există **corelativile** de aceea, apoi:
Exemplu: De aceea nu mi-a spus, ¹/pentru că nu l-am întrebat. ²/

Tipuri de cauzale:

- **Cauzale propriu-zise:** exprimă numai cauza:
Exemplu: El tace¹/ pentru că-i e frică de cuvinte.²/ (Lucian Blaga)
- **Cauzale condiționale:** apar pe lângă propoziții interogative:
Exemplu: Dacă ești bolnav, ¹/cum o să mergi în excursie?²/

Acțiunea din propoziția cauzală se realizează înaintea celei din regentă, în diferent de locul pe care îl are subordonata față de regentă, iar acțiunea din regentă este efectul acțiunii din propoziția cauzală.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Corectează greșelile de punctuație din enunțurile de mai jos. Rescrie enunțurile, introducând semnele de punctuație necesare și explicați regula aplicată în fiecare caz.

- a) Am ajuns târziu la școală profesorul începuse deja lecția.
- b) Ce mai aștepți vino repede că plecăm.
- c) Nu sunt aceștia elevii care au câștigat concursul?
- d) S-a lăsat seara păsările s-au retras în cuiburi.
- e) Am urmărit documentarul Planeta Albastră o producție apreciată.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile Ccz din textele următoare; contrage-le:
a) Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu Ancuței, să beau o oală de vin, să beau două, pan ' ce-oi vedea tulbure, și să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui, într-o vreme, pe locurile aceste. (Mihail Sadoveanu) b) E nevoie să mai spunem că toți și-au scos pipele, pentru că nu se știa dacă fumează ori nu. (Mihail Sadoveanu) c) Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături dușmăniile pe care le vei stârni, făcând pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor: e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai contrazis, ci pentru că i-ai întrecut.
2. Precizează propozițiile Ccz din textele următoare.
a) Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat sau râzând în hohote, poate chiar nici nu râdea, fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora și nu urca parcă deloc, ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură care nu mai scădea și unde era inutil să mai râzi sau să te mai întristezi. (Marin Preda)
b) Și, prin tine, -n el găsit-am, când restrîștea mă lovea, Singurul statornic

reazem ce-am avut în țara mea. (A. Davila)

c) Cum, acasă, nu se ocupa nimeni de mine, am rămas o vreme destul de îndelungată în sama monitorilor. (Mihail Sadoveanu)

3. Dezvoltă următoarele Ccz în propozițiile corespunzătoare:

a) Tremură de frig.

b) S-a întors acasă datorită ninsorii.

c) A suferit mult din cauza lor.

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul și identificați propozițiile subordonate circumstanțiale de cauză. Precizați termenii regenți.

Deșerturi care înfloresc

Când ne gândim la deșerturi, ne imaginăm întinderi nesfârșite de nisip și uscăciune. Totuși, în anumite condiții, unele deșerturi se transformă în adevărate grădini naturale. Cel mai cunoscut exemplu este Deșertul Atacama, unul dintre cele mai aride locuri de pe Pământ. După ploii neobișnuite, milioane de semințe adormite în sol germinează, iar deșertul se acoperă cu flori roz, mov, galbene și albe. Este

uimitor faptul că unele semințe pot rămâne în stare

de repaus zeci de ani, așteptând condițiile potrivite pentru a încolți. În timpul acestui fenomen spectaculos au fost identificate peste 200 de specii de flori care colorează peisajul.

Un alt exemplu este Namaqualand, o regiune deșertică ce se transformă într-un covor multicolor după ploile de iarnă. În perioada înfloririi, aceste locuri atrag numeroși turiști și cercetători din întreaga lume, dornici să admire frumusețea rară a naturii.

2. Rezolvați sarcinile propuse:

a) Identificați două fraze în textul de mai sus, numiți propozițiile în cadrul frazelor. Construiți schema lor.

b) Efectuați analiza sintactică a propozițiilor din două fraze, indicând felul lor. Precizați elementele de relație a propozițiilor subordonate.

c) Identifică complementul circumstanțial de cauză din enunțul de mai jos și precizează prin ce parte de vorbire este exprimat: „Datorită ploilor abundente, Deșertul Atacama se acoperă cu flori colorate.”

d) Identificați o propoziție subordonată circumstanțială de cauză din enunțul text și numiți termenul regent.

3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

- ✚ **Arid** – adj. Foarte uscat, lipsit de umezeală și vegetație.
- ✚ **A germina** – vb. A încolți; a începe să crească din sămânță.
- ✚ **Puritate** – s.f. Însușirea de a fi curat, neamestecat cu alte elemente.
- ✚ **Refugiu** – s.n. Loc de adăpostire în caz de pericol; adăpost.
- ✚ **Podoabă** – s.f. Obiect care înfrumusețează pe cineva sau ceva.

§ 40. Complementul circumstanțial de scop (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial de scop (final)
cuvânt determinat
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Cascada care curge în toate culorile curcubeului

În unele locuri de pe Pământ, apa unei cascade poate părea că se transformă într-un adevărat curcubeu. Un astfel de fenomen a fost observat în zona cascadei din Yosemite National Park, unde lumina Soarelui și stropii fini de apă creează o perdea multicoloră spectaculoasă. În anumite condiții, vântul și

razele soarelui fac ca apa să strălucească în toate culorile curcubeului, oferind privitorilor o imagine rară și impresionantă.

O altă curiozitate este cascada sezonieră Horsetail Fall, care, în luna februarie, capătă nuanțe portocalii și roșii atât de intense, încât pare un râu de lavă. și apare doar atunci când poziția Soarelui, cerul senin și debitul apei sunt perfecte. Mulți turiști călătoresc mii de kilometri pentru a admira aceste spectacole ale naturii. Astfel de fenomene ne arată cât de uimitoare poate fi lumea în care trăim și ne îndeamnă să protejăm natura pentru a păstra frumusețile ei pentru generațiile viitoare.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. În enunțurile „Mulți turiști călătoresc mii de kilometri pentru a admira aceste spectacole ale naturii”, „Un astfel de fenomen a fost observat în zona cascadei din Yosemite National Park”, identifică complementele circumstanțiale și precizează felul și întrebarea la care răspund.
2. Identifică complementul circumstanțial de timp din enunțul „Horsetail Fall, care, în luna februarie, capătă nuanțe portocalii și roșii...”.

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP arată scopul efectuării unei acțiuni. Răspunde la întrebarea *cu ce scop?*

Ccs se deosebește de complementul circumstanțial de cauză (Ccz) prin faptul că acțiunea (motivul), exprimată prin Ccs, este posterioară acțiunii verbului regent, în schimb a Ccz este anterioară acesteia.

Exemplu: *Din cauza ploii* (Ccz), *m-am întors acasă spre a-mi lua* (Ccs) *umbrela*, înseamnă: **întâi a început ploaia, cauza** care mi-a determinat acțiunea – *m-am întors* – și **apoi am luat umbrela** (acesta fiind scopul acțiunii).

Complementul circumstanțial de scop determină:

- **verbe și locuțiuni verbale** la moduri personale sau nepersonale: Se pregătiră **pentru a traversa** râul înspumat. Și-au luat tălpășița **pentru a nu fi surprinși**. Plecând (Cct) **la semănat**, cântau...
- **interjecții predicative:** *Hai la cules fragi.*

Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin:

- **Substantive cu prepoziții:**
Exemple: Mă voi duce și-n câmpie / **După o floare** albăstrie
Ori **vreun fluture** bălai... (Folclor)
- **Substantiv, pronume, numeral în Ac. sau G. cu sau fără prepoziție:**
Exemple: Gospodarul vine în pădure **după lemne**.
Am parcurs acest drum **pentru el**.
A plecat din țară **după cei doi**.
- **Verbe la infinitiv**, mai rar la supin, însoțite de prepoziții:
Exemplu: Când pune mama laptele **la prins**, eu ... de pe a doua zi și începeam a lînchi grosiorul de pe deasupra oalelor. (Ion Creangă)
- **Locuțiune adv. de scop:** *de ce, pentru asta, pentru aceea.*
Exemple: Vine la noi **pentru asta**. Mă duc **la reciclare**.
Am venit **pentru învățătură**.
- **Verb la infinitiv sau supin precedat de prepoziție:**
Exemplu: Învăță **pentru a se califica**.
- **Constructii verbale de cele mai multe ori infinitivale:**
Exemple: Lupul tuși spre **a-și drege glasul**.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica și punctuația complementului circumstanțial de scop

Complementul circumstanțial de scop are, de obicei, topică liberă, putând sta după verb, înaintea lui sau în interiorul propoziției. De regulă, nu se desparte prin virgulă de termenul regent. Totuși, atunci când este așezat la începutul propoziției și este evidențiat, poate fi izolat prin virgulă.

Exemple:

După verb (poziția obișnuită):

Elevii au rămas după ore pentru a pregăti spectacolul.

Înainte verbului: *Pentru a pregăti spectacolul, elevii au rămas după ore.*

În interiorul propoziției:

Elevii, pentru a pregăti spectacolul, au rămas după ore.

Observație: În primul enunț complementul circumstanțial de scop nu se desparte prin virgulă, iar în ultimele două este izolat prin virgulă deoarece ocupă o poziție incidentă sau este plasat înaintea propoziției pentru a fi evidențiat.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică **Ccs** în enunțurile: a) „... și nu se dumirea ce să facă spre a scăpa de rușine.” (*Ion Creangă*) b) „Voi căuta alt făgaș pentru a-mi împlini rostul în lume.” (*Zaharia Stancu*) c) „Și, spre a ajunge înapoi la sălciile bătrâne, muncă o zi și o noapte, trăgând barca împotriva apelor.” (*Eusebiu Camilar*) d) „Stăturăm, deci, la umbra unui mestecăn spre a ne odihni și a ne sătura ochii” (*Calistrat Hogaș*)
2. Arată care este funcția sintactică a verbelor la supin din propozițiile:
a) E ușor de vorbit.
b) Tema este de conspectat.
c) Creionul de scris este ascuțit.
d) S-a plictisit de așteptat.
3. Identifică **Ccs** din enunțurile de mai jos:
a) Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prizoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce în București sau a-l ucide în taină. (*Nicolae Bălcescu*) b) Fiindcă tu însă n-ai fost poftit împreună cu mine, te las afară și drept mângâiere îți trimit de departe ca hrană spirituală, bună de rumegat, această poveste încurcată. (*A. Odobescu*) c) Mă lungii în iarba moale și spre sărbătorirea deplinei mele biruinți aprinsei o țigară. (*Calistrat Hogaș*) d) El va putea influența spiritele sătenilor întru restabilirea liniștii și a ordinii tradiționale. (*Liviu Rebreanu*)
4. Precizează **Ccs** din enunțurile următoare:
a) Socoteau că sunt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve. (*Costache Negruzzi*) b) Se ducea cu tată-său, în munte la făcut ferestrea și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată. (*Ion Creangă*) c) Când deodată un erete / Polițai din naștere, / Peste baltă și boschete / Vine-n recunoaștere. / Cu poruncă de la centru / Contra vinovatului / Ca să-l aresteze pentru / Siguranța statului. (*George Topârceanu*)

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul. Identificați toate complementele. Notați pentru fiecare complement circumstanțial de scop din text: *termenul regent, întrebarea la care răspunde și mijlocul de exprimare.*

Locuri care par desprinse din basme

metri pentru a admira frumusețea acestui loc.

Un alt loc uimitor este supranumit „Castelul de bumbac”. Terasale sale albe, formate de izvoarele termale, par acoperite de zăpadă chiar și în zilele călduroase. Vizitatorii vin aici pentru a descoperi una dintre cele mai neobișnuite creații ale na-

turii. La fel de impresionant este și *National Forest Park*, unde mii de stânci uriașe se înalță spre cer. Aceste formațiuni au inspirat peisajele din filmul „Avatar”, iar mulți fotografi ajung aici pentru a surprinde imagini spectacu-

loase. Un alt loc care pare desprins din basme este *Muntele Roraima*, un platou uriaș cu pereți verticali și nori care îi învâluie vârful; numeroși exploratori ajung aici pentru a descoperi peisaje ce par dintr-o altă lume.

Astfel de locuri ne arată cât de bogată și surprinzătoare este natura și ne îndeamnă să o protejăm pentru a păstra aceste minunății pentru viito.

2. Rezolvați sarcinile propuse:

- e) Identificați două fraze în textul de mai sus, numiți propozițiile în cadrul lor.
- f) Efectuați analiza sintactică a propozițiilor din două fraze, indicând felul lor. Precizați elementele de relație a propozițiilor subordonate.
- g) Identifică complementul circumstanțial de cauză din enunțul de mai jos și precizează prin ce parte de vorbire este exprimat:
„Datorită ploilor abundente, Deșertul Atacama se acoperă cu flori colorate.”
- h) Identificați o propoziție subordonată circumstanțială de cauză din text și numiți termenul regent.

4. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Explorator** – s.m. Călător, cercetător de locuri necunoscute.
- ✚ **Platou** – s.n. Întindere de teren înaltă și relativ netedă.
- ✚ **Debit** – s.n. Cantitate de apă a unui râu care curge într-un anumit timp.
- ✚ **Spirit** – s.n. Suflet; stare, însușire sufletească.
- ✚ **A prigni** – vb. A persecuta, a asupri, provocând suferințe, nedreptăți.

§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop

I. TERMINOLOGIE

subordonată circumstanțială de scop

elemente regente

topica

elemente de relație

punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

De Sfânta Înălțare

„De Sfânta Înălțare, hram al ctitoriei Neamțu, se strânsese în preajma zidurilor și în ogrăzile călugărilor mare număr de norod. *Unii veniseră s-asculte slujba, alții ca să ieie binecuvântare ori naforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului.* Mai ales prea sfințitul Iosif, starețul, era vestit întru această bună tămăduire, nu numai în Moldova, ci și-n Țara Leșască. Toți cei sosiți știa de asemeni că se vor îndestula cu mâncare și vin, faima de primire de oaspeți a mănăstirii fiind întru totul neștirbită.

Osârdia boierilor și mila voievozilor înzestraseră îndestulător acest sfânt lăcaș; din turmele de la munte, din podgoriile de la dealuri, din câmpiile arate de la apa Prutului, cu mila lui Dumnezeu, era de unde sătura și mai mari mulțimi decât cele strânse acolo, în acea luminată zi de mai a anului o mie patru sute saizeci și nouă. (Mihail Sadoveanu)

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Precizează numărul de propoziții din fraza „*Unii veniseră s-asculte slujba, alții ca să ieie binecuvântare ori naforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului.*”
2. Construiește schema frazei, indicând tipurile propozițiilor în cadrul frazei. Efectuează analiza sintactică a primei propoziții din frază. Stabilește felul ei.
3. Extrage din text toate complementele circumstanțiale de scop și precizează partea de vorbire prin care sunt exprimate.
4. Identifică câteva complemente circumstanțiale de scop și alcătuiește cu ele propoziții, continuând ideile din text.
5. Explică utilizarea cratimei în formele: *și-n, s-asculte*.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ) exprimă scopul în vederea căruia se îndeplinește acțiunea din regentă.

Propoziția subordonată circumstanțială de scop răspunde la întrebările: *de ce? cu ce scop? în ce scop?*

Exemple: *Au venit la noi¹/să împrumute cărți.²/*

Se construiește cu indicativul, imperativul și conjunctivul:

Se duce¹/să caște gura prin oraș.² / Vino¹/ de-l vezi.²/

Propoziția subordonată circumstanțială de scop se introduce prin:

- **conjunțiile** *să, ca să.*

Exemplu: *Jupanul, ¹/ ca să-l îmbărbăteze. ²/ i-a dat un pumn în ceafă¹/.*

- **locuțiunea conjuncțională** *pentru ca să.*

Exemplu: *Frate Tabacule, ai murit' /pentru ca poporul român să fie liber...*

Finalele negative se introduc prin aceleași conjuncții însoțite de o negație, cu sau fără elemente întăritoare cumva și care cumva.

Uneori au în regentă corelativele: *de aceea, de asta, anume.*

Exemple: *Anume ți-am spus asta, ¹/ca să știi. P₁ – PP; P₂ – CS.*

De aceea mergem la munte, ¹/ ca să ne odihnim. ²/

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Propoziția subordonată circumstanțială de scop poate sta atât după propoziția regentă, cât și înaintea acesteia.

Exemple: *Elevii au rămas după ore ca să pregătească spectacolul.*

Ca să pregătească spectacolul, elevii au rămas după ore.

Punctuația. Când este așezată după regentă, propoziția subordonată circumstanțială de scop nu se desparte, de regulă, prin virgulă. Când este așezată înaintea regentei, se desparte prin virgulă.

Exemple: *Am venit ca să te ajut. Ca să te ajut, am venit.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile subordonate circumstanțiale de scop și precizează elementele de relație.
 - a) Cercetătorii au instalat camere speciale pentru ca să observe comportamentul animalelor sălbatice pe timpul nopții.
 - b) Primăria a amenajat noi piste pentru biciclete ca să încurajeze transportul ecologic.
 - c) Echipa a lucrat până târziu să finalizeze proiectul înainte de termen.
 - d) Ghidul le-a oferit turiștilor hărți detaliate pentru ca aceștia să se orienteze mai ușor.
2. Analizează frazele. Stabilește care dintre propoziții sunt subordonate circumstanțiale de scop. Construiește schemele.
 - a) Profesorul a pregătit materiale suplimentare ca să înțeleagă elevii mai bine lecția, iar apoi le-a propus activități practice pentru ca noile cunoștințe să fie aplicate imediat.
 - b) Voluntarii au organizat o campanie de plantare ca să înfrumusețeze localitatea și pentru ca generațiile viitoare să se bucure de un mediu mai curat.
3. Dezvoltă complementele circumstanțiale de scop în propoziții subordonate

circumstanțiale de scop.

- a) Elevii au venit pentru consultații suplimentare.
 - b) Cercetătorii au plecat în expediție pentru studierea fenomenului.
 - c) Turiștii au urcat pe munte pentru fotografii spectaculoase.
 - d) Clubul a organizat o întâlnire pentru schimb de experiență.
4. Identifică toate complementele circumstanțiale din propozițiile de mai jos, indică felul lor și partea de vorbire prin care sunt exprimate.
- a) Ca să-l scoată, ca să iasă, Câinii-l latră. (*Tudor Arghezi*) b) Din câmp, de-acasă, de la plug, /Plecat-am astă-vară / Ca să scăpăm de turci, de jug /Sărmana, scumpa țară./ (*Vasile Alecsandri*) c) Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile din prin case erau stinse sau ascunse sub globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. (*George Călinescu*) d) Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemenea aceluia care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. (*Camil Petrescu*) e) Eu îți vorbesc ție, ca să ai o idee, chiar aproximativă, de toate câte s-au întâmplat atunci și ca să-ți amintești mereu că, de n-ar fi fost oameni ca acela de l-ai văzut vorbind sus despre drepturile noastre, lucrurile nu s-ar fi schimbat, ci ar fi rămas cum au fost.
5. Analizează frazele. Stabilește care dintre propoziții sunt Ccs. Construiește schemele frazelor. Caracterizează-le.
- a) Când am sosit la Iași, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou și apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului, și să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să mă încânt și eu de frunzișul pișcat de brumă și să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt, care fâșâie la tot pasul. (*Ioan Slavici*) b) Dacă e așa, și-a zis el, se vede că sunt rânduit să plec și eu în drum lung, cum atâția au plecat, ca s-o caut pe Alba-împărăteasa și s-o aduc aici pentru ca lumea să se bucure de bunătatea ei. (*Ioan Slavici*)
6. Completează regentele cu propoziții Ccs potrivite:
- a) S-au îndreptat spre teatru *ca să*
 - b) Fiindcă ți-ai uitat forma sportivă du-te *de*
 - c) Inginerul a plecat la oraș pentru *ceea ce*
 - d) Polițiștii l-au atras pe infractor *să*
7. Stabilește numărul de propoziții în cadrul următoarelor fraze. Precizează care dintre ele sunt propoziții subordonate finale.
- a) Deci împăratul nostru oblicind de această faptă, m-au ales pre mine cu această oaste să ies înainte, întru întâmpinarea mării tale, ca să stau să vorovesc cu măriata și să punem la o cale pentru această pradă ce ne-ați făcut, ca să facem pace. (*Ion Neculce*) b) Pârcălab, vreau poporul meu să fie înștiințat / De unirea și-nrudirea care aici s-au încheiat, / Ca să pome-

nească țărci, ca pe o zi de praznic mare / Ziua când din letopiseț și-a șters anii de-nchinare, / Iar eu m-oi ruga la Domnul și-i voi mulțumi, smerit, / Că de mâna ucigașă astă-noapte m-a ferit. (Alexandru Davila) c) Din stânga, de sub curmătura unui deal, vine râul Bahna să întâmpine, să salute sosirea marelui fluviu la pragul țării, cu al cărui pământ și destin se leagă pentru totdeauna. (Alexandru Vlahuță)

8. Identifică propozițiile Ccs. Precizează elementele de relație a PCcs în fraze: a) Cântărețele grădinilor puneau toată arta lor, ... dimineața aceasta să fie una din cele mai frumoase dimineți de vară. b) Într-o zi Porojan a fost dat pe mâna unui bucătar, învețe a plămădi pâini. (V. Alecsandri) c) Cum au ajuns țăranii în Iași, boierii au pus mână de la mână ... i-au fer- chezuit frumos... (I. Creangă)

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul. Identificați toate complementele.

Cele mai vechi universități din lume

De-a lungul istoriei, unele universități au devenit adevărate centre ale cunoașterii, formând generații întregi de savanți și oameni de cultură. Una dintre cele mai vechi instituții de învățământ superior este Universitatea Al-Qarawiyyin, fondată în anul 859, în orașul Fez din Maroc. Ea este considerată de multe surse cea mai veche instituție de învățământ superior aflată încă în funcțiune.

În Europa, cea mai veche universitate aflată în funcțiune este Universitatea din Bologna (Italia), fondată în anul 1088. Aceasta a avut un rol important în dezvoltarea sistemului universitar modern și a atras stu-

denți din întreaga Europă.

O altă universitate renumită este Universitatea Oxford, unde există dovezi ale activității didactice încă din anul 1096. Mulți tineri veneau aici ca să studieze științele și filozofia, iar profesorii depuneau eforturi pentru ca studenții să dobândească cunoștințe temeinice. Printre cele mai vechi universități se numără și Universitatea din Salamanca (Spania), fondată în secolul al XII-lea, precum și Universitatea Cambridge, întemeiată în anul 1209. Aceste instituții au contribuit la dezvoltarea culturii și a științei europene pentru ca oamenii să înțeleagă mai bine lumea în care trăiesc.

Astăzi, milioane de studenți aleg să studieze la universități prestigioase ca să-și construiască un viitor de succes și pentru ca visurile lor profesionale să devină realitate.

2. Rezolvați sarcinile propuse:

- Extrageți din text toate propozițiile subordonate circumstanțiale de scop și stabiliți elementele lor introductive. Precizați locul fiecărei propoziții.
 - Transformați două propoziții circumstanțiale de scop din text în complemente circumstanțiale de scop.
 - Redactați un scurt text (4-5 enunțuri) despre universitatea la care ați dori să studiați, utilizând cel puțin două propoziții subordonate circumstanțiale de scop.
 - Accesați internetul și aflați informații despre alte universități. Alcătuiți un poster despre ele.
3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Pârcălab** – s.m. Conducător al unui județ, a unui ținut, a unei cetăți.
- Neștirbit** – adj. Intact, neatins, nepătat, întreg.
- A mărturisi** – vb. A afirma, declara, relata, spune, susține.
- Smerit** – adj. Devotat, fidel, modest, respectuos, statornic, supus, umil.
- A ferchezui** – vb. A da sau a căpăta un aspect îngrijit; a împodobi.

§ 42. Complementul circumstanțial condițional (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial condițional
cuvântul determinat
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Islanda – țara ghețarilor și a vulcanilor

Islanda este una dintre cele mai interesante țări din lume. Deși se află aproape de Cercul Polar, numeroase izvoare termale încălzesc solul și apa. Uimitor este faptul că aici există peste 130 de vulcani, dintre care aproximativ 30 sunt activi. De asemenea, Islanda găzduiește unii dintre cei mai mari ghețari ai Europei.

Mulți turiști vizitează această țară pentru a admira auroarele boreale și peisajele spectaculoase. Dacă cerul este senin și vremea este favorabilă, călătorii pot observa dansul luminilor colorate pe cer. În Islanda se află și celebra lagună termală Blue Lagoon, unde apa are o tem-

peratură plăcută pe tot parcursul anului. Un alt fapt interesant este că Islanda produce o mare parte din energia sa folosind izvoarele geotermale și forța apei. Dacă toate țările ar utiliza mai mult sursele regenerabile de energie, poluarea ar putea fi redusă considerabil. Islanda impresionează prin frumusețea naturii și prin grija față de mediu. Islanda este o țară care pare desprinsă dintr-o poveste.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text complementele circumstanțiale condiționale și precizează termenii pe care îi determină.
2. Stabilește prin ce sunt exprimate complementele circumstanțiale din enunțurile: a) „Dacă cerul este senin și vremea este favorabilă, călătorii pot observa dansul luminilor colorate pe cer.” b) „Dacă toate țările ar utiliza mai mult sursele regenerabile de energie, poluarea ar putea fi redusă considerabil.”
3. Identifică în text enunțurile care exprimă o condiție, formulează întrebarea.
4. Precizează când turiștii pot observa aurorele boreale. Extrage din text trei exemple de construcții care exprimă o condiție.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL este partea secundară de propoziție care exprimă o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziție. Răspunde la întrebările: *în ce condiții? cu ce condiție?*

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verb:** *Exemplu: În locul lui, l-aș fi pedepsit altfel.*
- **substantive în Ac.** care exprimă ideea de condiție (eventualitate, ipoteză, caz) precedate de prep.: **cu, în** sau de locuțiunea prep. *în caz de*.

Exemplu: Cu condiția aceasta, nu voi mai veni cu tema nescrisă.

În caz de urgență, sună Salvarea.

- **substantive și pronume în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: *în locul, în cazul.* *Exemplu: În locul mamei, nu l-aș fi iertat.*

- **numerale cu valoare substantivală în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: *în locul, în cazul.*

Exemplu: În locul celui dintâi, eu aș fi înghețat de frică.

- **verbe la gerunziu** (cu valoare de sentință):

Exemplu: Muncind cu ambiție, vei reuși în viață.

- **adverbe:** *astfel, altfel, altminteri, așa.*

Exemplu: Trebuie să-l grăbești, altfel va întârzia.

Un verb sau un adjectiv poate avea două sau mai multe complement condiționale coordonate.

Exemplu: Ascultându-l și înțelegându-l ai fi mai iertător.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Complementul circumstanțial condițional are topică liberă; el poate sta înaintea sau după termenul determinat.

Exemple: *În caz de furtună, excursia se va amâna.; Excursia se va amâna în caz de furtună.*

Punctuația. Când este așezat la începutul propoziției, complementul circumstanțial condițional se desparte, de regulă, prin virgulă; când stă după termenul regent, nu se desparte prin virgulă.

Exemple: *La nevoie, te voi ajuta.; Te voi ajuta la nevoie.*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Rescrie enunțurile, înlocuind complementele circumstanțiale condiționale cu altele echivalente.
 - În caz de ninsoare abundentă, circulația pe unele drumuri montane poate fi restricționată temporar.
 - În locul conducătorului expediției, ai verifica de două ori echipamentul înainte de plecare.
 - Muncind cu răbdare și atenție, vei reuși să finalizezi lucrarea fără greșeli și să obții aprecierea profesorului.
- Identifică complementele circumstanțiale condiționale. Analizează-le, precizând prin ce sunt exprimate: a) În caz de furtună, vei rămâne acasă. b) În locul colegului tău, ai fi procedat la fel? c) Învățând zilnic, vei obține rezultate mai bune. d) La nevoie, îți voi oferi tot sprijinul necesar. e) În caz de întârziere, anunță profesorul.
- Identifică complementele circumstanțiale condiționale. Efectuează analiza exprimării lor din exemplele următoare: a) În locul tău, aș accepta provocarea. b) Muncind cu perseverență, vei ajunge la performanță. c) La nevoie, poți cere ajutorul prietenilor. d) În caz de accident, sună imediat la serviciile de urgență.
- Stabilește funcția sintactică a grupurilor de cuvinte evidențiate:
 - În caz de ploaie**, concursul se va desfășura în sala de sport.
 - Te-am așteptat **în fața școlii**.
 - Învățând cu atenție**, vei înțelege mai bine lecția.
 - La nevoie**, mă poți contacta oricând.
 - Am plecat **la bibliotecă** după ore.
- Completează enunțurile cu complemente circumstanțiale condiționale potrivite: a), vei putea participa la concurs. b) Profesorul te va ajuta, c), ai proceda diferit. d) Vei reuși la examen
- Transformă grupurile de cuvinte evidențiate în alte complemente circumstanțiale condiționale, fără a schimba sensul enunțului: a) **În caz de ceață**, circulă cu atenție. b) **La nevoie**, îți voi împrumuta cartea. c) **Învățând constant**, vei progresa. d) **În locul fratelui tău**, aș lua această decizie.

7. Identifică complementele circumstanțiale condiționale. Analizează-le arătând partea de vorbire prin care se exprimă:
 a) Nu te-am știut că-mi ești de aceștia... Dar trăind și nemurind, te-oi sluji eu... . (*Ion Creangă*) b) Altul, în locul lui, ar fi murit și ar fi înviat de bucurie... (*Folclor*) c) În caz de nevoie sau de urgență vă vom ajuta și noi.
8. Identifică funcția sintactică a cuvintelor evidențiate:
 a) **Ei au plecat** cu toții în excursie, în cazul **acesta**, **voi discuta** din nou cu el. b) Se plimbau **în grădină**. c) **Alunecând**, și-a rupt piciorul. d) **Muncind** cu seriozitate, **astfel** vei reuși. e) **În caz de nevoie**, îți voi telefona.
9. Identifică complementele circumstanțiale condiționale din enunțurile de mai jos. Precizează termenii determinați și modul de exprimare.
 a) În caz de schimbare bruscă a vremii, excursia planificată pentru sfârșitul săptămânii va fi amân timer până la o dată stabilită de organizatori.
 b) În locul profesorului, ai lua aceeași decizie dacă ai observa că elevii nu s-au pregătit.
 c) Citind cu atenție toate instrucțiunile și respectând cerințele, vei evita greșelile care apar frecvent în timpul evaluărilor.

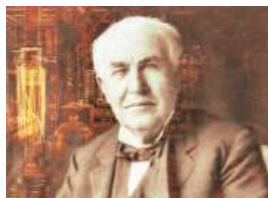

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul. Identificați toate complementele.

Invenții care au schimbat lumea

De-a lungul istoriei, oamenii au realizat invenții care au schimbat modul de viață al întregii omeniri. Una dintre cele mai importante a fost tiparul, inventat de Johannes Gutenberg în secolul al XV-lea. Datorită acestei invenții, cărțile au devenit mai accesibile, iar cunoștințele s-au răspândit mult mai repede.

O altă invenție care a revoluționat lumea este becul electric, perfecționat de Thomas Edison. În caz de întrerupere a iluminatului electric, multe activități cotidiene ar deveni mai dificile. De asemenea, telefonul, creat de Alexander Graham Bell, a făcut posibilă comunicarea rapidă între oameni aflați la mari distanțe.

Un fapt interesant este că primele calculatoare ocupau încăperi întregi și cântăreau zeci de tone. Astăzi, dispozitivele din buzunarele noastre sunt mult mai puternice. În locul calculatoarelor moderne, vechile aparate ar părea uriașe și greu de utilizat.

Internetul este una dintre cele mai importante invenții ale epocii moderne. La nevoie, oamenii pot găsi informații din aproape orice domeniu în doar câteva secunde. De asemenea, folosind tehnologia în mod responsabil, putem învăța, comunica și

colabora mai eficient. Aceste invenții demonstrează cât de ingenioși sunt oamenii. În caz de apariție a unor noi descoperiri, lumea se va schimba și în viitor la fel de mult cum s-a schimbat în trecut.

2. Sarcini creative

- Imaginați-vă că sunteți inventator. Desenați sau descrieți o invenție care ar putea schimba lumea peste 50 de ani. Explicați la cum s-ar folosi și în ce condiții ar fi utilizată. Folosiți complementele circumstanțiale condiționale.
 - Redactați un text de 5–6 enunțuri care să înceapă astfel: „În locul marilor inventatori ai lumii, eu aș crea...” Folosiți cel puțin patru complementele circumstanțiale condiționale.
 - Alcătuți un dialog din 6–8 replici între un jurnalist și inventatorul becului, telefonului sau calculatorului. Folosiți complementele circumstanțiale.
 - Creați un afiș prin care să promovați o invenție modernă. Includeți un slogan atractiv și o imagine.
3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- Boreal** – adj. Din emisfera nordică; dinspre nord; nordic.
- Cotidian** – adj. De fiecare zi; zilnic.
- Complex** – adj. Format din mai multe părți, laturi sau elemente.
- Eficient** – adj. Care-și produce efectul; folositor, eficace.
- Ingenios** – adj. Care are mult spirit inventiv, multă agerime de minte.

§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională

I. TERMINOLOGIE

subordonată circumstanțială condițională
elemente regente
elemente de relație

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

Cetăți construite pe stânci

De-a lungul timpului, oamenii au construit cetăți și fortificații în locuri greu accesibile pentru a se apăra mai bine de atacatori. Un exemplu impresionant este Mont-Saint-Michel, situat în regiunea Normandia, Franța. Așezat pe o insulă stâncoasă, acest complex fortificat a început să se dezvolte în secolul al VIII-lea și este astăzi unul dintre cele mai

vizitate monumente din Franța.

La fel de spectaculos este complexul monastic Meteora, aflat lângă orașul Kalambaka, în Grecia. Primele mănăstiri au fost construite pe stânci uriașe în secolul al XIV-lea, la înălțimi de aproximativ 300-550 de metri deasupra câmpiei. La apogeul său, Meteora cuprindea 24 de mănăstiri, dintre care 6 sunt active și astăzi.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Analizează sintactic enunțul: „*La nevoie, locuitorii se puteau refugia în locurile aflate la mare înălțime.*” Identifică subiectul, predicatul și complementele.
2. Precizează funcția sintactică și partea de vorbire prin care sunt exprimate grupurile de cuvinte: „*în regiunea Normandia*”; „*lângă orașul Kalambaka*”.
3. Identifică toate complementele circumstanțiale condiționale din ultimul alineat și precizează prin ce sunt exprimate.
4. Identifică în primul alineat subiectele și predicatele. Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate.
5. Accesează internetul, selectează informații despre alte cetăți. Alcătuieste cinci enunțuri despre ele, folosește complemente circumstanțiale.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii exprimate de propoziția regentă.

Exemplu: *Dacă te hotărăști să mergi,^{1/} merg și eu cu tine.^{2/}*

Propozițiile subordonate condiționale răspund la întrebările: **în ce condiții? cu ce condiții?**

Propozițiile subordonate condiționale se introduc prin:

- conjuncția **dacă, de, să** (cu sensul „dacă”):

Exemple: *De (dacă) nu mi le-i da, stăpânul meu, Harap-Alb, este în primejdie... Să fi făcut eu școala lor, aș fi ajuns departe. (dacă aș fi făcut)*

- adverbul cu valoare conjuncțională **când** (cu nuanță temporală):

Exemplu: *Când m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua câmpii.*

- locuțiune conjuncțională **în caz că**.

Exemple: *În caz că te hotărăști^{1/} să vii, ^{2/} te așteptăm. ^{3/}*

- în regenta unei condiționale există, ca **elemente corelative**, adverbele **apoi** sau **atunci**:

Exemple: *Și de s-ar putea pe dânsa cineva^{1/} ca să o prindă,^{2/}*

Când cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,

Atunci el cu o privire nălucirea i-ar disoasă

Cum că ea, frumoasa fată, a ghicit că e frumoasă. (M. Eminescu)

Propozițiile subordonate condiționale se construiesc cu *modul indicativ, conjunctiv și condițional-optativ*.

Exemple: *Dacă știu, că mergi, te aștept. (indicativ)*

Să știu, că mergi, te aștept. (conjunctiv)

Dacă aș ști, că mergi, te aștept. (condițional-optativ)

Să fi știut, că mergi, te-aș fi așteptat. (conjunctiv)

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Propoziția subordonată condițională poate sta înaintea, în interiorul sau după propoziția regentă.

Exemple: *Dacă înveți conștiincios, vei obține rezultate bune. (prepoziție); Vei reuși, dacă muncești cu perseverență, la concurs. (interpoziție);*

Vei participa la excursie dacă îți termini toate temele. (postpoziție).

Punctuația. Propozițiile subordonate condiționale introduse prin conjuncții sau locuțiuni conjuncționale se despart prin virgulă de regentă, indiferent de poziția lor în frază.

Exemple: *Dacă vremea va fi favorabilă, vom pleca în excursie.; Vom pleca în excursie, dacă vremea va fi favorabilă..*

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

- Desparte frazele în propoziții. Subliniază propozițiile subordonate condiționale și precizează termenul regent:
 - Dacă ai răbdare, înveți chiar și lucrurile cele mai grele, care la început par imposibile.
 - Omul, dacă nu-și cunoaște limitele, greșește mai des decât crede.
 - Dacă ar fi știut adevărul din timp, altfel ar fi decurs întreaga întâmplare.
 - Casa e liniștită dacă fiecare își face datoria fără să fie impus.
- Alcătuiește fraze care să conțină propoziții subordonate condiționale în poziții diferite față de regentă: *înaintea regentei în interiorul regentei, după regentă*. În fiecare frază folosiți conectori diferiți: „dacă”, „de”, „în caz că”, „să” (cu valoare condițională).
- Identifică propozițiile subordonate condiționale și elementele de relație:
 - De-ai ști cât de greu se câștigă liniștea, n-ai risipi-o atât de ușor.
 - Dacă ar fi venit mai devreme, ar fi găsit totul pregătit.
 - Să fi ascultat sfatul lui, nu ajungea în această situație.
 - În caz că nu reușești, încearcă din nou fără teamă.
 - De nu s-ar fi grăbit, ar fi observat detaliile importante.
- Analizează sintactic frazele. Stabilește felul propozițiilor:
 - Dacă ai încredere în tine, vei reuși, chiar dacă drumul pare greu.
 - Să fi fost mai atent, nu ai fi pierdut ocazia care ți s-a oferit.
 - Dacă ploaia încetează, vom pleca imediat la drum și vom

ajunge înainte de apus. d) Casa e casă, dacă ai o gospodină-n ea. (*Folclor*) e) ...Știu eu năzdrăvăanii de ale spânului și, să fi vrut, demult i-ar fi făcut pe obraz. (*Ion Creangă*) f) Ai carte – ai parte. (*Folclor*) d) Dragostea, dacă o cerți, se răzbună. (*Ion Vatamanu*)

Indică: propozițiile principale și subordonate, tipul subordonatelor.

5. Determină felul propozițiilor în frazele următoare:
a) Dacă taci, ești înțelept. b) Cine muncește, dacă are răbdare, ajunge de parte. c) Să fi știut asta, n-aș mai fi insistat atât. d) Omul devine puternic dacă învață din greșeli.
6. Corectează greșelile din enunțuri (ortografie, punctuație și formulare):
a) Dacă ai fi vrut sa înveți ai fi reușit mai demult dar nu teai străduit destul.
b) De ai fi venit mai devreme ai fi găsit pe toți acasă și sar fi bucurat mult.
c) Omul daca nu munceste nu are nici un rezultat oricât sar strădui.
7. Transcrie textele corectând greșelile:
a) Venise la Facultatea de drept cu gândul săi dovedească mamiii că și copii ei trebuesc și pot să învețe carte, ca și ceilanți copii! Fusesse șeful unei promoți celebră prin meritele studenților care făcuse parte din ea. Până și decanul îl felicitase.
b) Cel mai mare dușman al nostru este timpul. Când suntem copii, ne dorim cu orice preț să ne facem mari. Când ajungem la bătrânețe, cerșim zile. Suntem pre prinși în vâltoarea veții ca să ne dăm seama că timpul ni se scurge printre degete fără a putea fi recuperat. Nu ie o clepsidra pe care so întorci invers. Odată dus, e bine dus. (*Inna Rigo*)

VI. ATELIER CREATIV

1. Fapt interesant. Citiți cu atenție textul. Identificați propozițiile subordonate condiționale.

Munți care-și schimbă culoarea

În lume există munți care par să-și schimbe culoarea în funcție de lumină, umiditate sau anotimp. Un exemplu impresionant este Vinicunca, cunoscut și sub numele de Muntele Curcubeu, situat în Peru. Culoarele sale nu sunt pictate de om, ci sunt create de diferite minerale aflate în straturile de roci. Roșul provine din oxizi de fier, galbenul din minerale sulfuroase, iar verdele din compuși bogați în fier și magneziu.

Dacă plouă, culorile muntelui devin mai intense și mai strălucitoare. Dacă razele soarelui cad sub un anumit unghi, nuanțele par diferite față de cele observate dimineața. Cercetătorii afirmă că aceste schimbări de aspect sunt influențate de lumină și de umiditatea aerului.

Dacă ai ajunge la peste 5 000 de metri altitudine, ai putea observa mai bine benzile colorate care traversează versanții. De-ai privi muntele după o ploaie ușoară, ai vedea culorile mult mai vii decât într-o zi uscată. În caz că vremea este senină, contrastul dintre culori și cerul albastru devine spectaculos.

Acest fenomen demonstrează că natura poate crea adevărate opere de artă. Dacă oamenii ar proteja mai atent aceste locuri, generațiile viitoare s-ar putea bucura de frumusețea lor la fel ca noi.

2. Sarcini creative

- a) Stabiliți poziția fiecărei subordonate condiționale față de regentă.
- c) Indicați propozițiile regente ale fiecărei subordonate condiționale. Construiți schema frazelor cu subordonate condiționale.
- d) Completați enunțurile după modelul textului:
Dacă vremea este senină, ... De-ai vizita acest munte, ... În caz că ajungi în Peru, ...

3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Intens** – adj. Foarte tare, viu, activ, puternic.
- ✚ **Spectaculos** – adj. Care atrage privirile, care impresionează.
- ✚ **Contrast** – s.n. Opoziție puternică între două lucruri, stări, acțiuni.
- ✚ **Fortificat** – adj. Întărit printr-un sistem de fortificație.
- ✚ **Apogeu** – s.n. Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen, acțiuni etc.

§ 44. Complementul circumstanțial concesiv (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial concesiv
cuvânt determinat
topica punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

...Boierii, neavând nici o grijă, surprinși mișelește pe din dos, fără arme, cădeau fără a se mai împotrivi. Cei mai bătrâni mureau făcându-și cruce; mulți însă din cei mai juni se apărau cu turbare; scaunele, talgerele, tacâmurile mesii se făceau arme în mâna lor; unii, deși răniți, se încleștau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind rănilor ce primeau, îi strângeau pân-îi înădușeau.

Dacă vreunul apuca vreo sabie, își vindea scump viața. (*Costache Negruzzi*)

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text cuvintele ortografiate greșit în textul de mai sus.
2. Efectuează analiza sintactică a propoziției evidențiate în text.
3. Identifică mijlocul de formare al cuvintelor: „neavând”, „mișelește”?
4. Stabilește la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propoziția evidențiată? Ce indică ele și ce funcție sintactică îndeplinesc?
5. Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verbe și locuțiuni verbale:** *Cu tot viscolul* de afară, copiii erau la săniuș.
- **interjecții predicative:** *În ciuda* supărării, iată un bilet la teatru.
- **adjectiv:** A ieșit înfrânt la întrecerile sportive, *în pofida sprijinului* acordat de elevii din clasele superioare.

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV este partea secundară de propoziție care exprimă concesia sau faptul care ar fi putut să împiedice realizarea unei acțiuni. Răspunde la întrebările: *în ciuda, în pofida cărui fapt?*

Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

a) substantiv:

- în **Ac.** + loc. prep. **cu** + adj. nehot.: *cu tot (toată, toți, toate)*

Exemplu: *Cu toată străduința*, nu a obținut premiul la olimpiadă.

- în **G.** + prep. sau loc. prep.: *împotriva, în ciuda, în contra, în pofida*

Exemplu: *În pofida* frigului de afară, el a acceptat plimbarea prin parc.

- în **D.** + **contrar:** *Contrar* prezicerilor vremii, pe cer a apărut soarele.

b) promune sau numerale cu valoare substantivală:

- în **Ac.** + **chiar fără:** *Chiar fără el*, noi tot ne simțeam bine.

- în **G.** + **în ciuda, în contra:** *În ciuda* alor săi, el tot a plecat în călătorie.

c) adverbe și locuțiuni adverbiale (cu valoare concesivă): *încă, tot, totuși, cu toate acestea* (construcții eliptice presupunând corelative corespunzătoare)

Exemplu: A trecut prin multe, dar *cu toate acestea* a rămas calm.

d) verbe la moduri nepersonale:

- **infinitiv** + prep. **fără** + **chiar, nici:** *Chiar fără a ști* bine locurile, tot a găsit o ieșire din situație.

- **gerunziu** + / **-chiar, nici:** *Chiar văzând* rezultatele obținute, nu pot crede.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Complementele circumstanțiale concesive stau, de obicei, *în prepoziție față de termenul regent*, dar *poate sta și în urma acestuia*.

Punctuația. Complementele circumstanțiale concesive se izolează prin virgule.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică complementele circumstanțiale concesive și analizează-le. Indică termenul regent, partea de vorbire prin care sunt exprimate și cazul acestora.

a) În ciuda ploii reci și a drumului anevoios, copiii au ajuns la cetatea medi-

evală, unde au participat cu entuziasm la activitățile organizate. b) Cu toată emoția care îi cuprinsese înainte de concurs, elevii au răspuns sigur și argumentat la întrebările juriului. c) Contrar părerilor exprimate de majoritatea participanților, tânărul cercetător și-a continuat proiectul și a obținut rezultate remarcabile. d) În pofida dificultăților întâlnite pe

parcursul anului școlar, echipa liceului a câștigat competiția națională și a reprezentat cu succes instituția la etapa internațională.

2. Alcătuieste propoziții în care complementul circumstanțial concesiv să determine: un verb, un adjectiv, o interjecție predicativă.

3. Identifică complementele circumstanțiale concesive.

a) – Ba am uitat, c-am mai citit pre „Arghir și Pustnicul”, și vezi că, cu toate aste, îmi merge bine. b) Acum trupa, cam șchioapă, cam nemernică, era plină de dorința de a se produce și plină de speranță în viitorul ei. c) A face rău, chiar nevrând, la acei pre care îi iubim este durerea cea mai mare, ce poate cineva simți. (*Costache Negruzzi*)

4. Stabilește funcția sintactică a structurilor evidențiate. Analizează-le.

a) În ciuda furtunii care se apropia amenințător dinspre munți, excursioniștii și-au continuat drumul spre cabană. b) Hotărârea în pofida avertismentelor repetate ale specialiștilor s-a dovedit neinspirată. c) Cercetătorii au continuat observațiile contrar recomandărilor primite din partea colegilor. d) Toată această încăpățănare era împotriva intereselor comunității.

5. Identifică complementele circumstanțiale concesive și analizează-le.

a) Chiar sub amenințarea de a fi numerați între ignoranți și ruginiți nu vom zice „apt, aptiv, respect, carapter”. etc. În loc de „act, activ, respect, caracter”. (*Costache Negruzzi*) b) Ștefan Vodă era sil-

lit să ia toate precauțiunile putincioase, căci deși fiu de domn, și de cel mai ilustru domn, deși brav și inteligent totuși junele avea dreptul de a se urca pe tronul Moldovei. (*Bogdan P. Hașdeu*) c) Cer senin, albastru, soarele răz-

bătea fierbinte ferestrele școlii, așa încât clasa a patra cu toată hotărârea ei de a fi prima picura dulce. (*Ion Druță*) d) Chiar așa șchioapă cu obrajii subțiați de plânset Nuța rămânea mult mai frumoasă decât fiica preotului din Nuieluși. (*Ion Druță*)

6. Identifică și analizează complementele circumstanțiale concesive din enun-

țurile: a) „Eram deci trist, cu toată truda de a surâde.” (Camil Petrescu) b) „Și, cu tot regimul nostru protecțional, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul !...” (Ion Luca Caragiale) c) „Cu toate astea, niciodată-n-am simțit sub coastele din stânga (după cât văd la alții) rozătură a viermelui invidiei.” (Ion Luca Caragiale)

7. Stabilește felul părților de propoziție construite cu prepoziția *împotriva*:
a) Această desfășurare de forțe este împotriva cursului evenimentelor.
b) Lupta împotriva dictaturii a fost sublimă. c) Toți au complotat împotriva voastră. d) Au luat-o împotriva curentului apei. e) Împotriva așteptărilor, nu s-a comportat satisfăcător.
8. Alcătuiește propoziții paralele, în care structurile cu toată *dragostea (stima)*, *cu toate acestea, bolnav fiind, în ciudă (a) prietenului, chiar supărat, înarmat până-n dinți, pornit pe sfadă* să îndeplinească funcția complementelor circumstanțiale concesive și a altor părți de propoziție.
9. Identifică complementele circumstanțiale concesive din enunțurile următoare și analizează-le:
a) Nicolae Apostol, cu tot frigul și umezeala care-l înrâncenaseră carnea, mai găsi puterea să glumească. (Camil Petrescu) b) Eu însă, cu toată strășnicia împrejurărilor, făceam haz. (Calistrat Hogaș) c) Nică era sfădit cu mine din pricina Smărandiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște. (Ion Creangă)

VI. ATELIER CREATIV

1. **Redactare creativă.** Redactați un mic text după începutul propus. Folosiți complementele circumstanțiale concesive.

„În pofida numeroaselor surse moderne de informare, cartea își păstrează valoarea și farmecul. Contrar opiniei că lectura și-ar pierde importanța, aceasta contribuie la dezvoltarea imaginației, a vocabularului și a gândirii critice...”

2. **Redactați o povestire** cu tema „La început de vară...” în stil beletristic. Folosiți complementele circumstanțiale.

3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Ignorat** – adj. Care nu este luat în seamă.
- ✚ **Sublim** – adj. Forma cea mai înaltă a perfecțiunii (în estetică, artă).
- ✚ **A se înrâncena** – vb. A a se îngrozi, a se încreți crnea de frică.
- ✚ **Anevoios** – adj. Greu de făcut, de îndeplinit; care cere mare efort fizic.
- ✚ **Mișelește** – adv. Ca un mișel, nedemn; în chip urât; ca un laș, un fricos.

§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă

I. TERMINOLOGIE

subordonată circumstanțială concesivă
elemente regente
elemente de relație

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

Monumente din piatră

Cu multe secole în urmă, oamenii au ridicat monumente impresionante în ciuda mijloacelor tehnice limitate de care dispuneau. De exemplu, Stonehenge, un celebru monument preistoric situat în Wiltshire, în sudul Regatului Unit, a fost construit cu blocuri uriașe de piatră, transportate pe distanțe mari cu tot efortul pe care îl presupunea această muncă în mai multe etape între aproximativ 3000 și 2000 î.Hr.. Contrar așteptărilor multora, constructorii acelor vremuri au reușit să realizeze opere durabile și precise. În pofida greutății materialelor, monumentele au fost ridicate cu răbdare, pricepere și perseverență. Astăzi, aceste construcții continuă să impresioneze vizitatorii din întreaga lume în ciuda trecerii timpului.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Efectuează analiza sintactică a unei fraze din text.
2. Precizează felurile propozițiilor în cadrul frazei.
3. Stabilește care este poziția subordonatelor față de regentă.
4. Explică utilizarea semnelor de punctuație. Construiește schema frazei.
5. Identifică în text toate atributele și complementele.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ arată împrejurarea care ar fi trebuit să împiedice realizarea acțiunii din regentă, dar nu o împiedică.

Tipuri de concesive:

a) **Concesive propriu-zise:**

Deși trepte osebite le-au ieșit din urma sortii, ^{1/} Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții.^{2/} (Mihai Eminescu)

Propoziția circumstanțială concesivă propriu-zisă se introduce prin con-

juncția **deși** și **locuțiunile conjuncționale**: cu toate că, măcar că.

Deși e greu, ¹/ai să reușești. ²/ / Măcar că știam de tine, ¹/nu te-am căutat.²/

b) **Concesive ipotetice**:

De-aș merge toată viața la munte, ¹/tot nu m-aș sătura. ²/

Propoziția circumstanțială concesivă ipotetică **se introduce prin conjuncțiile**: *dacă, de, să* și **locuțiunile conjuncționale**: *chiar dacă, chiar să, măcar să*.

Poate fi introdusă prin **pronume** și **adjective pronominale nehotărâte** și prin **adverbe relative sau nehotărâte**: **Orice-ar zice** ¹/-i șade bine. ²/

Propozițiile concesive au în regentă **corelativele**: *totuși, tot, cu toate acestea*: *Și* ¹/dacă luna bate-n lunci ²/ *Și tremură pe lacuri*, ³/ *Totuși îmi pare* ¹/că de-atunci Sunt veacuri.⁴/

Propozițiile construite cu **locuțiunile fără să**, se construiesc numai cu **modul conjunctiv**: *Fără să fie esențială*, ¹/observația lui e importantă. ²/

Propozițiile introduse prin conjuncțiile *că, dacă, și, de* se construiesc numai cu **modul indicativ**: *Câinele, că-i câine*¹/ **și tot își ia lumea-n cap**.²/

Celelalte concesive se construiesc, de obicei, cu **indicativ, optativ-condițional**.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Punctuația. Oricare ar fi locul ei față de regentă, **propoziția concesivă se desparte prin virgulă de regenta ei**.

Topica. Propozițiile concesive **stau de obicei înaintea regentei**. Când se insistă asupra regentei, **concesiva stă după regentă**.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Identifică propozițiile SC concesive din enunțurile următoare:

a) N-am doborât nici un bombardier, cu toate că erau mari cât niște case. (*Marin Preda*) b) Și, deși eram încredințat că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuții, mă hotărâi totuși să intru la mijloc în această epopee măreață și crâncenă ce se desfășura ochilor noștri și, dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeităate antică, înlăuntrul sacrosant al întăriturilor mele. (*Calistrat Hogaș*) c) Și când se gândea cum s-ar bucura Safta, dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii i se umpleau de lacrimi și credea că moartă să fie, ar scoate-o din pământ. (*Ioan Slavici*)

2. Despărte frazele în propoziții. Stabilește felul propozițiilor în cadrul frazei. Construiește schema fiecărei fraze.

a) Avea ochii cârpiți de somn fiindcă, deși era trecut de amiază, abia se sculase din pat. (*Fănuș Neagu*) b) Încântat că tot ce și-a pus în gând i-a izbutit și încrezător că de acum înainte dorințele ce i se vor naște vor ajunge la îndeplinire, orice s-ar întâmpla, tânărul, despre care vi s-a spus că nu e cum sunt toți cei ce-s de-o seamă cu el, din prea multă încredere și-a neglijat obligațiile de muncă și, cu toate că i s-a atras mereu atenția, lui nu i s-a

părut necesar să ia în seamă sfaturile colegilor lui. (*Marin Preda*) c) Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineața până seara și să știi că n-o faci degeaba. (*Ioan Slavici*)

3. Indică propozițiile concesive și regentele lor:

- a) Deși este frig, a ieșit în curte la joacă. b) Nereușindu-i prăjitura, deși a respectat rețeta, s-a supărat. c) Părea tânără, cu toate că îndurase multe. d) De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș. e) Vorbește într-una, când dimpotrivă trebuie să tacă. f) De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș. g) Deși nu era soare, dar frig tot nu se făcea.

4. Alcătuiește fraze în care să fie diverse tipuri de subordonate introduse prin *adjectivul pronominal nehotărât orice* (SB, AT, CD, CI, CV).

VI. ATELIER CREATIV

1. **Fapt interesant.** Citiți cu atenție textul. Identificați propozițiile subordonate circumstanțiale concesive.

Cocostârcul – pasărea cerului

Cocostârcul, cunoscut și sub numele de barză albă, este una dintre cele mai îndrăgite păsări din Europa. El are penaj alb, aripi cu vârfuri negre și un cioc lung, roșu. Cocostârcii își construiesc adesea cuiburile pe stâlpi, acoperișuri sau coșuri de fum, în apropierea așezărilor omenești.

Această pasăre este renumită pentru migrațiile sale impresionante. În fiecare an, cocostârcii călătoresc mii de kilometri până în Africa și se întorc primăvara în locurile unde au cuibărit. Mulți cocostârci revin la același cuib ani la rând. Cuiburile lor sunt adevărate construcții. Unele pot avea peste doi metri diametru și pot cântări câteva sute de kilograme, deoarece sunt mărite în fiecare an cu noi crengi și materiale. O altă curiozitate este că puii învață să zboare la aproximativ două luni după eclozare.

Deși este o pasăre mare și grea, cocostârcul poate zbura cu mare ușurință folosind curenții de aer cald. Cu toate că par liniștiți și eleganți, cocostârcii sunt buni vânători și se hrănesc cu insecte, broaște, șopârle și pești mici. Chiar dacă petrec multe luni departe de locurile natale, ei găsesc drumul înapoi cu o precizie uimitoare.

În multe țări europene, cocostârcul este considerat simbol al norocului și al familiei. Deși lumea modernă s-a schimbat foarte mult, această pasăre continuă să impresioneze prin călătoriile sale extraordinare și prin fidelitatea față de cuibul său.

2. Răspundeți în scris și oral la următoarele întrebări:

- Identificați în text propozițiile subordonate circumstanțiale concesive și precizați elementele de relație prin care sunt introduse.
- Stabiliți poziția fiecărei subordonate circumstanțiale concesive față de propoziția regentă (antepusă, interpusă sau postpusă).
- Înlocuiți conectorii concesivi „deși”, „cu toate că” și „chiar dacă” cu alți conectori concesivi potriviți, fără a modifica sensul enunțurilor.
- Explicați raportul de concesie exprimat în fraza: „*Deși este o pasăre mare și grea, cocostârcul poate zbura cu mare ușurință folosind curenții de aer cald.*” Ce fapt este prezentat ca obstacol și ce fapt se realizează în ciuda acestuia?

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- **Fidel** – adj. Credincios, devotat, statornic.
- **Sacrosant** – adj. Foarte sfânt, demn de respect deplin.
- **A izbuti** – vb. A reuși, a avea succes.
- **Durabil** – adj. Trainic, rezistent, de lungă durată; care rezistă în timp.
- **Neglijat** – adj. Lăsat fără grijă sau atenție; neîngrijit.

§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

complementul circumstanțial consecutiv
topica
punctuația

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textul:

Vara – anotimpul luminii și al bucuriei

Vara este anotimpul cel mai cald al anului, când zilele devin mai lungi, iar natura capătă culori intense și vii. În această perioadă, temperaturile cresc semnificativ încât oamenii petrec mai mult timp în aer liber, bucurându-se de vacanțe, excursii și activități recreative.

Vara începe odată cu solstițiul de vară, în jurul datei de 21 iunie, când ziua este cea mai lungă din an. Din cauza înclinării axei Pământului, o parte a planetei primește mai multă lumină solară, încât temperaturile pot depăși frecvent 30-35°C în multe regiuni.

Vara este și anotimpul în care insectele devin foarte active, încât se intensifică procesul de polenizare a plantelor, iar natura este într-o continuă mișcare. De asemenea, în unele regiuni, apusurile sunt atât de târzii încât oamenii se pot bucura de lumină naturală până aproape de ora 22:00.

Vara stimulează producția de serotonină, hormonul fericirii, încât oamenii se simt adesea mai energici și mai optimiști.

Totuși, în ultimii ani, verile au devenit tot mai calde și mai lungi în multe părți ale lumii, încât episoadele de caniculă sunt din ce în ce mai frecvente.

Vara rămâne un anotimp al descoperirii, al libertății și al naturii aflate în plină dezvoltare, care oferă fiecăruia momente de relaxare și bucurie.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică din text două complemente circumstanțiale consecutive și explică prin ce sunt exprimate și ce idei exprimă în enunț.
2. Analizează sintactic fraza: „*Temperaturile cresc semnificativ încât oamenii petrec mai mult timp în aer liber*” și precizează felul propozițiilor și raportul dintre ele.
3. Selectează din text un atribut și un complement circumstanțial de timp, precizând cuvântul determinat și întrebarea la care răspund.
4. Alcătuieste o frază despre vară în care să includeți: complement circumstanțial consecutiv, un atribut adjectival, și un complement circumstanțial de cauză.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV exprimă consecința unei acțiuni sau a unei însușiri. Răspunde la întrebările: *cât? în ce măsură?*

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verbe sau locuțiuni verbale:** *Cântă de minune. Bea de speriat.*
- **adjective:** *Părea bolnav de moarte.*
- **adverbe:** *Exersase destul pentru a deveni campion.*

Complementul circumstanțial consecutiv poate fi exprimat prin:

a) substantive (de obicei abstracte) în Ac. cu prep: *la, spre*).

Exemplu: A muncit până la epuizare.

b) verbe la moduri nepersonale:

- **infinitiv cu prep.:** *pentru, spre, până la:*

Exemplu: Problema era prea gravă pentru a o lăsa nerezolvată.

- **gerunziu:** S-au înțeles de la început ajungând¹/ să devină parteneri.²/

- **suptn:** *Este atât de frumoasă de nespus.*

c) **locuțiuni adverbiale:** *A scris de mai mare dragul.*

Complementul circumstanțial consecutiv exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei calități despre care este vorba în regentă. El **se introduce** prin:

- **Conjunțiile:** *încât, de, că;*
- au adesea **elemente corelative adverbiale** în regentă: *așa, atât, astfel, în așa fel.*

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

ATENȚIE!

Topica. Oricare ar fi modul de exprimare al complementului circumstanțial consecutiv, **acesta stă totdeauna după termenul determinat.** Locul obligatoriu – după cuvântul determinat.

Complementele circumstanțiale consecutive pot apărea la distanță față de conjuncția consecutivă sau imediat înaintea ei.

Exemplu: La steaua care-a răsărit / E-o cale-atât de lungă,

Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă. / (M. Eminescu)

Așa cântă de cu jale / de pică frunza pe cale (Folclor)

Punctuația. Complementul circumstanțial consecutiv, așezat **după termenul determinat** nu se desparte de acesta prin virgule.

Se izolează când sunt așezate între subiect și predicat.

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Completează propozițiile cu complemente circumstanțiale consecutive potrivite:
a) Era atât de frig încât b) Elevul a lucrat suficient de bine pentru c) Situația devenise atât de tensionată încât d) Vorbea atât de frumos încât e) Profesorul era destul de exigent pentru
Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele circumstanțiale consecutive.
2. Alcătuește propoziții în care complementele circumstanțiale consecutive să determine: a) un *verb* (ex.: a crește, a lucra, a vorbi). b) un *adjectiv* (ex.: suficient de bun, prea dificil). c) un *adverb* (ex.: atât de repede, frumos).
3. Alcătuește propoziții care să conțină complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin substantive în Acuzativ, precedate de prepozițiile: *până la, de, spre.* (Ex.: situații din viața școlii, natură sau viața cotidiană)
4. Alcătuește propoziții cu complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin: a) *infinitiv cu prepoziție* (pentru a..., spre a...) b) *gerunziu* (încât..., ajungând să...) c) *supin* (de citit, de rezolvat – cu valoare consecutivă).
5. Analizează sintactic și morfologic complementele circumstanțiale consecutive din enunțurile următoare:
a) Vântul sufla atât de puternic, încât a doborât câțiva copaci din marginea

pădurii. b) Era prea obosit pentru a mai continua drumul până la cabană. c) A muncit în așa fel, încât a fost apreciat de toți colegii. d) Rezultatele au fost atât de bune, încât întreaga clasă a fost felicitată. 2) Ei! această hotărâre a lui Constantin era / Bună pentru Veronica; de minune îi venea. (*George Coșbuc*) f) Era, totuși, prea lipsită de orice atitudine pentru a fi sinceră. (*Hortenzia Papadat-Bengescu*) g) Apele au crescut în așa măsură, de neînchipuit. h) A procedat în așa fel (astfel), mulțumindu-i pe toți.

6. Identifică complementele circumstanțiale izolate. Indică conform căror reguli le-ai izolat. Determinați tipurile acestor complemente.

a) Tac mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru. (*Vasile Alecsandri*)

b) Mama se întoarce de la câmp ostenită, stă cu dâștii la sfat, fără a descurca ciripeala lor. (*Ion Druță*) c) Tăcut, cu fruntea grea, îndurerată, Nichifor a dezlegat cuțitul de la cingătoare, a jupit calul, apoi, făcând o groapă, ... a îngropat vita. (*Ion Druță*) d) Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii, toată lumea ta de gânduri după ea să te ații? (*Mihai Eminescu*) e) Pâraiele umflate curg iute, șopotind, și mugurii pe creangă se văd îmbobocind. (*Vasile Alecsandri*)

VI. ATELIER CREATIV

1. **Redactare creativă.** Redactați un text scurt pornind de la începutul propus, în care să descrieți tradiții și obiceiuri din satele și orașele voastre și să folosiți complemente circumstanțiale consecutive.

Tradiții și obiceiuri care ne definesc

„În cultura fiecărui popor, tradițiile și obiceiurile ocupă un loc important, fiind transmise din generație în generație ca o adevărată comoară spirituală. Elereflectă legătura omului cu natura, credințele străvechi și momentele esențiale din viața comunității. În sate, în special, aceste obiceiuri se păstrează cu sfințenie, dând culoare fiecărui anotimp și fiecărei sărbători. De la colinde și până la dansurile de la nunți, fiecare tradiție spune o poveste despre identitatea și sufletul poporului...”

3. **Scanați codul QR** și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Solstițiu** – s.n. Moment din an când ziua este cea mai lungă; mai scurtă.
- ✚ **Recreativ** – adj. Care are rol de odihnă, relaxare sau distracție.
- ✚ **Serotonină** – s.f. Hormon care influențează starea de bine și fericirea.
- ✚ **Caniculă** – s.f. Perioadă cu temperaturi foarte ridicate, căldură extremă.
- ✚ **Frecvent** – adj. Care se întâmplă des, de multe ori.

§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă

I. TERMINOLOGIE

subordonată circumstanțială concesivă
elemente regente, elemente de relație

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ *Citește cu atenție textul:*

„Dar când auzeam de legănat copilul, nu știu cum îmi venea; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. Însă ce era să faci când te roagă mama? *Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer și așa de frumos și de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă, cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă și de necăjită.* Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! *De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr-însa: Ioane! Ioane! Ioane! Ioane! și Ion, pace!*

Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc; și, când colo, mă vede tologit, cu pielea goală pe nisip, cât mi ți-i gliganul; apoi, în picioare, țiind la urechi câte-o lespejoară fierbinte de la soare, cu argint printr-însele, și aci săream într-un picior, aci în celălalt, aci plecam capul în dreapta și în stânga, spunând cuvintele: Auras, păcuraș, / Scoate apa din urechi, / Că ți-oi da parale vechi... (*I. Creangă*)

Imagine din filmul „Amintiri din copilărie”, regia Elisabeta Bostan (1964)

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Precizează numărul propozițiilor în frazele evidențiate în textul de mai sus.
2. Stabilește la ce întrebări răspund subordonatele din fraze.
3. Analizează sintactic o propoziție din fraza: *De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr-însa: Ioane! Ioane! Ioane! Ioane! și Ion, pace!*
4. Analizează sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată.
5. Explică expresia: „am șparlit-o la baltă”.

III. ÎNDRUMAR DE GRAMATICĂ

REȚINE!

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ este propoziția care îndeplinește rolul unui complement circumstanțial consecutiv la nivelul frazei, arătând consecința unei acțiuni sau a unei însușiri.

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verbe sau locuțiuni verbale:**

Astfel povestea învățătorul ^{1/} [încât] copiii îl **așcultau fără să clipească.** ^{2/}

- **adjective:** Era **prea bună** ^{1/} [ca să] nu o **iubească** toată lumea. ^{2/}

- **adverbe:** Vorbea atât de repede ^{1/} [încât] nu-l înțelegea nimeni.

Elemente de relație ale subordonatei circumstanțiale consecutive:

- **conjunții și locuțiuni conjuncționale:** *să, ca să, că, de, încât (să), pentru ca, să, de să:* **A făcut prea mult rău** ^{1/} [încât] **nimeni nu-l stimează.** ^{2/}

Corelativele propoziției subordonate circumstanțiale consecutive:

- *asa de, atât de ... / încât, că, de.*

- *destul de, prea ..., / ca să, să.*

- *în așa fel, până într-atât / încât, că, de.*

Atenție! Uneori conjuncția se unește cu corelativul, dând naștere locuțiunii conjuncționale, pe care o recunoaștem după faptul că virgula apare înaintea ei (*asa că, așa încât*):

Exemple: A țipat prea tare, ^{1/} [asa că] nu mă surprinde ^{2/} [că] a răgușit. ^{3/}

P₁ - PP ; P₂ - CNS; P₃ - SB.

Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă poate fi:

- **pozitivă:** *Povestirea e prea neașteptată* ^{1/} *ca să-mi pot da bine seama* ^{2/} *de ce simțeam în momentul acela.* ^{3/}

- **negativă:** *Era atât de neașteptată* ^{1/}, *încât nu-mi pot da bine seama.* ^{2/}

Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă introdusă prin *încât, că, de* se construiește, de regulă, cu modul indicativ sau condițional-optativ. Propoziția consecutivă introdusă prin conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale *ca să, „încât”* se construiește cu modul conjunctiv.

IV. MOMENT ORTOGRAFIC

Topica. Topica este fixă, propoziția subordonată circumstanțială consecutivă stă numai după regentă.

Punctuația. propoziția subordonată circumstanțială consecutivă se desparte, de regulă, prin virgulă de alte propoziții.

Exemple:

a) CNS construite cu conjunctivul având corelativul *prea*:

Este prea deștept ^{1/} [ca să] nu înțelegea aluzia. ^{2/}

b) CNS introduse prin conjuncția *de* așezată imediat după predicatul regentei: A vorbit ^{1/} [de] ne-a speriat. ^{2/}

V. VERIFICĂ-ȚI CUNOȘTINȚELE!

EXERSEAZĂ!

1. Desparte frazele în propoziții și identifică propozițiile subordonate circumstanțiale consecutive. Precizează elementul de relație și termenul regent:

a) Vântul sufla atât de puternic în acea seară de toamnă, încât copacii bătrâni din marginea satului se îndoiu periculos spre pământ.

- b) Elevii au lucrat atât de conștiincios la proiectul interdisciplinar, încât profesorii au decis să-l prezinte la conferința regională.
- c) Ploaia a căzut cu atâta intensitate peste orașul adormit, încât străzile s-au transformat în adevărate râuri.
2. Completează enunțurile astfel încât să conțină propoziții subordonate circumstanțiale consecutive:
- a) Atmosfera din sală era atât de tensionată, încât b) Copilul a alergat atât de repede pe terenul ud, încât c) Povestea bunicului era atât de captivantă, încât d) Cerul s-a întunecat atât de brusc, încât
3. Transformă următoarele enunțuri simple în fraze care conțin CNS:
- a) A muncit mult. – b) A fost obosit. – c) Vântul a fost puternic. –
- După transformare, analizează una dintre fraze: identifică propozițiile, stabilește tipul propozițiilor, construiește schema frazei
4. Identifică propozițiile CNS din textele următoare; efectuează contragerea lor:
- a) Mă uitam la amândoi și mi se păreau atât de nu știu cum, încât mă teamă să privesc lung la dâșii. (*Ioan Slavici*) b) Îi venea să se ducă, și tot să se ducă, încât să i se piardă urma și toată lumea să-l uite, numai ea singură să-și aducă în toată clipa aminte, că el a voit și a putut, dar s-a stăpânit fiindcă atât de mult a iubit-o, încât s-a dus pribeag în lume numai ca dânsa să poată trăi nesupărată. (*Ioan Slavici*) c) Ce sosiră asupra noastră cumplete aceste vremuri de acum, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri. (*Miron Costin*)
5. Precizează propozițiile CNS din următoarele enunțuri:
- a) Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. (*Ion Creangă*) b) Și clasa răspunde într-o adiere ușoară de glasuri tinere și toți cântă, cântă așa de-i place și lui domnu' Trandafir. (*Mihail Sadoveanu*)
6. Stabilește numărul propozițiilor în cadrul frazelor. Identifică subordonatele circumstanțiale consecutive.
- a) Într-un răstimp mi se păru că lumina candelii se înalță, se subțiază [și] se toarce mereu din caierul luminat al paharului, apoi se strânge ghem împrejurul unei căști mari [ce] spânzura deasupra patului meu.
- b) Firește [că] asta nu-mi convine [fiindcă] eu n-am fost în viața mea mândru să țin atâta la respectul prietenilor..." (*Ion Luca Caragiale*)
- c) El nu făcea niciodată gesturi gratuite [și] povestea, cui avea timp să asculte acest dialog [până] l-am învățat pe de rost." (*Augustin Buzura*)
7. Numește felul subordonatelor din frazele următoare:
- a) Firește că m-a obosit. b) Nenorocirea este că m-a obosit. c) Aceasta este supărarea mea: că m-a obosit. d) Constat că m-a obosit. e) Gândul că m-a obosit îl preocupa. f) Așa de tare vorbește, că m-a obosit.
8. Identificați tipul subordonatelor introduse cu conjuncția **că**:
- a) Se vede [că] a renunțat.
- b) Problema este [că] nu ne putem descurca singuri.

- c) Înțelegerea [că] vom accepta condiția a căzut.
- d) Bunicul ne povestea [că] a luptat în război.^{2/}
- e) Oana s-a gândit [că] vom pleca la țară.^{2/}
- f) Ziua s-a mărit că este vară.
- g) Omul, [că] este om și tot mai greșește.
- h) A vorbit atât de mult [că] a răgușit.
- i) Era sigur [că] va câștiga.

9. Subliniază termenul regent al subordonatelor din frazele ce urmează:

- a) Mănâncă, ^{1/} (de) te sperie.^{2/}
- b) Era frumoasă, ^{1/} (încat) nu te puteai uita la ea.^{2/}
- c) Era de treaba, ^{1/} (încat) îi ajuta pe toți.^{2/}
- d) Experimentase destul, ^{1/} (încat să) nu poată aduce noi argumente.^{2/}

VI. ATELIER CREATIV

1. Redactare creativă. Redactați un text scurt pornind de la începutul propus. Consultați internetul pentru a afla mai multe informații despre muzică și despre cei care o creează. Continuați textul, folosind propoziții subordonate circumstanțiale consecutive.

Lumea fascinantă a muzicii

Muzica este una dintre cele mai vechi forme de artă, iar istoria ei este plină de fapte interesante și surprinzătoare. De-a lungul timpului, marii compozitori și interpreți au impresionat lumea prin talent și prin poveștile lor neobișnuite.

Ludwig van Beethoven a continuat să compună muzică chiar după ce și-a pierdut complet auzul, ceea ce arată o voință ieșită din comun. De asemenea, se spune că Wolfgang Amadeus Mozart a început să compună piese muzicale la vârsta de doar cinci ani, uimind întreaga Europă prin talentul său precoc.

Unele instrumente muzicale au forme și sunete atât de complexe, încât muzicienii le studiază ani întregi pentru a le stăpâni complet, ceea ce face ca muzica să fie o artă a răbdării și a perfecțiunii.

În muzica modernă, artiștii pot ajunge la performanțe impresionante, iar tehnologia permite difuzarea spectacolelor în întreaga lume în timp real.

3. Scanați codul QR și rezolvați în caiete fișele propuse la tema dată.

ÎN LUMEA CUVINTELOR...

- ✚ **Perfecțiune** – s.f. Stare de desăvârșire; lipsă totală de defecte.
- ✚ **Performanță** – s.f. Rezultat deosebit obținut într-un anumit domeniu.
- ✚ **Lespede** – s.f. Placă mare și groasă de piatră, pământ.
- ✚ **A contrage** – vb. A reduce dimensiunile unui lucru; a strânge, a micșora.
- ✚ **Precoce** – adj. Care se dezvoltă, se maturizează mai devreme.

§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor

I. TERMINOLOGIE

părți de propoziție: *principale*
secundare

fraze: *coordonatoare*
subordonatoare

elemente de relație, termen regent

II. LUCRU CU TEXTUL

➤ Citește cu atenție textele:

Beneficiile naturii pentru corp și minte

Natura reprezintă una dintre cele mai importante surse de sănătate și echilibru pentru om. Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au observat că petrecerea timpului în mijlocul naturii contribuie la menținerea sănătății fizice și psihice. Pădurile, parcurile, munții și malurile apelor oferă condiții favorabile pentru odihnă, mișcare și relaxare.

Specialiștii susțin că plimbările în natură reduc stresul și îmbunătățesc starea de spirit. Atunci când oamenii petrec mai mult timp în aer liber, organismul produce mai multă vitamina D, care contribuie la menținerea sănătății oaselor și a sistemului imunitar. De asemenea, activitățile desfășurate în natură stimulează circulația sângelui și sporesc nivelul de energie.

Natura are efecte benefice și asupra minții. Cercetările arată că persoanele care se află frecvent în spații verzi se concentrează mai ușor și își dezvoltă capacitatea de atenție. Sunetul păsărilor, foșnetul frunzelor și aerul curat contribuie la reducerea oboselii mentale și la îmbunătățirea calității somnului.

În prezent, când tehnologia ocupă un loc important în viața oamenilor, contactul cu natura devine tot mai necesar. De aceea, este recomandat ca fiecare persoană să petreacă zilnic măcar câteva minute în aer liber, pentru a-și menține sănătatea și starea de bine.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Explică, cu ajutorul dicționarului explicativ, sensul cuvintelor și expresiilor: *echilibru, stres, vitamina D, sistem imunitar, spații verzi, tehnologie*.
2. Stabilește tipul frazei: „Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au observat că petrecerea timpului în mijlocul naturii contribuie la menținerea sănătății fizice și psihice.” Numește tipul propozițiilor din cadrul frazei.
3. Explică care sunt elementele de relație dintre propozițiile din fraza de la exercițiul precedent p. 2.

4. Analizează sintactic o propoziție (la alegere) din fraza: *„Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au observat că petrecerea timpului în mijlocul naturii contribuie la menținerea sănătății fizice și psihice.”*
5. Stabilește tipul frazei: *„Specialiștii susțin că plimbările în natură reduc stresul și îmbunătățesc starea de spirit.”* Numește tipul propozițiilor din cadrul acesteia.
6. Identifică toate frazele din al doilea alineat al textului.
7. Precizează tipul propozițiilor din cadrul frazelor identificate la exercițiul anterior, p. 5.
8. Stabilește tipul frazei: *„Atunci când oamenii petrec mai mult timp în aer liber, organismul produce mai multă vitamina D, care contribuie la menținerea sănătății oaselor și a sistemului imunitar.”*
9. Identifică propozițiile principale și subordonate din fraza de la exercițiul precedent p. 8 și precizează felul subordonatelor.
10. Analizează sintactic propoziția: *„Activitățile desfășurate în natură stimulează circulația sângelui și sporesc nivelul de energie.”*, identificând toate părțile principale și secundare de propoziție.
11. Stabilește tipul frazei: *„Cercetările arată că persoanele care se află frecvent în spații verzi se concentrează mai ușor și își dezvoltă capacitatea de atenție.”* Numește tipul propozițiilor din cadrul acesteia.
12. Identifică toate părțile principale și secundare de propoziție din enunțul: *„De aceea, este recomandat ca fiecare persoană să petreacă zilnic măcar câteva minute în aer liber, pentru a-și menține sănătatea și starea de bine.”*

Mierea de albine – o sursă naturală de sănătate

Mierea de albine este unul dintre cele mai vechi și mai apreciate produse naturale folosite de om. Ea este obținută de albine din nectarul florilor și a fost utilizată încă din Antichitate atât ca aliment, cât și ca remediu natural. Datorită compoziției sale bogate în vitamine, minerale și antioxidanți, mierea este considerată un aliment valoros pentru sănătate.

Specialiștii afirmă că mierea contribuie la întărirea sistemului imunitar și oferă organismului

energie într-un mod natural. Atunci când este consumată cu moderație, aceasta poate susține buna funcționare a organismului și poate ajuta la combaterea stărilor de oboseală. De asemenea, mierea este utilizată frecvent pentru calmarea durerilor de gât și a tusei. Există numeroase tipuri de miere, care diferă prin culoare, aromă și proprietăți. Mierea de salcâm este apreciată pentru gustul său delicat, iar mierea de tei este cunoscută pentru efectele sale calmante. În multe țări, apicultura reprezintă o activitate importantă, deoarece contribuie atât la producerea mierii, cât și la polenizarea plantelor.

Deși este un produs natural, mierea trebuie consumată responsabil. Atunci când face parte dintr-o alimentație echilibrată, ea poate aduce numeroase be-

neficii organismului și poate contribui la menținerea unei stări bune de sănătate.

Răspunde în scris și oral la următoarele întrebări:

1. Identifică în text propozițiile subordonate circumstanțiale și precizează felul acestora.
2. Transcrie propozițiile subordonate circumstanțiale de timp și indică elementele de relație prin care sunt introduse.
3. Identifică propoziția subordonată circumstanțială de cauză și precizează termenul regent al acesteia.
4. Analizează sintactic fraza: „*Deși este un produs natural, mierea trebuie consumată responsabil.*”
5. Construiește schema frazei: „*Atunci când face parte dintr-o alimentație echilibrată, ea poate aduce numeroase beneficii organismului și poate contribui la menținerea unei stări bune de sănătate.*”
6. Alcătuieste câte o frază proprie despre miere care să conțină o propoziție subordonată circumstanțială de timp, una de cauză și una concesivă.

Scanează codul QR și rezolvă în caiet subiectele și fișele propuse la temele studiate în clasa a IX-a.

Linia comunicativă de conținut

Scanează codurile QR și află mai multe informații. Rezolvă în caiet subiectele și fișele propuse.

CUPRINS

§ 1. Mijloacele de îmbogățire a vocabularului	4
§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului.....	13
§ 3. Neologismele (actualizare).....	20
§ 4. Tipuri de dicționare	26
§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu și sensul firat	33
§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical	45
§ 7. Sinonimele	53
§ 8. Omonimele	59
§ 9. Paronimele	67
§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice	74
§ 11. Pleonasmul	80
§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul	86
§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt	95
§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)	101
§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară.....	108
§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție.....	113
§ 17. Fraza. Relațiile șintactice în frază.....	120
§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice	127
§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare).....	134
§ 20. Probleme ale acordului	141
§ 21. Propoziția subordonată predicativă.....	147
§ 22. Subiectul (actualizare)	154
§ 23. Subiectul nedeterminat (aplicativ).....	161
§ 24. Propoziția subordonată subiectivă	165
§ 25. Elementul regent al propoziției subiective.....	170
§ 26. Atributul (actualizare).....	175
§ 27. Propoziția subordonată atributivă.....	182
§ 28. Complementul direct (actualizare).....	187
§ 29. Propoziția subordonată completivă directă.....	193
§ 30. Complementul indirect (actualizare).....	199
§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă.....	206
§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare).....	212
§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc.....	218
§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare).....	223
§ 35. Propoziția subordonată circumstanțială de timp.....	227
§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare).....	232
§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod.....	238
§ 38. Complementul circumstanțial de cauză.....	244
§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză.....	249
§ 40. Complementul circumstanțial de scop.....	253
§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop.....	257
§ 42. Complementul circumstanțial condițional.....	261
§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională.....	256
§ 44. Complementul circumstanțial concesiv.....	269
§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă.....	273
§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv.....	276
§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă	280
§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	284
Linia comunicativă de conținut	286

Навчальне видання

ГОВОРНЯН Лілія Серафимівна

РУМУНСЬКА МОВА

**Підручник для 9 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Румунською мовою

Редактор *Л. С. Пушкарьова*
Обкладинка *С. Л. Говорнян*
Художнє оформлення *С. Л. Говорнян*
Верстка *С. Л. Говорнян*
Коректор *О. В. Кіореско*

*У підручнику з навчальною метою
використано деякі ілюстративні матеріали,
що перебувають у вільному доступі
в мережі «Інтернет».*

Формат 70×100^{1/16}. Ум. друк. арк. 23,40.
Обл.-вид. арк. 22,50. Тираж 3222 пр. Зам. 26-337.

Державне підприємство «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua; e-mail: office@svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4 Свідоцтво
суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5454 від 14.08.2017